

KEMAL TAHİR

KÖRDUMAN

ADAM

Kemal Tahir

Kördüman

ADAM YAYINLARI

©

Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Daha önce çeşitli yayınevlerinde yayımlanan *Körduman*'ın ilk basımı 1957 yılında yapılmıştır.

Adam Yayınları'nda Birinci Basım : Eylül 1991

Adam Yayınları'nda İkinci Basım : Temmuz 1995

Adam Yayınları'nda Üçüncü Basım : Mart 2004

Kapak Düzeni : Sait Maden

04.34.Y.0016.402

ISBN 975-418-080-6

© Bu kitabın yayın hakları
Onk Ajans Ltd. Şti.'den alınmıştır.
www.kemaltahir.com
ktvakfi@kemaltahir.com

Adam Yayınları, Küçükparmakkapı Sk. No:17 34433 Beyoğlu - İstanbul

Tel: 0212 293 41 05 - 292 09 47 (3 hat) Faks: 0212 293 41 08 e-mail: adam@ada.net.tr

Kapak/İç Baskı : Şefik Matbaası, Marmara Sanayi Sitesi M Blok No:291 İkitelli-İst. 0212 472 15 00

Kemal Tahir
●
Körduman

Seni özledikçe eski mektuplarını tekrar tekrar okuduğumu bilirsin. Bunlardan birisinde bir notuna rastladım. Şöyle demişsin:

“Sağırdere romanını bana sunmayıışına üzüldüm. Kitap çıkarken ilk sayfasının benim olduğunu unutma emi?”

Emredersin sevgilim, can-baş üstüne!...

KEMAL TAHİR

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Vakit geceyarısını çoktan geçmişti. Hava bulutlu olduğundan birkaç adım ilerisini görmek mümkün değildi. Bu sebeple Topal İsmail büsbütün ağır yürüyor, sakat bacağını zedelememek için arada sırada elektrik fenerini yakarak taşları, çukurları kolluyordu. Görülmek istemediğinden köyün içinden geçmemiş, Aşağı mahalle harmanlarından dolaşmıştı.

Selim'in avlu kapısında feneri kuşağının arasına soktu, omzundaki boş çuvalı okşadı, avucuna tükürüp avluya girdi. "Bu Selim gurbete... Karısı Şadiye abla, bildiğimiz Osmanlı karılarından... Karının Osmanlısı kocasının yerini bir vakit boş koymayacak. İster misin içeriye hovardayı almış da sıcacık sarılıp yatmış..."

Topal İsmail bu düşünceyle hain hain güldü. Kapıya, hiç çekinmeden iki kere vurdu. Biraz bekledikten sonra ağzını kanatla pervazın birleştiği yere dayayıp seslendi:

— Şadiye abla! Kız, Şadiye abla!

— Kimsin?

— Benim ben...

— Sen kimsin?

— Allah Allah, bilemedin mi? İsmail... Aç şunu.

Karı kapının arkasına gelmişti:

— Aman İsmail bu vakit ne vakit?

— Aç kız töbe! Sana vakti-zamanı soran mı var?

— Bu vakit kapı açılmaz, biri görür, Selim evde olsa neyse ne!

— Aç dedim rezil, göreni görmeyeni biz düşünmedik mi? Kimse yok.

— Töbe heyallah! Dur biraz, hay İsmail, üstüm açık...

— Başlarım üstüne başına... Aç yahu üşüdüm.

İçerden ses kesildi. İsmail'in yüreğinde Şadiye ablaya karşı hiçbir kötülük bulunmadığı halde solukları ağzına sığmaz olmuştu. "Bacak yerinden kopsa hovardalık damarı bizde sağlam, aferin!" diye gülümseyerek elektrik fenerini hazırladı.

Kapı karanlıkta açılıp İsmail içeri girince feneri parlatıp karının suratına tutuverdi. Şadiye elinin tersiyle gözlerini kapattı:

— Çek şunu gözümünden...

— Çekeriz. Yavaş yavaş...

Şadiye acelesinden iç gömleğini geçirivermiş de şalvarı üstüne çekmiş. İsmail, "Memelere bak! Rezil kahpe!" diye düşündü. Oysa memeleri filân görünmüyordu. Karı, hınzır topalın ne düşündüğünü anlamış gibi kollarını göğsüne kavuşturup biraz eğildi:

— Buyur içeri... Neye geldin, hayra mı geldin, şerre mi geldin?

— Hele ışığı yak ki... Kız çengi, biz her zaman suratına elektrik mi sıkacağız?

Topal İsmail sedire oturdu. Fenerin ak ışığını alışık alışık odanın dört yanında gezdirdi. Işık dolap kapaklarında, sandıkta, duvarda asılı şeylerin üzerinde biraz fazla duruyordu. En sonunda gelip orta yere serili yatakta karar kıldı.

Şadiye başını örtüledikten sonra lambayı yakmıştı. "Gözleri sürmeli. Kaşlarına rastıkları güzelce çekmiş... Şu halde karının oynâğı yalnız yatarken de süse kuvvet veriyor. Kalçalarının, besili koç kuyruğu gibi titremesine, ya ne demeli? Bu karının körpelik devri geçmiş ama güzelliği kendisine yeter."

Topal İsmail dudaklarını yalayarak şakalaştı:

— Kahve istemez abla!... Başka bir zaman... şimdi bizim işimiz var.

— Neymiş bizim işimiz?

— Allah Allah! Kız senin herif giderken bir şey tembihlemedi

mi?

— Tembihlemedi.

— Şuna bak! “İsmail gelirse...” falan demedi mi?

— Demedi.

— Selim’de akıl narasın, unuttu besbelli. Sana unutmuş ama bize unutmadı: “Aman İsmail, seni göreyim, bir iş olursa bizi unutma. Şadiye ablana gidersin. Benim karı yiğittir, yokluğumu belli etmez” dedi. Herif şimdi gurbete çıktı diyerek biz verdiğimiz sözü tutmayalım mı?

— Aranızda konuşmuşsunuz, benim haberim yok.

Şadiye esnedi, elini ağzından indirip gene göbeğinin üzerine koydu.

— Haberin yok da bu gülüş neyin nesi? Yüzüme öyle bakma rezil, yüreğimi bozacaksın.

— Yürek bozulması oruç bozar, hey İsmail, cehennemde yanarsın yavrum...

— Ulan o eski işi sen daha unutmadın mı? Cehennemde yanarmışım. Vara yanaydım hey Allah! — Tabakasından bir cigara çıkarıp yaktı, derin derin çekti — : Sen cahilliği nereden bileceksin bre abla! Allah insaflıdır, cahil kulunu cehenneminde temelli yakmaz. Lâkin senin gibi bir imansıza geldi mi... Ulan bizi kaç yıldır yaktın kavurdun. — Cıgarasının dumanını tavana doğru üfördü — : İşte isbatı: Dumanımız tepemizden çıkmada...

— Önce gerekti topal ağa! Ne demişler? “O da ‘öyle bir esintiydi, geçti’ demişler. Sen, sakın, gecenin bir vaktinde bunun için mi geldin?

— Orası vicdanına kalmış bir mesele...

— Sopayı çeker, kafanı kırarım rezil!

— Dur yahu, biz hemen mi dedik? Benim yüreğimde domuz pazarlığı aramayacaksın. Senin herifin bize sıkı tenbihi var. Şimdi söyle bakalım, geçen akşamki ekinler nereden geldi, Selim gurbete giderken tren navlununu nereden kazandı?

— Herif ekinleri Himmet Çavuş’tan almış. Gelecek yaz tiftiklerini kırkacak.

— Allah Allah! Ekinler öksürüklü hocanın ekinleri... Biz resmen öksürüklü hocaya borçlanmışız. Himmet Çavuş’un tiftikleri kırkılınca öksürüklü hocanın borcu nasıl ödeniyor? Ulan bunlar nasıl bir yalan! Beni küfrün dininden başlatma! Bir de gülersin.

— Ciddileşti — : Bende akıl çoktur Şadiye abla. Köylü odaya toplanıp öksürüklü hocayı deflemeğe karar verince senin herife göz işmarını çektim. Köylü konuşur, ben Selim’e göz işmarı ederim. Selim bir şey anlamaz, kıvranır. Bu bizim Yamören milleti imansız bir millet, “Herifin bağı tutuk, makamı yok, sesi çevirmesine kulak asma” dediler, “bize Reşit Hoca gibi sedası gür bir hoca gerek...” dediler. Doğru bir söz! Yamören’in hocası şurda ezana çöktü mü bağırtısı Sımcık’tan duyulmazsa kaç para... Senin herif hitamında, işmarı aldı, almasıyla odadan dışarıya uğradı. Aklımı anlattım. “Ulan aferin!” diyerek elini dizlerine vurdu.

— Herifi baştan çıkardın öyle ya... Günahı boynunadır.

— Ulan bu ne biçim bir laf! — İsmail imdat arar gibi dört yanına baktı — : Biz ne yapalım yahu, biz bu Yamören’den çıkıp gidelim mi? Karılarına bir söz açarsın, “Uy aman! Bizim herifi baştan çıkardın. Günahı boynuna!” derler. Heriflere bir laf edersin... Ulan biz bu elli hanelik namussuz köyün şeytanı mıyız?

— Şeytanısın elbette... Şuna bak, gecenin bir vaktinde kendisini temize çıkaracak.

— Şeytanmış... Sizdeki domuzluğa, bizim şeytanlığımız, korkma, dokunmaz. Bağı tutuk hoca işinize geldiymiş öyle ya... Tık nefes... Lâkin gözü hâlâ karılarda... Ben adamın yüreğini gözlerinden seyredirdim. Bir erkek hastalanır, “Aman hoca yetiş nefes ediver!” diye yalvarırsın, “Dur, elimdeki şu işi bitireyim de gelirim” der. Bir karı hastalanır, “Aman hoca” demenle pire gibi sıçrar, “Yürü evlâdım, aman gidelim yürü!” diyerek seğirtir. Ulan, kurban olduğum Allah, işini bilmez mi? Karıların suratına fazla üflediğinden soluğunu kesivermiş. — Bir ıslık öttürdü — : Köyde buğday komamış hocaya vermişsiniz çengiler! Hocadır ekinleri evine tepe gibi yığmış. — Sesini alçalttı — : Üç güneş Selim’le birer çuval aldık.

Şadiye korkmuş gibi irkildi:

— Günah! Hoca kısmının ekini çalınır mı?

— Şuna bak! Kız senin günahıdan filân haberin var mı demek?

— Dua kuvvetiyle bilirse... Dua kuvvetiyle bilip “benim hırsızlarım falanca falanca...” derse...

— Dua kuvvetiyle hırsız tutan herifin Yamören hocalığında işi ne? Gitsin de Çankırı’ya candarma kumandanı olsun. Merak-

lanma ben hocanın oyununu aldım. Ekini güzelce yıgımsı, üstüne parmağıyla bir “Dahîlek” yazmış. Eski yazı üzerine bir yazı... Bozulursa ellendiğini bilecek... Senin herifle beraber gittik, çuvallara doldurduk. Sonra ben de yazdım onun gibi bir “Dahîlek...”

— Benzetebildin mi hay İsmail? Ne mümkün! Senin yazın hoca yazısını tutmamıştır.

— Hüvesi hüvesine benzettim. Gülersin öyle ya, gül bakalım! Sen karı aklınla nerden bileceksin? Bu dünyada okumanın her çeşidi en baştan hırsız milletine yararlı... Hoca, eşeğine bindi de köy aramağa gitti. İki gün sonra dönünce neden kıyametleri koparmadı? Bizim Dahîlek, hoca Dahîlek’ini tuttu da ondan... Herif bu sabah gene köy aramağa gitti. Ekinler orada. Zahmeti çuval doldurmak. Hadi abla, irisinden bir çuval omuzla da gidip getirelim.

— Aman İsmail yakalanırız.

— Ulan karı milleti! Siz hep mi eşek olursunuz? Benim işim sağlamdır. Selim’le yakalandık mı? Ekinler orada, Dahîlek yazısı parmağımın ucunda... Tıknefes hoca dersin köy aramakta... Kız, yüzüme koyun gibi bakma, davran! — Gene öfkelenmiş gibi çıkıştı — : Ulan Şadiye abla! Sen, demek, yeminli misin? Sen hiçbir hayır işine kolay gelmez misin? Rezile bak! Güler huzurunda... Sus ulan, kapa şu ağzını, sus çengi! Evvelleri de avlulara çıkmak için böylece naz etseydin ya... Yedi köyün bir Şadiye’si olmasaydın.

Şadiye gülmesini keserek somurttu:

— Hele rezil topal, ben geceleri hangi avlulara çıkmışım?

— Uzatmaaa! Çıkmadığın avlu kalmadığından, “İsmail hep-sini aklında tutamamıştır” diye güvenmektesin ama... Hangi birini saymalı? Himmet Çavuş bir... Battal’ın babası Kadir Ağa...

— Sus alçak, sende iftira çoktur. Gidelim bari... Dur da çuval getireyim. Günahı vebali boynuna...

— Boynuma evet. Öte dünyada ben diyeceğimi bilmez miyim? “Bacağa bu iletı vermeseydin” derim, “iki bacağı sağlam kulların kendi günahlarını götürmezken ” derim, “sakat İsmail kulun Şadiye rezilinin dağ gibi günahını fazladan nasıl yüklenebilirmiş bakalım, hey Allah!” diye gücüm yettiğince bağırırım.

Şadiye çuval getirmeye gidince Topal İsmail parmaklarını

gizlice şıkırdattı. Kalkıp lambayı üfledi. “Karanlığa getirip şuna bir sarılmayalım mı biz şimdilik?” diye dudaklarını yaladı.

— Avluda etrafı dinlediler. Koca Yamören’de ses yok, soluk yok.

Bekâr olan tıknefes hoca, Aşağı mahallenin sonunda bir küçük evde oturuyordu.

Topal İsmail eve arkadan yanaşmıştı. Kısık bir sesle konuştu.

— Abla! Sen şuraya uzan. Ben evi bir daha yoklasam gerek.

Şadiye hemen çömeldi.

İsmail sakat bacağını sürükleyerek avluyu dolaştı. Sayvanın karanlığında yanıp sönen **cıgara** ateşine yaklaştı, “Pelvan nöbette! Aferin!” diye gülümseyerek elektrik fenerini apansız yaktı.

Pelvan Vahit gözlerini kırıştıtarak çıkıştı:

— Söndür şunu. Karı nerde?

— Meraklanma, getirdim. Şurda, avlu duvarının dibinde...

— Aferin İsmail! — Pelvan Vahit sıçrayıp kalmıştı — : Ulan aferin total ağa, çok yaşa birader! ‘Getiririm Allah sayesinde...’ der de ‘getirmez yalancı rezil’ diye kızdımdı. Aferin!

— Oğlum biz ahbap uğruna kelimemizi koymuşuz. Lafa bak!

— Aman İsmail hiylelenmedi ya?

— Hiçbir bok olmadı. “Yakalanırsak oh İsmail” diye biraz mızıklandı, o kadar...

— Öyleyse... karının yüreğine doğmuş... — Pelvan Vahit sinirli sinirli güldü — : Karı kısmının akı var da fikri yok...

— Doğru bir söz! Karı milletinde akıl ne arasın bre Pelvan! Koş seğırt!

— Dur oğlum, **cıgaramızı** bitirelim.

— Cıgaranın sırası mı? Bir haftadır “Aman yandım, aman İsmail Efendi bana bir akıl... Kariyi yatsıdan sonra dışarı çıkar, gerisine karışma!” diyerek it gibi yalvardıkların nerde kaldı? Sakın korktun mu yüreksiz. Dur hele, yaprak gibi titremeye başladın öyle ya...

— Hey total ağa! Bizim titrememiz korkudan değil, yürek oynamasından... Lâkin İsmail Efendi, bak ne var! Şu var ki bağırırverirse...

— Bağırılmaz ve de bağırılmaz. “Hırsızlığa geldiğinizi ben anladım” diyeceksin, “Topal İsmail’e şurda rastladım. Siz beraber geldiniz” diyeceksin. “Beni buraya muhtar bıraktı. Hocanın

ekinleri çalınmış” diyeceksin. Bana küfretsen de önemi yok... Zamparalıkta icap etti mi arkadaşşa söğmek vardır. Sıkışınca yalan yere yemin bile edersin. Karıyı razı edinceye kadar, akıllı bir adam öz babasına olmadık lafı söyler. Bunun da töresi böyle, canım!

Pelvan Vahit cıgarayı atıp ezdi. Hırıl hırıl soluyarak kuşağını sıkmaya uğraşüyor, cesaretlenmek için zaman kazanmaya çalışıyordu. Sonunda avucuna tükürdü:

— Aman İsmail dua et! Tuttuğum altın olsun.

— Şadiye bu yaştan sonra altın olmaya olmaz. Lâkin buna gönül demişler, hele ki Pelvan gönlü... Haydi var-yürü! Eline, diline, ille de beline kuvvet! İşte bunun duası da budur: Yalvarırsın, baktın olmadı; birkaç şamar çekersin, gene fayda vermezse, paça-kasnak dalarsın, bu da bir güreş sayılır. “Zor oyunu bozar” demişler.

— İnşallah!

Vahit avludan çıktı. İsmail bu sefer evi dolaşp hiç gürültü etmeden avlu duvarına yanaştı. Yere serdiği çuvalın üstüne yeni oturmuştu ki Pelvan Vahit duvarın ötesinde kaba kaba sordu:

— Sen kimsin ulan, kimsin gece vakti?

— Aman...

— Aman ne demek? Kıpırdama!

— Aman kardeş! Aman dur hele! Vahit kardeşim sen misin?

Beni bilemedin mi?

— Dur bakalım, bilemedim. Vaysen misin? Kız buralarda ne işin var?

— Vahit kardeş...

— Kes sesini, hele rezil! Elindeki çuval mı? Tu Allah belânı versin! Doğru şöyle buraya hırsızlığa geldin öyle ya...

— Vallah billâh hırsızlığa değil. Bahçelerden kuru diken toplanacak. Biz yarın sabah ekmek yapacağız.

— Kuru diken toplanacaksa gündüze ne olmuş? Diken meselesi doğru diyelim, beni görünce neden yattın?

— Baktım biri geliyor, korktum. Bildiğin gibi değil Vahit kardeşim, hemen hırsız dersin. Ben buraya kuru diken yolmaya geldim.

— Topal da mı kuru diken yolacak? Sana diyoruz. Şurada biz kime rastladık? Topal İsmail alçağına rastladık. Siz Topal’la birlik

olup ekin çalmaya çıktınız. Doğru söyle!

— Vallah billâh hırsızlık yok...

— Yokmuş. Ulan bu rezillik! Hocanın ekini noksan. Herif ölçtü. Noksan. Çalmışlar. Ağladı fıkara... Muhtar bana kızdı. Muhtar beni buraya bekçi koydu. Kalk yürü, hey'ete gidilecek. Anlaşıldı, hocanın ekin hırsızları siz imişsiniz. Ulan sizde hiç insaf yok mu? Ulan siz hiç utanmaz mısınız? Yürü...

Şadiye ağlamaya başlamıştı. Topal İsmail işi iyi idare ettiği için Vahit'i beğendi. Pelvan, çıkışyordu:

— Kes şu ağlamayı!... Kes dedim. Hemen ağlarsınız. Ulan karı milleti! Şurda yolunuza ölsek, sizde acıma yoktur. Ulan pekâlâ! Şimdi ağlarsın. Karılarla o kadar haber gönderdim, "Ölüyoruz" dedim, imana geldin mi? Olmaz ne mümkün! Ben seni hey'ete götürmeden bırakmam.

Şadiye ağlamayı kesti:

— Sen bana karılarla haber mi yolladın Pelvan Ağa? Ne haberi?

— Elbet haber yolladım, "Amanı bilir misin?" dedim.

— Hangi karıymış? Bana bir şey söyleyen olmadı.

— Olmaz mı? Ne güzel oldu. Lâkin ne demişler? "Bazı teker döner, bazı dingil" demişler. Şimdilik biz böylece hey'ete gidelim ki...

— Sen bana ne üzerine haber yolladın kardeş?

— "Sevdasından uyku muyku kalmadı. Ölüm bir mi, iki mi?" diyerek...

— Aman kardeşim Vahit etme! Bunlar nasıl söz?

— Şuna bak! "Razı oldum. Sevaptır" diyeceğine... Düş önüme, muhtara gitmemiş olmaz.

— Vay başıma, vay başıma... Komşulukta bu nasıl bir iş? Demek sen komşu ırzına mı dolaşıyorsun oh Vahit...

— İrzı, namusu ağzına alma! Biri duyar da gülmesinden karnı çatlar.

— Ben o işlerden vazgeçtim Vahit kardeş, herif bana töbe çektiirmedi mi?

— Töbeymiş... Hırsızlık daha mı sevap? Yürü hey'ete... Şartolsun kurtuluş yok. Benim laf dinleyecek zamanım geçti. Bakalım muhtar, "Şadiye kahpesi töbelenmiş, ne güzel" der mi? Kolunu bağlar da seni Çankırı mahpusuna sürer. Topal da

birlikte... Çankırı'ya kadar yol boyunca millet seyrinize çıkar, "Maşallah!" diye bağırır.

Şadiye fısıltı fısıltı bir şeyler söyledi. Topal İsmail yüreğinin gümbürtüsünden anlayamadı. Vahit bu sefer gülüvermez mi, keyifle...

— Söz mü şu? Topal geçti gitti. Beni görünce tedbiri şaşmıştır. Topal bana dayana mı bilir? — Karı gene bir şeyler fısıldadı — : Haydi ulan! Karşında senin serseri yok. Yarın ne demek?

Şadiye yeniden ağlamaya geçti ama, bu seferki gönlü olmuş cilveli karı şımarması...

— Bana bu oyunu namussuz Topal oynadı. Bana bu oyunu Topal'la birlik oynadınız.

Sonra sesi kesildi. Duvarın ötesinde davar yayılmasına benzeyen kuru ot hışırtısı başlamıştı. Topal İsmail ellerini ensesine kenetleyip karanlık gökyüzüne daldı. Yüreği sanki şişip kabarmıştı. Bir yandan keyfle gümbürdüyor, bir yandan can sıkıntısıyla sıkışıyor. Bir vakit, bir kulağı duvarın ötesindeki solumalarda, bir kulağı, sanki bir ses gelebilirmiş gibi, sakat bacağına öyle dinledi. Sırtında toprağın rutubetini duyuyor, öksürmemek için dişlerini sıkıyordu. Bir aralık elektrik fenerini duvarın üstünden yakıvermek aklına geldi. Kederi hemen dağıldı. "Pişen aş a soğuk su katmak işte buna derler" diye gülümsedi. "Bizim Pelvan kızar. Kim olsa kızar. Kolay mı yahu, ömür çarhının durduğu yer... Alçağa bir iyilik ettik. Ayıp düşer." Olup bitenleri gözünün önüne getirmeye çalıştı. Karnının öksürüğü gene guruldayarak boğazına doğru çıkıyor. "Hele rezil öksürük! Sen hep böyle amansız yerde neden tutarsın?" Bacağın sakat yeri gece ayazından sızlamaya başlamıştı. "Karı ne dedi bakalım? 'Bana bu oyunu Topal oynadı' dedi. Karnının orospusu da bize 'Topal' dermiş." Dişlerinin arasından hınçla küfretti. Hafif bir rüzgâr duvarın ötesindeki sesleri karıştırıyordu. "Bu Şadiye biraz yaşlı ama yüzü sarı olduğundan benizleri kırmızı, güzelliğine beyaz... Hele kahpe!"

Nihayet iş bitmiş olmalı ki Pelvan Vahit uydurma bir öksürükle tükürdü:

— Kalk kız! Uzatma... yallah doğru eve... Bir daha hırsızlıkta gezdiğini görürsem kemiklerini kırarım.

Şadiye anlaşılmaz bir şeyler söyledi.

— Ulan şart olsun... Ulan o nasıl bir laf? Sus rezil!

— Hep “Sus” dersin, “Şadiye’nin ekmeği nasıl?” demezsin.

Evde ekin olsa benim buralarda ne işim vardı hay Vahit?

— Ne yapalım? Hocanın ekinini, şimdi çalalım mı?

— Tamamını yüklenip getirecekmiş gibi, şuna bak! Bir iki hak* yeter.

— Kız ben o haltı edemem. Hırsızlık günah...

— Hırsızlık günahmış. — Şadiye gülüverdi — : Sanki bu da hırsızlık değil mi? Selim’in hakkını aldın. Benim herif bir duysa, “Aferin, helâl olsun” der mi? Beni dayaktan öldürür. Kitaba el bastırdı, töbe çekti, nikâh tazeletti. Şuna bak! Beni boyumca günaha soktu da... Hadi şu çuvala biraz ekin aliver. Bak ne olmuş senin haberin yok. Hoca, “Ekinimi bir hırsızlayan olursa bileyim” diyerek üzerine yazı yazmış. Sen ekini çuvala doldur, yazıyı boz. Muhtar ağam yarın sabah Topal İsmail’i sopaya yatırsın.

Vahit bu söze keyiflenip kaba kaba gülünce İsmail yattığı yerden kalktı : “Ulan karı milleti! Şunlara hiç iyilik yarar mı hey Allah!” diye söylenerek eve döndü, sayvanın gölgesine çekilip bir cigara yaktı.

Pelvan gelince hiçbir şey duymamış gibi sordu:

— Oldu mu Pelvan, sırtını yere getirebildin mi? Ortaya güreşmek kolay değil.

— Bırak. Başımıza bir belâda da bu. “Ekin isterim” diye yalvardı.

— O işten sonra büyük aptest alınmadan “ekin” lafı edile mi bilirmiş? Bir tekme vurup “Yıkıl!” demedin mi?

— Ağladı ulan. Evde ekmek yokmuş.

— Anladım, acıman kabardı. Bu da böyle bir acıma!... Doğru, hovarda kısmı, karı “Yapma günah!” derken acımayacak da...

— Sus rezil! Biz essahtan acıdık. — Vahit iğrenmiş gibi tükürdü — : Kötü bu iş İsmail, elin töbe etmiş karısını baştan çıkarmak kötü...

— Şimdi inandım, gerçekten acımışsın. Belli bir şey, karnın doydu. İnsana bir nefretlik gelir. Tanrı’nın bir işi canım! Bu

*Çankırı çevresinde 8 kiloluk ekin ölçüsü.

nefretlik gelmese, hay Pelvan, erkek kısmı yataktan çıkmaz da acından ölür. Töbe meselesine geldi mi, hiç aldırmayacaksın. Karadayı'nın karısı ayran yaparmış. Karadayı: "Bir çanak su koy şuna" demiş. Karı koymuş. "Bir çanak daha." Karı gene koymuş. "Hele bir çanak daha getir" diyince karı yüzüne şöyle "olmaz" der gibi bakmasın mı? Karadayı gülmüş, "Getir karı," demiş, "yoğurt kısmı aktır, gayreti elden komaz." Oynak karı da yoğurt gibidir efendi, töbe de etse bu işe geldi mi gayreti elden hiç bırakmaz.

— Lafı tren gibi uzatırsın ya, sonunda başına ne geleceğini bilmezsin. Karı meseleyi anladı, "Bana bu oyunu topal herif oynadı" diye ağladı. Benden sana arkadaş öğüdü: Karının gözüne görünme. Töbe olsun öteki bacağına da kırar.

— Demek bize öfkeleni mi? Öfkelenmiştir. Şimdi bir sorum var Pelvan, dinin gibi doğru söyleyeceksin: Gönülsüz müydü, sonuna doğru olsun sevinmedi mi?

— Bilmem. Önce gönülsüzdü. Sonuna doğru... — Vahit kısa kısa güldü — : Sonunda açıldı, evet...

— Gördünüz mü? Sonunda açılmıştır. Meraklanma, bana küsmez. Şimdi "Abla!" diye seslensem, "Emret ablasının İsmail'i! Ablan sana kurban olsun!" diye koşar gelir.

— Artık orasını sen bilirsin.

— Ben bilirim. Hele biraz alışsın, Pelvan Ağa geceleri gizliden güreş tutmaya başlasın... Yamören şaşar canım. "Bu Şadiye'ye ne oldu yahu?" diyerek elini dizine vurur. Yakında bu Şadiye el tutar ki "Şunu oturup yesem ne olacaksa..." dersin. Semirir de hamur açarken, "Oğlan adın İsmail" diyerek türkü bile çağırır. Yalan çıkarsam, nah şu bıyıkları kazıtırım.

— Doğru! Çuvalı elime verirken etimi burmasın mı? Kaltağa bak kaltağa...

Evin kapısına yanaştılar. Topal İsmail kuşağının arasından ucu bükük bir tel çıkardı, elektrik fenerinin ışığında asma kilidi kolayca açtı, kanadı besmele çekerek itti. Alay eder gibi yakıp söndürdüğü beyaz ışığın içinde buğday yığını sarı sarı parlıyordu.

İsmail yere oturdu, çuvalına ekin doldurmaya başladı. Ayağa kalkınca yükünü bir kere tarttı, birazını geri boşalttı:

— Haydi Pelvan! göster gücünü... Korkma! Yazıyı tıpkı tıpkısına yazarım. Hoca farkına varmaz.

— Ulan İsmail, töbe olsun elim varmıyor arkadaş. — Pencereden dışarıya baktı, içini çekti — : Sana yalan olmaz alçak Topal, yüreğimdeki Allah korkusu filân değil. Murat Ağam bir duyarsa...

— Bırak şimdi Kulaksızın Murat Ağa'yı... Ben herkesin huylarını bilirim. Murat'ın bir güzel huyu var: Yüzüne dike dike bakacaksın da, "Vallah billâh ben yapmadım" diyeceksin.

— Sus gâvur! Bu yemin neyin nesi?

— Oğlum hırsızlıkta yemin şart... Birisi birine "Haydi seninle hırsızlığa gidelim" demiş. Öteki usta hırsız: "Olur haydi" demiş. Yolda giderken bunlara bir hendek atlamak gerekiyor. Usta hırsız hoplayıp geçmiş. Arkasından acemi hırsız da atlayınca usta hırsız: "Vallah billâh ben bu hendeği atlamadım" demesin mi? Öteki besbelli bir pelvan adam... "Sus gâvur, diyor. Bu yemin neyin nesi?" Usta ne dese iyi: "Yavrum bu zenaati sen yapamazsın, kendine başka zenaat ara!" demiş. Şimdi o hesap... Anladın mı?

— Anladım, hendek atlanacak da atlamadım diye yemin çekilecek...

— Tamam, aferin!

— Tamam ne demek namussuz? Seni şimdi çiğnerim.

Rüzgâr aralık kapıyı gıcırdattı. Susup dinlediler. Uzaktan köpek sesleri geliyordu. Vahit telâşlandı:

— Köyde bir gezen var! Aman İsmail...

İsmail elektriği söndürerek emretti:

— Doldur şu çuvalı, çabuk...

Pelvan Vahit çuvala biraz ekin koydu. Tam sırtlayacağı sırada İsmail elektriği yaktı:

— Bu ne? Şadiye seni rezil eder Pelvan. On okka ekinle karının önüne mi çıkılır?

— Yeter yürü. Hadi, gidelim.

— Ulan ayıp, şartolsun ayıp... Doldur şunu. Azı da bir çoğu da...

— Doldurmam şartolsun. Işığı söndür de gidelim.

— Korktun öyleyse... Köpek sedasıyla dudağın mı yarıldı? Gel doldur oğlum, işte sana bir fırsat...

— Sen niye doldurmadın?

— Şu sebepten doldurmadım ki... Hele ahmak! Ben hocaya

mı acıdım? Bacak özürlü olduğundan biz ağır yük altına giremeyiz. Lâkin sen bir koca pelvansın. Karıdan ayıp...

— Ayıp değil. Elverir.

— Dur yahu, birazını da sen alırsın. Kötü mü? Açıktan bir ekin...

— Ulan İsmail, sen beni sonunda hırsız edeceksin ya, dur bakalım.

Pelvan Vahit çuvala biraz daha ekin koydu. İsmail saçılan taneleri eliyle süpürdü, yığının üstünü düzeltti, kibirlene kibirlene bir “Dahîlek” yazdı. Işığı odanın dört köşesinde gezdirdi. Eşyaların arasında duran bir bakır tencereyi, Selim’le beraber gelişlerinde gözüne kestirmiş, fakat almaya cesaret edememişti. Yüzünü asıp başını kederle salladı.

— İşimiz bitti, gidelim arslan!

Kapıyı kilitlediler. İsmail, sayvanın karanlığında durup Yukarı mahalleden Orta mahalleye doğru inen köpek seslerini biraz dinledi, sonra Vahit’in koluna vurdu:

— Korkma Pelvan! Köpek kısmını hırsız için beslerler. Ama boşunadır. Hırsız tanıktan korkar. Köpek dersin ağızsız, dilsiz bir yaratık... Bil bakalım, şu bizim Yamören’de kaç tane akıllı adam oturur? İki tane... Biri Hocaların Hakkı, ötekisi Kulaksızın Yakup... Bunlar kapılarında köpek beslemezler. — Köpek sesleri avludan avluya geçerek gittikçe yaklaştığı için belli belirsiz telâşlandı — : Gidelim Pelvan, sen bu zenaati bir gecede ezberine alamazsın.

— Başlarım zenaatinden rezil. Ben ne düşünmekteyim, ben Murat Ağa’yı düşünmekteyim.

— Murat Ağa’yı hiç düşünme. Murat’a yalan söylerken gözlerini hiç çevirmeyeceksin. “Yalancı adam gözlerini mümkünü yok dik tutamaz” diye bir laf öğrenmiş. Herhal Kurşunlu’nun öğretmenli okulundan öğrendiği bir laf... Gözlerini dikersin de yemini basarsın. Hadi şimdi ayrılalım. Bizi bir arada görmesinler. Var-git selâmetle... Şadiye ablaya selam söyle...

Avlu kapısında ayrıldılar.

İsmail, ikibüklüm, sızlayan bacağa sövüp sayarak kendi avlusuna girdi. Fakat ekin çuvalını ahırdaki gizli yere koymak fırsatını bulamadı. Duvarın gölgesine sindi. Ayak sesleri tam üstüne geliyor. Hem de iki üç kişi varlar. “Aman, Şadiye

orospusunun kahpe oyununa mı düştük arkadaş? Aman çuvalı ahıra... Tü Allah belânı vere, çuvalı ulan..." Korkudan soluğu kesilmişti. Mahpusluğu hiç sevmiyordu. Gürültü Sağirdere'yi geçince başını uzatıp baktı. "Önlerinde bir eşek... Neyin nesi yahu?" Birini Kulaksızın Murat Ağa'ya benzetmişti ama ötekisi kim ola? "Kafasında silindir şapka... Memurdan bir adam desek... Gecenin yarısında memur efendinin Kulaksız Yakup'la işi ne?"

Meraklandığından meydandaki ekin çuvalını filân unuttu. Gürültü etmemeye çalışarak uzaktan uzağa artlarına takıldı. "Biri Murat Ağa, hiç şüphem kalmadı. Lâkin ötekisi? Boyu kısa bir herif... Bakalım!"

Bunlar Yakup Ağa'nın avlusuna girip merdiven kapısını yumrukladılar.

Neden sonra Yakup Ağa'nın sesi duyuldu:

— Kimsin?

— Aç.

— Ulan kimsin? Murat sen misin?

— Benim ben... Şunu açıversinler.

— Ulan gecenin bir saati... — Yakup Ağa pencereye gelmişti. Kadınlara bağırdı — : Kız gelin! Kız koşsana eşek! — Dışarıya sordu — : Ne var Murat, bir şey mi oldu?

— Ne olur... Oğlun geldi.

— Mustafa mı? Aman Murat...

— Mustafa... Hadi kapıyı açın...

Topal İsmail, görünüp görünmemeyi bir an tasarladıktan sonra elektrik fenerini parlattı:

— Aman Mustafa, hoş geldin birader. Merhaba Mustafa Ağa! Bu Mustafa nerden çıktı böylece?

— Çıktı işte... — Murat güldü — : Sen nerden çıktın bakalım?

— Gençler odasında kâat oynadık. Eve geldim. Soyunurken köpekler yukardan parladı. — Bir taraftan da Mustafa'yı gözden geçiriyordu. Şaşmıştı — : Eee Mustafa, nasılsın bakalım arkadaş?

— İyiyiz. Gördüğün gibi.

Eğer İsmail'in gördüğü gibiyse... Şaşması da bundan ya... Başına şehir yerinin tekerlek şapkasını geçirmiş ama giyim kuşam kötünden de kötü...

— Bu ne hal arkadaş?

— Hangisi?

— Eşeği sordum! Sen Ankara'dan buraya eşekle mi geldin?

— Eşekle elbet. Trenle herkes gelir.

— Orası da doğru ya...

Kadınlar koşarak inmişler, eşeğin yükünü çözen Murat'a ışıktutmuşlardı.

Mustafa'nın üstü başı yırtık-yamalıydı ama hayvana sarılı yeşil İstanbul sandığını ne yapmalı? "Bunda bir iş var İsmail efendi, hele yarın ola hayır ola. Anlarız." İsmail daha fazla durmayı uygun görmedi, kadınlara: "Yorganı yavaş haa... İçinde takımlar sarılı. Biri kayboldu mu keyfinize..." diye kumanda veren Mustafa'nın omzuna vurdu:

— Bana izin arkadaş, sabahleyin konuşuruz.

— Olur.

Mustafa, Pelvan Vahit'i soracaktı. İsmail sakat bacağına sürüyerek yürüyünce vazgeçti.

*

Yukarda, sandığı orta yere koydukları zaman Yakup Ağa çıplak ayaklarıyla bir kere çevresinde dolaşmıştı. Sağ eli bir tuhaf titriyordu. Nerdeyse hayvan satın alırken besili olup olmadığını anlamak için yapıldığı gibi kapağı sıvazlayacaktı. Ağlayan bir sesle burnunu çekti.

Karısı Binnaz kapının kenarında kalakalmıştı.

Mustafa sıkılıyor, eşeği ahıra çekmek için aşağıda kalmış olan ağabeyi Murat gelince bu sıkıntının daha da artacağından korkuyordu. Gurbetten köye dönüş trende düşündüğü gibi çıkmamıştı. Babasının elini öpmediğini hatırlayarak davrandı:

— Destur baba, elini öpelim. İşte sonunda köye kavuştuk.

Yakup Ağa, Mustafa'nın omzu üzerinden karısına göz kırptı:

— Elini öpenler çok olsun! Nasıl kız, Mustafa oğlun büyümüş mü?

— Büyümüş elbet. Allah bağışlasın.

Murat içeri girince Yakup Ağa sedire oturdu, büyük oğluna yanında yer gösterdi. Mustafa ellerini göbeğine bağlamış, ayakta kalmıştı.

Feride, kaynının eline vardıktan sonra kaynanasının arkasına geçti:

Yakup Ağa sordu:

— Ne var, ne yok Ankara’da?

— İyilik... Ankara iyi...

— Mektubu aldın mı?

— Aldım.

— Murat Ağan yazıverdiydi. İyi yazmış mı?

— Eksik olmasın, iyi yazmış.

— Bir de yazmasın mı? Aferin, sandık, güzel bir sandık...

Ankara sandığı... Kaça bu böylece?

— Cemal Usta önümüze düştü de ucuza aldık.

— Hep ucuza dersiniz... Ah bu benim oğullarım... Bakalım ucuz mu? Hele aç şunu.

Mustafa anahtarı analığına uzattı.

Anahtar kilidin içinde dönünce bir çingirak öttü. Binnaz kapağı kaldırırken durdu:

— Aferin Mustafa! Kilidi çingiraklı imiş, sandığı beğendim.

— Beğendinse pekâlâ! Sana verdim. Üst-baş koyarsın. Cemal Usta biraz daha iyisini aradı ama ne mümkün! Bulamadık.

— Elverir.

Kapak açılınca sandığın bu kadar dolu olabileceğini ummadıklarından Yakup Ağa ile karısı bakiştılar. Binnaz yaklaşan geline emretti:

— Kız, şuradan büyük lambayı yak getir.

Mustafa: “Haşşöyle... Adam olun!” diye gülümsedi.

Yakup Ağa soyunuk olduğunu unutmuş gibi, karnına, kalçalarına vurarak tabakasını aramağa başlamıştı. Murat’tan cigara istedi. Mustafa boş bulunup elini arka cebine götürdü, ama çıkarıp cigara vermeyi göze alamadı.

Lamba gelince analığı en üstte duran siyah paltoyu kaldırıp ışığı tuttu:

— Babana mı bu?

— İyi bildin babama... Daha kuşak var, şalvar, mintan var, yelek var, mest-lastik var.

Yakup Ağa toparlandı:

— Ulan mestle lastik mi getirdin? — Murat’ın kolunu dürttü — : Bizi dipten doruğa donattı, gördün mü sen?

Mustafa, gözleri sandıkta, ağır ağır konuştu:

— Baba, vaktiyle sığırtaçlık ettiğini artık unutacaksın! Şunları hep giyin, köyde gez salınarak...

Kulaksız Yakup Ağa büyük oğlu Murat'ın her zaman söylediği bir sözü, biraz dargın, biraz öfkeli tekrarladı:

— Giyim kuşam, adamı adam etmez. Sığırtaç olduğumuzu biz ne kadar unutsak Yamören bilir. Doğru muyum Murat?

— Doğrusun. Sığırtaçlık ayıp değil, sonradan görmelik ayıp...

Kadınlar paketleri, topları hışır hışır açıyorlar, ışığa tutup keyifle seyrediyorlardı. Odayı keskin bir çiriş kokusu kaplamıştı. Öteberi açılıp etrafa yayılınca kadınlar şuncacık bir sandığın bu kadar malı nasıl aldığına şaşılar.

Binnaz kâğıda sarılı büyük bir paketi havada tutarak, sordu:

— Neyin nesi bu?

Mustafa daha fazla dayanamadı, sandığın yanına çömeldi:

— İçinde şapkalar var. Bırak, ütüsü bozulur... Birini ağama, birini babama aldık. Biri de benim. Murat Aşam'a fazladan bir de yelek olacak. Ankara'da kaldıysa... Tüüü ulan Cemal Usta! — Sandığın içini biraz kırıştırdı — : İşte! Cemal Usta hiç unuttur mu canım? Aferin! — Yeleği geline uzattı — : Al! Düğmeleri yalandan tutturulmuştur. Kuvvetlendirirsin. Size yemeni de olacak. Karıştırmışsınız. — Analığının hâlâ sıkma ipeklileriyle uğraşmasına öfkeleni — : Bırak şunları... Allah Allah! — Yemeni paketini Binnaz'ın kucığına attı — : İkisi senin ikisi gelinin... — Ağası Murat'a bakıp güldü — : Gazocağı da getirdim. Markası bir hoş... En iyi marka...

Yakup Ağa burnundan kıl koparmağa uğraştığı için elini hızla aşığı geçti:

— Ocak kısmının yiğidi tren gibi ses verecek... Yak bakalım, horlaması nasıl?

— Horlaması yaman... Horlaması muhtar odasından duyulmazsa kırar savuşurum.

Mustafa kapının yanına bırakılmış eski yorganı ortaya çekti. İpleri çözmeye uğraşırken yol yorgunluğu sızı halinde belkemiğine yapıştı, yüreğindeki tedirginliği büsbütün artırdı. Sımicak'tan buraya kadar Murat Ağası pek az konuşmuştu. “Aferin Mustafa, beni utandırdın,” bir de, “Senden bu kadarını beklemezdim

aferin!” İşte hepsi bu... Mustafa, çözülmemek için domuz gibi inat eden düğüme kızdı: “Şuna bak! Ulan seni ben demir çiviyle mi perçinledim, namussuz? Murat Ağam bizden bu kadarını beklemezmiş. Yahut bizi bu köylü ne bellemiş hay Allah!”

Murat esnedi, bir şey görünmediği halde pencereden dışarıya baktı.

Yakup Ağa lastikleri evirip çeviriyor, burunlarını sıkıyor, birisinin üzerindeki beyaz lekeyi parmağını tükrükleyerek silmeye çalışıyordu.

Kadınlar, bu kadar eşyanın sahici olmasına bir türlü inanamamışlar gibi hepsini tekrardan ellemeğe başlamışlardı.

Mustafa içindeki garipsemenin Ankara’yı özlemekten geldiğini şaşırarak anladı. Şimdilik Cemal Usta’nın Bendderesi’ndeki odasında gözlerini açıverse, “Oh!” diye soluğunun genişleyeceğine “dini gibi” emindi. “Şuncacık zamanda bizi bunlar temelli unutmuşlar arkadaş! Köy bizden vazgeçmiş” diye yüreğini sızlatan bir şeyler düşündü. “İşte belli bişey... Analığım Binnaz ağlayıverdi mi? Hele rezil kahpe, çerez kâğıtlarını yırtacak!” Yorgani neden açtığını unutmuş gitmişti. Gazocağına gazyağı koymak üzere tenekeyi alacağına takım torbasını Murat Ağası’nın ayakları dibine boşalttı:

— İşte bizim velinimetler! — Bu söz Cemal Usta’nındı — : İşte bizim taşçı takımları...

— Bilirim. Sımcık istasyonu da taştan yapıldı. Taşçılık iyidir.

— İyi olmaz mı? İşte mucarta, şuna madırğa derler, şuna da murç... Şimdi bir taş olsa dakkada yonar çıkarım. Kalem, gönye, otomatik metre bizde hep tamam...

Ceplerini acele arayıp küçük, yuvarlak bir kutuya “hapsedilmiş” çelik metreyi ağasına uzattı. Murat bunu “şırak” diye açarak kadınları korkuttu:

— Bakın bakalım! Hani masalda kılıç varmış, gâvura çekince uzarmış. İşte tılsımlı kılıç bu... Yeşil sandığın içindekileri hep bunun sayesinde kazandı, Mustafa!

Mustafa bu lafı çok beğendi.

Gazyağı tenekesini açmak için bir çivi istediği zaman, gece vakti bundan vazgeçmesini söylediler.

— Babama kahve pişirirdik. Ağam da içerdi. Halisinden

Ankara kahvesi getirdik.

— İstemez. Kahve de neymiş, misafir olmayınca?

— Öyleyse yemiş yersiniz. Ana, bir tabak ver de çerez koyalım!

Kese kâğıtlarını acele acele açtı. Hepsinden birer avuç çıkarıp babasına gösterdikten sonra gelinin kucağına koyuyordu. Analığı bir kocaman bakır sahan koşturunca canı sıkıldı. “Şu karı milleti boğaz dedin mi gece mece dinlemez. Dügün kalburu mu çıkıyor rezil!”

— Ana!

— Buyur.

— Benim çekmece nerde?

— Dolaptadır. Lâzım mı?

— Lâzım.

— Gelin versin.

— Anahtarı yanında mı?

— Yok... Üstünde...

Halbuki gurbete giderken anahtarı analığına teslim etmiş, “Ben gelinceye kadar kimse kurcalamasın” diye sıkılamıştı.

Gelinin getirdiği küçük çekmecenin kapağını öfkeyle açtı. Çocukluğundan beri eline ne geçtiyse buna doldurmuştu. Elektrik fenerlerinin minimini bozuk ampulleri, boşalmış piller, anahtarları kaybolmuş üç asma kilit, bir tornavida, bir duvarcı malası, hiç sap takılmamış yeni bir keser, zincir parçaları, düğmeler, paslı çiviler, paslı cıvatalar, somunlar, kırık eğeler... Hepsini yere döktü. Yere vurarak çekmecenin tozunu, toprağını silkeledi. Çerez kâğıtlarını, boncuk, ayna, sakız, koku şişelerinin paketlerini içine yerleştirdi. Kilitleyip anahtarı cebine koydu. Bu işi yaparken eline sert bir şey değmiş, geldiğinden beri ilk defa tabancasını hatırlamıştı. Silâhı yerde bulmuş gibi sevindi. Ayağa kalktı, yeğenin altından kemeri çözüp olduğu gibi babasına uzattı:

— Bir de silâh aldık, bak bakalım...

— Ne silâhı alçak? — Yakup Ağa suratını astı — :.Silah da neymiş? Dolu mu bu?

— Dolu... Lâkin emniyeti kapalı...

— Olsun. Boşalt da ver.

Mustafa biraz duvara döndü, yayına basarak şarjörü aldı,

sürgüyü çekip namludaki fişegi yere düşürdü:

— Al! Belçika tabancası... Beylik mal! Otuz kayma... Ucuza kapattık elden. Üç şarjörü var, yirmi bir de fişegi... kılıf caba...

— Otuz lira mı? — Yakup Ağa kemer bir elinde, tabanca öteki elinde kalakaldı — : Otuz... Vay benim avanak oğlum!

— Otuz ama şimdi kırk verseler satmam. Cemal Usta'dan aldım. Ahbaplık hatırına ucuz verdi.

— Git hadi! Otuz liraya bu nasıl bir silâh Tuuu, Cemal Usta her kim ise rezilin biri imiş. Seni güzelce aldatmış hay Mustafa'm!

Mustafa suratını astı:

— Laf mı şu? Cemal Usta beni bir vakit aldatmaz. Cemal Usta kimseyi aldatmaz. Cemal Usta, ağamı tanıdı... Kurşunlu'dan Cemal Usta... Taşçılığı Cemal Usta öğretti bize... Silâha bakmaz-sınız, "Aldatmış" dersiniz.

Yakup Ağa silâhtan pek anlamıyordu. Gençliğinde bir defa Karadağ lüveri ele geçirmiş, bir zaman belinde gezdirdikten sonra sandığın dibine atıvermişti. "Köy yerinde fıkara kısmına silâh ne lâzım? Koruyacak malı yok, namı-namusu yok!" Hali-vakti düzeldikten sora da ağalık sevdasına yeniden yeniye — oğulları gelip yetiştikten bu yana — düşmüştü. Ne fayda ki Yamören bir vakitler sığırtmaçlık eden Kulaksız Yakup'u ileri gelenlerden daha saymıyor bile...

Murat tabancayı aldı, ışığı tutup bir zaman baktı:

— Eh, otuz lira eder etmesine... Bunlara galiba brovnig diyorlar. Tutukluk yapmazsa iyi...

— Tutukluk ne ağzına! Yüz fişek yaksan tıkanmaz bunlar. Beylik silâh çünkü... Cemal Usta'da yalan yoktur. Gâvur bunları özel yapmış, yüzbaşları için...

— Heves etmesen daha iyiydi kopuk. Silâh kısmı azgın ata benzer. Sen onu gezdiremedin mi bakarsın o seni almış şu tarafa götürmüş.

Yakup Ağa söze karışmadı. Otuz liraya acıyıp yandığı, suratından belliydi. Ağzına attığı üzümleri öfkeyle çiğniyor da sakalının duvardaki gölgesi "Karagöz gibi" oynuyor.

Mustafa bir kâğıt hışırtısı işiterek hızla döndü:

— Nedir o? Haaa... Bizim lacivert takım... Gömleğin ütüsünü bozdunuzsa keyfinize... Bırakın paketi sedire... Yarın giyince görürsünüz! — Elini ortadaki yığına doğru salladı — : Kaldırın

şunları, Allah Allah!

Yakup Ağa içini çekti:

— Epiy para dökmüş, ne dersin Murat? Bana palto hiç alınmayacaktı. Kışın köy yerinde ceket elverir. Muhtar Hüseyin rezili gibi palto mu giyilecek, töbe?

Mustafa, babası Yakup Ağa'nın neden umduğu kadar sevinmediğini birdenbire anladı. "Para getirmedik sandı herif... Parayı sen bilir misin? Para, dünyanın çivisi... "Fazladan, bize güvenmediği meydanda... Ankara dükkâncıları bizi hesapça soymuşlar....."

— Boşuna dökmüş... Sana dedim Murat?

— Bana sorarsan, Mustafa oğlun iyi etmiş. Mala verilen para kalır. Palto isterdi.

Mustafa babasını büsbütün kızdırmak için cebinden bir küçük paket çıkardı. Babasına, ağabeyisine birer ağızlık verdi. Üçüncüsünü havaya kaldırdı:

— Gönlün çekerse bunu al baba, hangisini beğenirsen!...

Yakup Ağa kuşkulu kuşkulu bakıp sordu:

— Bir ağızlık fazladan alınmış. Getir şuraya... Tütüne mi başladın yoksa rezil?

— Tütüne başlanır mı? Arkadaşıma aldım.

— Kime?

— Pelvan Vahit'e...

Babasının ters bir şey söylemesine meydan vermemek için Murat araya girdi:

— İyi etmiş. Arkadaş kısmını düşünmek iyidir.

— İyidir, ben de bilirim... Şurdan bir cıgara ver. Ağızlığın siftahı senden... — Murat'a elini uzattı — : İyidir ama... Ah benim oğullarım para da iyidir.

Mustafa artık dayanamadı, kendisini korumak için silâh çekiyormuş gibi, davrandı. Tabancasını nasıl boşaltmışsa öylece duvara döndü. Trende babasına vermek için hazırladığı para destesini cüzdandan çıkarıp uzattı:

— Buyur, bu da paranın üst yanı...

Yakup Ağa şaşkınlıkla bağdaştan diz üstü kalktı:

— Para mı? Para da getirmiş... Aferin ulan! — Yere iniverdi — : Töbe hey Allah, aferin! Ne kadar bu böylece, kırk kayma var mı benim rezil oğlum?

— Yetmiş beş...

— Yetmiş beş mi? Aman Mustafa! — Murat'a döndü — : Say bakalım şunları... Gördün mü? Durur bakarsın. Say ki hele bir... Taşçılık öğretmenlikten iyi imiş, yargıçlıktan bile iyi zenaat... Allah'ın bir hikmeti canım...

Murat gülümseyerek yavaş yavaş saymağa başladı. Mustafa, ağasının böyle ağır almasına memnun oldu. Yakup Ağa bir yandan kalçasını kaşıyıp bir yandan, "Hele rezil! Hele alçak!" diyerek yalanıyordu. Karıların gözleri de şu kadar şu kadar açılmıştı. "Hep tek lira yaptırdığımız iyi. Çok görünür."

— Yetmiş üç... yetmiş dört... İşte yetmiş beş... — Murat para destesini, babasına uzattı — : Tamam, yetmiş beş lira. Buyur.

Desteyi alırken Yakup Ağa'nın elleri titriyor, gözleri lamba ışığında ıslak ıslak parlıyordu. Paraları görmeden Mustafa'nın adam olduğuna inanamamıştı. Paraları eli titreyerek aldı:

— Allah uzun ömür versin! Allah tuttuğunu... — birden coştı — : Gördün mü karı, gördün mü? Buna işte para demişler. Mustafa oğlun kazandı. Gözünü aç! Tüü hey dünya! — Paraları kuşağına koyacak gibi yaptı — : Biz bu günleri de gördük. Ömrünüze bereket, ben ikinizden de hoşnudum evlâtlarım. Artık, olur olmaz fırtınaya yıkılmam ben...

Geline bakarak güldü, kurnaz kurnaz göz kırptı. Mustafa: "Hele yarabbi, ihtiyar kısmının sevinmesi, ağlamasından fark-sız..." diye düşünerek başını keyifle çevirdi. Geldi geledi duyduğu yabancılık birdenbire kaybolmuş, yüreğini sıkkan tedirginlik dağılmıştı. Murat'ın alay edeceğini bildiği halde, kendini tutamadı, öğündü:

— İşte böyle!... Biz Ankara'da boş oturmadık. Sen Yamören'i bilir misin? Paltoyu sırtından çıkarmayacaksın. — Farkına varmadan emrediyordu — : Ayağında mest-lastik... Süslü gez. Çocukluğunda fukara olduğunu yerli yersiz söyleme. Ayıptır.

Trende babası için hazırladığı laflar aklına gelmeyince, hele, Murat'ın gülümsediğini görünce elini kabadayı kabadayı salladı:

— Anladın mı baba? Sen bu Yamören'de kimseye bakmayacaksın, anladın mı? Ne güzel, süslü gez.

Yakup Ağa, Murat'ın yüzündeki alaylı gülümsemeye köpürdü:

— Gezilmez mi? Eliniz ekmek tuttu. Murat'ım çalışır, sen çalışırsın. Ankara gurbetinden yetmiş lira getirmek... Bir çift öküz parası...

— Yetmiş beş...

— Töbe yetmiş beş... Söylesene karı, Mustafa oğluna müjdeyi versene! İki tosun aldık, boyunduruğa alıştırdık. Önümüzdeki bahar biz de, iki çift koşuyoruz. Düşmanlarımız çatlasın. Mustafa'n için istemezler ne dediler? “Navlun parasını burdan salmayınca köye gelebilemez!” dediler. İşte bak, parayı Ankara'nın toprağından kürekle topladı benim oğlum, ilk gurbetinde...

— Ankara toprağından kürekle para toplanmaz. Ankara'da bizim neler çektiğimizi hiç sorar mı?

— Nesini sormalı? — Yaku Ağa gülüverdi — : Zordur gurbetlik... Üstesinden gelene aferin!

— Önce taşocağına amele yazıldık biz! Bildiğin kara amele... Vahit söylemedi mi? Ali Bey: “Küçüksün, taşocağı işini sen hak edemezsin” diyerek elimize birkaç kuruş verdi de bizi koğdu, anladın mı, küçükmüşüz biz...

Yakup Ağa bu “küçük” lafına para destesinden daha çok şaşı.

— Küçük mü? Ne demek! Koca babayığite küçük mü denirmiş! Ali Bey her kimse rezilin biri imiş, ha Murat?

— Ali Bey haklı. Küçük derler. Elbet küçük...

— Şu da laf mı şimdıcik? Ah şu benim Murat oğlum, gene tuttu mektepli inadın. On beş yaşındaki oğlan nerenin küçüğü yahu!

— Şehir yerinde küçük sayılır.

Kadınlar bu meseleye Yakup Ağa'dan fazla şaşmışlardı. Ali Bey'e bir ağızdan beddua ediyorlardı:

— Dağ gibi babayığit... Şuncacık bebe mi?

— Boyu devrilesi Ali Bey...

— Telli kurşunlara gelesi...

Murat ağır ağır anlattı:

— Şehir yerinde Mustafa kadar çocuk, babasından, anasından harçlık alır, okula gider. Benim dediğim, memur çocuğu... Fukara kısmı orada da elbet çalışır. Lâkin alalım Yamören'i: Biz on iki yaşında sabanın sapını tutarız. Babamın gördüğü işleri, gücüm yetince ben de görürüm. Bu sebeple 15 yaşındaki oğlan

köy yerinde erkek sayılır, evlenir. Öyle ya babası gibi bir erkek de o...

— Elbet... adam on beş yaşında babayığit erkektir.

— Sana göre öyle, şehirliye göre değil.

Yakup Ağa inanmadı. Mustafa'nın yüzüne imdat ister gibi baktı:

— Eee sonra?... Herif seni koğdu ama sonunda kendisi utanmıştır.

— Evet! Taşçılığa girdik. Ankara milleti bize “Mustafa Usta” demeye başladı. Uzatmayalım, köye geliyoruz. Cemal Usta razılık vermez: “Ulan diyor, şurada bir ay daha dişini sık, diyor, sen benim elim, ayağımsın. Koca inşaatın işi aksar.” — İnşaat denince Mustafa, Gurbetçi Ömer'i hatırladı. Sözü kısa kesti — : Dinlemedim, bastım geldim. Gurbetçi nasıl? Sıtması geçti mi?

— Bırak Gurbetçi'yi... oğlum, bak ustan ne güzel yalvarmış, “Gitme dişini sık” demiş. Gelmemeli imişsin, eyvah! Ustasının lafını adam dinlemez mi hay oğlum?

Murat güldü:

— Kabahat senin... “Şu oğlana mektup yollamayalım” dedim. Yedi lirayı görünce dayanamadın. Deliye taş andırılır mı? Köylü adamına, “Sıla” sözü edilmeyecek...

— Biz hemen gelsin mi dedik? Mektubu kendin yazdın.

Mustafa, ağabeyisini doğruladı:

— Essah! Mektup gelene kadar, köy aklımda yoktu. Himmet Çavuş'un damadı Recep, kâğıdı elime verdi. Bir akşamüstü... taş yonmaktayım bir başıma... — Kelimeleri bulmak için biraz durdu. Eliyle yavaşça göğsüne vurarak yere baktı — : Şurama bir şey takıldı babâ, köyü göresim geldi birden... Ankara'nın yüzü karardı. “Ne olsa da şimdi köyde olsam” dedim. Durmak ne mümkün! Hocaların Hasan reziline kızdım. Ama nasıl!... Hasan'ın bana yaptığı yetti canım! Cemal Usta bile şaştı. “Tuuu.... ben Hasan'ı böyle bilmezdim” dedi. Bu dünyada Hasan gibi namussuz aramayacaksın.

Yakup Ağa, kesik kulağını çekiştirmekten vazgeçip gözlerini telâşla kırıştırdı:

— Ne yaptı ulan? Paranı mı aşırıldı?

— Aşırıldı sayılır.

— Borç mu verdin yoksa, hey ahmak?

— Sana gönderdiğim yedi lira, aslında on liraydı. Üçünü kendi harcamış.

— Aman Mustafa, sen Ankara'dan bana on lira mı yolladın?

— On lira elbet!...

— Tuuu, Hocaların Hasan... Şuna bak!... Emanet meselesi kendi işinden muteber... tuuu...

— Bize yaptığını bırak! Bendderesi'nin bakalına borç etmiş, gelirken borcunu da ödedik; şimdi 600 kuruş... Yok hayır, altı yüz elli kuruş borcu var bize...

— Yarın ister alırsın. On lira saldığının tanığı kim?

— Cemal Usta... bir de Gurbetçi Ömer...

— İyi! Gerekirse Gurbetçi'ye yemin verdiririz. Yahu, adam mı soyacak, bu Hocalar kabilesi?

Uzaktan bir horoz öttü. Köyün horozları aralık aralık ona karşılık vermeğe başladılar.

Murat dayandı:

— Haydi yatsın Mustafa! Sabah oluyor.

Sedirin üzerine yatak yaptılar.

Yakup Ağa, kapı eşiğinde durup eliyle işaret etti:

— Yat, uyu! Her işini beğendim Mustafa, bir işini beğenmedim. Ustanın sözünü tutacaktın! Yetmiş kaymayı yüze yetirecektin! Bir ay sonra geleydin! Yamören yitecek değildi ya... Yazık etmişsin...

Mustafa, babasına karşılık verecek yerde Murat Ağa'na sordu:

— Adam köyünü neden özler ağa?

— Neden olacak? Köy senin doğup büyüdüğü yer... Gurbet yaban... Geçim zoru olmasa köylü kısmı gurbette bir gün duramaz. Söyle bakalım Ankara'da mı daha yürekliisin, burada mı?

— Burada yürekliyim. Ankara'da insan yılgın olur.

— Ee, canın da sıkılır arada... Komşuları, buraları ararsın. Ankara'da seni kim bilecek? Yüz liralık, elbisen olsa, dönüp bakmazlar. Lâkin Yamören'de çulakiden bir pantolonun bir ay sözü edilir. Köyünde gösteriş yaparsın da, ondan seversin köyünü.

— Doğru, adamın sılası gösteriş demek, "Benim şunum var, bunum var" hesabı... komşulara bir gösteriş...

Yakup Ağa dayı.amadı. Çıkıştı:

— Vay benim eşek oğlum! demek Yamören'e gösterişe mi geldin? Şu kadar lirayı şurada bıraktın da...

— Gösteriş gelmedi aklıma, köyü özledim.

Murat, kardeşinin omzunu okşadı:

— Düşünmediğini biliyorum. Düşünsen bir ay daha dişini sıkardın, ya da şimdi, “Şu kadar parayı bıraktım da geldim” demezdin. Sen düşünmeyi ne bileceksin?

Yakup Ağa sakalını sert sert kaşdı:

— Duydun mu? Murat haklı... düşünmek varmış. Taşçılığı bellediğin gibi, bundan böyle düşünmeyi de bir güzel öğren!

Murat, yüksek sesle güldüğü için, Yakup Ağa da fıkır fıkır güldü.

Mustafa yatağa girdikten sonra analığı lambayı alıp götürmüştü. Odanın karanlığı, tren gürültüsü gibi bir zaman Mustafa'nın kafasında zonkladı. Babasının bir sandık eşyadan çok 75 liraya sevinmesine şaşmıştı. Para denilen kâğıt parçalarının, ipekli sıkma kumaşından daha kıymetli oluşuna akıl erdiremiyor, birisine şaka yapmağa hazırlanır gibi keyfi artıyordu. Bir cigara yaktı. Kendisi için 25 lira harçlık ayırmıştı. “Sabahleyin karıları tembihlemeli. Tabanca getirdiğimizi söylemesinler. Karılar söylemez ya babam, bilmem... Belimize bağlasak yeni ceketin altından fark edilmez mi?.. En iyisi: Kuşağın altına sokmalı... Yarın, karılar elbisemize bakarlar. Hey ulan Yamören! Davran ki bir bak kim geldi hey Yamören!”

Evin her yanına sinmiş gübre, kuru ekin, ot kokusunu büyük bir keyifle kokladı.

Ahırda, sığırlardan biri direğe sürünerek kaşınıyor, odayı hafif bir deprem gibi sarsıyordu.

“Ayşe bizi yeni giyimimizle görse başımızı yardığına pişman olur mutlaka...”

Ankara aklına geldi. Sanki oradan ayrılalı yıllar olmuştu. Köye döndüğüne birden çok sevindi. “Yarabbi! hamdolsun!” diye şükretti. Cıgarayı ocağa atıp uyumak için duvara döndü.

*

Gözlerini açar açmaz Mustafa'nın ilk işi giyim paketine

bakmak olmuştı. Birisi, kâğıdı yırtmış, ceketini, pantolonunu ellemiş... Öfkeyle yataktan fırladı. Donunu, gömleğini acele giydi. “Hele reziller, hele reziller! biçimini bozacaklar... şuna bak... ütüsünü bozacaklar!” diye söyleniyordu. Sofada Murat’ın karısı Feride’ye rastladı:

— Kız...

Gelin, işini bırakıp doğrulduğu halde, “Buyur” demiyordu.

— Kız, sana söylüyoruz! Bizim giyimleri kim kurcaladı? Söylesene, laf soruluyor. Allah Allah!

Bu sıra analığı Binnaz merdivenden çıktı:

— Kalktın mı Mustafa? Epi uyudun, nerdeyse öğle ezanı okunacak.

— Okunsun... elbisemi karıştırmışlar. Ütüsü bozulur. Siz ütü bilir misiniz?

— Dün gece göstermedin. Baban merak etti. Baktı da, “Oğlan kendisine yirmi liralık takım almış” dedi.

— Yirmi liralık mı? Hey benim babam!... otuz beş liradan fazla verdik. Kız marka lâcivert... — Feride’nin gelinlik ettiği için kendisine cevap vermediğini hatırlayarak yumuşadı — : Anladın mı, otuz beş lira...

— İyi imiş... ben görmedim. Yakup Ağa “İyi” dedi. Giyersen görürüm.

— Babam, paltosunu, mest-lastiğini giydi mi?

— Giymedi.

— Giyinmez ne mümkün! Zor emri olmayınca öldüm Allah giymez.

— Tosunları boyunduruğa alıştırıyor. Tarlaya mı giysin! — Geline döndü — : Durur da bakar: “Yumurta pişireyim, kaynım yesin” demez...

Mustafa odaya döndü. Pencereden Topal İsmail’in evi görünüyordu. Bacadan çıkan incecik duman gökyüzüne çekilip dağılmakta... “Bu duman kısmı böylece, baş-yukarı nerelere gider?” Dün gece ortaya bir İsmail çıkmıştı. “Doğru bir laf! Gecelerin uyumaz kuşu!”

Yeni yün çoraplarını, yeni mintanını giydi. Kunduraların gıcırdayıp gıcırdamadığını anlamak için birkaç adım yürüdü, “Gırç... gırç... gırç gırç...” diye kendisi de tekrarladı. Pantolon biraz uzun gelmişti. Tabancasını beline bağladıktan sonra eğilip

paçalarına baktı: Yüksek sesle, “Tamam birader! neresi uzun?” dedi. Kuşağını sımsıkı sardı. Yeleğin arkasındaki tokayı taktırmak için “Gelini çağırırsam mı?” diye bir an düşündü. “Elinden gelmez, hem de utanır fukara!”

Analığı küçük bir tepsi içinde yağda yumurta, peynir, pestil hoşaf getirdi:

— Karnını doyur. Baban bahçelere doğru gitti. İstersen, sen de gidersin.

— N’olacak? Köyü gezmeyelim mi? — Mustafa dışarıdaki sesleri dinledi — : N’oluyor? Neyin nesi bu gürültü?

— Dibek.

— Kimin?...

— Hocaların Hakkı’nın.

— Ağam nerde?

— İş varmış. Merkebi Sımacak’a götürdü.

— İyi.

Mustafa yemeği acele yedi. Cep aynasında göğüs mendilinin iyi durup durmadığına baktı. Üzerine soktuğu kalem biçimi küçük çakıyı düzeltti.

Kaşlarına, bıyık yerlerine koku sürdü.

Analığı bu hazırlığa gülünce başını pencereye çevirdi:

— Hep gülersiniz. Şuna bak... Sabahleyin kimse gelmedi mi?

— Vahit geldi, uyandırmadık.

— Topal İsmail?

— Gelmedi. Aşağı mahallenin adamı hep dibek başında...

Git de karılar elbisene baksın!

Mustafa’nın da niyeti buydu ama analığının sözüyle nedense fikrini değiştirmemişti. Avluda bir zaman ne yapacağını düşünürken dibek tokmaklarının gürültüsü birdenbire kesildi. “Yemeğe oturdular. Gitmek geçti büsbütün! Hocaların Hakkı’nın ekmeğini ölse yemem” diyerek yere tükürdü. Sürdüğü koku da hani kokuların padişahı! “Aferin Ankara kokusu!... Koku canım!... Karılar elbisemize bakarlarmış, bakmayıversinler.”

Elleri pantolonunun ceplerinde, pantolon paçalarının ayak-kaplarının üzerinde savrulmasına bakarak Himmet Çavuş’un gençler odasına doğru yürüdü.

Sağırdere’yi geçince muhtar Hüseyin Efendi ile karşılaştı. Ellerini ceplerinden çıkarıp kuşağının üzerinde kavuşturdu.

— Dur hele... Mustafa sen misin?
— Benim efendi ağa.
— Hoşgeldin.
— Hoşbulduk.
— Dün gece mi geldin?
— Dün gece.
— Ankara'daki işlerini duyduk, aferin!... Adamlık böyle olacak. Ömer anlattı. Kopukluğu bırakırsın artık... Köpek möpek bıçaklamazsın.

Mustafa utanarak başını eğdi. “Şu bizim muhtarımız Hüseyin Efendi iyi bir adam. Kötülük bizde...”

Caminin önündeki dut ağacının yaprakları dökülmüş, kalanlar da sararmıştı.

Çocuklar, iki kedi tutmuşlar, bağıra çağıra, oyuncak bir kağının boyunduruğuna koşmağa uğraşıyorlardı. Mustafa, “Köylü çocuğunun oyunu da bir köylülük” diye güldü.

Suya giden bir kadın bakraçları yere bırakıp önünde durdu:

— Hoşgeldin Mustafa!

— Hoşbulduk abla...

— Dur hele... Bu nasıl koku? Ankara kokusu mu?

— Ankara kokusu, iyi bildin.

— Elbiseleri de kokuya uydurmuşsun. Tahsildara dönmüşsün rezil. Hele yürü!...

Mustafa, Himmet Çavuş'un odasına gelince içeri girmede, arkaya dolanıp dama çıktı. Buradan bütün köy görünüyordu.

Şunca zamandır Yamören hiç değişmemiş. Köy eskisi gibi. Ekin ekme zamanı olduğundan erkekler ortada yok...

Aşağı mahalle harmanlarında kimlerin bulunduğunu fark etmeğe çalıştı. Tokmak sesleri yeniden başladığı için yemek yemediklerini anlamış, oraya gitmediğine pişman olmuştu.

Sürdüğü kokuyu derin derin kokladı. “Topal İsmail, şimdi gelse koku ister bizden... Parmağını uzatır, Topalı bulmalı... köyde neler olmuş, öğrenmeli! Pire zıplasa bilir domuz! Şundan alır, şuna satar. Köy tellâli kaç para...”

Şapkasının gölgesi bile, damın üzerinde güzel duruyordu. Dirseğiyle tabancasının katılığını yokladı. Efelenerek avucuna öksürdü. “Şu Yamörenli kendi adamını neden sevmez hey Allah! Taşçı ustası olup ve de gurbetten gelip... namertler! Pelvan'da

akıl mı var? Sabahleyin uğradın. Bizi neden uyarmazsın?" Saatine baktı. Canı konuşmak istiyordu. Eve gelip kendisini dibek yerine zorla götürmedikleri için bütün Yamörenliler'e kızarak tokmak seslerini dinledi. "Bu yenilerle yere çökmek olmaz. Bizi iskemleye buyur etmeli Hocanın Hakkı!..." Böyle düşününce şuraya çöküvermek isteği duydu. Güneş sırtını ısıtmıştı iyice... "Dibeğe gitmek varmış. Karı orada... Kocasının danesini dövüyor!"

Gözlerini kısarak dört yanına baktı: "Yamören yerli yerinde... Lâkin Ayşe kötülemiştir yüzde yüz..." Ankara'daki çamaşırcı Nazlı hanımı, Bendderesi'ndeki kötü karıları hatırladı. "Hele kahpeler!" diye suratını astı.

Bu sıra Candarma Nail evinden çıktı, Mustafa zorladı ama yanındaki karının Güldane mi, yoksa ilk karısı mı olduğunu seçemedi. Nail kadına, "Yıkıl!" der gibi elini sallamış, tembel tembel gerinmişti. Baltayı omuzlayıp yürüdü.

Mustafa az kalsın, "Nail Ağa!" diye seslenecekti. "Dur oğlum! Alır tarlaya, koruya götürür" diye düşünerek vazgeçti.

Nail odanın önüne gelinceye kadar Mustafa'yı görmemişti. Şaşırdı:

— Ulan Mustafa!...

— Merhaba Nail Ağa!

— Ulan geldin mi? Dam başında işin ne rezil?

— Köyü özlemişim!... Sen nereye böyle balta omuzda?

— Boşver...

Nail baltayı duvara dayadı. Arkadan dolaşp dama çıktı.

— Geldi ha, taşçı ustası...

— Geldik.

— Giyim kuşam aynalı... Bu kaç böylece? Kundurasıyla, şapkasıyla?

— Otuz lira... Şapka, kundura başka...

Mustafa cıgara verdi:

— Buyur! Ne demişler bizim için köyde? "Kopuk, ipsiz! Adam olmaz, ne mümkün!" dediler öyle ya?

— Dediler. Yamören'i bilmez misin? Bir çamaşırcı karı lafı etti Hasan bir ara... Karı yamanmış. Adamın yüreğini yakan bir karı...

— Kulak verme! Adı Nazlı hanım... Hasan'ı soydu ama bize

diş geçiremedi.

— Aferin! Hasan söyleyince korktum. “Şehir yerinde karı fendi... bizim Mustafa dersin cahil çocuk, eyvah!” dedim.

— Aldırma... Hasan şimdi nerde?

— Dibektedir.

— Hadi gidelim... Soyulmadığımızı anlasın. Yüreği rahatlasın. Derdimizden hasta olur fukara...

— Şaka ettim. Hasan Yamören’de yok! Çankırı’ya yeni hastane yapılıyor. Oraya taşcılığa gitti. Haberin var mı? Anaları öldü. Hakkı’yla tarlaları bölüştüler.

— İyi olmuş... Demek Çankırı’ya gitti. Gitsin. Orada elbet, bir çavuş bakkal bulur. Lâkin Mustafa gibi Yamörenli bulamaz.

— Ne var? Bakkala ne olmuş? Ulan iki laf etmez misin? Türkçe konuş rezil.

— Bırak Nail Ağa... Eve on lira gönderdimdi. Babama yedisini getirmiş.

— Hocaların Hasan’a para mı verilir ahmak?

— Verdik nasılsa... Bize yaptığı bir şey değil! Cemal Usta’ dan gizli, Ankara bakkalına şu kadar borç bırakmış son gün... Geliyoruz. Gazocağına gazyacı alacağım, vardım bakkala... Ankara bakkalı başladı laf dokundurmağa... “Yamörenli değil misiniz, dolandırıcı olursunuz” demez mi? Üç dört kişi şuradan buradan toplandı başımıza, “Kim dolandırıcı olur allasen?” diyerek, anladın mı?

— Anladım, rezillik...

— Rezillik ki, nasıl! Çıkardım, parayı verdim. Şimdi altı yüz şu kadar kuruş alacağımız var. “Vermem” derse belâ tüter!

— Vermem demez. “Şöyle oldu da, böyle oldu da... borcumdur, öderim” der. Ben kabilemi bilirim.

— Üstüne alınma, Hocalar kabilesinin senden gayrisi yumuşak dikendir.

— Haklısın. Hoca demek ne demek? Cimri, muskacı... İşte sizin Reşit Hoca...

Nail işin alayındaydı. Mustafa da Ankara bakkalına borç ödeme işinin kendisini eskisi kadar öfkelenendirmediğini fark ederek şaşıtı. “Ankara’nın bakkalı varsın ne derse desin. Dünyanın bir ahmağı sen misin?” Mendilini düzeltti.

— Mendilin üzerindeki ne? Kalem mi, bıçak mı?

— Bıçak. Mendili tutsun diye aldık.

— İyi, koku da yaman koku... Kızları yakacaksın bu gidişle sen!

Mustafa koku şişesini çıkarıp Nail'in avucuna sürdü:

— Evlenmişsin Nail Ağa... Sonunda Güldane'yi almışsın.

— Aldık.

— Vahit'le aranız nasıl?

— İyi. Pelvan kısmının aklı ayağında olmalı!... Ankara'da ayağına taş düşünce aklı başına geldi.

— Ne yapsın. Köye perişan döndüğünden...

— İyi bildin, sütü kesildi. O zaman bu zamandır, lafını etmez oldu, Güldane'nin...

— Karıyı unutmuştur. Biz de Ayşe'yi unuttuk. Karı kısmını adam, kolay unuttur. Gurbet, iyi bir icat canım... — Nail'in evine bakarak güldü — : Ablam, sen Güldane'yi alınca ne dedi? Ağlamıştır. Karı milleti, üstüne kuma getirdin mi, ağlar bir vakit...

— Öyle... Ağladı bir zaman... Ağladı gezdi. Şimdi alıştı.

— Zor alışmıştır.

— Zor-kolay alıştı. Bir bizim başımızda mı? İki karılı herif çok...

— İşin iş... Hizmetine koşarlar, bir dediğin ikilenmez!

— Kulak verme... Tatsız... Eve girdin mi birinin yüzüne bakmayacaksın. Başımı yere eğip, "Bana ekmek getirin" diyecek-sin! Başını yere eğmezsen, "Vay, ekmeği ondan istedi" diye kızır birinden biri... İşaret ettin sanır. Önüne geleni yiyeceksin. İçin istemez de yemezsen, "Benim elimden olduğu için... hay benim kara bahtım!" der, ağlar. Suyu hangisi verirse içeceksin, yüzlerine bakmak yok...

— Zor meseleymiş... tu...

— Zor olmaz mı? Dışı seni yakar, içi beni hesabı... Şimdi tarlaya gidildi, sözgelimi, ekin biçilecek. Birinin yanına geçip durmamalı. İkisi arasına girip sallayacaksın tırpanı, tutacaksın orağı... Onlar da orakları senin önüne tutarlar ki, az yorulasin! Bak bir bu iyiliği var. Tarlada öğle ekmeğinden sonra yanlarına yatmayacaksın.

— Yatmak yasak mı yahu?

— Uzakta bir gölgeye, tek başına yatılacak. Onlar bir yerde,

sen bir yerde. Uyku hali bu... Birisi dokunur, sürünür, öteki kızar. Bir gün ne oldu? Benim yeni karı, uyuduğum yere gelmiş, kafamı dizine koymuş, başlamış sirke kırmağa... Öteki domuza döndü. İkinci üstü yeniden orağa girilecek... Eski karı, yanım sıra biçeceğine, bizi bıraktı, tarlanın üst başına geçti. Varsın geçsin, aldırmadım. Cehennem dibine... lâkin köylüye karşı ayıp... El adamı ne demez? “Bak hele... Şu Nail iki tavuğu güdememiş.” der.

— El ne derse desin, ablam haklı.

— Neden ulan?

— Güldane gelip, senin başını dizine koymuş, sirke kırmağa başlamış. Sen uyanmadın mı?

— Sus. Uyanmaz olur muyum? Baktım göz ucuyla... Güldane’yi görünce, Allah bir, gözümü geri yumdum vesselâm...

— Gözünü yumdun, iyi... Sonundaki tatsızlığı ne yapalım!

— Sorma... baktım ki aramıza ayrılık, gayrılık girdi. Zaten akşam da yaklaşmış. İkisini birden eve defettim. Geldim ki ağız dalaşını daha kesmemişler. Eski karı, oğlan anası olduğuna güveniyor. Yenisi yüreğimi yaktığına güveniyor. “Susun ulan!” dedim, susmazlar. Eski karı, lafı büsbütün uzattı. Üstüne yürüdüm. Niyetim döğmek değil. Analığım falan önüme geçer, diye gösterişe parladım. Reziller aradan çekiliverdi. Başım derde girecek de sevinecekler. Ablana bir tekme attım. Burnu üstü devrildi ocağa... Ağzından sapsarı köpük yürüdü “Öldü!” diye bağıştılar, alıp anası evine götürdüler. On gün sonra iyi oldu geldi.

— Olmamış Nail Ağa... Ablama vurulmayacaktı. Lâkin... evde on gün, yeni karıyla yalnız... — Mustafa güldü — : İyi vakit geçirdiniz mutlaka...

— Bırak... bilmediğinden gülersin. Yeni karıyla yalnızlık iyi ama... ekin biçmeyi n’apalım? Orak beni öldürdü.

— Ablanın öcünü aldı, desene Güldane... Sıra gecelerinde de patırdı çıkmakta mı?

— Yok! Meselenin içinde öteki iş olduğundan, kavga çıkarmağa utanırlar da seslenmezler. En kolayı bu... Karılar sırasını bilir. Sen odalarına giri giriverirsin. Eh, bana izin... Geldin ya, daha çok konuşuruz.

— Dur yahu!... Sen eskiden çalışmazdın pek... Balta neyin

nesi?

— Sorma... artık çalışmazsan olmaz. Çırpı kesilecek...

— Kes bakalım... ocağın tütsün... Dur hele... birer cıgara daha içerdik...

— Yok! İşte Vahit geliyor. Biz iki evliliği anlattık, bekârlığın derdini de Pelvan alçağı yansın!

Nail damdan aşağı indi. Gene eskisi gibi kollarını kabarta kabarta yürüyordu ama, elbisesi iyice kötölemiş, kilotu beş ayda dört yerden yamanmıştı. Kunduraları da çamur içindeydi.

Vahit, koca adımlarla yaklaştı. Nail'e asker gibi selâm verdi. Hiç topallamıyordu. Biraz semirmişti. Mustafa, hediye getirdiği ağızlıkla koku şişesini yoklayarak hazırlandı.

— Neredesin arkadaş? İş mi bu? Sabahleyin uğradık da, "Dibek yerine gelsin" diye haber bıraktık ya...

Mustafa, büyük bir sevgiyle kollarını açtı. Kucaklaşıp öpüştüler. Biraz sımsıkı durdular. Sonra Pelvan Vahit bir adım geri çekildi:

— Geldin ha... iyi ettin... Hey ulan Mustafa, lâcivertler de güneşte ayna gibi parlıyor. Dur hele, Tosya kuşağı mı bu? Şapka da iyi yaraşmış. Dur bakalım... kunduraları beğendim. Her şey dengesinde oğlum!... — Mustafa da Vahit'le beraber üstüne bakıyordu. Gülüştüler. Pelvan omzuyla Nail'in gittiği yanı gösterdi — : Ne konuşuyordunuz?

— Hiç... iki evlilik zor... Acıdım Nail Ağa'ya...

— Oh olsun!... daha çekecek... ah yerde kalır mı?

— Yoksa Güldane'de gözün mü var daha?

— Töbe yarabbi... o pise kim bakar? Hadi dibeye gidelim.

— Dur yahu, Yamören'i bir dolaşmayalım mı?

— Bırak Yamören'i. Asıl yavru dibekte... — Vahit göz kırptı — : Ayşe dibekte...

— Olsun.

— Olsun ne demek? Hele rezil! Ayşe'yi görmeyince ölüyordun. Şimdi böyle mi?

— Böyle!

— Demek geçti mi artık?

— Sen Güldane'ye "Pis" dedin ya...

— Töbe... aman töbe... Ayşe'ye pis denebilemez! Benimki evlenince uyuz eşeğe döndü; ama senin Ayşe'ye evlenmek yaradı,

hay Mustafa, karı bir güzelse, beş güzel oldu. Ayşe gibi karı dünyada bulunmaz.

— Boşver! Bizden geçti!...

— İnanmam.

— Geçti. — Mustafa, arkadaşının yüzüne dik dik baktı — : Bir sorum var: Doğru söyleyeceksin! Gerçekten Güldane'yi boşladın mı?

Vahit'in, tombul yüzü hiç değişmedi:

— Çoktan...

— Sen boşladınsa, ben de boşladım arkadaş...

— Ankara'da hiç aklına gelir miydi?

— Hiç... trene biner binmez unuttum Pelvan... karıyı sildim attım yüreğimden... Geçtim Ayşe'den! — Gülerек elini salladı — : Senin aklına Ankara'da Güldane gelir miydi?

— İlk zamanlar hiç gelmedi. Hastaneye girdik. Ayak şişti. Köye gitmekten başka çıkar yok. İçime bir acı çöktü. Rezillikle, perişanlıkla köye gidilecek. — Kederle güldü — : Sen de Ayşe'yi önce aklına getirmedin elbet... Sonra paraları kazandın. "Köye gitsem, karıya gösteriş olsa..." demedin mi? Doğru söyle...

Mustafa, başını çevirerek gözlerini sakladı. "Şu Pelvan akıllandı mı yahu?" Koku şişesine davrandı:

— Hele sür bakalım, Ankara kokusu...

— Eyvallah... — kokladı — : Oooh!... Ne güzel! Karıları yakarsın Mustafa!...

— Bırak...

— Murat Ağam şimdi olsa... "Kokuya aldanacak kızı herkes yakar: Akıllı karıya düşmeli" derdi.

— Murat Ağam'da laf çoktur. Cebimize mendili tutsun diye şunu aldık. Murat Ağam alay etti: "Bildim, bildim, kalemle aran iyi değildir. Kalem olsa kaleme de yazık, sana da yazık! Elbet çaki olacak" diye güldü. — Biraz düşündü — : Nail'i görünce Murat Ağam'a hak verdim. "İki karı bir adamı hırpalılar" demez mi benim ağam? Nail'i paralamışlar... Eski hızı kalmamış. Pantolon yamalı, kunduralar patlak...

— İt gibi çalışması da caba... Bugün dibek başında olmalı değil miydi? Yallah! cırpı kesmeye... hele biraz sürünsün... şimdi sıra bizde hay Mustafa...

— Sıra bizde mi? Kimin arkasındasın şimdilerde?

— Sorma... Sabriye vardı, bildin mi?

— Hangi Sabriye? Sabriye dediğin daha bebek! Sen şaşırдын mı arkadaş?

— Bebekmiş!... “On iki” diyen varsa da, benim hesapla tam on üçünde... Sen görmeyeli ne oldu, şeker oldu.

— Beş, altı ayda mı şeker oldu?

— Altı ayda şeker olur mu? Hey bizdeki aptallık... Ben de Nail’e böyle söyledim işin başında, “Sen ne bilirsin, ayı!” dedi. Topal İsmail’e sorarsan büsbütün rezillik! “On birinde bir yar sevdim / Taze açmış güle benzer / On ikide şeker şerbet / Oğul vermiş bala benzer” imiş. Anladın mı? Kısası: Sabriye eskiden de güzelmış, ağa, biz alıcı gözüyle bakmamışız. Eşeklik bizde...

— Doğru! Nail Ağam bilir. — Mustafa bir şey hatırlayarak elini kaldırdı — : Dur arkadaş... “Kız kısmını artık bırakalım, karıya bakalım” diyen sen değil misin?

Vahit, dün geceki Şaziye meselesinden Mustafa’nın haberi var mı, yok mu anlamak için arkadaşının yüzüne dikkatle baktı. Şaziye gibi kart karının arkasında dolaştığını kimsenin duymasını istemiyordu. Çekinerek sordu:

— Sen bugün Topal İsmail’i gördün mü?

— Görmedim. Sen sorduğuma cevap ver hele: Karılardan vaz mı geçilecek?

— Yahu, Güldane’nin yanıklığı ile öyle bir laf ettik! Ciğer yanığını sen bilir misin? Ellerin düğününde gümbür gümbür davul döğölüyor. Senin bir elinde Topal’ın tılsımlı kemiği, bir elinde bohça... benim dersen, elimde hırsız İsmail’i adam etmeğe kestiğim kızılıcık sopası... Biz o sıralar şaşırtmışız. Sana arkadaş öğüdü: Kız seveceksin, kız ehli kız!...

— Demek, şimdi, yavru kız ardına mı düşeceğiz?

— Kız ardına... Kızlara alıcı gözüyle bakılacak. Kızlar dünya güzeli... Olursa o kadar olsun canım... Kaşların ortası çatık. Gözler kömür gibi kara... Çubuk gibi boy. Kız kısmı biraz ince olur ama boy verdiğindendir. — Vahit, candarma Nail’den öğrendiği bu sözleri bu kadar kolaylıkla sıraladığı için kasılarak Mustafa’nın koluna girdi — : Haydi dibeğe gidelim... Kız kısmı boy verirken incelik, ama sonra sonra et tutar. Ya cilvesini n’apalım?... Cilvesi dünyaya değer kızların... Bir iş canım!... Dururken ağlar, arkadan gülüverir...

— Kızları öğdün ki, Pelvan... bu lafları sana İsmail mi öğretti?

— Bırak!... İsmail'in işleri tüm maskaralık... “Bacağı iyi edeceğim” diye Yamören'de yumurta komadı rezil!

— Dün gece baktım. Bacağı eskisi gibi, hiç fark etmemiş... aksamakta hep...

— Dün gece mi? Dün gece sen İsmail'i nerede gördün?

— Bizim avluya geldi. Sandığı falan indiriyoruz. Elektriğe tık bastı. “Gecelerin uyumaz kuşu” dersin. Doğru...

— Konuştunuz mu? Nereden gelip nereye gidiyormuş gece vakti?

— Konuşamadık. Bacağını sürüdü gitti. Bu herif topal kalır böylece, ne dersin?

— Öyle... bir ilâç kâadı vardı ya, işte o kâat kuşağında.. ilâcı anlatır, Çankırı'nın hastahane doktorunu anlatır. Ben bezdim arkadaş...

— Gurbetçi Ömer nasıl? Himmet Çavuş'un damadı inşaata mektup getirdi. Sordum, “Kulak verme, kötü” dediydi.

— Ömer de kötü... sopasız gidememekte memişaneye... Lafa daldık yahu! Benim gelişim seni dibeğe götürmek için... Ayşe'yi yüreğinden sildinse gidelim. Yarası daha işliyorsan, şart olsun, karı seni bir bakışta öldürür.

— Haydi gidelim... — Mustafa merdivenin yarısında durdu — : Bunca öğdüğüne göre Ayşe'de senin gönlün var galiba Pelvan...

— Bu nasıl söz? Töbe yarabbi...

— Anladım, anladım... Allah kavuştursun, bizden dua...

— Hey Yamörenli Mustafa, Hocaların Hakkı seni dibeğe çağırır, sen karısını bize bağışlarsın!

— Dur hele... Hakkı bizi neden çağırdı?

— Artık orasını bilmem. “Ankara'dan Mustafa paralı gelmiştir. Karıyı elimden alır” diye korktu besbelli. Seni yemeğe de oturtacak... Bilirsin, Müslüman kısmı, ekmeğini yediği yere kötü bakmaz!

— Ekmeğini yemeyince?..

— Aklım ermez!

Gülüşerek hızlı hızlı yürüdüler. İnsanlar seçilecek kadar yaklaşınca Mustafa, şapkasını, yeleğini, saatinin boncuktan püs-

külünü düzeltti. Yüreği gümbür gümbür vurmağa başlamıştı.

Ayşe ile Meryem'den başka iki karı daha vardı. Beş altı da erkek...

Mustafa, tabancası olduğunu köylüye bildirmemek için ceke-tini çıkarmamağa, yani, dibek döğmemeğe karar verdi.

Hocaların Hakkı, tokmağı, kundurasının burnuna dayayıp gelenlere baktı:

— Hoşgeldin Mustafa!

— Hoşbulduk Hakkı Ağa.

— Dün gece gelmişsin.

— Dün gece geldik. — Mustafa, pantolonun ceplerindeki ellerini, koyacak yer bulamamış gibi telâşla çekip çıkardı — : Bereketli olsun!

— Eyvallah...

Kadınlara bakmıyordu ama, onların kendisini seyrettiklerini biliyordu. Ayşe'den çok, Ömer'in karısı Meryem'den sıkılmasına şaştı. Bereket, bu sırada, kayanın gölgesinde oturan Gurbetçi Ömer, sopasını sallayarak bağırıyordu:

— Hey Mustafa!.. hey gelsene ulan... gel yanıma...

Mustafa yürüyünce, arkasından Meryem güldü:

— Şuna bak! Mustafa gelince, dibegi koku sardı. Neyin nesi?

Selim'in karısı Şaziye kaşlarını biraz çatıp Vahit'e baktı:

— Ankara kokusu, belli bir şey... Ankara'dan gelenler bi-hoş, kız Meryem... oyunbaz bunlar...

— Bilmem, benim Ömer, eski oyunlarını da unuttu. Bu da Allah'ın bir işi..

Mustafa buradan sonrasını işitemedi. “Meryem bize laf dokundurmakta hey Allah!”

Gurbetçi Ömer, dibektekilere sopasıyla işaret etti:

— Siz vurun. Benim Mustafa'ya iki çift lafım var.

Mustafa, Ömer'in yanına çömeldi:

— İyi söyledin ağa... hele imansızlar!... bu kılıkta bizi dibege sürecekler...

— Aldırma, Pelvan senin yerine döğsün!

— Elbet... Eee, anlat bakalım Ömer Ağa, hastalık nasıl?... Savuşturdun mu az-biraz?...

Ömer sopasını yere vurdu:

— Domuz, beni bildiğin gibi sallamadı... Elden gitmemize

çok bi-şey kalmamış meğer... hay Mustafa! Kaltık ya tatsız...

— Ama Ankara'dakine bakarak hamdolsun!...

Mustafa dibek döğenleri biraz seyretti. Rahatsız rahatsız öksürdü:

— Ankara'da aklıma geldi, güldüm. Meryem abla, seni öyle görünce... töbe yarabbi! — Gittikçe telâşlanıyordu — : Ne dedi bakalım...

Soluğunu keserek kekeledi. "Tuuu... Meryem, rezilliği şuna söylediyse..."

Ömer öksüre öksüre anlattı:

— Ne diyecek. Karı milletini bilmez misin, "Ölüyorum" desen, "Hani bana şalvarlık getirmedi" diye ağlar. Kapıda, beni titrer, öksürür görmesiyle, "Aman herif, sen, yoksa Ömer misin?" demez mi Meryem? Başladı çırpınmaya... "Vay başıma... vay başıma... ben bu kadar ekini biçeyim, harmanı kaldırayım, davarı, mavarı sayımdan kaçırayım... kundura beklerken... giyimlik beklerken... herif böyle perişan geldi, komşular... vay başıma!" diyerek çırpındı, ağlamayı tutturdu. Baktım, karı bizi eve sokmayacak, şamara davrandım!

— İyidir Meryem abla. Seni marazlanmış görünce yüreği kabarmıştır. Başka bi-şey demedi mi, başka bi-şey demedi mi, başka bi-şey?

— Ne diyecek? Dedirir mi Gurbetçi... "Hüs" dememle ödü yarılayazdı. Alıştı giderek... Senin Ayşe meselesini açtı bize... İyidir benim karı, yiğittir.

— Yiğit olmaz mı? Yiğit ne kadar...

İkisi de dibekten yana baktılar.

Karılarla erkekler, karşılıklı durmuşlar, vuruyorlardı. Mustafa Ayşe'yle, Meryem'in yüzlerini iyice fark ediyordu. İkinin de yanakları kızarmış, terden parlamıştı. Tokmakları kaldırıp indirirken, göğüsleri titriyordu. Ayşe hiç değişmediği halde, Mustafa'ya ilk gördüğü yabancı bir kadın gibi, bir yabancı geldi. Artık ne boğazı kuruyor, ne yüreği çarpıyor, ne de sırtı ürperiyordu. "Silip çıkarmışsınız yüreğimizden kahpeyi" diye güldü. "Adam terklediği karıyı gördü mü, domuz görmüşe dönermiş... Doğru!"

Meryem'in, olup bitenleri kocasına anlatması tehlikesini Ömer'in yanına gelince hatırlamıştı. Şimdi rahatladığı için karıya bol bol bakabiliyordu. Meryem de güzeldi. Uzun boylu, tıkız...

Evet, Atatürk'ün atlı heykelindeki taştan oyma karıya benzemek-
te bir çalım!

Kendisini tutmasa, bunu Ömer'e söyleyecekti. Cigara paketi-
ni acele çıkardı:

— Yak bitane Ömer Ağa!...

— Yakalım mı? Hadi yakalım... yakalım da keyfimize
bakalım... Ankara inşaatında Rıfat Efendi söylerdi, kulakları
çınlasın! — Sesini alçalttı — : Senin haberin yok, Rıfat Efendi
keyifçi herifti. “İbadet de gizli kabahat de gizli” diyerek akşamları
şarabı yuvarlardı. Rıfat Efendi'nin benden gizlisi yoktur. Allah
selâmet versin... cigarayı yakarken “Bir yakmalı, bir çakmalı, bir
de güzele bakmalı hay Ömer!” derdi.

— Doğru!

— Doğru olmaz mı? Şu Ayşe'ye bak!.. Şunu Hakkı reziline
kaptırır mı, adam?

— Aman Ömer sus, duyan olur, tuuu... Bırak, böylesi daha
iyi...

— Duysunlar. Yalan mı? Ben doğru söylerim Mustafa...
şeker gibi kızı, ayıya kaptırdınız.

Bu sıra, Ayşe yüzünü silmek için durdu. Meryem'le başbaşa
verip bir şeyler konuştular. Meryem Mustafa'ya doğru başını
salladı. Gülüyordu.

Mustafa: “Düğün gecesi koynuna girdiğimizi Meryem abla
fark etmedi mutlaka!” diye düşündü. Yüzünü ateş kapladı. Her
dakika, kalkmağa davrandığı halde, akşama kadar oradan ayrıl-
madığı için Hocaların Hakkı, dibekte çalışanlarla beraber yemeğe
çağırınca da gitmemezlik edemedi.

II

Yamören'de, karılar çamaşırı Sağırdere ile Dervez'in birleşti-
ği yerde yıkar.

Burada bir değirmen yıkığı, çoktandır ölü gömülmeyen bir
mezarlık, iki servi ağacıyla birisi kurumuş iki söğüt vardır. Suların
birleştiği dirsek küçük bir göle benzer. Yamören delikanlıları
arada bir bu çukurda dinamitle balık avlar.

Çamaşır taşları, yaz kış suyu kesilmeyen Dervez'in kıyısında-

dır. Yamören'in en ihtiyar karısı bile, bu dümdüz, kocaman apak taşların orayaköylülerce mi konulduğunu, yoksa Allah'tan mı, öyle "Karı kısmı çamaşır yıkasın" diye yaratıldığını bilemez.

Çamaşırlar, bu taşların üzerinde tepinerek, tokmaklanarak yıkanır.

Mustafa ile Pelvan Vahit'in uzandıkları yerden, kadınların, ellerini bellerine koyarak nasıl tepindikleri, ya da çalgıya uyar gibi nasıl tokmak salladıkları güzelce görünüyordu.

O gün, çamaşıra Yukarı mahalleden dört ev gelmişti. Biraz geride iki kazan kaynıyor, söğüt dallarına, böğürtlen çalışanına serilen çamaşırlar güneşte parlıyordu. Kazanlar, çamaşırlar, odunlar, yiyecekler, bir atla bir eşeğe yükletilerek getirilmişti. Bunlar mezarlıkta otluyor, geçen kış, kızların ferefene yedikleri gece Vahit'in vurduğu köpek, başı ön ayaklarının üzerinde uyuyordu.

En büyüğü on üç, en küçüğü beş yaşında altı, yedi kız çocuğu ateşin önüne çömelmişler, hepsi de çamaşır yıkayan kadınlar gibi entarilerinin eteklerini şalvarlarının içine sokmuşlardı. Kolları, bacakları sıvalıydı.

Vahit'in sevgilisi Sabriye, gizlice dönüp bakınca; Mustafa, arkadaşının böğrüne dirseğiyle dokundu:

— Seninki yaman!

— Vahit elindeki değnekle yeri kazıyordu. Duymamış gibi konuştu:

— Kız kısmını adam karıdan çok sever. — Tükürdü — : Karıya bakma!

— Neden?

— Dedim ya... mızıklaması, cilve göstermesi de boştur karının... Uzaktan mal sanırsın. Yüreğin titrer. Oldu mu, bi-kez o iş... — Tükürdü — : Pis...

Mustafa, Ankara'da çamaşırcı Nazlı hanımın kendisini, ağzından öptüğünü hatırladı. Bunu Vahit'e bir türlü söyleyemiyor, utanıyordu, Vahit gibi o da yere tükürdü:

— Pis, evet... Herkes, kız oğlan kız almak ister, neden? Çünkü dul karı metelik etmez. Dünya akıllı canım. — Sabriye gene baktı. — : Senin Sabriye'nin gözü hep burda. Hele orospu! — Mustafa istemeyerek içini çekti — : Aferin, güzel bir kız...

— Güzel olmaz mı? — Mustafa bir daha iç çekince Vahit

şası — : Kız lafı olur olmaz demirci körüğü gibi iç çekmektesin. Öyleyken on gündür bunca kızıdan birisini beğenemedin.

— Beğenmek kolay mı yahu? Bakıyoruz. Hepsi bir başka çeşit.

Vahit değnekle Mustafa'nın sırtına vurdu:

— Oğlum, sana kardeş öğüdü: Ya Sadiye'yi seçeceksin ya Cemile'yi...

— Cemile'yi bırak... Etsiz... köy işini hak edemez.

— Töbe!... Ulan kız kısmı, hep etsiz olur önceleri, demedik mi? Besleyip semirteceksin avucunda yedirerek...

Kızlardan biri, çalı çırpı toplamak için Sağırdere'nin kuru yatağına girdi. Uzandıkları yerin önünden geçinceye kadar sustular. Dönemeçte, gözden kaybolur olmaz Vahit fısıldadı:

— Nasıl bu? Sarı Sadiye... dediğim gibi, yakıcı güzel, değil mi?

— İyi...

— İyiyse, arkadaş durmanın zamanı geçti. Sıçra! Dikil önüne! “Kız buralarda senin işin ne?” diyerek bileğine yapış...

— Olmaz, ne mümkün! Aklında mı? Ayşe'nin de yolunu kestikti. Şamar korkusuyla “Varırım sana” diydi. Yol kesmek bize uğursuz... Bu kez üzüm, incir, sakız makız yollanacak önce...

— Kalk yahu! Üzüm, incir sonranın işi. Yürüsene alçak! Kız kısmı adamı yemez. Benim Sabriye “Bu ne?” demedi bile... Bu yılın yeni yetmeleri meraklı. Ayşe rezildir canım! Hepsi Ayşe'ye benzese delikanlı kısmı dayanamaz, ölür.

— Ayşe rezildi, evet... — Mustafa bir zaman sustu — : Ulan Vahit.

— Ne var?

— Ne var dersin. Sadiye bağırsa...

— Bağırılmaz, vallah billâh bağırılmaz. Bu kızlarda bağırarak huyu hiç yok... Balık gibi bunlar.. Ankara'dan yeni geldin. Giyim kuşam yerinde... Yağcı kutusu gibi kokmaktasın! Daha ne ister orospu? Belâsını mı?

Mustafa kalkmak için davrandı:

— Kızların işi belli olmaz. Bağırdı mı yandık. Babasını bilirsin! “Kızımın önüne geçmiş senin Mustafa oğlun... Namustur bu... ille alacaksınız” diyerek Murat Ağam'ı çevirirse Bekir Çavuş?

— Demek Sadiye'yi gözün kesmedi. Ulan Mustafa, elini

çabuk tutmazsan, beğendiğin kızı, gelecek bahara Hocaların Hakkı alır.

— Orasını bilmem!... eşkıya yağması mı bu? Hakkı denilen rezil, bu köyde hiç mi kız bırakmayacak?

— Düğünlerde dolaşırsın bohça kolunda... Topal herifin tılsımlı kemiğine kalır işin, yanarsın!

Gülüştüler.

Biraz sonra Sadiye, bir kucak kuru dikenle önlerinden geçti. Güneş saç örgülerini altın gibi parlatıyordu. Mustafa'nın dediği kadar da etsiz değildi. Ya da entarisinin eteklerini şalvarına soktuğundan, belinden aşağısı kalın görünüyordu. Vahit kızdı:

— Adam önüne çıkmaz mı şunun? Hay eşek! Hay eşsek! Adam şunu, Sağırdere'nin çukurunda bastırmaz mı? “Ulan, kız, kıpranma ben geldim!”, “Aman Mustafa!” “Ulan kız! hazır ol saatine!” “Aman Mustafa bir gören olur. Anam görür!” Şimdi böyle salındığına aldanmayacaksın. Kuş gibi yere çöker. Çimdiği bas hafiften koluna, “Uf canımı yaktın!” desin. Gözleri ossat yaşarır. “Ellerin kırılсын emi?” diye başlar ağlamağa... hey eşek...

— Sus ulan, sus da bir cıgara yak!... Sabriye'yi sevdinse Selim'in tövbekâr olmuş karısını niçin baştan çıkardın?

— Şuna bak! — Vahit somurttu — : Hep “Baştan çıkardın” dersin. Kaç kez söyledik, yemin ettik. Vallah billâh aklımda öyle kötülük yoktu. Topalın haltetmesi... günahı domuzun. “Ulan olmaz!” dedim. “Olmaz, ne demek!” dedi, “Ulan olmaz, git!”, “Olur Pelvan, sen işi bana bırak.”, “Hadi bıraktım Allah belânı vere!”, “Yarın akşam karı senin!” — Vahit biraz düşündü — : Mustafa, başıma geldiğinden, ben bu işin ustasıyım! Adam bir kızı sever, öte yandan rezilliği de bırakmaz.

— Sus lafı nereye getireceğini anladım. Yamören'de, gece vakti, köpekler uyudu mu, yallah Şaziye ablanın koynuna... Sabahleyin, Yukarı mahallede Sabriye'lerin avlusu. Ulan hepiniz rezilsiniz. Ben bunu Sabriye'ye söylemez miyim? Şart olsun söylerim. Derim ki: “Mesele böyle, böyle... Sen Pelvan'a güvenme!” derim. Hem de söylerim.

— Aman Mustafa! Tuu... kız, yüzünü eğer, töbe, dehler bizi...

Gülüştüler.

Mustafa bugün külot pantolonunu giymişti. Uzun konçlu yün

çorabını düzeltti. Vahit, elini vuracak gibi kaldırdı:

— Müzevirliği Ankara’da mı öğrendin? Dur bakalım, kaç gündür açacağım da unutmaktayım! Sen yoksa, Ayşe’yi mi sevmektesin?

— Hangi Ayşe’yi? — Mustafa sert sert baktı — : Hakkı’nın karısını mı?

— Hakkı’nın karısını... Sen tutkunsun Ayşe’ye oğlum! Bana kaç çatma!... Ayşe’ye tutkun değilsin de, neden elli evlik koca köyde kız beğenemedin? Yüreğine sor bakalım... Adam, sever de, sevdiğini her zaman fark etmezmiş. Nail böyle dedi.

— Yok canım... — Mustafa kederle güldü — : Şu da laf mı? Adam, sevdiğini bilmez miymiş? — Somurttu — : Karıyı ilk geldiğim gün dibekte gördüm ya! Hakkı bizi akşam yemeğine götürdü. Yemekte Ayşe hizmet etti. Sen farkına varmadın. Baktım karıya gizliden... Domuz görmüşüm gibi içim bulandı. Kız beğenmediğimiz Ayşe yüzünden değil... beğeneceğiz, ama yavaş yavaş...

Bu sırada, Ayşe’nin kız kardeşi Fadik, kazanların önünde Sadiye’nin getirdiği çırpılardan biraz almak istedi. Sadiye ince bir sopa ile eline vurdu.

Fadik bir şeyler söyledikten sonra Sağırdere’ye doğru koştu. Vahit güldü:

— Kızlar, ocakları bölüşmüş! Sadiye şu Fadik’e bir tutam çalı vermedi. Kız kısmı da, demek, karılar gibi cimri olurmuş. Ne dersin!

Mustafa omzunu salladı.

Fadik dere yatağında başörtüsünü savurarak koşuyordu. İnce-uzun, Ayşe gibi yanakları kırmızı, saçları karaydı. Kaşları da ablası gibi çatık... Aralarında bir fark var: Ayşe’nin dudakları kalın; her zaman kabarık. Bunun ağzı ince, sanki hep gülüyor bu orospu, on iki yaşında var-yok ama cilveli mi cilveli... Mustafa kızı bir zaman yalanarak izledi. Sonra birdenbire dört el üzerine geldi. Vahit şaşırdı:

— Hayrola arkadaş?

— İşte bunun önüne çıkacağım!

— Kimin? Fadik’in mi?

— Fadik’in elbet!...

Mustafa, böğürtlen kümelerine siperlenerek emeklemeğe

başladı. Dere yatağı çukurda olduğu için kızı göremeden bir zaman gitti. Durup kulak veriyor, kuru çalılardan çıtır çıtır kırıldığını duyuyordu. Eğilerek yaklaştı. Kız çalıları koparıyor, arada sırada, ayağıyla sazları, sararmış yaprakları karıştırarak değnek parçalarını topluyordu. Mustafa ürkek bir hayvanı gözetleyen avcılarının hırsıyla tabancasını yokladı.

Fadik topladığı çırpıları küçük bir küme halinde orta yerde bırakarak kayaların arkasına geçti. Mustafa gürültü etmemeğe çalışarak yumuşak topraktan dere yatağına kaydı. Çırpı kümesinin yanında durup kızın kaybolduğu dönemece baktı. Ayaklarını ayırmış, yumruklarını beline dayamıştı. Gözlerini güvenle ufaltıyor, “Şuna bak! Koca Yamören’de en kötü kızın ardına düştük!” diye düşünüyordu. Fadik’i hem küçük, hem de çirkin saydığından, vaktiyle ablası Ayşe’nin önüne geçtiği sırada duyduğu telâşa kapılmamıştı.

Fadik, kayayı bükülür bükülmez: “Uy ana!...” diye hafiften bağırdı. Mustafa kaşlarını çatı.

— Süst!.. Kız beri bak!

— Buyur! — Fadik bir eliyle yüzünü kapattı — : Buyur ağa!

— Kız, burada bir başına ne halt etmekte sin rezil?

— Çalı topladım.

— Çalı neye lâzım?

— Ateş yakılacak.

— Ulan, Allah’ın dağında ateş de neymiş?

— Anam çamaşır yumakta...

— Nerde? Aşağıda mı?

— Dere boyunda.

— Sen de mi çamaşır yıkamaktasın? Şalvarı adam gibi çekmişsin...

— Çektim.

Kızın ilk korkusu yavaş yavaş gözlerinden gitmişti. Gözleri de inadına kara... Hemi de yağlı taşkömürü gibi... Mustafa yalandı. Fadik’in yakıcı güzel olduğunu fark ederek sevinmişti.

Fadik, yaklaşıp çalı kümesine eğildi. Mustafa gideceğini anlayınca sertleşti:

— Dur kız... Hemen mi giderler!.. Bak sana bir çift lafım var!

— Neymiş lafın? — Fadik çırpıları kucaklayıp doğruldu — :

Söyle... Ayşe ablamın üstüneye, geçti...

— Ayşe ablanın mı? — Mustafa bir an şaşırdı — : Haberin var mı demek... — Kendisini topladı — : Neden olacakmış Ayşe'nin üstüne? Ulan sen... — Yutkundu. Öfkelenmiş gibi yaptı — : Ulan bıraksana şunları eşek... töbe yarabbi!...

— Bak Mustafa, ben senin niyetini anladım.

— Neymiş bakalım bendeki niyet?

— Ben anladım. Vahit'le bir saattir Sabriye'yi gözlemekte-siniz...

Mustafa "Tuuu!..." diyerek elini dizine vurdu.

— Demek sen bizim burda olduğumuzu bildin mi?

— İşte o kadar. Ben anladım. Vallah billâh anama derim!

Ömer amcama derim. "Mustafa dere içinde önüme çıktı" derim.

— Utanmadan dersin he mi?

— Vallaha derim... şuna bak...

— Kız dur... dinle ki bir...

— Çekil yolumdan... bağırırım... — Mustafa'nın yanından geçti — : Sana bu akılları Pelvan öğretti öyle ya...

— Kız dur... Ulan, sana Ankara'dan ayna boncuk getirdik. Koku yağı getirdik. Daha neler geldi! — Fadik duraladı — : Dursana eşek... sakız, üzüm, incir... sana evvelden beri yanmak-tayız çıra gibi... Bizi öldürecek misin çengi.

— Tuu utanmaz...

Fadik böyle söyleyerek yere tükürdü. Kucağındaki çırpılar ne kadar meydan verdiyse o kadar hızlı koştu. Bir yandan da gülüvermişti.

Mustafa, küçük, çıplak ayakların kumda kalan izlerine önce hiçbir şey düşünmeden baktı. Sonra parmaklarını sevinçle şıkırda-tarak güldü: "Hele orospu! kızın yeni yetişeni ürkek taya benzermiş, doğru yahu! Bu karı milleti eşek... Akı var, fikri yok! Ulan Pelvan! Al bakalım... şimdi ne olacak?" Şimdi ne olacağına bir türlü akıl erdiremedi. Kundurasının burnuyla kızın ayak izlerinden birisini yavaş yavaş bozuyor, Vahit'e söyleyeceklerini tasarlıyordu.

Hiçbir şeye karar vermeden arkadaşının yanına geldi.

— N'oldu arkadaş!

— N'oldu dersin. Eteğimizi tutmazsın. Bu kabileden bize hayır mı gelir!

- N'oldu?
- Hiç.
- Anlatsana...
- Nesini anlatayım? “Dur ulan, sana yanıyoruz” dedim, “Sana Ankara’dan boncuk, ayna getirdik” dedim. Tükürdü.
- Yüzüne mi?
- Yüzüme tükürmek ne haddine!... yere tükürdü. Fazladan, “Anama, Ömer amcama derim” dedi, “Derede yolumu kesti derim” dedi.
- Sen bi-şey demeden mi dedi bunları?
- Yok! Derede ne aradığını sordum, çalı toplarmış. Çamaşıra gelmişler... Ulan şuncacık kız bizimle eğlendi Pelvan!
- Ne gibi?
- “Siz, Pelvan’la Sabriye’yi gözlemektesiniz” demez mi?
- Vay canına!... Sabriye kaltağı meseleyi Fadik’e söylemiş, demek!
- Söylemiş... Şaşırdım. Eşekten düşmüşe döndüm.
- Vahit, çamaşır yıkayanlara baktı:
- Dur arkadaş, bunda bir iş var. Aman, nah seninki de burasını gözlemekte... İşte güldü. Bunda bir iş var.
- Bırak!... Huyu öyle besbelli... Dere çukurunda bize de güldü. Demek olur olmaz yere gülüvermekte bu kız!
- Ulan güldüğünü söylesene... İş yolunda... Müjdemo isterim... Kız gönüllü... Ayşe’nin sende gönlü yoktu, Güldane’nin bende gönlü yoktu; hiç güldüler mi? Hayır gülmediler.
- Aman essah mı Vahit!
- Essah ki ne kadar. Fadik işini oldu bil! Yarın üzümü, inciri mendile sar, yolla...
- Anasına derse...
- Demez! Dese şimdi derdi. Bak kazanın altına çırpı atmakta ve de başını iki yana keyifle sallamakta... Töbe olsun, türküye başlamıştır. Kız keyiflendi. Aferin! “Fadik” desem “çocuk” dersin! Aldın mı çocuğu? Bunlar Selim’in Şaziye’den yiğit!
- Gerçek... Derede bana ne dese iyi? “Ben senin niyetini anladım” dedi.
- Gördün mü? Sen yeni yetişmeleri bilir misin, töbe yarabbi! Şeytanın yattığı yeri, Reşit Hoca’dan evvel bunlara

soracaksın. — Mustafa'nın omzuna neşeyle vurdu — : Şimdi bir sorum var: Demin sen gidince geldi aklıma... Cemile'yi "zebun" diye beğenmedin. Fadik, semiz mi?

— Suç sende oğlum! — Mustafa şakadan çıkıştı — : Bunca güzel kızı bırak da, şu sıska Fadik'e düş! Yılışık bir kız, fazladan edepsiz... Ankara'dan geldim, dur durak yok! "Ayşe'yi unuttun mu?", "Unuttuk", "Hele yüreğine bir danış!", "Sevmiyoruz yahu!" İnanan kim? "Karıyı sevmesen kızlardan birini beğenirsin!" Ulan Pelvan! İsmail'in dediği gibi bir adamsın. İşte beğendik. Hem de hocaların kabilesine bacanak olmacasına... Şimdi inandın mı Ayşe'yi sevmediğimize?

Vahit, keyifli keyifli gülüyordu. Mustafa elindeki değnekle bir işaret yaptı:

— Gül bakalım... hepsi güler. Kız şimdi anasına demeli ki... Muhtar çağırırsa, şart olsun, "Muhtar Ağa, derim, benim aklımda kötülük yoktu. Suç Vahit'in..." derim.

— Korkma söylemez. Bu yana bakmaktan boynu kopacak kahpenin... Nah Sabriye'nin kulağına bir şey dedi. Onlar da dertli demek... — Havayı kokladı — : Tamam... Mısırlar pişti. Davran Mustafa, birer tane mısır kebabı isteyelim.

— El karısı adama mısır verir mi? — Çalıların arasından baktı — : Hey Allah! Çamaşırları bıraktılar da mısır yemeğe oturdular. Karılara "Kaşık düşmanı" derler ya, doğru...

— Karılara ne söylesen doğrudur. Kuru üzüm, kuru incir, leblebi göndermeyi kim bulmuşsa, iyi bulmuş. Karı milletin pisboğazlığına bakıp da bulmuş.

— Bir de, "Gidelim, mısır isteyelim" dersin. Bizi taş tutarlar.

Vahit ayağa kalktı. Kuşağını kabadayıcı sıkıştırdı.

— Gel peşimden... Ne haddine... hepsini sopaya çekerim. Sabriye'nin anası, benim kaynanam olup da... mısır vermeyip... yahu biz erkek değil miyiz?

— Ya bizi görünce, Fadik meseleyi anasına derse... Bırak dinini seversen Pelvan...

Böyle dediği halde Mustafa da kalkmıştı.

Çamaşır yıkadığından haberleri yokmuş gibi yaklaştılar. Vahit, şaşırmış gibi durdu:

— Kolay gele ablalar!

Fadik'in anası karşılık verdi:

— Hoşgeldiniz...

— Topal İsmail geçti mi burdan?

— Görmedik. Dur hele... bu yanındakini bilemedim. Öğretmenli okula yeni öğretmen gelecekmış, bu olmasın!

— İyi bildin. Ankara'dan geldi. Karıları okutacakmış. Bir mısır kebabına okuturmuş. Reşit Hoca gibi değil. Gözü tok bir öğretmen...

Karılar; bacakları çıplak olduğundan çömeldikleri yerden kımıldamıyorlardı. Kızlar yer vermek için ocağın önünden kalktılar. Yalnız yedi yaşlarında bir küçük kız ateşteki mısırları çeviriyordu. Vahit, onu ayağıyla dürttü:

— Kız şuradan bir mısır ver!

— Vermem.

— Ver dedim.

— Vermem.

— Öldürürüm seni... — Eğilip iki tane aldı — : İyi pişirmişsin, aferin!

Kızın küfretmesine aldırmayarak birini Mustafa'ya uzattı. Kendi mısırını gülererek ısırды. Mustafa küçüğe sordu:

— Gönlün yoksa bırakalım...

— Bırak...

— Ulan bir mısırı bize çok mu gördün?

— Bahçelerden koparın. Kendi mısırınızı kendiniz pişirin...

— Doğru bir söz. Al bakalım... Kız değil, hükümet candarması imişsin... sen bir karış daha büyü, elli tane eşkıyayı önüne katarsın...

Mustafa mısırı yere bıraktı. Vahit küfrü kesmeyen küçüğün üzerine yürüdü:

— Kes sesini ulan!... Çiğnerim seni rezil!... Hele alçak! Sus ulan! Bir mısır fazla yiyecek de çabuk büyüyecek... Şuna bak...

Bu sırada Fadik işe karıştı, küçük kızın önüne çömelip onu susturdu. Sonra aşağıdan yukarıya, Mustafa'nın yüzüne baktı. Yere bırakılan mısırı alıp uzattı:

— Buyur, Mustafa Ağa!...

— İstemez...

— Hele buyur. Bu senin kısmetin.

— Eyvallah... — Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Küçük kıza başı-

nı salladı — : Gördün mü? Dünyada iyi adamlar da var.

Bahçelerin arasından köye dönerlerken, Vahit, koçanı var gücüyle havaya attı:

— Küçük kızın edepsizlenmesi akli ermediğinden hay Mustafa! Akli ereni gördün mü? Bir de Fadik'e bak! Anasının yanında hovardasına mısır ikram eden kızı ben Ankara'da görmedim.

— Ne dedi? “Bu senin kısmetin” dedi. Böyle bir lafı bizim Topal İsmail düzeltemez. Hem de güzelmiş orospu... Bir daha baktım da soluğum tutuldu. Çirkin diyerek günahını aldık. Aman Vahit... aman Pelvan... buna bir çare!...

— Ferah ol Mustafa... Dünyanın çaresi tükense, bu senin Fadik, bir köyün karısına yetecek çareyi bulur çıkarır.

*

Sağırdere'yi geçmeden Mustafa durdu:

— Sen odaya git, ben gelirim. Ömer'e uğramak lâzım.

— Hangi Ömer'e? — Pelvan yüzünü buruşturdu — : Bırak... şu rezilden ne hâsıl olur! Bizim işimiz var oğlum... Yarın hediye mendilini Fadik'e kim götürecektir? Şaziye kahpesi bakalım razı olur mu? Biz bunları düşünelim!

— Ömer'e gitmemiş olmaz.

— Neden? “Gurbetçi Ömer! Gurbetçi Ömer!” derlerdi, adam sanırdım. Gevezenin biri imiş.

Mustafa biraz düşündü:

— Vahit!

— Buyur!

— Ömer'e gitmek iyidir. Fadik işine başladık mı, başlamadık mı!.. Ömer, Fadik'in amcası... gün olur işe yarar.

— Töbe... Ömer'de iş ne arasın hay Mustafa! Meryem abla dersene... Eh, ona sözüm yok!

— Daha iyi dedin ya... Meryem çağırmış! Uğrar gelirim.

Vahit ayrılınca Mustafa şapkasını düzeltip Ömer'in evine doğru yürüdü.

Çobandan gelen hayvanların, ağır ağır, tok tok bağırıştıkları işitiliyordu. Güneş meşe korusunun arkasına çekilmişti. Rüzgâr olmadığından, bacaların dumanı, evlerin üzerinde, sis gibi duruyordu.

Köye geldi geleli, kaç kez çağırdıkları halde Ömer'in evine gitmemişti. Fadik meselesi olmasa, gene de gitmeyecekti.

Murat'ın düğününde koynuna girdiğini Meryem'in fark edip etmediğini bir türlü anlayamamıştı. Kimseye açılmadığı için o geceyi düşündükçe aklı karışıyordu. Karının, Ömer'e bir şey demediği belliydi, o kadar... "Ayşe bizi deli etmiş meğerse... El karısının koynuna girilir mi hırpadak? Tuu... Bir halt ettik ki..."

Meryem, sundurmanın altında oğlu İhsan'la, konuşuyordu:

— Sakın kimseye deme! Baban kemiklerini kırar. —

Mustafa'ya döndü — : Geldin mi Mustafa?

— Geldim!... Ömer Ağa mı çağırdı bizi?

— Çağırdı. Çık yukarı... yatıyor, çıksana...

— Ne var?

— Bilmem, kendisine sorarsın!

Mustafa merdiven ayağında kunduralarını çıkardı. Yukarıda, bir kapının arkasında Ömer'in uzun uzun öksürdüğü duyuluyordu. Kapıyı itti:

— Merhaba Ömer Ağa...

— Buyur Mustafa... — Ömer biraz doğruldu — : Buyur. Nerdesin yahu? Dibek gününden beri görüşemedik.

Yüzünün yarısına ışık vurmuştu. O kadar zebun görünüyordu ki yatakta oturabilmesine şaşmamak elde değildi. Mustafa yatağın ayak ucuna ilişti:

— Nasılsın? Suratın iyi...

— Bakma!.. Kurtulamadık arkadaş... Benim derdim: dizde derman yok. İçim ekmek istemez. Sopasız gezememekteyiz!

— Derman yavaş yavaş gelir. Yumurta iç! Topal İsmail, "Yumurta çok yararışlı" diyor. Çiy içmeliymiş...

Ömer, içeriye giren karısına bağırdı:

— Kız nerdesin? Misafir mi geldi demeysiniz! Kahve pişirelim demeysiniz!

— Pişirilmez mi?

— Zahmet etme abla... Kahve kalsın!

Meryem dolabı açtı:

— Şekerli mi?

— İstemez. Vallah istemez... Ben misafir miyim?

Ömer, hem öksürmeye, hem gülmeye benzeyen bir ses çıkardı:

— Evet, Mustafa misafir değildir. Bırak kahveyi. Yemin verdi. Günah... Kavurga çıkar. Birer ikişer yeriz de konuşuruz.

Meryem bir tabağa mısır kebabı koyup getirdi. Sonra kapının dibine çömeldi.

Mısırlar yeni kavrulmuştu. Pamuk gibi ak, pamuk gibi yumuşak, pamuk gibi hafıftı. Dişe dokunduğu belli belirsiz... “Bu mısır kısmında, şeker var, şeker olmasa böyle ak olmaz. Ak demek, şeker demek.”

Mustafa odayı gözden geçirdi. Bir gece tılsımlı kemiği göstermek için buraya girmişti. Yatak şurada, ocağın önüne seriliydi. Kolunu tutunca Meryem’in nasıl titrediği aklına gelerek Ömer’den ürktü. Oysa herif, Mustafa’nın Ankara’da kendisine yaptığı iyiliği anlatmağa, taşçı ustalığını öğmeye başlamıştı. Lafı döndürüp “İnşaat”a getirdi:

— Fayans nedir, sen bilir misin karı? Bilmezsin. Fayans kiremit demektir. Üstü cilalı bir kiremit... Yeni kundura gibi parlar. Hastalık bizi yıkmasaydı, fayans işini biz alsaydık, sana demir karyola geliyordu, alçak!... demir karyola... Ankara karılarına benzerdin. Üstünde gıcır gıcır yat... Keyfine bak!...

Meryem, gülerек omuzlarını salladı.

Mustafa, karyola sözüyle Cemal Usta’nın portatif karyolasını hatırlamıştı. “Şu da bir söz mü? Meryem yüz okka gelir. Bir titremeğe başlarsa buna karyola nasıl dayansın!...”

Ortalık kararmıştı. Meryem lambayı yaktı. Ömer sordu:

— Gaz bitti mi karı?

— Bitti demektir.

— Bitsin bakalım... Hey Hocaların Hakkı... hey rezil!... Bu devran hep sana mı kalacak Hocaların Hakkı?

Mustafa, neden çağırıldığını daha anlayamamıştı. Lamba yanınca gitmek için davrandı:

— Bana izin arkadaş, yemek zamanı...

— Olmaz, hele otur... İki laf edelim!...

— Oturmasına otururum ya, babam huylar çıkarmış, akşam namazında herkes sofraya başına gelecek de sofrada şenlik olacak... — Güldü — : Haberin var mı Ömer Ağa? Babam bizim gelini de sofraya oturtmakta...

— Öyleymiş... Yakup Ağa’nın işi Ankara’nın memur işi... Şehir yerinde öyledir. Meryem söyledi. Feride, “Kaynatam beni

ekmek yemeğe oturtmakta” diye salınmaktaymış... Haklı... Hele orospu!... Feride’nin bahtına ne dersin? Murat Ağa iyidir, baban Yakup Ağa iyidir, analığın Binnaz da iyidir. — Meryem’e parmağını salladı — : Ulan karı sen yok musun! Senin kafanı ezmeli, kafanı... Bizim kızı yaktınız reziller. Ayşe kıza yazık ettiniz. Ulan, ben olsam Hocalar kabilesine eşek satar mıydım, eşek?...

Mustafa, kalacakken, lakırdının buraya gelmesi üzerine vazgeçti. Ömer’in kucağına bir cıgara attı:

— Hele yak şunu, yak!... Oldu bikez...

— Oldu bikez... oldu bikezmiş. Ulan Mustafa, sana da kızdım. Düşünürken kan başıma sıçramakta... — Cıgarayı derin derin çektiği için bir zaman öksürdü — : Yazık, alıp kaçamadın... On para etmezsin, delikanlı gibi, delikanlı değilmişsin.

Mustafa, birçok şeyleri karmakarışık düşündüğü için hemen karşılık vermedi. Meryem anlatıyordu:

— Oğlana kızma... Çok uğraştı. Sirkat hayvanları beklerken meşenin başından indire mi bildik? Düğünler gözüne görünmedi. Ama n’apsan boş! Kısmet oraya bikez yazılmış.

Meryem, kaçırma işine neden girilmediğini de söyledi. Mustafa içini çekti:

— Doğrusu bu... Murat Aşam düğün yapmadığından... Ellerden utandık!

— Bırak... Benim burada olacak zamanım imiş... El sözüne ben kulak mı asardım hay Mustafa? Şimdi nasıl, “Vay, eyvah!” diye dizini dövmedesin öyle ya?... — Mustafa’nın yüzüne kurnaz kurnaz baktı — : Bugün akşama kadar nerdeydin? Ben yatarım ama, uçan kuştan haber alırım. Karıların çamaşır yıkadığı yeri kollamışsın. Doğru söyle, “Anası çamaşıra gitti, belki Ayşe de gider” diye oralarda dolaşmadın mı?

Mustafa utandı:

— Töbe... vallah billâh Ömer Ağa... Şuna bak... — Az kalsın Fadik meselesini açacaktı, kendisini topladı — : Dere boyuna yolumuz uğradı. Yorulduk, biraz oturduk. Allasen kim söyledi?

“Belli bir şey! Fadik orospusu anasına şöyle şöyle diye ağlamış. Karı da Ömer’e davacı gelmiş!” Bir yalan hazırlamağa çalışıyor, kör şeytan, aklına hiçbir şey de gelmiyordu. Düpedüz inkâr etti:

— Yalan, şart olsun yalan... Kim söyledi?

— Kim söylediyse söyledi. Bana kim derler? Biz Gurbetçi Ömer'iz. Koca inşaatta her şeyden kurt gibi haberim yok muydu benim? Yamören'de senin nasıl gezdiğini bilmezsem yuf bana... — Biraz öksürdü, başını pencereye çevirdi — : Bu kadar iyiliğini gördük Mustafa, Ankara'dan sana borçlu geldik. Kaç aydır paran üstümüzde. Lafını etmedin!

— Bırak bunları Ömer Ağa... hep komşuyuz... Allah Allah!

— Komşuyuz, ama bu dünyada akrabadan bile hayır yok. Senin yoğurt ayranını içtim, ekmeğini yedim. İyilik bir vakit unutulmaz. Sen yabancı değilsin Mustafa, dinle: Şuraya, demin, Hocaların Hakkı'yı çağırdım. Üç lira lâzım. İki lira da bizde var. Bir teneke gazyağı, öteberi alacağız. "Hakkı, eniştemiz olursun, bana üç lira. Aman!" dedim. "Yok" dedi. Vermedi gördün mü?

Mustafa, birdenbire öyle sevindi ki, şimdi üç lira değil on lira istense verecekti. "Fadik bizi dememiş... Aman iyi! Ulan Gurbetçi... rezil!" Öfkelenmiş gibi kaşlarını çattı:

— Bırak Ömer! Vallah billâh arkadaş değilsin. — Artık Ankara'da eline bakan Ömer'le nasıl konuşuyorsa öyle rahatlamıştı. Cüzdana davrandı — : Töbe olsun, gücendim. Hakkı'yı sen bilmez misin? Biz dururken, adam para mı ister o alçaktan yahu?

— Meryem ablan da böyle dedi. "Bırak şu rezili. Varsa Mustafa'dan alırız" dedi. Eski borcumuzu veremediğimden utandım.

— Bak Ömer, bir daha borcun lafını edersen... Hastasın. Kalkınca alırım. Bir daha sen Hakkı'dan bir şey istersen, şart olsun, ne selâm, ne merhaba! — Cüzdanını çıkardı — : Üç lira mı lâzım? Daha fazla istersen çekinme. Bende para var!

— Sağ ol... Biz bu hastalığı defedemedik. — Ömer, sesi titrediği için öksürüyor gibi eliyle ağzını kapattı — : Eski borcumuz beş lira. Üç de bu, sekiz. Kalkarsam, kolay, veririm. Kalkamazsam harmana, ablan öder.

— Ödeme lafını aradan çıkar. — Yutkundu — : Bizim de bir işimiz olsa, elbet, sen de onu görürsün.

Ömer yorganın üzerine bırakılan kâğıt paraları okşadı:

— Hey Mustafa, sen arkadaşın bulunmazı imişsin. Ulan karı gördün mü? — Mustafa'ya gülüp gözünü kırptı — : İşte Meryem ablan da burada. Bir işin olur da bana söylemezsen, bak,

sonrasına karışmam.

Mustafa cüzdanını cebine koymamıştı. Meryem'in, dizi üzerinden sarkıttığı gümüş yüzüklü kocaman eline bakarak kendisini de şaşırtan bir cömertlikle sordu:

— İşinizi bu kadar para görür mü? Çekinme Ömer! Daha ister misin? Benim param çok... Köy yerinde adama para yar olmaz, ahbap yar olur!

Ömer, şaşkınlıkla açılmış gözlerini Mustafa'dan karısına, karısından Mustafa'ya çevirdi... Daha fazla istemediğine pişman olmağa başlamıştı:

— Tüü... Gördün mü karı? Hay Mustafa, hay Mustafa! — Şimdi cüzdanda kaç lira olduğunu kestirmeye çalışıyordu — : Paran çok demek... Köy yerinde para çok olmalı... Kız Meryem, daha lâzımsa, hiç bakma söyle... Mustafa yabancı değil!

— Şimdilik yeter. Allah razı olsun! İsteriz gerekirse.

— Elbet... Biz bu Mustafa'ya dua etmeliyiz. Bunun tuttuğu taş, altın olmalı. Bak Mustafa, sen de bir zora düşer de: "Aman Ömer!" diye gelmezsen nâmertsin. İşte bu kadar... — Paraları katlayıp karısının önüne attı — : Al şunları... Kaybetme... Gördün mü? Arkadaş dediğin böyle olacak. İyi arkadaş akrabadan ileridir. Doğru! Biz de yeri gelince, gayri adaletimizi gösteririz.

Meryem gözünün ucuyla bakıp Mustafa'ya güldü. Bu Meryem, belli bir şey, kurnaz bir karı ama nasıl, domuzuna...

Mustafa, cüzdanını cebine soktu:

— Bana izin Ömer Ağa! Dediğim gibi... Bir şey lâzım olursa oğlanı yollarsın.

— Hadi güle güle... Işık tut ablası.

Mustafa merdiven başında kunduralarını bağlamak için eğildi. Yanında duran Meryem'in kırmızı şalvarını rüzgâr kımıldatıyordu. Deliğe bir türlü geçmeyen bağa küfretti. Karı ışığı yaklaştırdı:

— Bugün çamaşırdı Ayşe'yi mi bekledin Mustafa?

— Lafa bak! Hep "Ayşe'yi" dersiniz. — Aşağıdan yukarıya güldü — : Doğru söyle abla, Fadik mi söyledi yunakta olduğumuzu?

— Yok canım! Bizim oğlan görmüş. "Mustafa ağamla Vahit ağam, karıları gözlediler." dedi.

— Vay akıl... Vay akıl... Yahu bizde akıl kalmamış abla...

— Neden?

— Kalmamış... Süleyman orada yok. Tüüü... “Kim söyledi, hey Allah, kim söyledi?” diyerek bir saattir kıvranmaktayım! Gördün mü işi? Bundan böyle, yumruk kadar oğlanlardan da sakınmalı...

— Elbet sakınmalı... Bu işlerde rüzgârdan hile sezeceksin.

— Canım abla, hep öğüt verirsin. — Ayağa kalktı — : Bık-tım sizden karı milleti...

— Şuna bak!.. Hiç karıdan bıkılır mı? Hadi güle güle... Arada sırada gel emi?

— Gelirim, olur. — Kendini denemek için Meryem’in gözle-rine dimdik baktı — : Sen de Ömer’e ilâç ediver de çabuk dirilsin.

— Ben ne ilâç edeyim! Amcan Reşit Hoca sıtmasını bağladı işte... — Kız gibi utanıp başını çevirdi. — : Benim ilâcım onu temelli öldürür, hay Mustafa!

*

İki gün sonra, Himmet Çavuş’un damında, Mustafa, kuşağın-daki hediye mendilini Fadik’e kiminle göndereceğini düşünüyor-du. İki günden beri, Pelvan Vahit’le enini boyunu düşündükleri halde bir çare bulamamışlardı. İş, sonunda, Topal İsmail’e danışmağa kalmıştı.

Mustafa, muhtar odasına doğru salına salına yürüyen İsmail’e seslendi:

— İsmail Efendi!... Hey İsmail Efendi!

— Ne var?

— Gel hele arkadaş...

— Dur, gelirim. Muhtar odasında Reşit Hoca’yı...

— Bırak şimdi Reşit Hoca’yı... Gel dedim.

Topal İsmail “lâhavle” anlamında başını sallayarak döndü. Nazlı nazlı damın merdivenlerini çıktı:

— Merhaba taşçı ustası!... Bize “efendi” demenden anladım, zordasın! Öyle ya, nasıl bildim. — Sesini alçalttı — : Yarasa kemiği lâzımsa vereyim.

— Yahu sen nasıl adamsın, Hızır Peygamber gibi bir adam-sın. Zora düşmüş dostu uzaktan nasıl da bildin.

— Bilirim. Uzaktan seni gördüm. “Bizim taşçı ustası dert

ırmağına dalmış. Hayrola!” dedim. Yarasa kemiği, lâzım demek. Bu kemikte çok iş var canım!

— Bırak şimdi kemiği...

Tam meseleyi açacağı zaman, dama Yukarı mahalle delikanlılarından birisi çıktı:

— Gelin ağalar kâğıt oynayalım!

Mustafa somurttu:

— Sabah sabah ne oyunu?... Biz burada İsmail’in bacağına ilâç düşünüyoruz!

Topal İsmail, yeni gelenin kolunu tuttu. Mustafa’ya inat bacadan konuşmağa başladı:

— Anladın mı? Bu bacağı bir ilâç düşünüyoruz. Bacak iyi... Düzeleceğine inandım. Hele bak! — Oynak yeri gittikçe sertleşip bükülmez olan sol bacağına biraz ileri uzattı — : Baksana şiş azaldı. Zipkanın altında eskisi kadar belli değil! — Oysa bacak hiç fark etmemişti. Bunu kendisi de biliyordu — : Nasıl? Ulan eşek, neye sustun? Evet diyeceksin. Siz, her gün burdasınız, fark edemezsiniz, ama Reşit Hoca köye yeni geldi. Şu kadar ay bizi görmediğinden, dün sabah: “Topallığı bıraktın artık, aferin!” dedi. Reşit Hoca’nın sözü hak!... Reşit Hoca’dan başkası benim derdimi anlayamaz. — Mustafa’nın somurttuğunu gördükçe keyifleniyordu — : Rabbim dert verip derman aratmasın... Reşit Hoca köye geldi ya... Artık yüreğim ferah! Hocayı bir saat görmesem duramıyorum. Akıl verdikçe yüreğim ferahlıyor! — Bir şeyler işaret eden Mustafa’dan gözlerini kaçırdı — : “Aşk adamı ağlatır, dert adamı söyletir” demişler. Hep konuşsam şu bacadan konuşurum. Bir saat, beş saat bacak lafı... Aklım, fikrim bacadan. Hep bacadan konuştuğum için Yamören’in adamı kulak asmaz oldu. Allah saklasın, bacak düzelmezse, tarla süremem, ekin biçemem, değil mi Mustafa?

— Tamam... Bir duyan olsa, “Bunları yapar” diyecek. Sus, tembel herif!... — Artık Mustafa da öfkelenmişti — : Yumurta bırakmamışsın koca köyde...

— E, şimdi senin bu sözün doğru mu taşçı ustası? Bu bacak böyleyken, adamına göre vallah billâh ciğerini çalarım.

— Çalmam dersen, -inanan olur mu?

Yukarı mahallenin delikanlısı keyifli keyifli gülüyor, o güldükçe derdine çare soramadığı için Mustafa somurtuyordu. İş

ciddiye vurursa İsmail'in merhamete geleceğini zannederek sordu:

— İsmail Efendi, bu yaz, biz Ankara'dayken güneş banyosunu ne yaptın?

— Güneş banyosu şart... — İsmail elinin tersini güneşe tuttu — : Kış vakti, güneşin kuvvetine kulak verme. Kış güneşi hızlı parlar ama keyfine aldanmayacaksın. Bu güneş eşek donduran güneşi. Yazın olacak banyo gayreti. Neye güldünüz ulan alçaklar? Doğru bir laf oldu mu, bu Yamören'in adamı güler Allah güler. Sırıتما taşçı ustası... Hani Pelvan, nerde? Senin Vahit Pelvan? Yedikçe istasyon köprüsüne benzedi.

— Nerdeyse gelir. Gelir de sana haddini bildirir.

— Bırak Pelvan'ı... Arkadaşlık andımız nasıldı? Her saat başında hani bir cıgara verecektin, sabahları bir kahve ikram edecektin. Gece yatmadan önce de bir kahve...

— Cıgara kolay... Yak bakalım... Ben bunun acısını senden çıkarırım.

İsmail cıgarayı yaktıktan sonra üst üste geçirdi:

— Oooh! Safra bu... Gövdemin zehirleri... Senin amcan Reşit Hoca, anladın mı, hoca ama akıllı bir hoca... Bak, söylediğini yaptım, iyi geldi. Bana yaradı!

— Ne söyledi Reşit amcam?

— Dedi ki: "Sabahları birer fincan zeytinyağı iç!" dedi.

— Zeytinyağından ne olurmuş?

— Sabahları bir fincan zeytinyağı içmek çok yararlı arkadaş.

Miğdeyi temizler, adamı semirtir.

— Öyleyse iç bakalım!...

Topal İsmail cıgarayı aşırı bir lezzetle içiyor, Mustafa'nın telâşından sanki keyifleniyordu.

Yukarı mahallenin delikanlısı gideceğe benzemiyordu.

Mustafa dayanamadı, çıkıştı:

— Ulan İsmail... Vallah billâh arkadaş değilsin...

İsmail şaşmış göründü:

— Ben mi arkadaş değilim? Töbe yarabbi!

— Neden?

— Hem fesatsın, hem imansız...

— Ne olmuş efendi? Düşman sözüdür, iftiradır. Ben seni severim. Ankara'ya gittiniz. Vahit kötü geldi. Gurbetçi Ömer

kötü geldi. Hocaların Hasan, senin için, “O da kötü gelir” dedi. Odada sesim çıktığı kadar bağırdım. “Mustafa başımızda Cumhurreisi olsa, ilim sayesinde muharebe etmeden zafer kazanırdı. Milletin yüzünü güldürürdü” dedim. Bunlar mı fesatlık? İşte arkandan böyle dedim. Bir de türkü söyledim. Ankara taşçılığı üzerine: “Ankara’nın taşına bak / Gözlerimin yaşına bak!” havası... — Gözlerini kısarak Sağırdere’ye doğru baktı. Telâşlandı — : Aman Pelvan geliyor. Şuna bak! Ayağını ne sürürsün, kervancı katırı gibi rezil?

Yukarı mahallenin delikanlısı sordu:

— Kâğıt oynamayacak mısınız, demek?

Mustafa’nın artık sabrı tükenmişti. Oğlanı tersledi:

— Ne kâğıdı yahu! Senin işin mi yok?

Oğlan gidince İsmail’in üstüne yürüdü:

— Alçak, şimdi seni ben çiğnesem hak değil mi?

Total İsmail hiç orali olmadan Pelvan’a el salladı:

— Nerdesin Vahit Efendi? Seni göremeyince köylü şaşmakta, “Vahit tarlaya, bahçeye çalışmaya mı gitti, sakın?” diye ürkmekte... Senin çalışman kıyamet belirtisi imiş. Töbe Yarabbi!

Pelvan Vahit, aşağıda durup İsmail’in sözlerini sonuna kadar dinledikten sonra damın üstüne çıktı:

— Ulan, ben senin gibi hırsız total değilim! Elbet, tarlaya da giderim, bahçeye de...

Total İsmail, kederli kederli güldü:

— Duydun mu Mustafa? Pelvan bize hep “total” demekte...

— Desin!... Aferin Vahit. Şuna hep “total” diyelim...

Pelvan Vahit, Total İsmail’in üstüne yürüdü:

— Ulan total herif! Nedir bu Yamören’in senden çektiği?

— Yalan değil Vahit Efendi, çok çekmede bizden bu köy...

Ama köyü bırakalım da, Kulaksızın Mustafa’nın derdine gelemim!

— Neymiş?

— Ankara kokularını süründü sürüneli ağzından laf çıkıyor mu? Kemal Paşa gibi hep Meclis’te konuşuyor. Yüksekte... Artık, bu Mustafa’nın laflarını, dişlerinden dinamitle, kaya gibi sökeceksin.

— Kendi bilir. Derdini demeyen dermanını bulamaz!

— Duydun mu Pelvan’ın lafını taşçı ustası? Doğru! Sabahtan beri sormaktayım! Neden söylememeli yahu?

Mustafa, şapkasını düzelterek sanki kavgaya hazırlandı:

— Vahit, kardeşim, sen bu İsmail'in nâmertliğini bilir misin? Dertli olduğumuzu domuz gibi anlar ya, dermanını söylemez. — İsmail'e hışımla döndü — : Ulan, senin boşboğazlığından aman mı bulabildik rezil?

Topal İsmail, sağlam bacağı üstünde ileri-geri sallandı:

— Yeter efendi, anladım. Karı işi bu...

Vahit, aniden İsmail'in ensesine bir tokat aşketti:

— Aferin ulan topal ağa!... Cinci gibi herifsin.

— Vurma, keyfimi kaçırıyorsun ayı... — İsmail ensesini kaşdı — : Biz “Naldemeden mihı anlarız.” Bu ateş, Ayşe ateşi değil mi?

Mustafa güldü:

— Hele ahmak! Nal demeden mihı anlarmış... Oğlum, Ayşe'nin ateşi söneli bu kadar ay oldu. Biz şimdi Fadik'in yoluna düştük.

— Aman hangi Fadik? Ayşe'nin bacısı mı? İlle o kabileden mi olacak? Olsun! Gönlün bilir. Yarasa kemiği lâzım, demek! Bugün sürersin, yarın kız yanmağa başlar, Kerem'in arpa tarlası gibi... Cayır cayır...

— Bırak şu kemik lafını... Kemiğinden başlarım. Çerez mendili gidecek... “Kiminle gönderelim?” demekteyiz!

İsmail, kaşlarını çatarak biraz düşündü. Sonra yüzü keyifle açıldı:

— Adamın salt Pelvan'ı aptal olmaz, Ankara'nın taşçı ustası da aptal! — Parmağını havaya kaldırdı — : Fadik'e hiç üzüm gönderilmez.

Vahit'le Mustafa meraklandılar:

— Ya?

— Ulan topal ağa?...

— Fadik okula yazıldı. Mustafa da yazılsın. Bir hocanın öğrencisi olurlar. Kitapta yeri vardır. Leylâ kitabında... Okurken, delikanlı kısmı, kızları kolay aldatır, yakarışı daha iyi tutar besbelli...

Mustafa elini dizine vurdu:

— Tüü... Aklı gördün mü? Biz bu yaştan sonra okula mı gideceğiz?

— Bilgisizin okul için yaşı sorulmaz, taşçı ustası! Senin Reşit

Hoca amcan köy çocuklarına gizliden eski harf okutacak. Namaz duaları ezberletecek. Gider elini öpersin. “Ben geldim amca, okuyacağım!” dersin.

Vahit’in bu işten haberi vardı. Sabriye de gidecekti. İsmail’in sözünü yabana atmadı, hemen bir işe girişecekmiş gibi kasketini düzeltti:

— Dur Mustafa! Bu lafa hemen “olmaz!” demeyelim!

— Ya “olur” mu diyelim, ulan?

— Olur kardeş... Olur ki ne güzel... Ben de giderim, var mı diyeceğin?

— Var! İsmail de gelsin bizimle...

— Gelsin ya... Hadi İsmail, üçümüz birden okula başlayalım yeniden... Yamören’in adamı “Aman!” desin de şaşsın.

Topal İsmail telâşlandı:

— Olur mu yahu? Bunca yıllık İsmail okula mı başlayabilir? Yedi köyün insanı demediğini komaz. “Köpoğlu köpekliği, demek biraz noksanmış. Kuran okulunda tamamlayacak!” derler. “Bu işte bir domuzluk var. Namus sahibi olan yetişmiş kızını göndermesin!” derler.

Mustafa’nın aklı bu işe iyice yatmıştı. Arkadaşlarına birer cıgara verdi:

— Yak hele şunu, fikrin açılır. Fikrin de açıldı mı, “He” dersin!

— “He” demeyi aradan kaldır taşçı ustası... — İsmail, cıgarasını yaktı — : Rezillik... Hiç olmaz arkadaş... Mahkemede hâkim sordu: “Okuman yazman var mı?” dedi. “Var, evet! Eski harfi, yeni harfi sökerim!” dedim. Bir kez hükümet defterine künyemiz böyle geçti.

Vahit sinirlendi:

— Deftere geçmiş. Söyle bakalım... Künyene senin topal kaydın da geçti mi?

İsmail kederle Vahit’in bacaklarına baktı. Pelvan’ın baldırları zipkasını şişiriyordu. “Adamda böyle bacak olursa yolları tozudur!” diye hasetlendi. Bıyığını tuttu:

— Evet, Pelvan Ağa!... Bizi “sol bacağı topal!” diye yazdılar. Şimdi rahatladın mı? Böyle yazdılar rezil... Askerden kurtulduk. Sen onbaşıdan tokat yiyeceksin, ben Yamören’de keklik eti... Anladın mı? — Mustafa’ya döndü — : Vahit’e bakma sen...

Reşit Hoca benim okuduğumu bilir. Ben Kur'an okurum, Amme cüzü, Tebareke, Kassem, Mızraklı ilmihal okurum. Mevlût kitabı, Vasiyetname, Hazreti Ali'nin cengi, Ahmediye, Envar-ı Aşk, Kan kalesi, Kara Davut okurum. Daha dur bakalım. Ahmediye, yani Siyret'i saydık. Köy odasında Kerem okurum. Yeni yazıyı da bilirim. Hayır, İsmail okula gidebilemez!

Mustafa sesini yumuşattı:

— Sen olmazsan biz işi çeviremeyiz. Reşit amcama dersin ki: “Ben yeni baştan okumağa merak sardırdım” dersin. “Bacak derdinden bildiğimi unutmuşum!” dersin.

— Töbe, töbe... İcabetmez... — İsmail, cıgarasının dumanını küçük küçük savurarak gülüyor, muhtar odasının önünde deminden beri Himmet Çavuş'la konuşan Reşit Hoca'nın siyah cübbesinden gözlerini ayırmıyordu — : Benim, yeni baştan okumaya merak sardırmadığım meydanda bişey! Odada, Murat Ağa gazete okusa, arkadan bakar da geçerim şu yana... Neden mi? Benim okulluk zamanım geçti de ondan... “İsmail okula yazılmış” derlerse karı beni büsbütün saymaz. Size bir iyiliğim dokunsun dersiniz. Reşit Hoca'yı görürüm, razı ederim, sizi okula alır.

Mustafa, karıdan çekindiğini anlayınca, İsmail'e hak verdi. Sözü uzatmağa davranan Vahit'in kolunu tuttu:

— Reşit amcamla konuşsun, “Namaz dualarını belleyecek lermiş” desin!

Güneşi yavaş yavaş bir bulut örtüyor, Yamören yavaşça gölgeye giriyordu.

İsmail bir cigara daha istedi:

— Aman efendi, Kurşunlu'nun Yamören köyünde, şehir adamı gibi okullu kız seveceksin... Davran... — Biraz düşündü — : Evet, güzel bir akıl... “Namaz duaları” dersek muhtar bile inanır. Elinizi çabuk tutacaksınız ama... Anaları işin farkına varır da kızlarını okuldan çekerse Ankara gurbeti görünür size yeniden...

Reşit Hoca'nın, Yamören çocuklarına hükümetten gizli namaz duaları, eski yazı öğrettiği ev, Yukarı mahallede, meşe korusuna yakın bir sapa yerdedi.

Vahit'le Mustafa, biraz yaklaşıncı mevlit sesine benzeyen bir uğultu duydular.

Mustafa durakladı:

— Aman Vahit, dediğim gibi... Duaları bilmezleneceksin de yanlış okuyacaksın!

— Kolay...

— Kolay dersin, kulhuvallahı birden sökersin, Reşit Hoca kovar bizi sopa ile...

— Aldırma! Reşit Hoca'yı bilirim ben. — Vahit elini salladı — : Topal İsmail sanki, meseleyi amcana söylemedi de öyle mi?

— Sus yahu, ben utanırım amcamdan, kız lafını açmamıştır.

— Görürsün. Hele birkaç gün geçsin, gelir kendi söyler. İsmail, bulduğu her öğrenci başına Reşit Hoca'dan şu kadar pay alıyor, sen ne diyorsun, a Mustafa!...

— İnşallah söylememiştir. Töbe Yarabbi!... Biz gene duaları yanlış okuyalım. Bilmezden gelelim.

— Orası öyle... — Vahit kenđisine güveniyordu. Rahatça güldü — : Ben duaları bilmem ki... Kulhuvallah'tan sonrasını hiç okuyamam. "Bismillâh" dedim mi, arkası boğazımda kalır.

Kapıda kunduralarını ellerine alıp merdiveni çıktılar, sofayı geçip aralık kapıdan içeri baktılar.

Reşit Hoca, köşede, küçük bir çekmecenin arkasına bağdaş kurmuştu. Gittikçe semizlendiği için boynundaki ur daha büyük, kafası daha çarpık görünüyordu. Bu kadar yılın adamı olduğu halde sakalı inadına karaydı.

Çekmecenin berisinde diz üstü oturmuş çocuk, içeri girenleri görünce sallanmayı bıraktı. Ötekiler de sustular. Kızlar bir yanda, oğlanlar bir yanda oturuyorlardı.

Reşit Hoca, açık duran kitabın üzerine elini koyarak kaşlarını çattı:

— Gelin bakalım koca eşekler!...

Vahit, kundurasını kapı dibine koymak için biraz geri kalmıştı. Mustafa yaklaşıp amcasının eline uzandı:

— Namaz dualarını bellemeğe geldik amca... — Odanın sıcaklığında süründüğü kokuyu birden duyarak korktu — : Duaları bilmiyoruz.

Reşit Hoca eline sarılan Pelvan Vahit'e çıkıştı:

— Geç şöyle... Bırak elimi rezil. Sonra öpersin. Hele otur.

Vahit, çocuğun yanına diz çöktü. Gözlerini kısarak bekledi.

— Oku bakalım "Suphaneke"yi...

— Suphaneke... Suphaneke... Ve bihamdike... — Pelvan gitgide daha kırmızılaşan ensesini kaşıdı — : Suphaneke...

— Ulan anladık... Arkası yok mu bunun?

— Suphaneke...

Vahit, telâşlanarak Mustafa'ya baktı. Yalandan bilmez gibi davranıp dururken şimdi gerçekten unutmıştı. Az kalsın: "Suphaneke... Sürçen teke... Anan keçi... Baban teke!" falan diyerek tekerlemeye girişecekti:

— Töbe! Ulan sen Suphaneke'yi de mi bilmezsin?

Vahit'in gülmesi tuttu. Elini ağzına kapattı.

— Tüh rezil! Kalk şurdan... Hadi. — Reşit Hoca ümitsiz Mustafa'ya baktı — : Ulan, Suphaneke'yi gerçekten bilmez mi bu ayı?

— Bilmez amca...

— Sen de bilmez misin?

— Ben bilirim.

— Oku bakalım...

Mustafa, iki yerde duraklayıp bir kelimeyi atlayınca Reşit Hoca kızdı:

— Eşek gibi bir adamlarsınız. Ulan Mustafa, sana verdiğim emeklere yazık! Hadi şuraya geçin de okuyun reziller... Yarın elifba cüzünü getiririm. Yirmişer kuruş hazır edersiniz.

Vahit'le Mustafa, oğlanların arkasına geçip hasırın üstüne diz çöktüler.

Fadik, Kabriye, Cemile de kızların büyükleri olduklarından arkada oturuyorlardı.

Camların çoğu kırılmış, yerlerine de gazete kâğıdı yapıştırılmış olduğundan oda loştu.

Reşit Hoca, yeni gelenlere bakmak için, sık sık arkaya dönen

çocukları tersledi. Duvara dayalı duran uzun sopayı alıp bir iki yapıştırdı.

Kımıldanma kesilince çekmecenin önündeki çocuk okumağa başladı:

— Elif mertek gibi. Be tekne gibi, te ona benzer, se ona benzer. Cim karnında bir nokta; ha ona benzer...

Dersi, bütün çocuklar, şarkı söyler gibi, keyifle tekrarlıyorlardı. Yaklaşırken duyulan mevlit sesi buydu.

Mustafa yan gözle Fadik'e baktı. Ağzı, kuş ağzı gibi, açılıp kapanıyordu. Çok güzeldi köpoğlusu... Güzelin gevreği de, gevreğin güzeli...

Kız seyredildiğini anlar anlamaz sustu.

Bir zaman sonra Reşit Hoca, derse başkasını çağırdı. Bu kez öğrenciler başka bir hava tutturdular:

— Elif üssü enni, elif esre inni, elif ötre ünnü! Bessün benni, besre binni...

Sabriye, arada sırada Vahit'e bakarak avucuna gülümsüyordu.

Kızların ince sesleri şarkı gibiydi.

Mustafa: "Benim Reşit Hocam yaşıyor. Hocalık iyi zenaat!" dedi. Ceketinin cebine doldurduğu kuru üzümle Fadik'e gösteriş yapmak için avucunda üfleyerek tane tane yemeğe başladı.

Paydos oldu mu, Reşit Hoca oğlanları salıyordu önce...

Mustafa, Fadik'i beklemek için bir zaman kunduralarının bağlarıyla uğraştı.

Meseleyi fark edemeyen Pelvan Vahit sabırsızlandı:

— Yürüsene hadi... Okuldan çıktığımızı karılar görürse ben sana sorarım!

— İsmail çoktan söylemiştir hay Vahit, sabahtan beri tellâl olmuştur köyün ortasında... Nah, yalan mı sözüm?

Vahit, ayağını sürüyerek yaklaşan İsmail'in üzerine yürüdü:

— Ulan, burada ne arıyorsun rezil?

— Almaya geldim seni... Çankırı'da böyle bir töre vardır. Okulda çocuğu olanlar, paydosa yakın kapıya gelir. Yavrular haylazlığa alışmayacak...

— Vay, şimdi biz... Demek biz, evi bir başımıza bulamaz olduğumuzdan...

Mustafa araya girip çekişmeyi kesti:

— Uzatmayın... Nereye gideceğiz?

Vahit şaştı:

— Nereyesi var mı? Gençler odasına...

— N’olacak?

— Dama çıkarız, bakarız dört yana, yüreğimiz ferahlar.

Mustafa, Vahit’in gençler odası damından inmek istemediğini birden fark etti: Dimdik gözlerine baktı:

— Sen Aşağı mahallede birini kollamaktasın Pelvan!

İsmail çok bilmiş çok bilmiş başını salladı:

— Sen yeni mi sezinledin? Ayşe’yi kolluyor.

— Hangi Ayşe’yi?

— Senin Ayşe’yi...

— Yok canım!.. — Mustafa şaşırdı — : Doğru mu Pelvan?

— Doğru... Bu Ayşe bütün şeker canım... Bu senin Ayşe...

Şuna bak, senin dedin mi kızar.

Mustafa yere bakarak sordu:

— Gülüyor mu?

— Bilmez gibi... Kızlığında sana hiç güldü müydü?

— Yok!

— Hocanın Hakkı’ya varınca huyu mu düzeldi hay Mustafa!

Hep eski Ayşe... İmansız...

— Doğru söyle Vahit... — Mustafa kundurasının burnuyla nemli toprağı eşiyordu — : Üzüm, incir yolladın mı?

— Yolladım. — Vahit içini çekti — : Yollanmaz mı?

— Ne demiş?

— Sövmüş, mendili yere çalmış, “Vallah billâh Hakkı’ya söylerim.” demiş.

— Hele domuz!

— Sorma! Yola geleceğinden umudum yok ya... Dolanmaktayız, bakalım!

Mustafa, var kuvvetiyle gülerken, yüzüne İsmail’in dikkatle baktığını görünce susuverdi.

Topal İsmail şüpheli şüpheli sordu:

— Sen şimdi neye güldün efendi?

— Hiç! Güldüğüm şu! Vahit’in okumasını görmeli. Bağırmakta ki...

— Elbet bağırarak!.. Ders dediğin bağırarak ezberlenir. Allah Allah! “Aşka, sevdaya okul yok” derler. Yamören’de

vardır.

Bıyığını bükerek gülümsüyor, sağlam ayağı üzerinde keyifle yaylanıyordu. En önden Sabriye çıkınca Vahit'in kolunu dürttü:

— Haydi Pelvan... Sen bu hızla gidersin şu yana... — Fadik'i gösterdi — : Yolumuz ayrı bizim...

— Tez gelin ha! Beni küfrün dininden başlatmayın.

Sabriye'nin ardından hızla yürüdü.

Topal İsmail, kederle, baktı:

— Bu meşe büken, Sabriye gibi nezaketli kızla olur mu? Yavruyu boğar şart olsun!...

— Aman sus! “Meşe büken” dediğini duyarsa, vallah billâh seni bitirir.

— Yalan mı bu söz canım? Sabriye gibi bir keklik...

— Bırak dedim ya...

— Bıraktık, işte bıraktık. Başka bir lafa geçtik. Senin aradığın lafa! Fadik güldü mü seni görünce?

— Neye gülecek?

— Şuna güler ki... — İçini çekti — : Karının küçükten oynayı erbabına makbul...

— Senin ağzın durmaz. — Bir avuç üzüm verdi — : Şunu yerken belki susarsın.

— Üzüm mü? Ver bakalım!.. Eyvallah... Üzüm iyidir. — Hem yiyor, hem de Mustafa'yı büsbütün sinirlendiren şımarık bir duraklama ile aralık aralık konuşuyordu — : Üzümü sen bili misin? İnsana pek yarar. Suratının evet, kocakarı gibi buruşukluğuna aldanmayacaksın. Her üzüm tanesi kan olur, adamın yüreğine damla damla siner. Mendili üzümle doldurup uzaktan gösterdin mi, neden karı milleti dayanamaz, aç kısrağın yem torbasına geldiği gibi koşar gelir? Çünkü bilir üzümün kuvvetini.

— Canım İsmail, sen bir zaman da çiğ yumurtayı övdün gezdin!

— Yumurtaya kötü fena mı dedik efendi? Yumurtaya söz istemem. Çok faydasını gördük.

Mustafa, Fadik'in arkasından baktı eve girene kadar, canı sıkılmış gibi somurttu:

— Hadi yürü arkadaş...

— Nereye?

— Vahit...

— Bırak Vahit'i... Ben neye geldim okulun önüne?... Bir iş var! Çok kârlı...

— Ulan, hırsızlık dersin çığnerim seni...

— Korkma, değil! Hırsızlık yürekli adam işi. Sende yürek n'arasın!

— Uzatma da söyle!

— Hele Fadik kızın evini geçelim!

— Geçmeden söylenmez mi?

— Söylenmez. Lâkırdı cıva gibidir, karı gözleyen adamın bir kulağından girer, bir kulağından çıkar. Haklı... Fadik de hani Fadik... Suratı bakır gibi kızardı kahpenin, önümüzden geçerken... Bu iş oldu sayılır. Ama, senin suratın da kızardı Mustafa! Buna "aşk ateşi" derler. Vallah billâh! Tüüü... Adamı kül eden bir ateş. Sen, bilebilir misin? Kerem "ah!" dedi de dumanı tepesinden neye çıktı? Düğmeleri çözemediğinden... Kızın yüzü kızardı. Oğlanı görünce suratı kızaran malı hemen evermeli. Samanlıkta, bahçede, şart olsun, başına bir iş gelir.

— Yüz kızarması sevmek belirtisi mi?

— Birinciye...

— Bu Fadik, bizi şimdi...

— Orasını yüzde yüz bilmem. Bastırır öpersin. Anasına demezse tamam!

— Derse?

— İş kötü! Ya eşekliğinden, ya bilmezliğinden, ya sevmediğinden... Akıllı delikanlıya yaramaz üçü de... Hadi yürü de diyeceklerime kulak ver!

— Pelvan'dan gizli mi diyeceklerin?

— Gizli...

İsmail, yan gözle baktı. Mustafa'nın aklı başka yerdeydi. "Gizli" lafını bile merak etmemişti. İsmail birden kızdı.

Bunların kız-karı ardına gezmelerini kıskanıyor, böyle sıralarda sakatlığının acısı, bastırdıkça bastırıyordu.

Mustafa'nın aklı başka yere takılmıştı:

— Neden İsmail!... İsmail be! Kız kısmının suratı kızarırsa sever dedin! Bak ne oldu, Ankara'ya gitmeden önce... Bir akşam yolunu bekledim Ayşe'nin, bakracı tuttum. "Verde, bir su içelim elinden," dedim. İnanır mısın, vermedi. "Bırak!" dedi. Bakracı çekti. Bırakmadım. "Bırak!" dedi. Bırakmadım. İşte o sırada

yüzüne ateş bastı. Bu da mı sevmek belirtisi?...

İsmail bıyığını tuttu, kurcalayarak düşünceye vardı:

— Bu sevmeye belirtisi değil, kızma belirtisi... Acemi tosun gibi inat etmişsin. Su vermediyse küstürülmeyecekti. “Peki” der, bırakırdın. Kendisi utanırsa, yaptığına utansın.

Mustafa da, her meselenin çıkarını buluveren Topal İsmail’i kıskandı. “Bunları, bu Topal, kitaptan mı öğrenmiş yahu? Murat Ağam da böyledir. Okumak varmış.” Candarma Nail, Ayşe’yi çevirmek aklını verirken inat etmemek gerektiğini söylememişti. “İsmail’e bak! Bu herif, Nail Ağam’dan daha mı akıllı hey Allah!”

Bir zaman konuşmadan yürüdüler. Ayrı ayrı şeyler düşündüklerinden dalmışlardı. Yukarı mahalle harmanlarından sonra meşe korusu solda kalıyor, sağdaki çıplak tepe Sımcık köyüyle istasyonunu kapatıyordu.

İsmail, arada bir gizlice Mustafa’nın yüzüne bakarak yürüyordu...

Ankara’dan gelince, buna, bir iki kolay hırsızlık teklif etmiş, kabul ettirememişti. Aptal Vahit bile hırsızlığa yanaşmıyordu. Dünyanın, bacakları sağlam bütün adamlarına — hele imdi, kırıç tepenin hafif yokuşunda sakat dizkapığını inadına zorlarken — öfkelen-di. “Yüreksiz bu alçaklar... Artık bilmem, cezaevinden mi, mal sahibinin silâhından mı, Allah’tan mı, korkmaktalar?” Hiddeti gittikçe kabarıyor, bu hiddetle sakat bacağını büsbütün zorladığından dişlerini acıyla sıkıyordu. Tasarladığı işin kârını şu kısa boylu alık oğlanla, sakatlık yüzünden bölüşmek zorunda kaldığını düşünerek kaç gece uykusu kaçmıştı. Bir şeyini çalıyorlarmış gibi namus ediyordu. Bu sabah, başka çare bulamayacağına iyice inandığı halde, şimdi gene duraklamıştı. Dudağını ısırırdı: “Ulan bacak! Ulan bacak!... Bizi namerde muhtaç ettin, rezil bacak!”

— Bir şey mi dedin İsmail?

— Yok!

— Nereye gidiyoruz?

— Hiç. Oturalım.

Sandık gibi dört köşe, rengi kıpkırmızı bir kayanın üstüne oturdular.

İsmail, uzaklara bakarak öfkeli, dalgın soluyordu.

Aşağı mahallenin ötesinde, Kavaklıgöl’e güneş vurmuştu.

Bahçelerin yapraksız ağaçları arasından Çankırı yolu, sarı bir su gibi akıp gidiyordu.

Mustafa'nın ortaya koyduğu paketten İsmail bir cıgara aldı. Oturunca bacağının sızısı geçtiği için yüzü gülmek üzereydi.

Korunun yukarısında, Yamörenli'nin üç yıldır, kışları imeceyle kazmağa çalıştığı göl çukurunu gösterdi:

— Muhtar Hüseyin Efendi dün söyledi. Bu kış da göl kazılacak, boş zamanlarda köylü çalışacak. Sen de gidersin Mustafa!...

— Gitmem.

— Olmaz. Heyet ceza yazar. Göl kazılacak efendi. Baban Yakup Ağa'nın sığırı, davarı su içecek, bahçelerimiz sulanacak... Ağan Murat bile Sımicak'tan işini bırakır gelir.

— Murat Aşam'a bakma! Çalışır o... Ben sevmem kalabalık işi... Aşam Murat: "İnsanoğlu ortak çalışmalı!" der. Laf mı şu? Herkes kendi başına keçesini sudan çıkarsın.

— Ulan, herkes kendi başına çalışsa, Kulaksız kabilesi göl kazanabilir mi? Yirmi yıl uğraşsanız Kavaklıgöl'ün toprağını atabilir misiniz? Köyün hayvanı susuzluktan kırılır. Kavaklıgöl'ü de bizim köylümüz kazdı. Çeşmeye suyu, Yamören'in adamı imeceyle getirmiş. Suyu karşı yamaçtan gelmekte çeşmelerin... Sağlam bacakla bir saatlik yol. O zaman köye suyu getirmeyiver-selerdi, şimdi kuyu suyu içmekten karnın şişerdi.

— Anlamam! Yamören'e bir Kavaklıgöl yeter. Bir de korunun içine göl kazılır mı? Gerekse Yukarı mahallenin adamı kazsın. Kalabalıkta çalışmak iyi değildir. Sen uğraşırsın; ben boşveririm! Sen bir saatte üç kağı toprak çekersin, ben akşama kadar kendi ağırlığımda toprak atamam...

— Atmayiver, kalabalıkta adamı iş ezmez. Türkü söyleyerek küreği, kazmayı sallarsın. Dur bakalım, "İlkyaz üstü, meşe korusu budanacak" diye arada bir laf daha var. Oraya da gitmez misin?

— Gitmem.

— Aklın ermediğinden gitmezsin. — İsmail içini çekti — : Aklının ermediğinden hay Mustafa! Koru budamak gibi şenlik olmaz. Bir güzel bayram da budur canım!... Köyün karısı, kızı koruya dağılır. Erkekler dalları budar, karılar sırtlayıp yol boyundaki kağnıların yanına indirir. Hey canına! Karı milleti gibi

ahmak var mı? Çırpı toplayacaksın, be karı, peki, insanla birlik toplansana... Bazısı gider baş aşağı derenin içine... Bazısı gider baş yukarı.. Kalabalıktan ayrılır. Toplar çırpıyı... bu kez de sırtlayamaz. Hadi bakalım, elin herifine “Aman!” diye seslenir. Herkes تنها yerde “aman”a düşmüş karıya acır mı? — Sakat diz kapağını okşayarak güldü — : Bu bacak daha böyle değilken başıma bi iş geldi. O zamandan beri köylü toplanıp koru budamağa gitse, yüreğim sızlar.

— Neden?

— Bak dinle! Vakitlerden ilkbahar. “Hadi koru budanacak!” dediler. O sıra, bacakta şiş var ama, önemsiz! Ağaçların başında canavar gibi gezmekteyim. — Derin derin soluyarak durdu. Köyde sanki bir şey arıyordu. Vazgeçerek gülümsedi — : Neme lâzım... Adı gerekmez!

— Ulan adı neden gerekmezmiş?

— Bırak... Dinime, imanıma söylemem. Kocası o yıl asker-de... Karı taze gelin. Hem güzel, hem yiğit, hem de yüreği yufka... Yalvarana dayanması yok... “Gönül kırmak günahtır” diye bir dua bellemiş.

— Gel İsmail, şunun adını söyle.

— Dur, lafa laf karıştırma... Herkes koruya dağıldı. Hışır hışır dallar budanıyor. Erkekler kesiyor, karılar taşıyor. Kağnılar yor boyunda... Öküzlerin önünde çocuklar... Bizim meşe korusu, kümese dönmüş yahu! Ben de ağaçların başında dal kesiyorum. Ağaçlara çıktıkça bakıyorum da kendi kendime gülüyorum. Herifler, karılaı tavuk gibi arkalarına takmışlar. Herkes anasını, karısını peşine takmış. Ormanın kuytusunda bir iş olmasın diye gözünün içinden ayırmıyor. “Aman İsmail... Aman oğlum! Bekârlık ağalıktan iyi...” diyerek gülüyorum. Baktım ki, dediğim taze gelin de bizim ardımıza takılmış. Ben giderim, o gelir, ben giderim, o gelir. Budadığım dalları topluyor. Önce aklıma kötülük gelmedi. “Hele gayret bacı! Hele gayret...” diye laf atıyorum. Birdenbire... Töbe Yarabbi! Yüreğim bozuluvermez mi? “Hey İsmail! Eşek! Devlet kuşu yahu!” dedim. Yavaş yavaş milletten ayrıldım. Onlar şu yana yürüdülerse, ben geçtim şu yana... Karının da niyeti bozuk. Adam içinden seçile seçile gelmesi bundan...

— Aferin İsmail!... Demek karıyı kuytuya mı çekmeli?...

— İyi bildin, karıyı kuytuya çekeceksin. Çırpıları sırtına sarıp kağınların yanına inince budamayı bırakıp yürümekteyim... Ar-
dımdan sesleniyor: “Nerdesin İsmail?”, “Burdayım, gel baş
yukarı!”, “İsmail nerdesin?”, “Burdayım, yetiş!” Böyle böyle
kuytuya vardık. Dalların arasından gözledim. Çırpıyı desteledi.
Çömeldi. Kollarını ipe geçirdi. Bir davrandı, yerden koparamadı,
bir daha davrandı, gene koparamadı. “Gel şunu sırtıma kaldır!”
dedi. Ağaçtan indim. Domuzun karısı yiğit... Bizim Pelvan’ın
götüremeyeceğini destelemiş. Omuz iplerini sıkıladım iyice...
Geçtim destenin arkasına... Kaldırırken bir parça yüklendin mi,
karı yüzünün üstüne düşer. Arkadan bacakları göğe dikilir. Sana
bilmillah çekmek kalır. Tam o niyetle çırpıyı kaldırdım. Aklıma
geldi. Tüü... Mübarek ramazan! Orucuz yahu!... Desteyi tekrar
bıraktım. “Aman orucu bozup altmış bire yatmak olur mu?”
Kaldırdım. Aanh, koyuverdim. Elimi, ayağımı bir titreme aldı.
Birkaç kez davranıp vazgeçince karı güldü. “İsmail, kaldırıp
indirecek sıra değil, yükle şunu!” dedi. “Yüklüyoruz, ‘a canım!”
dedim ama, yüreğim davul gibi vurmakta. Gene kaldırdım, gene
yüklemeye deli gönül razı olmadı. Ne şöyle iteleyip karıyı yüzü
üstüne getirebiliyoruz, ne de yoluyla yükleyebiliyoruz. Bir dert ki
derde benzemez... Sonunda karı ne dese iyi? “İsmail, ben senin
aklındakini anladım, ama sırası değil” diye gülüverdi. Hay Allah!
Hay Allah! Kısası, o günün cahilliğiyle altmış biri göze alamadık.
Karıyı selâmetle yükledik. Çırpıları götürdü. Benim kolum,
kanadım kırılmış. Yere çökmüşüm. Ağaca çıkmak, dal budamak
ne mümkün! Düşünüyorum: “Orucu mutlak bozmalı... Boz
gitsin, eşek!” Düşünüyorum: “Altmış bir gün oruç tutacaksın!
Peki ya, günahı n’apalım, ya cehennemde yanmayı?” derken karı
geldi. Gülüyor: “Hani, budamamışsın alçak!”, “Budarız, hele
yavaş... Ben derde düşmüşüm kız, senin haberin yok!” Yüzüme,
yakıcı yakıcı baktı da içini çekti; “Oruçsun İsmail, orucu
bozamamaktasın, ben anladım!” dedi. Aklım dağılmış. Eşekliğe
vurdum: “Hâşâ, ben oruçlu değilim!”, “Oruçsun!”, “Değilim,
kanaat olsun!”, “Oruçsun ulan!”, “Değilim, istersen şurda biraz
toprak atayım ağzıma!”, “Toprak olmaz! Toprak yenir mi? Bende
yiyecek var.” Elini kuşağına soktu. Vay kahpe vay! Ceviz
ayıklamış da, oraya doldurmuş. Şöyle bir avuç tuttu: “Hadi ye
bakalım, oruç musun, değil misin, şimdi belli olur” dedi. Duydun

mu? Orospu mezesini de cebinde gezdirmiş. — İsmail kafasını yumrukladı. — :Bu da mı kafa yahu? Değil, bir kuru kafa! Karı cevizi önüme tutunca elini görmezden geldim de göbeğini avuçladım öfke ile... “Yavaş, hele domuz! Yavaş yavrum, etimi acıttın!” diye kıvrandı. Kıvrandı ama geri gitmedi. Cevizi aldım, ağzıma attım. Çiğneyemem. Şimdiki aklım olsa... Çiğne de yut güzelce... Kitap yazıyor: Adami şeytan aldatırsa altmış bir yokmuş. Sen cevizi çiğne... Altmış bir şurada beklesin.

Mustafa elini dizine vurdu:

— Sakın yemedin mi?

— Yiyemedim!

— Eyvah, karı ne dedi?

— Ne diyecek: “Hadi ağaca çık, dalları buda. Sen oruç bozamazsın bebem!” dedi.

— Tüüü... Karı seni kötü tavuğa döndürmüş.

— Kötü tavuğa döndürdü elbet... “Sen dur,” dedim, “bunun oruçsuz günü de var” dedim. “Yağma yok!” dedi. “Adamın her günü bir olmaz. Gayri avucunu yalarsın!” dedi.

— Aman!...

— Sorma taşçı ustası... Gerçekten dediği gibi de oldu. Köyde gönlünü etmedik delikanlı bırakmadı kahpe, bize geldi mi olmazlandı. Hey Selim’in Şaziye abla...

— Ulan, karı Şaziye mi?

— Yok canım... Tüüü...

— Domuz!.. Vallah billâh... Gördün mü, adı ağzından kaçtı. — Mustafa bir şey hatırlayarak elini kaldırdı — : Dur ulan! Şimdi anladım. Ulan İsmail, sende ne din var, ne iman!

— Neden? Oruç bozmadığımdan mı?

— Şaziye abladan bu meselenin öcünü aldın, değil mi? Töbekâr olmuş karıyı, öksürüklü hocaların buğdayını bahane ederek Pelvan’a götürmenin sebebi demek bu!

— Yok canım... Töbe töbe! Pelvan bizim arkadaşımız. Yalvardı da iyilik ettik.

— Sus! Vahit’e sordum. “Benim aklımda öyle bişey yoktu. İsmail bir hafta söyledi, gezdi. Aklımı çeldi. Günahı boynuna!” dedi.

— Elbet böyle diyecek. Karı biraz geçkin olduğundan... Utanmıştır, Kanaat olsun, kendi yalvardı.

Mustafa yüzünü astı:

— Ulan İsmail... Ulan sen yok musun... — Söyleyeceğini toplayamadığından tek tek konuştu — : Sen kıyıcısın. Vahit'e kin tutuyorsun. Sus alçak... Vahit sana topal dediğinden... Kızdığın için oğlanı belâya sokacaksın, gücün yetse...

— Şuna bak! Oğlum, Ankara'da senin yüreğin bozulmuş. — İsmail iyiden iyiye telâşlanmıştı. Sözü değiştirdi — : Lafı uzattın arkadaş. Konuşacağımız Şaziye orospusu değildi. — Elini Mustafa'nın dizine koydu — : Söyleyeceğim şu: Seninle bu kış birlikte çalışacağız efendi!

— Ne demek!..

— Dur yahu! Namuslu bir iş.

— Sende namuslu iş olmaz.

— Dinle! Demir toplayıp satacağız.

— Ne demiri?

— Hurda demir... Kösenin Durmuş satardı, bilmez misin, rahmetli bu işten az mı para kazandı? Hem de kolay... Sen karışmayacaksın. Ben demiri toplarım. Nereden olsa toplarım. Alışınca sen de toplarsın. Bende biraz demir var. Bir hayvan kiralarsın. Götürür Ilgaz demircisine satarız. Demir toplamak benden, sermaye, bir de götürüp satmak senden... Namuslu değil miymiş bu aksata? — Sesi kederlendi — : Ben seni severim. Seni sevdiğimden ortak almaktayım yanıma... Bacak böyle olmasa... Demirin okkası yüz paradan alınacak, on kuruştan satılacak...

— Ne güzel!.. Aferin İsmail... Rahmetli Kösenin Durmuş'a "Kazancı iyi" derlerdi. Dur hele...

— Durması yok. Her yük demirde bana yüz kuruş vereceksin!

— Çok demir bulunur mu?

— Demir kıyamet gibi... Tren yolu döşenirken köylü az mı demir aşırıldı? Bizim köylümüz kıymetsiz şey çalmağa meraklıdır. Bütün köyler demir dolu... Tren yolundan el arabaları çalan herif, ne kadar demir aşırırmıştır, var düşün...

Mustafa, kendi evlerinde iki sandık hurda demir bulunduğunu hatırlayarak İsmail'e hak verdi:

— Doğru!..

— Doğru dersin, "Yaşa, ulan İsmail!" demeysin. Bi hayvana diyelim ki altmış okka demir yükledik. Kösenin Durmuş elli kuruş

verirdi kirasına. Altmış, yetmiş okka demirin burada toplanması iki lira... Hayvan kirası elli kuruş, etti iki yüz elli... Ilgaz demircisi sana verecek altı lira. Bir lirası benim... Her seferde sana iki yüz elli, üç yüz kuruş kalır. Hak bereket versin!

— İyi güzel... Ama, Ilgaz demircisi “almam” derse?...

— Demez. Ne kadar demir götürülse alır. Demirden nal yapacak, araba çivisi, sapan demiri yapacak, pulluk tamir edecek. Ilgaz’a sık sık gider gelirsin. Bu sebeple köyde reciliğe başlarız. Tütün, cigara satarız. Ayrıca hediyelik üzüm, incir, ayna, sakız, iplik, boncuk, koku yağı... Sen tüccar olursun Mustafa, yedi köyün bir çerçisi olursun. Okkası, hesabı, fiyatı, belli... “Benim yazım yok!” diye meraklanma... Ben defter tutarım, verirsin, gönlünden ne koparsa!..

— Olur... İyi... Aferin İsmail!... Akıllı canım!

Topal İsmail övüldüğü zaman yaptığı gibi bıyığını kibirli kibirli tuttu:

— Aklı bırak! Sermayeden habet ver!

— Yirmi lira yeter mi? Gerekirse daha da bulurum.

— Yirmi lira yeter. Benim el kantarını da satarım sana... Bir tüccara, bir el kantarı şart...

— Tamam! Ne zaman başlıyorsun işe?

— Bugünden... Kiralanacak hayvanı bul. Bende iki yük demir var. Siftahı hayrına kilosunu eş kuruştan, al git!

— Ulan, hani yüz paradan toplanacaktı!

— Yüz para dedik ama, ellerin de irine... Benim demir beş kuruştan aşağı idare etmez. Okkası şu kadara satılan mal yüz para olur mu? Haydi düşünme! Hayvanı kiralarken nalsız hayvan tutacaksın. Nallanmak elli kuruş. Ilgaz demircisi hayvanı beş para nallar. Kira cebine kalır. Nasıl bu benim akıl?

— İyi, güzel... Bizim beygiri alırım!

— Olsun. — İsmail kısa kısa güldü — : İlk seferde, iki başlı kâr!.. Böyle ticaret, İngiliz’in fikrine gelmez. Bakkallıkta veresiye batırır adamı... “Vahit duymasın!” dedim. Senin yüzün tutmaz. Benim yüzüm kuvvetlidir. Veresiye isteyen olursa, “Ortağız” dersin. Ben gelenleri yoluyla deflerim. Anladın mı?

— Anladım.

— Bizim Yamören’in adamı akıllı olur. Bir laf ettin mi hemen anlar. Ilgaz demircisini tanır mısın?

— Yok!

— Öyleyse ilk sefer, beraber gideriz. Ahbabımdır. Gece gidilecek. Ay ışığı da olmamalı. Birkaç güne kadar ay ışığı söner. Ruhsatsız çerçilik yasaktır. Kösenin Durmuş gizliden giderdi. Bir de vergi mi vereceğiz tezkere alıp? — Sakat diz kapağını bir zaman uğuşturdu — : Bu bacak böyleyken, İsmail adama vergi verir mi? Mahpusta tayın parası veresiyedir. Çıkınca arar hükûmat... Başgardıyan dedi ki bir gün: “Çıkınca ekmek parasını hazırla İsmail, yoksa getirirler gerisin geri...” dedi. “Sen ne diyorsun, efendi-ağa, bizim Yamören’de köy mazbatasının kırkı kırk para!” deyiverdim. Demirler gizli götürülecek. Köylü duymasın!... — “Benim ötekine berikine borcum var” diyecekti. Lafı değiştirdi — : Vahit’e hiç söylenmemeli. Bedavadan cıgara ister, borca yazdırır. Kızlara, karılara günde on kez hediye göndermeğe kalkar.

Mustafa, karşılık vermeden ayağa kalktı:

— Hadi gidelim!.. Konuşacakları konuştuk. Evet, buna aklım yattı. — Bir adım yürüdü. Dönüp İsmail’e parmağını salladı — : Bak İsmail! Bana bir oyun oynarsın, hırsızlık malları sattırmağa kalkarsın, beni karakola götürürler... Şart olsun, çiğnerim seni...

İsmail, bacağına zedelememek için, ellerine dayanıp yavaşça yere indi:

— Şimdiye kadar çaldığımızı sana mı sattırdık efendi? Bunlar laf değil! Benim demirler ilk sefere gidecek, pazarlığımız böyle...

— Evet!

— Okkası beş kuruştan...

— Peki...

— Demek pazarlık kesildi. Hadi ver şuradan bana iki lira!

— Ne iki lirası?

— Demirler, üç lira tutar. Bugün bana iki lira lâzım.

Mustafa cüzdanını çıkardı. Paraları vereceği sırada, gözünün ucuyla İsmail’e baktı. “Parayı dolandırdı mı, nesini alırsın bunun? Allah’a bir can borcu var!” — Kuşkuyla sordu — : Senin demirler evde mi?

— Yok! “Karı leblebiciye verir” diyerek sakladım, gömü gibi...

Topal İsmail telâşsızdı. Yalan söylüyora benzemiyordu. Ama

Mustafa, iki lira vermeyi, gene de göze alamadı. Parasını göstermemeye çalışarak bir lira çekip uzattı:

— Al sana şimdilik bir lira.

— İki lira versen iyiydi arkadaş...

— Uzatma, bir lira yeter.

İsmail, lirayı keyifsiz keyifsiz aldı:

— Tüccar kesildin Mustafa! Yüreğin fesatlaştı ossaat...

Hırsız olsan, bana güvenirdin, iki lira verirdin. — Yüzünü iğrenmiş gibi buruşturdu — : İnsanlar hep hırsız olmalı, bu dünyada...

Hemi de “topal hırsız” olmalı!

İsmail’in kendisine “topal” dediğini Mustafa ilk orada işitti.

*

Mustafa, karışık düşler görmüş, iyi uyuyamamıştı. Aşağı mahallede, Himmet Çavuş’un gençler odası karşısında taştan bir mağazası varmış... Recilik ediyor. Dükkânın kapısını kapayacak... Kapatamaz ol-görüp... Topal İsmail, gök gürültüsü gibi bir gülme tutturmuş. Dükkânın camlarını sarısmacasına... “İsmail, dükkânı soyarsan, keserim seni!”

Pencereden bakarak, “Ulan hergele topal!” diye tatsız tatsız güldü.

Hava çok soğuktu. Çıplak vücudunu oğuşturdu.

Pelvan Vahit, dün gece Sabriye’den, okulu süpürme sırasının Fadik’te olduğunu öğrenmişti. Niyeti, gidip kızı tenhada bastırmaktı. Hemen giyindi, üstüne başına bol koku sürdü. Gerekirse kıza vermek için, tenekesi kırmızı bir yuvarlak cep aynası aldı. “Ekmek yemeyecek misin?” diyen analığını, tersleyerek yola çıktı.

Gökyüzünü kara bulutlar basmıstı. Karılar, hayvanları çobana katmak için avlulardan çıkarıyorlardı. Bazısı sağma işini daha bitirememişti.

Ahırın gübresini el arabasıyla yığına taşıyan bir karı söz attı:

— Hayrola Mustafa! Nereye bu gidiş? Ava mı?

— İyi bildin, ama gidiyoruz.

— Bir kınalı keklige yazık oldu desene...

Bu laf Mustafa’nın yüreğindeki tatsızlığı dağıttı.

Emine teyzesinin kızı Kezban, kül tenekesini yolun üstüne

savurdu, bir elini burnuna kapatıp esneyerek Mustafa'ya aptal aptal bakışlarla baktı.

Mustafa, elleri cebinde yürüyor, Fadik'e söyleyeceği sözleri düşünüyordu: "Kız, bana varır mısın? 'Varırım' derse ayvayı veririz. 'Varmam' derse, baht işi. El kadar kıza söyleyecek bir laf buluruz elbet." Güvenle sırttı. "Dün gece Sabriye'nin Pelvan Vahit'e söylediği doğruysa, Fadik kendisinden pek korkuyormuş. Karı kısmı, kocası olacaktan korkmalı... Bunun yolu bu!" Okulun avlusuna, şapkasını düzelterek yiğitçe girdi, ama merdiven kapısının aralık durduğunu görünce yüreği sert sert vurmaya başladı. Hesapta yoktu böyle şey.. Kendi daha önce gelip yukarıda Fadik'i bekleyecekti. "Demek erken gelmiş kahpe, Aferin!"

Sayvanın altında ayaklarının burnuna basarak yürüdü. Yukardan hışır hışır süpürge sesi geliyordu.

Kapının aralığından gözetledi.

Fadik, tozu toprağı önüne katmış, basamak basamak aşağı iniyordu. "Bizi görse... Korkar oruspu!" Kuşağını yoklayarak hazırlandı, "Allah bismillâh!" diyerek kapıyı birden açtı.

"Tut!" diye bağırınca, kız, "Ay!" diyerek duvara dayanı-verdi.

— Korktun mu kız?

— Şuna bak... Korktum. — Süpürgeyi vurmak için kaldırdı — : Çekil!

— Ulan, "Çekil" ne demek? Yasak mı okula gelmek? Ben Reşit Hoca'ya söylemez miyim? "Bu Fadik beni kovaladı" demez miyim?

— Çık öyleyse... — Büsbütün duvara sokulup yol verdi — : Buyur.

Mustafa içeriye girdi:

— Kız Fadik, sana bir-çift sözüm var.

— Buyur!

— Ulan, senin yoluna biz...

— Bak Mustafa, anama söylerim... Vallahi söylerim...

— Kız bunda ne kötülük var... Sana ayna getirdik!

— Ben ayna istemem... Hadi git... Süpürgeyi vururum.

Mustafa, bu sözden yararlanarak Fadik'in bileğini tuttu.

— Bırak şunu... Çiğnerim seni rezil! Karı kısmı erkek

kısına el kaldırır mı?

Kız, kara gözlerini testekerlek açmıştı. “Ana!” diye inliyor, kolunu kurtarmak için kıvranıyordu.

— Sus kız! Sus ulan!

— Anama söylerim...

— Bak, sana neler aldım geldim Ankara’dan...

Mustafa, kızın titrediğini birdenbire fark ederek şaşkınlıkla sustu. “Hepsi mi titrer bu orospuların?... Hey Allah! Gelini, kızı titrer mi demek.” Başladığı sözü unutmuştu.

— Ortalığı toza dumana boğmuşsun.

— Bırak kolumu.

— Dur bırakacağız. Yukarıda kim var?

— Yok kimse...

— İyi...

Fadik silkindi:

— Bırak! Bi-gelen olur.

Kız kurtulmağa çalıştıkça Mustafa, gücünün üstünlüğünü anlayarak keyifleniyordu. Kötü kötü soluyarak güldü:

— Bizi öldüreceksin rezil! Gece uykusu yok... Gündüz aman yok! Ulan senin yüzünden bebeler gibi okula başladık imansız...

Bir yandan da, aynayı arıyordu. Fadik birden kuşkulandı, süpürgeyi bırakıp kurtulmaya çalıştı:

— Koyuver beni... Bağırırım...

Mustafa, aynayı bulamadığına, lafının arkasını getiremediğine öfkeleniyordu. Fadik’in direnmesine büsbütün kızdı. Tuttuğu bileği hınçla sıktı, “Uy Ana!” diye hafifçe bağırان kız çekip sardı.

Fadik atılmış pamuk gibi yumuşak, tüy gibi hafifti. Kollarını biraz daha sıkırsa... “Geberir kahpe... Hık der, geberir!”

— Höst! Dur ulan! Dur dedim!

Kızın debelendiğini, hiç kımıldamadan, kendisine sokulduğunu fark edince şaşırdı. Bu şaşkınlıkla, ne yaptığını pek de bilmeden, yanağını öptü. Bekledi, bir daha öptü. Fadik kınaya benzeyen tatlı bir şey kokuyordu. Rüzgâr, merdiven kapısını açınca “Hıh” diyerek döndü. Fadik sıyrılıp dışarıya atlayınca, küfür ederek yukarı çıktı.

Elleri, dizleri titriyordu. Boğazı kurumuştı. “Yahu! Erkek kısmı, bir kızı severse... Boğazı neden kurur toprak gibi?...”

Çocukların okuduğu odanın penceresinden avluya baktı.

Fadik, yeşil başörtüsünün uçlarını savurarak eve doğru koşuyordu. Alt dudağını ısırđı, çenesini tuttu. Kuşağını düzeltirken hediye getirdiğı ayna eline geliverdi. Yüzüne baktı. Yanaklarında kan kalmamıştı. Şapkasının önünü aşağıya çekti. — Böyle yapmağı Ankara’da Cemal Usta’dan öğrenmişti — : Bıyıklarının çıkmayışına artık eskisi kadar üzölmüyordu. “Ankara’da heriflerin topu bıyksız. Kulak verme!”

Merdivende ayak sesleri duyuluncaya kadar, küçük yuvarlak aynada kendisini beğenerek seyretti.

Sanki Pelvan Vahit’ten başkası gelmezmiş gibi gülerек döndü. Fadik’in anasını görür görmez “Tüüüh!” diye gözlerini kırıştırdı. Kızın gidip anasına söyleyeceğı hiç aklına gelmemişti. Kendisini gönlüyle öptürdüğü için...

Oysa karı, canavar gibi köpürmüştü:

— Fadik’i dövmüşsün Mustafa! Neye dövdün?

— Ne demek?

Kızı gerçekten dövmüş gibi, bir an telâşlanmıştı. Sonra işi anlayarak sevindi, kendini toplayıp kasılarak sordu:

— Dövdüğümüzü diyen, sebebini demedi mi?

— “Okulu vaktinde süpürmedin, iyi süpürmedin” diye dövmüşsün.

Mustafa, şapkasını geriye itti. Fadik anasının arkasında duruyor, başörtüsüyle ağzını kapatmış, yere bakıyordu. Mustafa rahat rahat konuştu:

— Senin bu kızın abla, tembel ki ne kadar... Geldim ki... Bak şuraya... Şu hasırlara bak. Hocadan ayıp yahu! Bir türkü tutturmuş dolaşmakta... Bu senin kızın, “Çiçekdağı sakla benim kaşı karayı” diyerek... — Mustafa bir adım sağa, bir adım sola attı. Elini süpürge varmış gibi sallıyordu — : Bir süpürge vuruyor, türküye gayret veriyor. Gidiyor şuraya bir süpürge dokunduruyor, türküye gayret veriyor; “Arkamızdan uğrun uğrun gülen var.” Kızdım adamakıllı... “Bu ne hal-keyfiyet rezil!” dedim. Başını çevirip de gülüvermez mi? Şamarı attım!

Anası, “Öyle mi?” der gibi Fadik’e baktı. Fadik, doğrulamak istemiş gibi başını döndürüp gülünce Mustafa parmağını uzattı:

— Gördün mü? Nah böyle...

Karı, şaştı:

— Domuza bak!.. Hemi ortalığı güzel süpürmez, hemi de

şamarı yedi mi ağlar. Ben keyfinden dövdün sandım hay Mustafa!

— Keyiften adam dövülür mü? Bir ettiği varsa dövülür. Okulu iyi süpürmeyen, kocasının hizmetini de göremez. N'olur o zaman? El adamı, yatırır dayağın altına kemiklerini kırmacasına...

Fadik'in anası vuracak gibi elini kaldırdı:

— Hele orospu... Emeklerime yazık... — Mustafa'ya döndü — : Bir daha sefere tembellikte görürsen ağzına şamarı yapıştır. “Bir okulu güzel süpürememiş” diye köyde şarkı olunuz...

Karı çıktı. Kımıldamadan durup merdivendeki ayak seslerini dinlediler. Kapı kapanınca Mustafa şapkasını düzeltti:

— Gördün mü ulan? Tembellik edersen döverim seni deminki gibi... Anan izin verdi. Ne demektir bu? “Anan seni bana verdi” demektir.

Fadik bir ayağını kapı eşiğine koyarak kaçmağa hazırlanmıştı. Mustafa elindeki aynayı uzattı:

— Al şunu! Ankara gibi yerden getirdik sana. Daha da neler getirdik, bir eşek yükü... Al hadi!

Fadik ellerini arkasına sakladı. Gözlerinin içi gülüyordu.

Avludan sesler duyulunca Fadik dışarı kaçtı. Mustafa aynayı kuşağına sokarken Vahit göründü:

— N'oldu arkadaş?

— Yahu, nerdesin?

— Burdayım!...

— Burdaymış...

— N'oldu?

— Hiiiç... Dersimi ezberime almaktayım ben... “Besmeleyi çeker, bastırır öpersin. Anasına demezse, gönlü olduğu bilinir!” Nasıl bu ders böylece?

— Nedir yahu? Aklım karıştı. Nasıl dersmiş bu?

— Kerem kitabının Vahit Efendi... Leylâ-Mecnun kitabının...

Reşit Hoca'nın öksürüğü duyulduğu için gülmeyi kestiler.

Gece sabaha kadar yağmur yağmıştı. Yamören çamur içindeydi. Mustafa, sırtına aba ceketini giymiş, kalın yün çoraplarının üstüne çarıkları çekmişti. Babasıyla beraber meşe korusunun yanındaki tarlaya gidiyordu. Önlerinde boyunduruğa bu yaz alıştırılmış körpe öküzler vardı.

Yakup Ağa, oğlundan daha atik yürüyor, tosunların arkasında gidip dururken birdenbire atlayıp sapan, tohum torbası yüklü eşeğin kalçasını muştalıyordu.

Havanın iyiden iyiye soğuk olmasına aldırmadan “yelek elverir” diyerek ceketini bile giymemişti. Bu kılıkta daha çelimsiz görünüyordu.

Tarlaların arasına girdikleri zaman, güneş birdenbire bulutlardan çıktı.

Mustafa, önleri sıra giden gölgelerine bakınca babasının bu kadar kısa boylu olduğunu o gün fark etmiş gibi şaştı. Boyu babasına yetişmiş, iki parmak da geçmişti: “Yirmi yaşına kadar adamın kemikleri büyür. Senede iki parmak artsak, yirmi yaşına kadar sekiz parmak... Sekiz parmak uzarsam babamı bir karış geçerim. Babam artık uzamaz. Lâcivert elbiseleri veririm giyinir!”

Yakup Ağa eşeğin yanına koştu:

— Yürüsene köpoğlu!

Mustafa güldü:

— Eşek kısmı böyle yürür! Ver sen bana şu üvendireyi...

Mustafa, rençperlik işlerinde gönülsüz olduğu halde, çarıklarla, ayağında çoraptan başka bir şey yokmuş gibi rahat yürüdüğünden koşup zıplamak isteği duyuyordu.

Yakup Ağa duymazdan geldi. Tosunların arkasına geçti:

— “Üvendireyi ver!” dersin, olmaz. Tosunlar yaralanır.

Günah...

Tosunlar iyi beslenmişlerdi. Karınları şişmandı. Muhacir öküzleri gibi gerdanları sarkıyor, adım attıkça kara tüyleri parıl parıl yanıyordu.

Yakup Ağa, üvendireyi arkadaki tosunun zorla gerilmiş gibi duran buduna hafifçe dokundurdu:

— Ha yavrum ha!... Al karam al!

Sesinde yüreği titriyor, hayvana sanki yalvarıyordu.

Harmanlar kalktıktan sonra tosunlardan başka şeyi gözü görmez olmuştu. Gece yataırken aklına gelse ahıra gidip bir kez bakmadan uyuyamıyor, karısına belli etmeden üst üste yem verip, “Aman karı gözünü seveyim, tosunları iyi kolla. Aman haa...” diye üsteliyordu.

Bu yıl, Yakup Ağa’nın ne zamandır beklediği ağalık yılıydı. Ömründe ilk defa iki çift öküz koşacaktı. İki çift öküz koşmadan, Kulaksızın Yakup’un, “Yakup Ağa” olamayacağını aklına koymuştu. Şu kadar koyunu, şu kadar tiftiği, iki merkebi, yaşlı da olsa beygiri, eli ekmek tutmuş iki oğlu varken, “Ağa” demelerini yadırgıyor, “Gerçekten Ağa saymakta mı bizi bu herif, yoksa ağır alışması mı?” diye düşünerek karşısındakinin yüzüne kuşkuyla bakıyordu.

Tosunlardan birisinin kaşınmasını beklemek için durdular. Hayvan boynuzunu karnının altına acemi acemi dokundurdu.

Yakup Ağa, kısa bir ıslık öttürdü:

— Mustafa ulan!..

— Buyur.

— Ulan benim eşek oğlum... Şuna bak... — Sesini alçalttı. Yüreği birden gözlerini yaşartacak kadar yufkalaşmıştı — : Ulan Mustafa! İki çift öküzü dönmeyen herife, “Ağa” demişler, ne fayda! Ağalık malla olur.

— Doğru.

— Hamdolsun, aldık şunları. — Bir şey hatırlayarak gözlerini kırptırdı — : Okula yazılmışsın; Reşit amcan dedi.

— Yazıldık... Ne dedi amcam?

— “Senin Mustafa hayvanın biri imiş. Bunca emeklerime yazık! Ankara’da namaz dualarını toptan unutmuş” dedi. Lafa bak!... “Canım, siz hoca değil misiniz? Bir koyundan iki post alırsınız. Oğlanın fikrini şeytan dağıtacak ki Kulaksızın Yakup, sana hoca hakkını çift verecek” dedim. Aman oğlum, okumayı güzel belle...

— Belleriz.

— Bellersin! Akıllısın. Okumayı bellemeden hiç olmaz. Bak bana!... Okumayı iyi öğren, köye muhtar olursun. “Kulaksızın oğlu Mustafa, Yamören’e muhtar olmuş” derlerse ben hazzederim, köy yerinin muhtarlığı, şimdilerde okumayla...

Mustafa yüzünü buruşturdu. Yamören gençleri aralarında

konuşurken: “Adam muhtar oldu mu, köy yerinde kopukluk edemez!” diye muhtarlığı hor görürlerdi. Elini cıgara tabakasına götürüp geri çekti:

— Meraklanma... Yılda beş ay gurbete giderim, muhtar parasının iki katını sana kazanırım.

Yakup Ağa durdu:

— Söz mu şu? Hele rezil! — : Birdenbire kederlenmişti — Ağası Murat olacak da muhtar olmak istemez. Ah bu benim oğullarım!.. Bir köyün muhtarı ne demek? Muhtar kısmı, köy yerinde, vali gibi, yüzbaşı gibi ferman yürütür. — Birisi duyacakmış gibi iki yanı kolladır — : Bundan böyle bizim düşmanımız çok olur, hay Mustafa! Yedi köyün rezili, şu tosunların lafını etmekte... “Fukara hasedini sen bilir misin?” denilmiştir. Boş lâkırdı. Fukara haset ederse kendisine eder. Şuraya oturur da yüzünü azdırıverir. Aslına bakarsan, köy yerinde zengin zengini istemez. Bir oğlun doğup “Gözün aydın!” diye bedavadan yüze gülmekten, üç oğlun ölse sinilerle yemek getirmek, köy zengini-nin işine gelir daha çok! — İçini çekti — : Muhtarlık gibi var mı? Beyden, memurdan, tahsildardan, çavuştan bir konuk gelse, odana inecek senin... Gizlice konuşursun, aklını çeliverirsin. Okumayı, sen iyi belle, hocadan dersleri kapı-kapıver.

Mustafa susuyordu. Yakup Ağa oğlunun susmasına memnun oldu. “Yavaş yavaş fikri yatıyor. Şu Mustafa, ötekinden iyi dinime imanıma...” diye düşünerek sevindi:

— Aklın yattı mı ulan?

— Yattı. Evet! Yattı ama askerliği bitirmeli önce... Muhtarlık sonraki mesele... Ağam Murat bu kadar okumuş. Murat Ağam varken bizi muhtar dikerler mi? “Ben istemem, kardeşim uygun!” demeli. Köylü sayar. Sözünden çıkmaz.

— Köylü sayar ama, benim oğlum, “Kardeşimi muhtar dikin!” demez. Sen o Murat’ı bilir misin? — Yakup Ağa bir haftadan beri kimbilir kaçınıcı defa öfkelen-di — : Ulan Murat! Ulan Murat! “Küçük başağa”lığı bırakacak. Hem de bırakır, görürsün. Sımicak’ta olduğundan delikanlının işini çeviremezmiş. “Mustafa’yı küçük başağa yap!” dedim. Şu yana döndü de gülüverdi. “Neye güldün oğlum? Koca Ankara’da taşçı ustalığı yapan, burada küçük başağalığı hak edemez mi?” dedim. Ona

gülmemiş... Ya neye gülmüş? “Candarma Nail, bizim Mustafa’nın emriyle oturup kalkar mı?” diye düşünmüş de ona gülmüş. Neden? Candarma Nail fakir, kopuk... Benim oğlum para kazanmış ki ne kadar... Murat dinler mi? Niyeti, yerine Nail’i geçirmek... Hocalar kabilesinden Nail’i...

Yarısı yeniden aktarılmış tarlaya gelmişlerdi.

Burasını vaktiyle korudan sökmüştü Yakup Ağa... Üç dönüm var-yoktu, Yamören’in tarlalarına bakarak taşı azdı. Tarla oldu olalı, içinden ayıklanan taşlar, şurasına burasına yığılmıştı.

Eşeğin sırtından sapanı indirdiler. Boyunduruğu bağladılar. Tosunları koşmak epey zor oldu. Boyunduruk enselerine değer değmez keskin boynuzlu kafalarını sallayarak huysuzlanıyorlardı.

Tarla yazın sürülmüş, sonbaharda bir sapan daha vurularak “ikilenmişti.”

Yakup Ağa tarlanın enine doğru on adım gidip evleği işaretledi:

— Hadi oğlum, geç hayvanların önüne!

Tosunlar, evlek çizgisini çizmek için Yakup Ağa’nın işaretlediği yere zorlukla geldiler. Hangisi dürtülse ötekinin üzerine dönüyor, havaya tekmeler atıyordu. Sağ öküz bir keresinde ayak salladı, baldırını kanattı.

Mustafa buraya babasının zoruyla gelmiş, hemen usanmıştı. Kızdı:

— Rezillere bak... Bir de “alıştılar” dersin... Bunlar huylu olmuş...

— Huylu değil... Omuzlarının kanı çekilmedi. Öküz kısmında omuz kanı kalmayacak. Omzu meşin gibi olmazsa kaşınır, hayvan kızar.

— Ver üvendireyi... Geç buraya sen...

— Olmaz. — Yakup Ağa üvendireyi arkasına sakladı — : Hemen kızmayacaksın, hayvan kısmına...

Mustafa yularları topladı.

Evlek çizgisini iyi-kötü çizdiler. Yakup Ağa sevindi:

— Gördün mü, alıştı mübarekler!

İki saat kadar uğraştıktan sonra tarlanın üçlemesi tamamlanmıştı. Yakup Ağa üvendireyi toprağa sapladı. Beline tohum önlüğünü bağladı. Besmele çekerek ekin çuvalının önüne diz çöktü. Mustafa çuvalın ağzını eğerek buğdayı yeterince akıttı.

Yakup Ağa önlüğün ucunu sol bileğine sardı. Gidip birinci evleğin başında durdu:

— Seyrek ektilim sık ver. Tanesini tok ver. Geçen sene az çıktı, bu yıl bize çok ver. Köylünün pîri Âdem Baba!... Bize Halil-İbrahim bereketi ver. Ya Allah, ya pîr! Bismillah!

Taneyi avuçladı. Evleğin ortasında ölçülü adımlarla yürüyerek tohumu saçmaya başladı.

Buğdayı başparmağıyla şahadetparmağı arasından serpiyordu. Yakup Ağa'nın tohumlaması çevrede ünlüydü. Tohumu tarak dişi gibi tarlanın yüzüne saçar, ekini top top düşürmezdi.

Yakup Ağa evleğe üç el tohum attı.

Şimdi sıra bunu sürmeğe gelmişti. Sapanı getirdiler. Mustafa gene hayvanların önüne geçti. İleri gidenin burnuna vuruyor, geri kalanı yularından çekiyordu. Hayvanlar yoruldukça huysuzluktan vazgeçtiler. Burunlarından baca gibi duman salıveriyorlardı. Yakup Ağa sevindi:

— Gördün mü nasıl alışımlar? Alışırlar. Bunlar hiç huylu değil. Demin, taş yığınlarından ürktüler. Genç hayvan ürkek olur. Körpe kız gibi... Sen, aman, burunlarını fazla sıkma... Bu naltma!...

— Sıkmam...

— Hey arslanlar! Kömüş gibi maşallah!...

— Tarla iyi herk edilmiş demezsin.

— Elbet iyi herk edilecek. “Tarlayı ya herk et, ya terk et!” demişler.

Mustafa'nın aklına bir beyit geldi: “Felek bizim tarlamıza çift koşmuş Vardım baktım döne döne herk eder.” Ankara'da Gazi Çiftliği'nde makinenin döne döne çift sürmesini görmüştü. “Felek dediği makine mi sakın?”

Tarlayı sürdükçe Mustafa'nın da sabanın sapını tutmak iştahı kabardı. Yakup Ağa bir zaman direndiyse de, en sonra üvendireyi oğluna verdi.

Demir, iki kere sürülmüş, dün geceki yağmurdan da iyice tavllanmış toprağı kolayca yarıdığı halde Mustafa, babasına fark ettirmeden arada sırada sabanın üzerine basıyor, çizgiyi derinleştiriyordu.

Hayvanlar ham olduklarından tere batmışlardı. Artık başlarını iki yana sallayarak üvendirenin istediği yere kolayca gidiyorlar-

dı. Üst başta dönerken Mustafa gene sabana bastı. Yakup Ağa çıkıştı:

— Aman oğlum, ezeriz yavruları... Atla aşağı... Bir kez yıldılar mı, hayretmez. Öküzün yılgını başa belâdır. Hay Mustafa atla, bırak!

Sabanı Mustafa'nın elinden aldı:

— Ha babam ha! Ha reziller!

— Canım baba, çizgiyi çevrirken sabanı yere çakmamış olur mu?

— Olur. Biraz gevşek bırakmalı...

Mustafa, elleri belinde durup gözlemeye başladı. Saban demiri, parlayan çelik burnunu toprağa daldırmak için ileriye doğru zorlayan, bir acayip hayvana benziyordu.

Tosunlar, sanki topraktan korkuyorlar, kurtulup kaçmak istiyor gibi yan yan sabanı gözlüyorlardı.

Kuyrukları bağlanmadığı için sırtları çamur içindeydi. Kendi çarıkları gibi babasının kiler de çamura batmıştı.

Yakup Ağa orta yerde durup üvendirenin tersiyle demirine toplanan ıslak toprağı temizledi. Kara toprakta demir öyle parlıyordu ki Mustafa'ya, dünya yüzünde ondan daha parlak bir şey yokmuş gibi geldi.

Birinci evleğin sürülmesi bittikten sonra Yakup Ağa ikinci evleği tohumladı, sürdü, hayvanları dinlenmeğe bıraktı. Sümkürdü, parmaklarını zipkasına sildi:

— Hele biraz oturalım. “Bi cıgara yak” demezsin!

Yorulmuştu. Gülüyor, gülmesi, yorgun yüzüne hiç yakışmıyordu. Babası acı duyuyormuş da, bunu saklamak için zorla gülüyormuş gibi Mustafa'nın yüreği sızladı.

Tarlanın sınırına kalın bir duvar gibi yığılmış taşların üzerine yan yana oturdular.

Yakup Ağa bir cıgara yaktı. Tohumlanmış toprağa sürü sürü kuşlar konup kalkıyor, tosunlar karınlarını körük gibi işleterek soluyordu.

Mustafa bir zaman derli toplu hiçbir şey düşünmedi. Üşümeğe başlamıştı. Canı cıgara istiyordu. Yakup Ağa, çam ağızlığına taktığı cigarayı ağzına götürdü, içti. Öteki eliyle mintanının önünden göğsünü kaşdı. Cigarayı indirdi. Elini, mavi bezden zipkasının yamalı dizinden aşağıya sarkıttı. Bu el kocamandı,

yamru yumru idi. Mustafa, kendi ellerinin de kocamanlığını unutarak, babasının bunu nasıl taşıyıp kolayca kımıldattığına şaşıtı. Birdenbire Ankara’da, hanın arkasındaki küçük meydanlıkta iş bekleyen yaşlı köylü gözünün önüne geldi. Babası Yakup Ağa şimdi ona benziyordu. Oysa, Ankara’daki herif, uzun boylu, mavi gözlüydü, babasınınsa hem boyu kısaydı, hem de gözleri kara... “Fukaraydı Ankara’nın köylüsü. Babamın varlığı kendine yeter. Neyin nesi peki, ikisinin birbirlerine benzemesi?”

— Demek okuyup muhtar olursak hazzedersin?

Yakup Ağa, elini göğsünden hızla çekti!

— Hazzedilmez mi? Ben hazzederim, amcan Reşit Hoca, analığın, Korucu Ali dayın, hep hazzeder. Kabilemiz hazzeder.

— Öyleyse... — Mustafa keyifle güldü — : Muhtar olsam, Murat Aşam kızarı, beni döver.

— Ne haddine... Muhtar kısmını bir kimse dövemez.

Yakup Ağa tarlaya tükürdü. Tıpkı Ankara’daki işsiz köylü gibi sakalını kımıldatarak ağzının içinden bir şeyler söylüyordu. Gözlerini önce öküzlere, sonra tarlanın ilerisine dikti. Birisine vuracaktı, ya da kendisini korumak istiyormuş gibi elini kaldırdı:

— Murat Aşam’ı bırak!.. Öğretmen Mahmut Bey yok mu? Kurşunlu öğretmeni! Şimdi mahpustaymış. Canı cehenneme rezilin! Murat’a ne yaptıysa Mahmut Bey yaptı. Oğlumu köy işinden soğuttu. Muhtarlıktan soğuttu. Herkes Mahmut Bey’e iyi der! Yalan! Senin Murat aşanı rezil etti Mahmut Bey... Ne söylerse Mahmut Bey’in lafları... Bir gün olup, bu memlekette zengin, fakir kalmayacakmış. Bir gün olup, köylü, şehirli bir olacakmış. Söz gelişi, hâşa meclisten, köylü, şehirli gibi gezecekmiş. Bir gün olup öküzle rençperlik kalkacakmış. Yaaa... Makine tarlamızı sürüverecek, harmanımızı kaldıracak. Söz mü şunlar? Hep öğretmen yalanları...

Mustafa kaşlarını çatmış, hızlı hızlı düşünüyordu. Ağabeysi Murat’tan çok işittiği bu lafların şimdiki kadar, hiç üstünde durmamıştı. Ankara’da Cemal Usta’nın da böyle söylediğini hatırladı. Cemal Usta: “Tarlaları inşallah makine sürecektir!” demişti. Tarlaları makine sürerse adamın yorulmayacağı açık... “Babam gibi, Hocaların Hasan rezili de bu söze inanmaz. Bir gece, Ankara’da, Cemal Usta’yla çekiştirildi iki saat.” İçi sıkıldı.

Murat Ağası'yle Cemal Usta bir yanda, babasıyle Hocaların Hasan bir yanda duruyorlardı. Mustafa'nın içinde babasına karşı duyduğu acıma kalmadı. Onun Hasan'la beraber olmasına kızmıştı. Damarına basmak için sordu:

— Makineyle rençberlik kötü mü?

— Lafa bak! Makineden bereketsizlik gelir.

Hasan da böyle söylemişti.

— Neden bereketsizlik gelirmiş?

— Ulan... Bereketsizlik gelir. Makineyi kim sürececek bakalım! Şehirli adamı sürececek. Köylü makineden hiç anlamaz. Oysa şehirli adamı imansız olur. Çektiğimiz neden? Hep şehirli aerdinden... Sen bilir misin; köylü toprakta ölür, şehirli hazır ekmeği yer. Kadrini bilse... Şehirliler kaşıkları ekmek içiyle silip temizlermiş... Sen görmedin mi?

— Gördüm. Cemal Usta çatalı öyle silerdi.

— Tuh yüzüne! Hele gâvuuur! Sen bilir misin! Eskiden sapı aşağıdan yukarıya başakla doluydu buğdayın. Bir sapta, ben diyeyim otuz başak, sen de elli başak...

— Sonra neden bir başak kalmış?

— Bir şehir karısı tarla kıyısında çocuğunu apteste tutmuş. Sonra bebeyi başakla temizlemiş... Allah o dakika gazaba gelmiş, sapı dibinden tutup sıyırmış! Niyeti bütün başakları inadına, gökyüzüne çekmek... derken, yeryüzündeki bütün itler, bağrıışmağa, ağlaşmağa, ulumağa başlamış. Bunun üzerine, kurban olduğum Allah, sapın tepesinde bir başak bırakmış. Senin haberin var mı? Biz şimdi, itlerin kısmetini yemekteyiz!

— Demek o yüzden mi şimdi saplarda bir başak var?

— Ondan... bazı bazı bir sapta üç, dört başak görünür. İşte o tarlalara Hızır uğramıştır. O yıl, eski zamandan kalma bir rençber yılı olur, Allah bize acır da, “Hadi, biraz yüzleri gülsün mülevveslerin” der. Anladın mı, neden makine uğursuz? Köylü kısmısı kara sığırdan şaşmayacak. Tren yoluna bak bir! Geldi, geçti. Akli ermezler “İyi” dediler. Senin Murat Ağan herkesten çok sevindi. Orada da bir Reşat Bey bulmuş. İstasyon memuru... Rumeli'den gelmiş bir herif! Şimdi de ondan almakta akılları... Meydanda uğursuzluğu bir bu tren yolunun... Köylüde din komadı, iman komadı, karılarda namus komadı. Trenin erkeği geceleri ateş savurur. Neden?

— Nedenmiş? — Mustafa tarlayı sürececek makinenin ismini düşündüğü için dalgındı — : İçinde kömür yandığından...

— Orasını ben de bilirim! Gündüzleri savurmaz da, geceleri neden savurur? Köylü, köyünde barınamasın diye... Meydandaki bi-şey! Köylünün kızarmış ekini yansın diye... Bak, dinle: Sen Ankara'ya gittin, bunca taş düzledin; Kurşunlu'dan Cemal Usta gitmese, bizim Hocaların rezili gitmese Ankara'nın taşlarını kim yonacak? Trenin derdi köylünün ekinini yakmak... Ekinin yanan köylü şehre gider mecburi. Allah göstermesin, hep amele oluruz, oğlum!

Mustafa, tarlada çalışacak makinenin adını bir türlü bulamamıştı. Eline aldığı taşı yerine bıraktı:

— Toprak süren makineyi ben Ankara'da gördüm. Ulus meydanında... Camın önüne koymuşlar. Ateş savuran bir makine değil. Taksi gibi... Yağlıboya ile ötesini berisini kırmızıya, yeşile boyamışlar. Tekerlekleri silme demir. Lastik yok! Tekerleğinin üstü şöyle el gibi, el gibi... Bu tarlayı on dakikada sürer de şuraya geçer, oturur.

— Çabuk sürsün! — Yakup Ağa yüzünü buruşturdu — : İstemez! Bize lâzım değil. Beş dakikada sürsün, gene faydasız. Bereketsizliğini ne yapalım? — Bir de yalan uydurdu — : Makine ile ektin mi, okkaya az girer de, ölçeğe çok girer ekin! — Biraz düşündü, makine için Reşit Hoca'nın söylediklerini yarım yırtık hatırladı — : Gâvurun tarlası düz besbelli... Hemi de taşsız! Belki orada işe yararmıştır. Bizim buralarda ne mümkün! Üç saat, taştan taş basarak yol gidersin de ayağına toprak değmez. — Üstüne oturdukları taşlara yumruğuyla vurdu — : Kaç senedir ayaklarım, şu tarlada daha bir bu kadar taş vardır. Bizim buralarda kağı tekereği zor döner, hay Mustafa; nerde kalmış makine...

— Öyle ama... Cemal Usta dedi ki: “On altı milyon Türk'e yetiyecek ekin makineyle üç vilayetten çıkar. Taşlı memlekette oturanlar da arıcılık, meyvecilik yaparsınız. Bire dört veren tarlanın anasını eşek kovalasın!” dedi.

Yakup Ağa sıkıntılı sıkıntılı soluyarak biraz düşündü, karşılık vermekten vazgeçerek yapma bir telâşla yere atladı:

— Lafa daldık... Tosunları soğuklatacağız. Hadi bakalım!...

İşi ortalık kararırken ancak bitirebildiler. Saban demirini gömüp bıraktıklarından Yakup Ağa eşeğe binmişti. Lafı kaldığı yerden aldı:

— Dersine çalış... okumayı belle... Eski okumadan sonra, yeni okumayı da belle, köye muhtar ol... Murat Ağan'ı Kurşunlu okulu bozdu. Küçük başağalığı Hocalar kabilesinden Nail'e verecek! Ah bu benim Murat oğlum!... Mustafa!

— Buyur.

— Ağan Murat babayiğit bilinir ama yüreğini bana soracak-sın! Senin Murat Ağan yüreksizdir, karı gibi...

Mustafa, bu lafa çok şaşı:

— Murat Aşam yüreksiz mi? Töbe töbe!

Yakup Ağa söylediğine pişman olmuş gibi gözlerini kaçırarak elindeki küçük sopayı eşeğin omzuna insafsız insafsız batırdı.

Mustafa'nın şaşkınlığı gittikçe artmaktaydı. Bu güne kadar Murat Ağası'nı hem sever, hem de onunla Yamören'e karşı övünürdü. Bu duygularda, biraz korku da vardı. Ayşe'yi Hocaların Hakkı alınca suç Murat'taymış gibi biraz kalbi kırılmış, Ankara'da taşçı ustası olup para kazanınca bunu ağabeysinin aylığıyla karşılaştırıp kendisini bir ara ondan üstün görmüştü.

Fakat dönüşte, Sımcık istasyonunda yüz yüze geldikleri zaman, Murat gene, eski Murat'tı. Güleç ama kendisini saydırmayı bilir. Şimdiye kadar kimseyle döğüşmediği halde Yamören'de yiğitliğine söz eden olmamıştı.

Mustafa bir daha sordu:

— Aşam yüreksiz ha?...

Yakup Ağa burnunu karıştırmaktan vazgeçti:

— Yüreksiz elbet. Yüreksizliğin çeşidi vardır. Siz daha şuncacık bebeydiniz! Anan daha ölmemişti. Tekeyi o yıl almıştım. Teke de teke... Şimdi öyle teke bulunmaz. Şu kara tosun gibi iri bir teke... Hocaların Hakkı çekemedi. Bir gün odada, köylünün içinde ağzından bir laf kaçırmış: "Kulaksız Yakup rezili, aldı yürüdü. Tiftiği, yedi köyün tiftiğini geçecek. Öyle teke, Çankırı'nın aygır deposunda yok!" demiş... Haftasına kalmadı. Nasıl ettilerse ettiler, bizim tekeyi kestiler.

— Hakkı mı kesti?

— Bizim tekeyi kestiler. Senin anan ve de analığın ağlaştılar fukuralar... Ahdetmiş: "Ulan Hakkı, Murat'ın okulu bitsin,

görürsün” dedim. O zaman Murat beşinci sınıfta... Sen yaşta babayığt. Murat geldi. Teke meselesini açtım! “Öcümüzü alacaksın” dedim. “Baba, her emrin baş üstüne, ben o haltı edemem!” dedi. Gördün mü yüreksizi?... Hocaların Hakkı’dan yıldız rezil!

Mustafa sarsıldı. Kendisini şöyle bir yoklamış, Hocaların Hakkı’dan hiç korkmadığını anlamıştı: “Peki, Murat Ağam, neden gözüne kestiremedi herifi, Allah Allah!”

— N’apacaktı baba? Biz de Hocaların Hakkı’nın tekesini mi kesecektik?

— Yok, hâşa... Mala dokunmak haramdır. Malına, mülküne, tarlasına, ekinine, aşıllı ağacına dokunalım, demedim. Candan yana bir iş yapılacaktı.

— Hocaların Hakkı’yı vuracak mıydı Murat Ağam?

— Yok canım, hemen vurmali mı? — Yakup Ağa başını çevirdi — : Cana değmek salt vurmakla olmaz. Sözgelimi karısını kızını baştan çıkarırsın, alırsın öcünü tatlıca. Köy yerinde barınmaz olur, kariyi boşar, evlenir yeniden... Bunlar hep masarifi! Bir de şaşar, kariyi vurursa, yallah mahpusa... anladın mı?

Yakup Ağa, bıyığının altından gülüyordu. Mustafa hiçbir şey düşünmeden aklına ilk gelen sözü söyledi:

— Gülzar ablam... Hakkı’nın karısı Gülzar namuslu karıdır.

— Namuslu oluversin... Karı milleti ilk hovardasına kadar namusludur hep...

— Gülzar ablam, Murat Ağam’a, bakalım, aldanır mı?

— Sen nerden bileceksin! Emine teyzende Eğri Ahmet eniştenin bir muskası var. Tılsımlı bir muska. Boynuna geçirdin mi, karı milleti tepesinden tutuşurmuş. Karıları çileden çıkarma muskası... Murat’a söyledim: “Sana muskayı alıveririm. Onlar bizim tekeyi kesti, sen de onların tavuğunu bastır!” dedim, “Yedi köye türkü olsun Hocalar kabilesi!” dedim. Razi gelmedi. Korktu. — Yakup Ağa öfkeyle yere tükürdü — : Sen Ankara’ya gittin. Hocaların Hakkı fazladan Ayşe’yi aldı. Benim Murat oğlum, bir köyün küçük başağası okumuş bir yiğit... “Aman oğlum, işte sırası. Hadi davran... Hakkı iki karı ile rençperliği büyütür. Benim eski sözüm söz. Gülzar olmadı, Ayşe olsun!” diye yalvardım. Para etmez. “Aman yavrum! Öcümüzü yerde koma!” Para etmez. “Bana böyle şeyler söyleme, ayıptır. Böyle lafları bırak. Töbe olsun kariyi alır Sımcık’a giderim!” demez mi? Hele

rezil! — Mustafa'nın hiç beklemediği aşırı bir keyifle birden güldü — : Emine teyzenle bu meseleyi konuşurduk. “Mustafa büyüsün, öcümü alır” derdim. Büyüdün. Ankara'ya gidince Emine teyzen: “Yok Yakup Ağa bu senin oğulların öç alacak erkek değil!” dedi. Yeni rubalarınla görünce, aklı yatmış... Dün gece: “Mustafa köyün içinde horoz gibi geziyor. Hocaların Hakkı, senin tekeyi öder mutlaka!” dedi. Nasıl, doğru söylemiş mi teyzen?

— Söylemiş.

— Aman Mustafa, öcümüzü alır mısın?

Mustafa, babasıyla, ne biçim bir şey konuştuklarını neden sonra fark ederek inler gibi bir ses çıkarmıştı. Elini ağzına götürdü. Yüzüne ter basmış, yüreği vurmağa başlamıştı.

— Hakkı'dan, demek, korkmaz mısın eşek? Karıyı çileden çıkarabilir misin?

Mustafa kendini zorlayarak kekeledi:

— İzin verirsen başüstüne...

— Ulan Mustafa! Hakkı'dan bizim tekenin kanını al... Dinime imanıma sana köyden istediğin kızı getiririm. Emine teyzen muskayı versin... masrafa bakma...

— Olur. Muska istemez... Böyle işlerde tılsım...

“Yürümez” diyecekti. Sustu. Şimdi artık babasının yanından uzaklaşmaktan başka bir şey istemiyordu. Büyüdüğünü, kabilesinin en güvenilir erkeği haline geldiğini anlamış, yüreğine sıcak sıcak bir sevinç yayılmıştı. Davranıp babasının elini öpesi geldi.

Yakup Ağa, sanki pek uzaktan, duyulur duyulmaz bir yerden soruyordu:

— Demek muska istemez mi rezil!

— İstemez.

Mustafa birdenbire ağabeyi Murat'ı hatırladı. “Meseleyi bir duyarsa bize küser, öldümallah konuşmaz!...”

— Murat Aşam duymasın, aman baba... Murat Aşam duymamalı sakın!

— Duymaz, ne mümkün! Bir sen, bir ben, bir Allah!

*

Mustafa sabahleyin gözlerini açıp babasıyla konuştuklarını

hatırlayınca elini yanağına götürdü: “Bütün rezillik! Aman bu ne iş!” Dün gece düşünce düşünce geç uyuduğu halde hiçbir şey tasarlayamamıştı. Ama, becereceğine iman etmişti.

Üst üste iki cıgara içti. Küçük aynada yüzüne baktı. Kaşlarını çatmağa, öfkeli görünmeye, kibirli durmağa çalışıyor, arada bir dişlerini göstererek, kurt gibi sırtıyordu. Ön dişleri hem sarı hem de seyrek. Saatini çıkardı. Bakıncaya kadar evirip çevirdi. Sonra tabancasını uzun uzadıya kurcaladı. Saçlarına koku sürdü. Tıraş olmaya üşeniyordu. Aynada suratına bir zaman baktı. Özenerek giyindi.

Gök bulutsuzdu, ama hava çok soğuktu. Sanki buz tutmuş gibi adamın suratına çarpıp kırılıyordu. Mutfakta bir tas süte şeker atıp karıştırdı. Bir dikişte bitirdi. Dudaklarını yumruğuyla sıvazlayarak dışarı çıktı.

Şimdi, bütün Yamören erkeklerine, tek başına kafa tutacak kadar kendisine güveniyordu. Cemal Usta’nın keyifli zamanlarında yaptığı gibi şapkasını gözlerinin üstüne çekmişti.

Evden çıkarken gideceği yeri tasarladığı için ağır ağır yürüyordu. Yağmur sularıyla çamur gibi akan Sağırdere’yi ayaklarını kirletmemeğe çalışarak geçti.

Himmet Çavuş’un odasının damında Candarma Nail yalnızdı. Çakıyla bir tahta parçasını yontuyordu. Yanına çıktı:

— Merhaba Nail Ağa!...

— Merhaba...

— Yalnızsın.

— Sen de yalnızsın. Okula mı bu gidiş?

— Bugün cuma. Okul yok. — Mustafa güldü — : Öğrenci olduk.

Nail cevap vermedi. Hocaların Hakkı’nın avlusunda gezinen Ayşe’ye bakıyordu.

— Ayşe’yi kolluyorsun Nail Ağa?

— Ayşe’yi... Soğudun karıdan değil mi?

— Soğudum. — Mustafa sesini hiç beğenmediğinden kaba kaba güldü — : Görünce yılan görmüşüm gibi...

— Evet, yılan gibi... Ama pullu bir yılan... Bizim Hakkı hiç hırpalayamadı yavruyu... Herif cimri! Tükenir diye korktu besbelli!

Mustafa, karının ayağındaki mor şalvarı tanıdı. Kızlığında,

kafasını yardığı gün giydiğı şalvar...

Ayşe kollarına su kovaları almış, kuması Gülzar'la konuşmaya durmuştu. Elinin tersini ağzına kapayıp esnedi, sonra kalçasını kaşdı. "Tavlı kısrak" gibiydi.

Nail içini çekti, tahta parçasını yontmağa başladı:

— Aynalı karı...

Geçen gün de Vahit böyle demiş, Topal İsmail bile: "Eğer bu köyde bu Ayşe'yi çileden çıkaran bulunursa, kolunun altından geçmeğe şartım var efendi!" diyerek çırpınmıştı. Elli hanelik "koca" köyün bütün kopukları, demek ki, Ayşe'nin ardında geziyordu. Nail'e belli etmeden tabancasını yokladı. Öksürdü. Nail dalgın sordu:

— Bir şey mi dedin Mustafa?

— Yok!

— Senin Ayşe oğlum, ballanmakta giderek..

Mustafa, bir yalan uydurup damdan aşağı indi. Bugün okul olsaydı hiç değil, Fadik'i görürdü. "Yarasa kemiğini İsmail'den almalı..." Yarasa kemiğinin Ayşe'ye kâr etmediğini denemişti oysa... Teyzesindeki muskayı babasından istemediğine pişman oldu. "Atarsın lafı! Hadi bakalım rezil! Şimdi n'olacak?" diye kendi kendine kızdı.

Yukarı mahallede Emine teyzesinin avlusunda teyzesinin kızı Kezban cırpı kırıyordu.

Mustafa seslendi:

— Kezban!

— Buyrun ağa!...

— Teyzem nerde?

— Evde.

— N'apıyor?

— Ekmek.

— İyi...

Kızın arkasından merdivenleri çıktı. Kunduralarını eline almamıştı: "Teyzem küfreder ama baştan ayağa!" diye güldü.

Kezban, bağırdı:

— Mustafa ağam geldi ana!

Emine teyze odadan sordu:

— Hangi Mustafa?

— Kulaksızın Mustafa!

— Öyleyse kovala gitsin... Sabahleyin bir domuzluğa gelmiştir.

Kız, oda kapısını açıp yol verdi. Emine teyze ocağın önünde oturmuş sacda ekmek pişiriyordu. İçerisi sıcaktı, yanmış hamur kokuyordu.

Teyze ile yeğen senelerden beri dargınmışlar gibi; birbirlerinin yüzlerine hiç bakmadılar. Mustafa, işi düşmedikçe teyzesiyle konuşmadığını ilk defa fark etti. Anası öldükten sonra Mustafa'yı teyzesi büyüttü. Bu sebeple birbirlerine şımarıyorlardı.

Mustafa bir iskemle çekip ocağın yanına otırdı. Cigara yaktı:

— Bırak şunu da bir kahve pişir. Adam geldi demezsiniz.

— Sen adam mısın? Yalana bak!

Emine teyzenin ağzındaki dişler tastamam, yüzü gergin, yanakları kırmızıydı. Vaktiyle çok güzel olduğunu, eşkiya Eğri Ahmet'i yakıp kül ettiğini yaşlılar söylüyordu.

— Okula başlamışsın. İyi. Kuran'ı bir tamam ezber et. Hâfız olursun. Yamören'e imam olursun. Nefes etmeği de öğren hay Mustafa! Kısır karılara lâzım... Karının kısırı hocaya belini çığnetirse oğul peydahlar.

— Laf mı şu? “Kahve pişir” dedik.

— Dul karı kısmı kahveyi nerde bulsun! Ankara'dan geldin. “Bir tutam kahve de teyzeme götüreyim” dedin mi?

Emine teyze ocağa biraz çırpı attı. Mustafa kaşlarını çatı:

— Kız, istediğin kahve olsun... Şuna bak... Ben kahveden kaçan mıyım ki lafı sen şimdi böyle söyledin!

— Hadi uzatma... Ne var sabah sabah? Hayırlı bir işe gelmezsin. Bıktım senden!..

— Yahu, yüreğimizin yanıklığından gece uykusu tutuyor mu? Ben sabaha kadar cigara içiyorum hay teyze!... Çekiyorom tütünü...

— Neden? Hele rezil! — Emine teyze ilk defa Mustafa'nın yüzüne baktı — : Hep Meryem kahpesi mi? Gözümle görmesem inanmazdım. Dünyada doğru karı kalmamış...

— Yok yahu! Meryem öyle bir rüzgârdı, geldi geçti.

Mustafa şapkasını ensesine devirdi. Duvarda Eğri Ahmet eniştesinin, gümüş kakmalı Dağıstan kaması asılıydı.

Öksürdü:

— Teyze, bak ben neye geldim. Sendeki muskaya geldim.

— Hangi muska?
— Hangi muska olacak, Eğri Ahmet eniştemin muskası...
— Bende muska yok! Teyzende muska ne arasın, hay oğlum!...

Mustafa, az kalsın, “Babam söyledi. Varmış” diyecekti. Buraya geldiğini babasına duyurmak istemediğinden vazgeçti. Teyzesi yüzüne bakıp gülünce yalvarmağa başladı:

— İş bildiğin gibi değil... Muskayı vermedin mi, Mustafa elden gider, şart olsun!

— Ne muskasıymış... Bende muska yok... Sana kim öğrettiyse yanlış öğretmiş...

— Korkma, işi gördükten sonra getiririm... İşimi gördükten sonra muska ne lâzım? Sende muska var!

— “Yok” dedim. “Kanaat olsun” dedim gâvur!

— Bırak... Ulan hepiniz hoca oldunuz alçaklar!.. Hadi yemin et bakalım... Bas yemini! Bak teyze, “Mustafa buraya her zaman gelsin!” dersen, bu işimi mutlak göreceksin.

— Lâvahle... Sabah sabah belâ mısın rezil? — Körpe kız gibi yanaklarını yuvarlaştırarak güldü. Yakup Ağa ile tekenin öcü üstüne konuştuklarını hatırlamıştı — : Hele söyle... tılsım neye lâzım? Yok dedikse büsbütün yok demedik. Birisine verildi.

— Ne zaman gelir?

— Belli olmaz.

— Belli olmazmış. “Gece uykusu arama” demekteyim! Bunu böylece bil!

— Dur öyleyse... Başka çıkar arayalım! Sıcaklık muskası işini görmez mi?

— Olsun da ne olursa olsun! Keskin olsun!... Kahpe bildiğin gibi değil... İmansız ki, ne kadar...

— Olsun! Reşit amcan yazdı mı, bitti.

— Olmaz hay teyze! Ben ölsem Reşit amcama bu haltı söyleyemem.

— Söylemesi kolay! Amcanın muskaları, rahmetli eniştenin tılsımından baskındır... Tılsım, cin, peri işi... Muska dua üzerine gider. Sen duayı bilir misin?

— Aman daha iyi... Davran teyze! Reşit amcama koş! Arada benim adım geçmeyecek haa...

— Oğlanla karının adı bilinmeyince yazılmaz! “Mustafa”

derim ya, bakalım hangi Mustafa! Karının adı ne? Yüregini yakan orospunun?

— Adı kolay... Muskayı da yazdıralım her kaç kuruşsa... Evet muska yazılsın bir yandan, tılsım da olsun bir yandan... Biz işi sağlam tutalım. Eğri Ahmet eniştemin tılsımı yamanmış! “Koluna takıverdin mi kurşun bile işlemez” dedi babam!

— Bırak... Bu zamanın tılsımı: Para. Paran varsa kurşun da işlemez, bıçak da... Para tılsımına karılar hiç dayanamaz. Hediye mendilininin yanı sıra, Reşit amcanın muskası elverir. Ellerin kızını, karısını dellendirip dillere mi düşüreceksin?

— O bizi dellendirince...

— Sus günah! Adını söyle! Bakalım muska tutar mı, tutmaz mı?

— Adı denk gelmezse tutmaz mı? Adı Ayşe... Kendisi de kız değil, gelin...

— Anladım, anladım!... Sizin tekenin öcü alınacak... — Dışarıya seslendi — : Gelsene kız... boyu devrilesi... Gider de bir daha geri gelmez... Ayşe demek...

— Aman teyze... Reşit amcama yanık söyle. “Bu Mustafa her kimse ölme derecelerinde, ötesi yok!” demeli. Acındırmalı, bildin mi?

Emine teyze ellerinin ununu silkeleyerek kalktı. Üçetek entarisinin uçlarını kuşağından kurtardı. Yüzünü güzelce sardı. Konuşmasını, kımıldanışlarını, Mustafa, ölen anasına benzetiyordu. Yalnız anası çirkindi, bu güzel... Anası cilve nedir bilmezdi, buysa şimdi bile cilveli ki, körpe kızlar kaç para.

Emine teyze içeri giren kızına her zamanki gibi çıkıştı:

— Neredesin kahpe? Şuraya otur, ekmekleri pişir. Mustafa, “Biz kardeş sayılırız!” diyerek seni öpmeye kalkarsa, kendini sakın öptürme. Kemiklerini kırarım.

Biraz aptalca olan Kezban, bu söze kızarmadı bile, yüzünü de çevirmedi.

Yalnız kaldıkları zaman, Mustafa nereden laf açıtıysa teyzesi kızını konuşturamayınca kalkıp pencereden avluya baktı bir zaman, sonra, rahmetli Eğri Ahmet eniştesinin Dağıstan kamasını duvardan indirip tırnağında keskinliğini yokladı.

Kamanın ucuyla bir yufka ekmeği çekip aldı. Boru gibi sardı. Yemeğe başladı. Kız hâlâ bir şey söylemiyordu.

İkinci cıgarayı bitirirken teyzesi kapıdan girdi:

— Gözün aydın! Yıldızlar denk çıktı: Bu işte hayır var! Huddam sayesinde, amcan icabına bakacak.

— Laf mı şu... Gündüz vakti, ortalığı bulut basmış... Amcam yıldızı nereden gördü?

— Sus yavrum... Bu yıldız, gök yıldızı değil, kitap yıldızı.

— Pekâlâ... demek bu iş huddam sayesinde mi olacak?

— Huddam sayesinde...

— Hani muskalar?

— Dur hele... Muska kolay değil... iyisinden bir okka incir lâzım. Okunacak!

— Getiririm.

— Bir okka tuz.

— Başüstüne...

— Bir de kara tavuk! Bu kara tavuk hiç kullanılmamış bıçakla kesilecek. Muska, tavuğun kanıyla yazılacak.

— Kara tavuk da buluruz!

— Amcan dedi ki: “En iyisi, tavuk parasını, tuz parasını, incir parasını versin. Gerisine karışmasın!” dedi. Ayrıca huddam için üç lira bırakacaksın. Bu işe tamam üç tane huddam gelecekmiş... “Beheri ikişer liradan altı lira tutar ya!” dedi Amcan... Ben “Olmaz!” dedim. “Bu Mustafa, senin bildiğin Mustafa değil, fakir bir Mustafa!” dedim de üç lirayı yatırdım!

— Hey Reşit amca! — Mustafa cüzdanını çıkardı — : Koca bir Kuran kitabı iki lira!... Buyur teyze, yuvarlak hesap beş lira veririm. Kara tavuk, incir, tuz parası da içinde... Muskaları ne zaman alacağız?

— Bu gece!

— Öğleden sonra olmaz mı?

— Sus, töbe!... Gece vakti gök yıldızlarına bakılacak. İşi çok! Amcan dedi ki: “Bu Mustafa her kimse, iyi tembihle” dedi. “Muskaları almağa gelirken aptestli olsun!... Hele iki rekât namaz kılarlsa daha güzel!” dedi.

— İki rekât namazın lafı mı olur? Üç rekât kılarım, dört rekât kılarım. Yatsıdan sonra mı hazır muskalar? Babamın kabilesi, anamın kabilesi bir olup beni güzelce soydunuz.

— O nasıl söz!... Amcandan sakladık ya senin olduğunu... Muskaya cimrilik etmek günah...

— Asıl Mustafa'nın beş lirasını almak günah...

Mustafa merdivenden inerken sevinçle parmaklarını şıklattı: “Reşit Hoca muskayı yazarsa iş tamam!... Kariyi çileden çıkardın bil! Aferin teyze!”

Bir evin avlu kapısında küçük bir çocuk tepine tepine ağlıyordu. Şakadan çıkıştı:

— Sus ulan, rezil!... Şart olsun... Şuna bak! Çiğnerim seni alçak!

Çocuk korkudan susunca güldü. Hakkı'dan alınacak teke öcünü beş on güne kadar hak ederse, babasının nasıl sevineceğini, köy kopuklarının — hele Vahit'le İsmail'in — nasıl şaşıracaklarını gözünün önüne getiriyor, her şey olup bitmiş gibi kabına sığamıyordu: “Keyfimizi görünce yüreğimizdekini sezen olur. Sen Yamören'i ne sandın eşek?” diye telâşlanıp ıslığını kesiverdi.

*

Yamören'i o gece körduman basmıştı. Üç adım ilerisini görmek mümkün değildi. Mustafa, yatsıdan sonra iki rekât namaz kılıp dışarı çıktı. Kimseye rastlamamak için, harmanlardan dolaşmayı tasarlamıştı. Sisten faydalanarak Sağırdere'yi geçti.

Muhtar odasının ışığı bile on adım yaklaşımdan fark edilmiyordu.

Kapıyı teyzesinin kızı açtı, idare ışığını geri çekerek yol verdi.

Odada Emine teyze dolabı karıştırıyordu. Başını çevirmeden sordu:

— Geldin mi?

— Geldik!

— Otur, biraz dinlen. — Dolabı kapadı — : Kız kavurga koysun.

— Canım teyze bizim kavurga yiyecek zamanımız mı şimdi? Hazır mı?

Emine teyze kuşağının arasından üç tane küçük paket çıkardı:

— Buyur. Şunda okunmuş incirler var. Dört tane. Şunda okunmuş tuz. Bunlar da muskalar...

Mustafa, “Bismillâh” diyerek üçünü de aldı:

— Ne olacak bunlar? İncirleri biz mi yiyeceğiz? — Kâğıdı

açtı — : Bir okka incirden dört tanesi mi okundu? Huddamın pisboğazına çattık desene...

— Sus rezil. Dört tane yeter. Kariya yedirilecek bunlar... Muskalardan birisini karının yattığı odada yakacaksın. Tuz da tuzluklarına konacak!

Mustafa, eğilip, idare lambasının ışığında, “Alay mı ediyor?” diye teyzesinin yüzüne baktı. Emine teyze, şakacı kariydı, ama şimdi şaka etmediği belliydi. Mustafa’nın canı başına sıçradı:

— Yahu siz adamla eğleniyor musunuz? Aman teyze! Kari elimizden incir yese, beni yattığı odaya alsa, neden muska almaktayım ben beş kayma verip?...

— Töbe çek akılsız, töbe çek! Muskasız olur mu? İşin temeli kara tavuk kanıyla yazılmış muska...

— İsterse kara öküz kanıyla yazılsın. Olmadı bu iş teyze! Tuu.. Olmadı hiç!

— Dur telâşlanma... Amcan dedi ki: “Bu oğlan her kimse, belki, yol erkân bilmez” dedi, “Sen sevabına öğretiver” dedi.

— Neymiş yolu?

— Şuraya otur bakalım!.. Ulan Kulaksızın Mustafa, hemen bağırmalı mı alçak?

— Oturması kaldı mı? Tuu... olmadı bu teyze! Vallah billâh olmadı. Şu kadar lirayı boş yere verdik desene...

Mustafa böyle söyledi ama çaresiz olduğu için sedire de çöktü. Suratını asmıştı. “Tuu... tuuu!..” diyerek üst üste elini dizine vuruyordu. Teyzesi önüne çömeldi:

— Dinle, çırpınmanın hiç faydası yok. Muskalardan birisini yeni kalaylanmış tencereye koyacaksın. Tencerenin içine su doldurulacak. Sabaha kadar durdu mu, sabah sabah bu suyla yüzünü yıkayacaksın.

— Yüz yıkamak kolay...

— İkinci muskayı, karının kapı eşiğine gömeceksin. Sıvanın altına. Merdiven kapısına.

— O da kolay! Odanın ortasına yakmağı n’apalım?

— İyi dinle: Tenhada, gizliden gidersin, yattığı odanın camını aralarsın, muskayı tutuşturur dumanını içeriye üflersin!

— Bu kadarı yeter miymiş!

— Yeter.

— Ya incirle tuz? Kari bizim gönderdiğimizizi alır mı?

— Hediye mendiliyle göndermeyeceksin. Mübarek okunmuş incir. Sen gâvur musun? Yarım okka incir daha alacaksın. Aldın mı? Bir uygun cadı karı bulacaksın! Bulduğun karı gider, kuşağından okunmamış incirleri çıkarır, yemeğe başlar. Arada bir, okunmuşları Ayşe'ye verir, yedirir. Sonunda “Kız incir tuttum, elim yapış oldu, tuzluğunuzu getir, parmaklarımı kurutayım!” der. Tuzu kutuya atıverir.

— İyi, güzel!... Nerde bu işi yapacak cadı karı?

— Anladım Mustafa! Bana diyeceksin ama... Gelgelelim, Hocaların Hakkı'yla dargınım ben! Yarın kapısına gitsem, yeni karısıyla konuşsam pirelenir ossat... Sizin mahallede bunca karı var. Birisini bul, ver birkaç para... El karısına gönül kaptırmak kolay mı?

— Kolay değil anladık, ama muska işi de bu kadar zor mu olmalıydı?

— Aklıma geldi: Şaziye orospusu... Şaziye orospusuna parayı gösterdin mi, bunları kendisi bile yer “çıra gibi yanarım” demez.

— Bırak... Hey akıl!... Karı akı... Şaziye olmaz.

— Neden?

Mustafa “Boşver!” anlamına elini salladı, paketleri cebine sokup kalktı. Can sıkıntısıyla gülümsüyordu:

— Gülersin alçak!.. İşini sağlam kazığa bağladın ya...

— Bırak teyze. — Merdivenin yarısında durdu — : Hadi incirleri yedirdik, tuzu tuzluğa koyduk, tuttuğu ne zaman anlaşılır?

— On, on beş güne varmaz, karı köpek gibi arkana düşer.

Sayvanın altına inmişlerdi. Emine teyze Mustafa'nın sırtını hafifçe yumrukladı:

— Hadi uğurun açık ola rezil!

— Bak teyze, eniştemin tilsimini versen iyi idi.

— Bırak şimdi tilsimi... Her yanı körduman kaplamış hay Mustafa. Muskalara çare bulunursa bu gece bulunur. Var yürü!... “Kurt dumanlı havayı sever!” denilmiştir.

Mustafa, ağzının içinden söverek avludan çıktı.

Körduman gerçekten bastırmış, yolu, izi kapatmıştı. Köyde köpek sesi bile duyulmuyordu. Mustafa'nın yüreğini sıtmaya benzer bir titreme yokladı. Tabancasını arkasından yanına doğru

kaydırdı. “Kurt dumanlı havayı sever” diyerek teyzesinin sözünü tekrarladı. Geçen yıllardan birinde Ali Dayı bir kurt yakalamış, canlı canlı Yamören’e getirmişti. “Kurt dediğin, it soyu... Köpekler çevresini sarınca kuyruğunu apış arasına alıp sindiydi Ali Dayı’nın kurdu... Demek kurdun da yiğitliği dağda...”

Körduman çürümüş ot gibi kokuyordu. “Yaşlılara bakarsan, Körduman iki cins: Karaduman, bozduman! Bozduman gelirse arkası yağmur... Karaduman pis olur. Bikez çöktü mü, üç günden yedi güne kadar kalkmaz!” Birden yorgunluk duydu, gidip yatmayı, muskalarla yarın gece uğraşmayı geçirdi aklından...

Muhtar odasının ışığı bu gece erken sönmüştü.

— Gurbetçi Ömer’in evi önünde duraladı: “Ayşe’nin amcası... Kızı bizim almadığımıza canı sıkıldı. Hakkı’ya kızgın!” Elini cebinden çıkardı. Az kalsın avluya girip kapıyı vuracaktı. Lafa nasıl başlayacağını bir türlü kestiremediği için vazgeçti. Sanki bundan değil, eve gitmekten vazgeçmişti. Geri döndü. Sağirdere ince bir şarılta ile akıyor, kördumana sürünüyormuş gibi ıslak bir ses çıkarıyordu.

Himmet Çavuş’un odasını dolaştı. Karanlıkta iki kere sendeleyince, “Topal İsmail görse yüreği oynar!” diye güldü. Topal İsmail’in gece hırsızlığı üstüne anlattığı hikâyeyi hatırlayarak birdenbire ciddileşti. Yüreğindeki hafif titreme avurtlarına vurmuştu. Dirseğiyle silahını aradı. Durup köyü dinledi. Ses yok! Yamören ölmüş gitmiş...

Hocaların Hakkı’nın avlu duvarına dayanarak karanlık eve bakmağa başladı.

Hakkı cimri olduğundan köpek beslemiyordu. Anaları öldüğü için Hasan’la evi ayırmışlardı. “Bir Gülizar abla, bir Gülizar ablanın kızı, bir de Ayşe... Hakkı adamdan sayılmaz!...”

Avluya girip muskanın birini kapı eşiğine gömmek kolaydı. Fakat buna bile üşeniyordu. Esnedi, şapkasını düzeltti. Şapkası yağmurda kalmış gibi ıslanmıştı. “Ağam Murat muskaya, duaya hiç inanmaz!” O zamana kadar aklına gelmeyen şeyleri art arda şaşırarak düşündü: “Tüüü... Ağam ardına düşeydi, Ayşe razı olurdu ossaat... Ne fayda ki benim Murat Ağam tutmaz böyle pis işleri...”

Duvarın dibine çömelerek elektrik fenerini çıkardı. Dizleri arasında yere tutup düğmesine bastı. Yuvarlak ışıktaki üç köşeli

küçük kâğıtlara bir zaman baktı. İçinde neler yazılı olduğunu pek merak ettiği halde açıp bakmayı göze alamadı. Aklından geçirdiği günahı önlemek istermiş gibi hemen elektriği söndürdü, hiç kimseden çekinmeksizin, ayak seslerini hafifletmeği bile gerekli görmeden Hakkı'nın avlusuna girdi.

Sayvanın altında merdiven kapısının eşliğini bıçağının ucuyla kazarken aklına başka bir dua gelmediğinden üst üste: "Kulhuvalah... Kulhuvallah" diyordu. Muskanın birini çukura koydu. Üstünü örttü, düzledi, sonra, "Ya Allah, ya resul, ya pîr!" diye topuğuyla birkaç defa vurdu.

Doğrulduğu zaman içinde deminki yorgunluk kalmamıştı.

"Oldu bu!" diyerek parmaklarını şıkırdattı. Çıplak bıçağı, birinin karnını deşecekmiş gibi karanlığa doğru hınçla savurdu. Yüreğine büyük bir güven gelmişti. Evin sağ yanına geçti. Gübre yığınının basarak ikinci kat döşemesinin yarım metre kadar dışarıda duran direklerine yetiştı. Kendisini yukarı çekti. Orada, duvara yapışarak Ayşe'nin odasını kestirmeğe çalıştı. Ankara'dan geldiğinin ertesi günü, Hakkı'larda akşam yemeği yerken içeriye dikkat etmişti. Karılar bu yandaki odalarda yatıyorlardı. "Marifet Birinci oda mı Ayşe'nin, ikinci oda mı? Bunu bilmek ne hüner!" İlk odanın penceresinden baktı. Dışarıda tahtadan parmaklıklar olduğundan içerisi iyi fark edilmiyordu. Ocaktaki zayıf ateşle karanlığa gözü alıştı. Bakarken aklına geliverdi: "Ulan ahmak mı olduk biz? Ayşe burada yatmıyor mu eşek?" Gerdek gecesi, Vahit'le gözlemeğe gelmişlerdi. Az kalsın, Hasan'la şurada vuruşacaklardı. Elini siper ederek odanın içini seçmeye çalıştı. Ocağın önündeki yatakta bir kişinin yattığına kanaat getirince, besmele çekerek camı yavaş yavaş yukarı sürdü. Bıçağını dişlerinin arasına aldığı için ağzı sulanıyor, ıslak ıslak soluyordu. Camı yeteri kadar açınca bıçağı altına destek koydu. Muskalardan birini ayırdı. Bir kibrit çaktı, kâğıt önce sönecek gibi karardı. Sonra birdenbire parlayıp, bıçağın demirine kızıl kızıl vurdu. Bu kez, "Kulhuvallah..." da aklına gelmiyor, durmadan besmele çekerek dumanı içeri üflüyordu. Muska yanıp külleri de odanın içine savrulunca gürültü etmemeğe çalışarak camı indirdi.

Gübre yığınının üstüne atladığı zaman içine bir gülme gelmişti. Saatlerce orak biçmiş gibi belinin ağrıdığını ancak avludan çıkınca duydu. Dirseklerini arkaya çekerek gerindi.

“Gecelerin uyumaz kuşu... Ulan Topal herif!... Hırsızlığın neresi zor! Yürek istermiş!... Al sana yürek!”

Hızlı hızlı eve geldi.

Ağası Murat’ın karısı Feride, ocağın başına oturmuş uyuklayarak kendisini bekliyordu. Kaşlarını çatarak keyifle sordu:

— Sen daha yatmadın mı kız?

Gelin, sıçrayıp kalktı. Çoraplarını çekmek için önüne çömeldi.

— Vah, vah! Yataydın... Geç geleceğimizi söylemedik mi? Babam uyudu öyle ya?

Feride başıyla “Evet” dedi. Kunduraların bağlarını çözerken başını çevirerek esniyordu. Çorapları çektikten sonra kaynının, “Hadi yat!” demesini bekleyerek kapının önünde durdu. Mustafa kasılarak emretti:

— Yeni kalaylanmış bir tencereye su koy da getir. Yarısına kadar olsa elverir. Doldurma!

Feride suyu getirip önünde durdu. Mustafa kuşağını çözüyordu. Başıyla ocağı gösterdi:

— Bırak oraya... Ateşe koyma... Ulan sana “ısıt” mı dediler? Bırak, tamam... Ben uyur kalırsam, yarın bu suya kimse dokunmasın. Anladın mı? Vallah billâh kemiklerinizi kırarım.

Gelin çıktıktan sonra üçüncü muskayı suya koydu. Arka arkaya beş, altı dua okudu. “Köpoğlular” artık aklına gelmeğe başlamışlardı. “Bu duaların işi de rezillik, yahu!” diye sıırıttı.

*

Sabahleyin uyanır uyanmaz, pencereden baktı. Körduman olduğu gibi duruyor, avlu duvarları bile görünmüyordu.

Cıgara yakıp, okunmuş incirleri Ayşe’ye yedirecek bir “cadı karı” düşündü. Önce aklına, teyzesinin dediği gibi, Selim’in Şaziye geldi. Bu “aklı” az kalsın beğeniyordu. Sonra karının Vahit’le ilintisini hatırlayarak “Pelvan’a söyler” diye vazgeçti. Doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyor dolmuyordu. Birdenbire fikri açıldı: “Şaziye’ye giderim, ‘Kız, senin Pelvan, Ayşe’nin ardına düşmüş... Yanaşsın ha!’ derim, karı, ‘Pelvan elimden gitmesin’ diye incirleri güzelce yedirir.”

Hemen kalktı. Tenceredeki muskalı suyla yüzünü yıkadı.

Kesesinden elli kuruş ayırıp ceketinin dış cebine koydu. Karnını tıka basa doyurdu.

Körduman hep öyle çürümüş ot kokuyordu.

Gurbetçi Ömer'in avlu kapısında Meryem'le karşılaştı. Karının omzunda bir sepet vardı.

— Nereye abla?

— Burdayım. Ömer'e mi geldin? Buyur.

— Nereye, sepetle sabah sabah...

— Saman tükenmiş.

— Kimden alacaksın?

— Ayşe'den.

— Hangi Ayşe'den? Hocaların Hakkı adama saman mı verir?

— Hiç umudum yok ama... — Meryem utançla güldü — : Hakkı bu sabah Kurşunlu'ya gitti. Ayşe gizliden verecek.

— Bırak! Gülizar ablam görür. Hakkı'ya söyler. Gel, ben vereyim!

— Olur mu? Geçende aldık...

— Ayıp ettin abla... Yürü hadi...

— Sağol... Komşulara bakayım bir... Bulamazsam...

— Ayıp ettin! Komşu değil miyiz, demek, biz?... Küserim şart olsun!

Yan yana yürüdüler. Samanlık evin arkasındaydı.

Mustafa, kapıdaki asma kilidi, kancalı iğneyle açmağa uğraşırken Meryem kulağına eğildi:

— Babanın samanını hırsızlıkla mı vermektedir rezil?

— Hırsızlık da neymiş... Hemen hırsızlık dersin. Anahtar evde... Üşendim. Nah açıldı, işte...

Mustafa kapıyı çekerek yol verdi:

— Geç doldur, iyice...

Meryem iki yanına bakarak duraladı:

— Bir gören olur. Söz ederler.

— Bırak yahu! Kimse görmez. — Meryem'i omzundan itti — : Hadi, beklersen görürler aslında...

Meryem, yüzüne dikedik baktı:

— Mustafa! Düğün gecesi yorgunlukla bir iş oldu. Bişey umarsan başını yararım, valla billâ...

— Şart olsun abla... Şuna bak... Şimdi bu laf ayıp değil mi?

Tüüü... Sen, beni öyle mi bildin? Şart olsun...

Ankara'dan dönüşte, "Karı farkına varmamış" diye rahatlamış, utanması yavaş yavaş dağılmıştı. Şimdi ne diyeceğini şaşır-mış, kıvranıyordu.

Meryem, durumu anlayıp rahatça güldü:

— Benden söylemesi, artık sonrasını düşün...

İçeri girdi. Tavana kadar yığılmış samanın önüne çömeldi. Sepeti yere yatırdı:

— Sen hangi domuzluğa gitmekteydin sabah sabah?

— Sorma abla! Ulan karı milleti! Hemen, "Domuzluk" dersiniz. "Derdin nedir?" demezsiniz. Dağı, taşı körduman kaplamış, bu Mustafa dışarıda neyi aramakta?

— Hemen acındırma kendine. Ben senin ne halt ettiğini bilirim. Okula başlamışsın. Kimin kızını ayartacaksın, gâvur?

— Abla, işte sana doğru bir söz: Ben alırsam, kız ehli kızı almayacağım, gelin alacağım!

Meryem başını çevirdi. Aşağıdan yukarıya inanmamış inanmamış baktı. Avucu samanla doluydu:

— Kimin gelinine göz koydun, ırz düşmanı?

— Eğlenirsin, "Mustafa şurada ölmekte" demezsin! Abla, töbe olsun! Ankara'dan, bu kadar parayı neden bıraktık da geldik? Kötüye gitmekte bizim durumumuz gün be gün...

— Kimin nesi?

Mustafa gözlerini kaçırarak duraklaya duraklaya konuştu:

— Kimin mi? Bak kimin... Abla kız! Ayşe nasıl yerinde? Yanıp yakılmakta mı?

Meryem gözlerini kırıştırtarak Mustafa'yı dipten doruğa süzdü:

— Kuma üstüne giden kız yerinde nasıl olur? Fazladan Hakkı cimri... Kızın ayağına bir kundura almamış. Köyde giyecek kundurası yok... Geçende: "Abla, el içine çıkamaz oldum" dedi. Çeşmeye yalınayak gelmekte fukara... Ben kunduralarımı verdim. Şimdi ayağındakiler benim eski kunduralar...

— Şuna bak, adam Hakkı'ya bir kundura aldırılmaz mı?

— Ömer de söyledi. "Ayıptır Hakkı!" dedi. Hasan'la malı bölüştüler. Şimdi yeni ev yaptıracakmış!

— Yazık oldu! — Mustafa içini çekti — : Kıza yazık oldu abla, ne dersin?

— Doğru... Yazık elbet!... — Meryem durdu — Alacağın gelin Ayşe mi yoksa?...

— İyi bildin, Ayşe...

— Hani soğudundu?

— Nerenin soğuması abla! Gördüğüm zaman şurama bir yumruk tıkanmada... — Mustafa eliyle göğsüne vurdu — : Soluğumuz tıkanmada bizim...

— Demek, eski tutkunluğun yerli yerinde, öyle mi? — Gözleri daldı — : Allah'ın işi... yarasa kemiği beni tuttu da, Ayşe'ye bana mısın demedi. Düğün gecesi koynuma girince, "Bağırayım!" dedim. İçim acıdı. Uykuya vurdum. — İçini çekti — : N'apacaksın peki?...

— Ayşe'ye mi? — Bu sıra dönüp bakmasaydı, Meryem'i arkadan kucaklayıp samanlara devirecekti. Yutkunarak geriledi — : Şimdi "He" dese gene alırım şart olsun!

— Hadi ordan... Domuzluk senin işin!... Hep yalan! Olur olmaz kızı beğenmezmişsin Ankara dönüşü... Vahit demiş Şaziye kahpesine...

— Neden peki?... buna "Gönül" demişler. Bizim gönül, Ayşe'ye düşmüş bikez...

— İnanmam. Bugün böyle dersin. Yarın keyfini yaptın mı bırakırsın.

Mustafa "Vallah billâh!" diyecekti, Fadik'i hatırlayıp telâşlanarak yutkundu.

Babasıyla Ayşe meselesini konuştuktan sonra, cuma günü okul kapalı olduğu için Fadik'i görmemiş, işlerin karıştığını düşünmemişti. Yemin ederse Fadik elden gidecekmiş, yüzüne bakan Meryem de sanki aklından geçenleri anlayacakmış gibi, elini telâşla kaldırdı:

— Kanaat olsun abla! Bildiğin gibi değil...

— Demek Ayşe "He!" dese alacaksın.

— Abla!... — Sesini alçalttı — : Sen Ayşe meselesinde beni arkaladın!

— Arkaladık ama faydası olmadı.

— Abla, bana bir iyilik daha yapacaksın! Meryem saman doldurmak için dönmüş olduğundan Mustafa rahatça konuştu — : Bir iyilik... Sana para da veririm, elli kuruş... İstediyin kadar da saman veririm.

— Karının sırtına kemik mi sürülecek gene?
— Bu kez kemik değil! Bu kez daha kolay! Şunları yedireceksin. — Mustafa kuşağından incir kâğıdıyla, tuz kâğıdını yolunur gibi çıkardı — : Şunlar incir... Dört incir... Şu bildiğin tuz... İncirleri yedireceksin! Tuzu da atıvereceksin tuzluklarına...

Meryem ürkerek ayağa kalktı:

— Okunmuş mu bunlar?

— Okunmuş.

— Kimden aldın?

— Oraları sorma! Yedir, gerisini bana bırak... — Parayı çıkardı — : Al elli kuruş...

Meryem, bir adım geri çekildi:

— Olmaz! Ben günaha giremem. Kocalı karı ayartılamaz.

— Canım abla! Ulan karı milleti, hep mi eşek olursunuz?

Kocalı karı ayartılmazmış. Sen şurada uyu bakalım! Elimizi çabuk tutmazsak, karı Vahit'e nasip olacak, anladın mı?

Meryem hemen meraklandı:

— Vay başıma! Pelvan Vahit'e mi?

— Pelvan'a!... Herif kurt gibi karının çevresinde dönelemekte. Üzüm yollamış; ayna yollamış.

— Vay kahpe, bana bunları söylemedi.

— Gördün mü? Sana neden söylemedi? Gönlü var ki söylemedi.

— Almış kabul etmiş mi?

— Almasına almamış, ama, bugün almaz, yarın alır. Sen karı kısmını bilmez misin? Hey karılar, işiniz, gücünüz, alçaklık! Gülersin. Al şu parayı! Al kız! İyisi mi, paramız sana nasip olsun! Hadi al. Sen götürmezsen elbet birisi götürür.

— Ömer duyarsa... Ömer bir duysa beni öldürür. Kızın amcası...

— Hay abla... Aman bu nasıl bir söz! Ömer huddam mı? Ehli takva mı? Nerden duyacak. Götürür incirleri yedirirsin. Tuzluğa tuzu koyarsın. İşte elli kuruş... Daha da lâzım olursa veririm. Bende para çok. Paradan başka şey de lâzımsa, hadi iste... Biz yakında reciliğe, dükkâncılığa başlamaktayız! Para iste, giyim iste, kundura iste...

— İstemek kolay... Ömer beni öldürür. Kemiklerimi kırar hay Mustafa!

— Canım abla... Beni şimdiye kadar tanıdınsa tanıdın. Ağzımdan laf çıkmadığını denedinse denedin. Bugün mü böyle oldu? Sen bu işin baştan beri içindesin! Ayşe bizim kismetimiz değil miydi? Hakkı rezili parasına kuvvet nasibimizi yemedi mi? Hani: “Sütle üzümle beslerim!” dedi. Fukaranın ayağında kundurası yokmuş... Hadi al şunu!...

Maryem parayı kuşağına sokmak isteyen Mustafa'nın elini bu kez itmedi. Mustafa, göğsünde sıkışan soluğu “Hele orospu!” diyerek rahatça boşaltıp gülmeğe çalıştı:

— İşte incirler... buyur. Aman tuz dökülmesin.

— İncir kaç tane?

— Dört.

— Dört tane inciri kariya nasıl yedirmeli. Ona versem de ben yemesem olmaz! Ben yesem senin tılsımların beni tutuyor alçak!

— Kolay! Sen bekle... Okunmamış incirleri kapıp geleyim! Okunmamışları sen ye, okunmuşları ona yedir.

“Belki cayar” diye karşılık beklemeden koşarak gitti.

Meryem yalnız kalınca kâğıtları korka korka açtı. İncirlere, tuza baktı. Bunlar, o zamana kadar yemekte, hamurda kullandığı tuzdan, gördüğü yediği incirlerden farksızdı. İncirlerden birini ağzına atmayı, parmağını ıslatarak tuzdan biraz almayı canı çekiverdi ama, “İnsanın yüreğini bozar, aklını çeler” diye ürktü. Dışarıda körduman, belâ gibi bunaltıcı, hastalık gibi pis, ölüm gibi korkunç duruyordu. Kâğıtları acele sarıp sepetteki samanın içine sokarken, Mustafa bir mendil dolusu incirle içeri girdi. Hırıl hırıl soluyordu:

— Buyur abla!

— Günah! Doğru kariyı yoldan çıkaracağız. Töbe töbe! Bak Mustafa; almayacaksan, kariyı ekmeğinden etmeyelim!

— Bırak boş lafları... Yeniden mi başlayacağız yahu? Al, kuşağına doldur! Ötekileri ayrı yere koy. Almamak nasıl bir söz? Yemin ettik ya! Seksen yaşına girse de sopa ile dolaşsa, gene alacağım Ayşe'yi!

Meryem, incir mendilini de samanın içine gömdü, sepeti omuzladı.

— Abla...

— Ne var?...

— Meseleyi Ömer Ağa'ya açar mısın?

— Sus!... Herif beni öldürür.

— Söylesek olmaz mı? Sen bilirsin, ama beni sever, Ömer Ağam!

— Olmaz. Ya kızarsa... Okunmuş incirle karıyı çileden çıkaracağız.

— Çileden çıkarıp günaha mı sokmaktayız! Hayır, bizim eve gelin gelecek. Ömer, beni enişтелиğe istemez mi?

Mustafa, bulanık bakışlarla Meryem'in gözlerine bakarak yalandı.

*

Meryem, samanı bırakmak için ahıra girince, kilitli sandığı Ömer'in yattığı odada durduğundan incirleri saklayacak yer aradı, çıkını duvardaki deliklerden birisine sokup ağzını taşla kapattı.

Ömer yatakta oturmuş gamlı gamlı cıgara içiyordu. Meryem'in yüzüne bakmadan sordu:

— Ayşe rezili, sepeti doldurdu mu karı? Hiç ummam! Kocası olacak geyikten korkmuştur, cimrilik huyları peydahlamıştır. Hakkı duysa, kızı, şart olsun, öldürür. — Güldü — : Birisi gördüyse kötü...

Meryem, ocakta kaynayan ibriği aldı, biraz tutup gene sacayağa koydu:

— Samanı Ayşe'den almadım!

— Ya?

— Mustafa'ya rastladım. "Nereye abla?" dedi. "Saman istemeğe Hocaların Hakkı'lara" dedim. "Allah, Allah! Bizdeki samana ne olmuş? Dinime, imanıma darılırim. Bugün de bizden alacaksın!" dedi.

Ömer cıgaranın külünü ocağa doğru savurdu:

— Yaşasın! İyi oğlan şu Mustafa! Ne dersin?

— İyi olmaz mı? Seni sordu. "Bişey lâzım olur da söylemezseniz, valla billâ, selâm vermem!" dedi. İyi oğlan elbet... — Meryem içini çekti — : Dertli ama... Ölecek bu dert ile...

— Derdi neymiş?

Meryem ocağa döndü. Ankara'dan hasta gelen Ömer'den, artık hiç çekinmiyordu. Meseleyi açıp açmamakta duraklaması, Mustafa'dan alacaklarını kendine saklamanın mümkün olup

olmadığını kestirememesindendi.

— Delikanlı kısmının derdi n'olur? Birine tutkun!

— Kime?

— Söylesem kızarsın.

— Yahu, söylemeden kızacağımı nerden bildin?... Hele rezil!

— Bizim Ayşe'ye...

— Yok be!... Demek hep o mesele!...

— İştahı kursağında kaldığından...

— Ne dedi? Nasıl açıldı sana?... Dellenmesin, kızı sürümeye kalkar.

— “Delilik etme” dedim. “Her şeyin bir yolu vardır” dedim. “Sabrım kalmadı, abla. Ölüm bir mi, iki mi?” dedi, “Uyku yok, dur-durak yok!” dedi. Bu dertle gurbete çıkmış. Bu dertle Ankara'dan o kadar parayı bırakmış da gelmiş.

Meryem kocasının bir şey söylemesini bekledi. Ömer parmaklarını şıkırdatarak dalmıştı. Başını sallıyordu.

— Bir şey mi dedin?

— Ben ne derim karı? Sende şu kadar akıl mı var? Demek tutkun!... Demek yanmakta mı gerçekten?

— Yanmaktaki, ne kadar...

— Peki lafı nasıl açtı? Sipsivri mi açtı?

— Sipsivri nasıl açabilsin!... Baktım sabah sabah evden uğramış, dünyayı gözü göresi kalmamış... Biraz sıkıldım! “Aman abla, ölsem haberiniz yok” dedi. Yavaş yavaş ağzımı aradı. “Birisine bir şey yollanacak!” diye başladı...

— Ne yollanacakmış? Hediye mendili mi?

— Hediye mendili değil... Ayşe'ye dört tane incir yedirecek. Okunmuş incir. Götürene elli kuruş verecek...

Ömer gözlerini pencereden ayırmaksızın, yorganın üzerinde duran cıgara paketini el yordamıyla aradı:

— Sen ne dedin?

— “Aklım ermez” dedim.

— Lafa bak... Elli kuruş... elli kuruş gitti desene...

— Salt elli kuruş gitse... Canım sıkılmaz. Bir okkadan çok incir... Sonunda... bu işi görene oğlan kul köle olacak! “Benden giyim istesin, para istesin, tütün, cıgara istesin!” dedi. Yakında reciliğe, bakkallığa başlayacakmış. Parası çok besbelli...

— Şuna bak!.. — Ömer yere tükürdü — : Para çokmuş...
“Ben yediririm!” demez mi adam, alçağın rezili?

— Senden korktum.

— Benden neye korktun?

— Bilmem. Korktum işte... karı akli... Oysa korkacak ne var? Oğlan sağlam... “Ayşe’yi alacağım nikâhını kıymacasına...” diyerek yemin içmede...

— Vay vay! Gördün mü? Dur ulan karı!... Tuu... — Dimdik karısına bakarak cıgaradan iki çekti — : Karı be...

— Ne var?

— Hele bir su ver... Ulan boğazım kurudu kahpe...

Meryem su getirdi. Ömer’in tası tutan eli titriyordu. Yere bakarak düşünceye daldı. Kaç zamandır, kaç plan kuruyor, birini denk düşüremiyordu. Hastalık uzamış, yokluk evi çevirmişti. Yattığı yerde, bir Gurbetçi düzeni kuramazsa işler kötüydü. “Bir kez... Hakkı rezili eşektir.” Öksürdü. “Akraba hatırı saymaz!” Göğsünü kaşdı: “Ulan üç lira istedik. Borç... Harman ödemesine... ‘Yok’ dedi, alçak!” Gene öksürdü, yan gözle karısına baktı: “Mustafa’yı, Ayşe’ye bulaştırmak iyi... Bu iş güzel... Ulan Ayşe’ye bedavadan ekin bile yoldururum! Bir yandan oğlanı silkele... Bir yandan karıyı çalıştır!” Cıgarasından derin derin çekti: “Bu yıl tarlaları ortak ektirmem Yakup Ağa dümbüğüne! Mustafa’dan borç alırım. Irgat tutarım!” Karısına öfkeyle bakıp başını salladı: “Şunda hiç akıl var mı? Bizden korkmuş. Kötü bi-iş olsa... zararlı bi-iş... korkmaz!”

— Karı!

— Buyur!...

— Ulan incirleri almak varmış...

— Vardı, olmaz mı?

— Hem de almalı... Şimdi de alınır mı?

— Bilmem.

— Ulan bilmem nasıl söz? Başkasına götüresi olmadı.

Meryem omuzlarını kaldırdı:

— Belki götürmüştür. “Aman abla bir çare! Aman abla bu işin çaresi sende! Benim dünyada dostum, ahababım sizin ev!” dedi. “Olmaz!” dedim; demese miydin başkasına?...

— Bırak “Başkasına” lafını... nerde benim oğlan? Çağır Süleyman’ı! Mustafa’yı alsın, gelsin. Nerde Mustafa? Köye doğru

mu gitti?

— Buralarda ama, şimdi çağırmak olmaz. En iyisi... bu iş olacaksa, senden habersiz olmalı. Kız amcası biraz ağır alacak... Ben Mustafa'yı bulurum.

— Aferin!... iyi bir akıl... Hadi durma... sepeti kap “Biraz daha saman lâzım” dersin! Lafı Ayşe'ye getir. Göreyim seni...

Meryem, güldüğü belli olmasın diye örtüsüyle yüzünü kapatarak kapıya doğru yürüyünce Ömer telâşlandı:

— Ulan dursana... hemen yürür gider... dur hele... Ne diyeceksin bakalım?

Meryem gümüş yüzüklü elini güvenle sallayıp çıktı.

Ahırda mendili alırken erkek milletinın avanaklığına şaşıyordu.

Vakit geçirmek için çömeldi, en irisinden bir incir seçti, cinsel bir iştahla ısırıldı.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Mustafa'nın yedeğindeki beygir üst üste öksürünce Topal İsmail söylendi:

— Neyin nesi bu öksürük böylece, ortak?

— Sorma! Bu sabah su içerken boğazına sülük kaçmış.

— Nerden belli?

— Öksürdükçe kanlı köpük saçmasından...

— Sülük, gırtlığına yapıştı öyleyse... Biraz kül yutturmalı.

Kül iyidir. Bakarsın işkembeye doğru yuvarlar, bakarsın hapşırıp, burnundan çıkarır. Bilmez mi buncacık şeyi Yakup Ağam?

— Fark etmedi. Ben de söylemedim. “Beygir sülük yutmuş” desem, vermez. “Bizim kısrağ uğurludur. İlk seferi Nazlıkız’la yapalım” dedim!

“Nazlıkız” tüyleri demir kırırken yaşlandıkça kirli boza dönmüş yirmi beş yaşında uzun boylu bir kısrağı.

Topal İsmail, ıslak ıslak öksüren hayvanın sağrısına bir şamar vurdu:

— Öyleyse, öksür bakalım!... Öksüre öksüre Ilgaz’ı buluruz.

Pek ağır gidiyorlardı. İki yanını duvar gibi böğürtlen kapatmış daracık toprak yol, bulutsuz kış gecesinin parlak ay ışığında, buz tutmuş sel yatağına benziyordu.

Mustafa, burnunu çekti. Durup üç kere aksırdı:

— Hayvan öksürür, biz hapsiririz. Donduk ulan!... Gelin götürür gibi bu ne biçim gidiş?

— Merak etme!.. Ay batar şimdi. — Topal İsmail güldü. Kulaklarını mendille sardığı için lafları bazen anlamıyor, kendi bildiğince karşılıyordu — : Ay kısmının da huyu böyle!... Gençliğinde gökyüzüne erken gelir, kocadı mı geri kalır. — Mustafa'nın yüzüne baktı — : Hiç somurtma efendi! Bana kızdın. Geçen gün, “Demirler evde değil!” dedim. Bu gece evden çıktı. Biz yalanı neden söyleriz? İnsanoğlu, yalanı neye söyler? En çok korkudan söyler. Bir de şakadan söyler. Benim bu yalan, hem korkudan, hem şakadan... Sana şaka ettik. Korkumuzun sebebi: Karıların pisboğazlığı... Sen evde bir vagon demir var sanırsın. Karı, teknilini, azar azar leblebiciye vermiş olur. — Beygir öksürdü — : Öksür bakalım, Nazlıkız! Sahibin hapsirir, sen öksürürsün, ben Çankırı'nın hastahane doktoru muyum?

Yol yokuşa sardığından Topal İsmail büsbütün yavaşlamıştı. Mustafa can sıkıntısıyla sordu:

— Demirlere 60-70 okka dedin. Bu da mı şakadan bir yalan?

— Hüvesi hüvesine bilmem efendi, benim elim kantar değil! Ilgaz demircisi nasıl olsa tartacak. Hesabını orda yaparız.

— Peki... Sen kaç okka gelirsin?

— Şuna bak! Ulan “Hurda demir” diyerek beni de mi satacaksın, rezil?

— Yok canım! Demir hurdası başka, hırsız İsmail başka... Seni Ilgaz demircisi n'apsın?

— Ne mi yapsın? Oğlum, benden ne olmaz? Bana körük çektirir, karısının her derdine ilâç olurum. Bizim demirlerden yaptığı zincirleri, nalları, orakları çalarım da gerisin geri sana satarım!...

İsmail, biraz geri kalarak, çuvalları semere bağlayan ipi tuttu. Sakat bacak, yokuş yukarı sızlamağa başladığı halde, kibir ettiğinden ses çıkarmıyordu.

Mustafa işin farkındaydı. Topal herife daha fazla eziyet etmek istemedi. Hayvanı durdurdu:

— Atla bakalım, çuvalların ortasına!... Bizim Nazlıkız, seni de çeker. Hızlı yürürüz. Ben de üşümem. — Sağlam bacağından tutup İsmail'i hayvana bindirdi — : Semeri sıkı tutmazsan, artık bahtına... Düşersin, öteki bacağı da zedellersin.

— Ben düşmeğe düşmem! “Beygirin sırtında ne varsa malımızdır. Okkası beş kuruştan aldık!” demeyeceğine, bakalım, yemin et! — Kısrak öksürdü. İsmail acımış gibi içini çekti — : Hayvana yazık! Sülük şimdi kanını emmekte fukaranın! Allah’ın bir hikmeti canım! Hadi insanı yarattın, sülüğü neden yarattın, Nazlıkız’a zulüm değil mi?

— Sülük iyidir. Kan alınca dertler savuşur.

— Peki ya, tahtabitini n’apalım, sivrisineği? Adam, bu dünyada hiç mi rahat etmeyecek yahu?

— Sus ulan, gâvura bak!

Tepeye çıkmışlardı. Şimdi yokuş aşağı daha kolay gidiyorlardı. Topal İsmail bir cıgara istedi. Yaktı, kibriti hemen söndürdü.

— Ateş uzaktan görünür. Gizli bi-iş yaparken ateş yakmayacak-sın. Şimdi köy korucusu, orman askeri, ya da candarma yolumuzu çevirse, yuları bırakır, gidersin. Sanki biliş tanış değilsin benimle... “Dur, davranma! Kimsin? Böyle nereye? Çuvallarda ne var?” diye sorarlar. “Aman ağa! Ben bir garip topalı. Para, pul kalmadı. Köylüden âr ettim. Şu demirleri satmağa gidiyorum” derim. “Karıya gazyağı, kil, tuz alacağım” derim. Kendime acındırırım.

— Ulan İsmail, hem de acırlar. Söyletirlerse acındırır-sın. Yedi köyün bir hırsız İsmail’i olduğunu bilmezler de, aksayan bacağına acırlar.

— Acırlar. — İsmail, kederle güldü — : İnsanoğlu birisine acırsa hırsızlığını, katilliğini düşünmez. Çankırı’nın hastahane doktoru bize acıdı. Hırsızlığımızı düşünmedi. Bacağı alçıya koydu. Alçı dondu, katılaştı, duvar gibi... Ben meraklandıkça meraklandım. “Doktora gidip göstereyim!” dedim. Bir sabah hastabakıcı karıya sordum: “Baksana hanımbacı. Doktor bey, odasında çıplak mı oturur?” Karı bir kızdı: “Neye çıplak otursun? Bu ne terbiyesiz laf!” dedi. Gerçek, şehir yerinde donla yatar insan... Şehirlinin karısı, erkeği yatakta don giyer. Sen köylü kısmında eşeklik mi ararsın? Karısı erkeği çıplanır. “Gece vakti, n’olsa olur!” demez. Neden? Cehaletten!...

— Yahu, gece vakti ne olurmuş?...

— Onu bunu bilmem... Köy yerinde bu iş korkunçlu! — İsmail, keyifle güldü — : Gecelerden bir gece, Sımicak köyüne gittik, vakit yaz... Temmuzun sıcaklığı... Ekinlerin biçildiği sıra...

Sımcak'ın yerlisi bir arkadaşla beraberiz.

— Kim bakalım? Rıza mı?

— Adı gerekmez! Sımcak bakkalının oğlunu bilirsin: Zeynel... Yeni evlendi. Sen Ankara'ya gittin, düğünü kurdular. Düğün ki, olursa o kadar... Otuz köyün delikanlısı okundu. Çünkü gelin dünya güzeli... Yusuf peygamberi baştan çıkarır, altın leğene sokar. Peki, harman zamanı, yeni evlenmiş delikanlı nasıl uyur? Başına gelmedi, bilmezsin. Kulağını kessen kımıldamaz.

— İsmail, lafı hep uzatırsın! Sımcak'a neden gittiniz? Cana mı, mala mı?

— Sımcaklı arkadaşın demesi: Oğlanda bi tabanca varmış, otuz liralık. Eline al, ordunun karşısına çık! Saat-köstek dersen, çift kapak çimendifer... som gümüş ki, her babayiğitin boynu taşıyamaz!

— Anladık İsmail Efendi, saat-köstek iyi. Sen lafı nereye getireceksin?

— Yola çıktık. Dedim ya, harman zamanı. Malla, canla uğraştığından köylü kısmının yalnız gece uykusu var. Koca Sımcak ölmüş, gitmiş. Bakkalın evini bulduk. Arkadaşım, yüreksiz! Aman Mustafa, adamın kalıbına hiç aldanmayacaksın. Beni öne sürdü. Hırsızın kanunu: Ateşin ağzına ilerdeki girer. Alt kapıyı açtık. Pıtır, pıtır yukarı çıktık. Oğlanın karısıyla sarılıp yattığı odanın kapı menteşelerine küçük aptesti tutuverdim.

— Ne halt ettin! Rezile bak!... “Korkudan belim gevşedi, altıma ettim” desene...

— Korkudan değil! Menteşelere aptesti tutacaksın ki, gıcırdamayacak kapı... Kapı kısmına, senin Ankara kunduraların gibi gıcırdamak, kağı gibi ses vermek makbul sayılmaz.

— Neden? Hırsız İsmail kolay can yaksın diye mi?

— Dünyada sesten hazzetmeyen iki millet var. Hırsız milleti, bir de hovarda milleti... Hırsızla hovarda: “Aman ey Allah! Şimdilik, dünyada canlı adam kalmasın!” diye yalvarır. Sen ne bileceksin.

— Peki, oraları pislettin?

— Sonra... Besmele çekip mandalı yavaşça kaldırdım, içeri girdik. Hey yarabbi! Bunlar yatakta yatıyorlar. Karının bir budu yorgandan dışarı çıkmış, yıldız alacasında ayna gibi parlamakta...

Oraya kadar arkam sıra gelen arkadaş, zırpadak önüme geçti. “Dur yahu!” demeğe kalmadı, başladı yorganı sıyıрмаğa. “Etme kardeşim!” diye yalvarırım. Omzunu sallar. “Sırası değil arkadaş!” diye fısıldarım. Yok... karının gövdeden aşağısı görününce bizi bir titreme alsın Mustafa, yaprak gibi titriyoruz, yaprak gibi... Arkadaş, aklını sıçrattı. Karının göbeğini, butlarını okşalar, okşalandıkça karı gerinir. Uyansa, katillik, cinayet hazır... Artık ben de: “Etme, bırak!” diyemez olmuşum. Laf ağzımda kurudu, kaldı. Karının düş gördüğü bir zaman. Yoksa, fukaranın özü doğru. Sonunda, yanımdaki rezil, elini cebine daldırdı, mürekkepli kalemını çıkardı. Parmağına boya sürüp tükürükledi. Karının, göbeğinden aşağıya üç tane çizgi çekti. Sedirden tabancayı, saat kösteği, oğlanın ceketinden yedi kayme parayı aldık. Dışarı çıktık ama boğazımızda tükürük kalmamış. — İsmail, sesini kibirlendirdi — : Hırsızlığın keyfi, çaldın öyle ya, çaldığın malla selâmete çıkmaktır. Sımicak harmanlarını geçtik. Tabancayı elektrik fenerinin ışığında görür görmez, yavaşça, şıkır şıkır oynayıp birkaç kez döndüm. Olursa bu kadar olur!... Arkadaşıma: “Köstek, saat, senin, parayla tabanca benim!” dedim. Meğer namerdin merakı karının göbeğine imza atmak imiş. “Yedi lirayı ver. Üst yanı helâl olsun!” demez mi?

— Anlaşıldı. “Bu sebeple karı kısmı şalvarlı yatmalı” deme-ye, getirmektesin!

— Şalvarlı yatmalı... Şalvarını geberse çıkarmamalı...

— Peki, tabanca n’oldu? Üzerinde mi?

— Bırak... Hasan rezili yok mu, Hocaların Hasan? Ankara’dan gelince tabancayı ona gösterdim. “Himmet Çavuş baksın!” dedi. Himmet Çavuş, vaktiyle Kırıkkale fabrikasında çalışmış, silâhtan anlar. Ertesi gün koruda nişan atılacak. Hasan’dan silâhı aldım. Tetiği çekerim, horoz kalkıp inmez. “Aman Hasan! bu hareketli Naganta ne oldu?” dedim. “Vallah bilmem! Bozukmuş besbelli!” dedi. “Bunun sahibi bozuk mal gezdirecek adam değil” dedim. “Ulan, ‘Beş liraya aldım,’ dedindi. Beş liralık silâh bu kadar olur” demez mi? Tabancaya ne yaptıysa Himmet Çavuş yaptı. Bozmuş. Hasan’ın sözüyle esas yayını çıkarmışlar da, başka bir yay takmışlar. Himmet Çavuş’u bilmez misin? Ağaştan velespit yapar da, susaya salar.

— Peki, tabanca n’oldu?

- Hasan'a beş liraya sattım.
- Sonra horoz işlemeğe başladı mı?
- Dediğin gibi arkadaş. İki gün sonra, baktım ki Hasan, bahçelere çekilmiş, vermekte kurşunu kayalara...
- Bakkalın oğlu dava etmedi mi?
- Etmedi, karıya yapılan hakarettten utandı. "Benim silâhı kim aldıysa... bir tutsam, ölüm bir mi, iki mi?" demekte ahbablarına gizlice...
- Karının boyalanması duyulmadı mı?
- Duyulmaz mı? Karının bir ahret kardeşi varmış. Başına geleni ona tenhada anlatmış. O da kendi anasına söylemiş. Anasının da elbet, bir ahret kardeşi vardır. Bizim arkadaşın mürekkepli kalemi, doğru karıyı eğri etti.
- Kim bu rezil? Adını mutlak söyleyeceksin.
- Olmaz yahu!
- Peki... ben Murat Ağam'a demez miyim? İsmail Sımcak'ta şöyle şöyle yapmış, demez miyim?
- Aman duymasın Murat Ağa... Arkadaşın adı, Rıza.
- Anladım. Onun niyeti hırsızlık değildir. Karıda eskiden gözü vardı. Boyaları "Herif karıyı boşasın da ben alayım" diye sürmüştür.
- İyi bildin. Ne fayda ki, karı, boşanır karı değil! Eğri Ahmet enişten sağ olsa, karıyı iki ay dağda gezdirse adam gene boşayamaz. Karı bildiğin gibi değil. Koynuna girmeğe kıyamazsın. Sen Ankara'dayken kocasının askerliği çıktı. Herif karıyı bırakıp gitmeği göze aldıraramamış. Sol elinin başparmağını balta ile dibinden kesiverdi. Düşmanları şubeye haber vermiş... Kesik parmakla askere gitti fıkara... Şimdi Edirne dolaylarında asker... Yanık mektupları geliyormuş. "Aman babacığım! Hanem tarafı size emanet!" diyen mektuplar... Karı öylesine dünya güzeli.
- Dünya güzeli imiş, ama göbeğini boyamışsınız! Bak İsmail, sana bir şey söyleyeceğim. Dinle: Hırsızlık kötü zenaat...
- Doğru, kötüdür. Resmen rezilliktir. — Biraz düşündü — : Gelgelelim, salt bizim mi suç? Karı milleti çıplak yatmasın, bu bir... Karının ahret kardeşi olur mu? El adamı dünya kardeşinin hakkından gelemez, bu iki... Üçüncüsü, mürekkepli kalemi dünyadan kaldırmalı vesselâm! Kurşun kalem köylü kısmına elverir. Sen köylüyü bilir misin? Eline geçeni, karının göbeğine

sürer bizim köylümüz!

— Sus rezil... Hırsızlık ayıptır. Salt mala dokunsanız neyse! “Dünyayı hırsızın çeşidi kaplamış” der Murat Ağam. “İsmail, öteki hırsızların yanı sıra, yeni doğmuş kuzu!” der. Kariya yaptığınızı bilse...

— Aman Mustafa, beni öldürür Murat Ağan. Doğru bir söz! — İçini çekti — : Canım her şeyi Murat’a neden söylemeli?... Adam, durup dururken mi hırsız olur bakalım? Fukarayı hırsız eden fukaralık, zengini hırsız eden zenginlik... Fukara hırsız, cebinde beş kuruş varken elli kuruşa değmez. Cebinde parası yoksa, bir kuruşu çalar. Bizi sorarsan, köy yerinde bizi bu bacak hırsız etti. Tarla işini hak edemeyen rençper olamaz. Rençperlik edemezsen köyde barınamazsın. Can her şeyi ister, hay Mustafa! — Birdenbire öfkeleni — : Ulan, hanginiz çalmazsınız alçaklar! Köylünün topu hırsız... Hiçbir şey çalamazsa, köylü kısmı, babasının, kocasının tiftiğini çerçiye vermez mi? Komşunun yumurtasını aşırın, bahçesini yolan hangisi?

— Lafa bak... Baba malı hırsızlık sayılır mı?

— Hırsızlık hep bir... Biz önce kara sığır sürüsü mü çaldık? Bir gün... kaç yıl oldu! Eskiden bir gün, “Karı, hadi kavurma alalım!” dedim. Biraz ekin sattıktı. “Elimdeki parayı harcayamam, başka yeri var” dedi. Kavurmayı canım çekmekteki, ağzımda tükrük kalmamış... Üç aydır et yememişim. Ulan, kavurmasız öleceğiz! Bir keçi aşırdım. Yabancı yerden değil, rahmetli amcamın davarından... Derisini Sağırdere’ye gömdüm. Hırsızlık malın derisini gömeceksin, hem de götürüp dereye gömeceksin. Su deriyi çürütür, izi kalmaz. Eti kavurduk. Yağlı bir et. — Güldü — : Karı, domuz gibi, farkına vardı, ama seslenmedi. Parasız malın yüzü tatlıdır, çünkü!... Keçinin, ayaklarını, başını, ciğerlerini adı lâzım değil, bir fakir komşuya götüreceğim. Karı bırakmaz. Paça pişirecekmiş. Karı milleti gibi imansız yok Mustafa! “Farkına varır, söyler. Seni mahpusa götürürler, aman herif!” diye ağlıyor. Sittir ettim. “Ulan mahpusa gideceksem ben giderim. Derdi sana mı düştü, alçak? dedim. “Onlar da fukara... Fukara fukaranın halini bilecek. Onlar da üç aydır katık görmedi. Sen gâvur musun orospu?” diye sesim çıktığı kadar bağırdım. Torbaya koydum, gece vakti gittim: “Dilini tutarsan, bunları sana veririm!” dedim. Yemin etti. “Kaç aydır sıcak aş yemedik hay

İsmail, sen bilir misin?" diye ağladı. — Topal İsmail içini çekti —: Namuslu bir adammış. Ötede beride sözünü etmedi. Sonunda: "Allah tuttuğunu altın eylesin!" diyerek bize dua etti fakara!... Gülünecek bir şey canım! Hırsıza dua edilir mi? O kış, tamam, otuz tane tavuk çaldım.

— Ulan rezil! Otuz tavuk yemekle mi tükenir?... Dur bakalım... Bizden de çaldın mı, sakın?

— Orasını bilmem! Otuz tavuğu yedik, bitirdik, o yıl...

— "Yakalanırım da sopaya çekerler" diye korkmadın mı, hiç?

— Önceleri korkardım. Adam hırsızlıktan utanır. Birisi yüzüme sert baksa: "Hırsız olduğumuzu bildi, eyvah!" derdim. Sırtıma ter basardı. Giderek alıştık. Adamın alın damarı çatlamış. Evet, çatladı bizim alın damarımız güzelce...

— Salt alnında damar çatlamamış, bacağın da sakatlanmış...

— Halt ettin şimdilik... Biz bacağı hırsızlıkta sakatlamadık, bacak sakat olduğundan hırsızlığa giriştik. Şu Yamören'in adamı! Sizi bütün mü kesmeli canım?

— Kesip n'olacak? Gece gündüz hakladığın yetmedi mi?

— Hakladım. Doğru bir söz. Yağ çaldım, ekin çaldım. Komşu köylerden bal çaldık. Bal çalmak hepsinden zor mesele... Arı sokar adamı... Bereket, hırsız milleti her şeye bir yol bulmuştur. Gece vakti kovan sepetinin deliğini tıkarsın, omuzlayınca akar suya götürürsün. Arılar suya silkilecek. Arı kısmı, akar suda çabuk boğulur. — Kederle içini çekti — : Hey Mustafa! Arıda akıl çok! Sepeti omuzladın mı, farkına varır ossaat! Telefon direği gibi inilemeğe başlar fakara arı... Arı arırken demek, öleceğini bilmekte...

Nazlıkız, Mustafa'nın omzuna doğru öksürdü. Artık dereye indiklerinden ay ışığından kurtulmuşlardı. Burayı pek de rüzgâr tutmuyordu. Mustafa burnunu çekti:

— Yazık... Temelli günah! Ulan, senin yatacak yerin yok!

— Bugünlerde, hoca gibi, "günah" demeğe başladın Mustafa! Gurbete gittin, elin para tuttu, her şey günah oldu.

— Söz mü şu? Günah fakire de bir, zengine de.

— Günah fakire, zengine bir olmaz. Zengin her şeyi günaha bağlar ki fakara gelip malını çalmayacak. — Birden öfkelenildi —: Ulan, sen gurbete gitmeden, koca makası koynuna sokup, tiftik

sürüsüne yanaşmaz mıydın? Çobana göstermeden tiftik kırmaz mıydın? Şimdi bizim arılara mı günah?

— Arı başka, tiftik başka... Sen arıyı bilerek öldürüyorsun. Biz cahillikle tiftik alıyoruz. Davar kısmı, ne zaman olsa kırılacak.

— Aman, bu nasıl bir söz? Kulaksızın Mustafa'ya para gerektikçe davar kırılır mı? Et tutmamış davar öksüre öksüre ölüp gitmez mi soğuktan?

— Neden ölecekmiş. Yalana bak! Ahıra kapatırsın, dökersin arpayı, yağlanır. Yağa soğuk işlemez! Sonunda yavaş yavaş postu yünlenir.

— Herifin ahırda besleyecek parası yoksa... Sen sürüden tiftik çalarken, “Dur bakalım, bu davar zengin malı mı?” diyerek ayırt eder misin? Eline hangisi geçerse, basarsın makası...

Mustafa'nın canı sıkıldı:

— Her şeye bu kadar aklın eriyor da, neden yakalandın? Mahpusa girdin?

— Bana kalsa yakalanmazdım. — Islık çalar gibi keskin bir ses çıkardı — : Sen arkadaş belâsını bilir misin? Aslında, bizim yüreğimiz yufka... Hırsızın yüreği inadına sert olacak. Ceza yargıcı gibi... Ulan Mustafa, yakalanmak da fukaralığın rezilliği... Kadir ipsiz köpoğlu, ben yüreği yumuşak bir herifim. Kadir'e yüreğim acıdı. Yatak, yorgan, tarla, öküz yok. Şöyle, dünyanın ortasına dikilip durdu mu, bastığı yer vatani!... Kışın, amcasının boş evinde tahtaya uzanıp yatıyor. “Ben ölürüm. Bu soğuğu mümkünü yok, atlatamam” diye ağladı. Baktım ölecek. Bir gece Köprülü'ye gittik.

— Hey akıl! Köprülü'de, adamı döve döve öldürürler.

— Orasını düşünecek sıra mı hay Mustafa? O yıl, on beş liraya bir tarla sattım. Dokuzlu bir Alman tabancası aldım... Paraya hiç acımadım. Elli, altmış kurşun yaktım. Benimki tıpkı tıpkısına asker talimi... Yirmi adımdan, cigara paketini burgu gibi delmekteyim! Artık, İsmail, Köprülü adamından korkar mı? Sabaha karşı muhtar odasına girdik. Dolaptan bir yatak çıkardım, Kadir'e yükledim. Yatak, el ağırlığıyla yirmi okka var. Hak taksimi: Onar okka yün bölüşülecek, yatak yüzü de ortasından iki parça edilecek. Kadir'in yatağı olmadığından ben üç okka yün fazla aldım. Gerisini, yüzle beraber Kadir'e bıraktım. “Aman

Kadir, yünü de, yüzü de satacaksın. Parasıyle başka yatak alacaksın!” dedim. Hırsızlık mal ya uzağa satılacak, ya da tırampa edilecek! Bunun da yolu bu... Çalmak kolay ama, saklamak zor.

— Sen kendi payını sattın mı?

— Ben satmadım ama, işi yoluna koydum. Evde yastıklar hep kepek dolu. Kepekleri boşalttık, Köprülü muhtarının yününü yastıklara doldurduk. Yünü kaybettik. Cincilere baktırsalar, hocalara okutsalar bulamazlar.

— Bulamazlar dersin, sonunda yakalanırsın!

— Bırak... Köprülü muhtarı yatağın eksikliğini fark etmiş, “Aman yandım!” demiş, Buralarda hırsızlıkla kimler geçinir? Başta Yamören’in İsmail’i... Yedi köyün eşrafını, ağasını kim ağlatır? Yamören’in İsmail’i... Oraya giderken de gören olmuş besbelli, yatağı getirirken şeytan bile görmediydi. Korucuyu heyete çağırmişlar. “İsmail’i yatak omzunda gördüm diyeceksin!” demişler. “Yoksa, yatağı sen çaldın diye köy mazbatası yaparız!” demişler. Korucu ağlamış. “Görmedim yahu!” diye yalvarmış. Sonunda “Peki! ‘Yatağı gördün de neden çekip almadın?’ diyerek mahkemede savcı üstüme yürürse!...”, “Ulan üstüne vardın da sana silah çekti. Can korkusundan geri döndün.” Plana bak, plana!... Muhtar planı... Bir gece, yatsı vakti, köye candarmalar geldi.

— Oh! Yakalandınız ya alçaklar!

— Yakalandık elbet... Beni odaya çağırdılar. İçeri girmemle işi anladım. “Eyvah!” dedim ama, ne faydası var. Koca Alman dokuzlusu kuşağımın arasında... Candarma: “Yatağı çıkar!” dedi. “Yatak yok! Ne yatağı? Ne demek olsun!” dedim. Bizim Yamörenlimizi sen bilir misin? Namerdin birisi tabancayı haber vermiş. Üstümü arayacak oldular. Sıçrayıverdim canavar gibi... Tabancayı bizim karıya götürürler: “Senin herif her şeyi söyledi. İşte tabancası ispat! Sen de artık yatağı çıkar!” derler.

— Ulan, bunları düşündün de tabancayı çekip kapıya neden dikilmedin?

— Söz mü şu? Candarmaya silâh çekilmez, olmaya ki dağbaşını göze alasin! Adamı öldürürler. Basarlar sopayı... Başladım bağırmağa: “Üstüme el sürmeyin. Bende bin çeşit illet var. Şurada ölürüm, kanımı ödeyemezsiniz. Vallah billâh Çankırı yargıcına dava ederim” diye bağırdım. Kulak asmadılar. Bu bacak

böyle iken kabadayılık olur mu? Belimi büküp beni yere çökttiler; kuşağın arasından tabancayı aldılar. Ama karıya götürmek akıllarına gelmedi. Bizim karıyı getirmezlerse kafamı kesseler benden laf çıkmaz. Kadir'i de buldular. Şimdi evler aranacak. Candarma arama emri getirmemiş.

— Getirmesin!

— Hey yavrum! Dünyada kanun var. Ev kısmı, adam kısmına benzemez. Adamı ararlar, yatırırılar döverler, ama evi arayamazlar, kapıyı kıramazlar. Arama emri olacak!...

— Kim verir bu emri? Candarma karakolu mu?

— Değil!...

— Ya?

— Bilmem! Yalnız emir olmalı. Emir olmazsa eve giremezler. Ben evi aratmadım. Hırsızlıkta birinci şart: Kanunu bileceksin.

Artık Ilgaz'ın çam ormanları içinden geçiyorlardı. Sabah yakın olduğundan rüzgâr kalkmıştı. İsmail bir zaman inleyen ağaçları dinledi. Mustafa, keyifsiz keyifsiz sordu:

— Sonra...

— Sonrası: Kanun kitapları hırsız kısmının ezberinde olacak. Kadir'in yattığı ev boş... Oraya gittik. Candarma pencereden içeri baktı. Oda karanlık... “Hele bir kibrit çakın reziller!” dedi. Yamören'in köylüsü, biz oradayız diye kibrit çakmağı göze alamadı. Köprülü muhtarında da kibrit yokmuş. Hey Mustafa, sen korucu milletini bilmez değilsin. Ali dayın da korucudur. Canın sıkılmasın, bütün korucular alçağın rezili... Köprülü korucusu, yarım saat üstünü aradı. Bir cebinden iki kibrit, bir cebinden kutu parçası çıkardı. Şırak, şırak çaktı. Oğlum ne çakarsın, seni Çankırı mahpusuna başgardıyan mı yapacak? Işığı camdan içeri tuttu. Rezillik efendi! Muhtar, içeri bakmasıyla başladı çırpınmağa: “İşte bizim yatak... Aman yatağımız burada! Ulan reziller! Hemi de tahsildarın altına serdiğimiz koca yatak. Tüüü...” Baktım yalanı yok! Köprülü'nün yatağı köşede... Meğerse Kadir alçağı satmamış, gece vakti benden gizli üstünde yatarmış...

— Yakalandınız ya... — Mustafa keyiflendi — : Aferin Köprülü muhtarına... Çekirge hesabı. Bir sıçradın... İki sıçradın...

— Üçüncüde, evet, yakalandık. Korucu yüzüme karşı tanıklık etti. “Yatağı bu total omuzlanmıştı. Ben gördüm!” dedi. Kollarımızı arkamıza bağladılar. Kurşunlu karakolu nerdesin? — İsmail içini çekti — : Kollarımız arkamıza bağlı, hey Mustafa, köylerden geçtik. Tarlalardan geçtik. Bizim Türk milletini sen bilmez misin, sakallısı, bebesi, karısı kızı seğirtir bakar. Köylü kısmı hırsıza düşmandır. Hırsızın bir düşmanı da şehir yerinin dükkâncısı... Dünyada köylü olmasa, bir de şu dükkâncılar olmasa, candarma bile hırsıza düşman değildir. O zaman hırsız kısmı kolay geçinirdi! — Sesini alçalttı — : Bizi yedi köy seyretti. Karılar eğlenir: “Bunları neye bağlamışlar. Birinin tarlasına girmişler besbelli!” Lafa bak, lafa! Biz hayvanız da tarlada ekine girmişiz. Erkekler bir başka çeşit. Yüz buruşturmak, yere tükürmek, belâ okumak onlarda... Gittik bir vakit. Dururken dururken kızdım: “Ulan İsmail!” dedim. “Bu seninki rezillik!” dedim. “Vazgeç!” dedim. Kısası: Dedim babam, dedim hırsızlığa töbe ettim. Mahkeme uzadı. Bende yatak çıkmadığından salıverdiler bir ara... “Gayri mevkuf”u sen ne bileceksin! — İsmail birisiyle alay ediyor gibi kısa bir ıslık öttürdü — : Kolu bağlı giderken töbe ettik ya... O hızla, Sımicak’ta üç gün çalıştım. Ameleye su çekiyoruz. Bacak, zoru görünce tüm kötüledi. Tekrardan hırsızlığa başladım. Hırsızın töbesi olmaz! Yakalanmadan önce, “Aman bize hırsız derler! Aman hırsız olduğumuz bilinir” diye kıvranırdım. Artık utanma kalmadı. Hırsızlık oldu bize bir zenaat. İnsanoğlu hiç total olmamalı... Çok şükür biz daha total değiliz! Olsak da kıymeti yok: Topallık Allah’ın emri! Bir de insanoğlunun elini hiç bağlamamalı. Bırakmalı, candarmasının önü sıra gitsin! Hem yahu, bizim Kadir toprakta yatarken, Köprülü muhtarının odasında, üç kat yatak, boşuna tahsildar mı beklemeli? Bir yatak eksik oluversin canım! Ulan reziller!... Ulan reziller!...

Nazlıkız öksürdü. Mustafa, Topal herife acıdığından artık alay etmedi. Yorgunluktan sırtı ağrıyor, uyku da ağır ağır bastırıyordu.

Sabahın alaca karanlığında Ilgaz’a girdiler.

Dükkânın kapısını vurunca köse demirci uyku sersemiyle aşağı indi. Öyle suratsız bir herifti ki, Topal İsmail’i tanımamış olsaydı, Mustafa’yı kovacağı yüzde yüzdü. Çuvalları kantara

vurdu. Sonra dükkânın ortasına döktü. Travers parçalarına, kırık cıvatalara, kenarı kopmuş el arabası tekerleklerine, tel çubuk eskilerine şüpheli şüpheli baktı. Bazısını ayağıyla kurcaladı. Okkasını sekiz kuruştan paha biçti. Topal İsmail her zaman getireceklerini söyleyerek o kadar “dil gösterişi” yaptı ki nihayet, on kuruştan 67 kilonun parasını saydı.

Bunlar olurken Mustafa köşedeki hurdaların arasında gördüğü bir taşçı çekicini evirip çeviriyordu.

Köse nalbantın uykusu dağılmıştı. Nazlıkız'ın neden öksürdüğünü anlayınca sağ kolunu sıvadı. Eline bir parça tuz ekti. İsmail'le Mustafa, kısırağın çenesini açtılar. Tuzu görünce yapıştığı yeri bırakan koca sülüğü köse demirci çekip şu yana atıverdi.

Bu sırada çırak da gelmişti. Körük horlamaya başladı. Topal İsmail, sakat dizkapağını ısıtmak için ateşin önüne geçti.

Köse herif, Nazlıkız'ın ayaklarındaki nalları söktü. Tırnaklarını kesti. Nallama bitince “Haydi hayrını gör!” diyerek sağrısına bir şamar indirdi:

Mustafa, hayvanın sırtına bir çul atıp dükkânın arkasındaki ahıra çekti, başına torbasını astı.

Uyumak için hana gittiler. Peynir, ekmek, çayla karınlarını doyurup kahvenin hasır serili peykelerine uzandılar. Çıralı çam odunuyla kıpkırmızı kesilen sobanın sıcaklığında hemen uyudular.

Mustafa uyandığı zaman, İsmail, sobanın önünde, küçük aynasını eline almış bıyıklarını kıvırıyordu. Mustafa'ya bakmadan konuştu:

— Aferin taşçı ustası, kalktın!...

— Hep bıyıklarını burarsın, “Gidelim” demeysin.

— Gideriz efendi. Bıyık da lâzım!

— Lafı bırak. Ne alacağız?

— Kuru incir... Torbada satılır. Torbası 29 okka gelir. Üzüm alırsın, leblebi, boyalı şeker, kahve şekeri, köylü cıgarası... Bakkallıkta çeşit çok olmalı ortak...

Nazlıkız'ı, köse demircinin ahırından çektiler. Topal İsmail, köse demirciye Mustafa'yı gösterdi:

— Bundan böyle demirleri bizim arkadaş getirecek Abdullah Efendi... hesabını onunla görürsünüz!

— Olur, hay hay!

- Bizim Mustafa iyidir.
- Peki!
- Benim ortak, anladın mı?
- Anladım.
- Hadi ısmarladık!
- Güle güle İsmail Efendi!

Aldıkları öteberiyi çuvallara doldurmuşlardı. İsmail, birkaç takım da bağlama teli bulmuştu. Hayvanın üzerine kuruldu.

Hava bulutluydu, soğuktu. Nazlıkız artık öksürmüyordu.

İsmail, kasabadan çıkar çıkmaz bir türkü tutturdı. Bir zaman keyifle söyledi. Usanınca Mustafa'ya takılmaya başladı:

- Ortak!
- Buyur.
- Sesim nasıl benim?
- Ne diyorsun?

— Sesim nasıl? Sesim kötü değildir. Haksız mıyım yahu! Sesim karı sesi gibidir. Keyfim olmalı da türküye çökmeliyim! Ne olacaksa bu kış olacak Mustafa! Delikanlıya Candarma Nail “küçük başağa” seçilecek. Senin ağan Murat: “Ben yapamam.” dedi. Murat Ağa iyidir, ama, bizim Yamören'in kopuklarına uymaz. Geçen yıl, köye illetli bir kahpe getirdi. Köy gençleri orospuya alışmayacak. Karı şurada fırıl fırıl oynar, delikanlı şurada içini çeker. Nail tam erbabı! — Elindeki incecik değnekle Mustafa'nın omzuna vurdu — : Baban Yakup Ağa, başağaların, Hocalar kabilesinden olduğunu istemez. “Aman İsmail! Hep bir mahalledeniz. Hocalar takımını aradan çıkarmalı. Şu benim Murat oğluma iki laf söyle!” dedi.

- Sen ne cevap verdin?
- “Olur, sen merak etme!” dedim.
- İyi...

— Ulan “İyi” ne demek! Hey kahpe dünya! Evlâdı babadan kim ayırır? Karı milleti ayırır. Anlaşıldı oğlum... anlaşıldı!

- Nedir anlaşılan?

— Tam tüccar imişsin Mustafa! Yalanı söylersin, hem de yemin edersin. Tüccar kısmı yalan yere yemin edecek ister istemez! “Şu kadara aldım şart olsun!” diyecek ki müşteriye yere vuracak. Ulan rezil! “İyi” ne demek? Nail'e söz vermişsin. “Bizim küçük başağamız mutlak Nail olmalı” diyerek seçimde sesin

çıktığı kadar bağıracaksın.

— Bakma!...

— Hey Yamörenliler! Hepinizin düzeninden haberim var! Getireceği kahpeyi ilk gece kime verecek Nail? Size verecek!

— Sus ulan! Hele bak! — Biraz düşündü — : Şimdi bir cıgara versem, kibrit de çaksam, bu meseleyi başkasına söylemez misin?

— Söylemem! söylenir mi? Aferin ortak, ver cıgarayı!... İstersen iki cıgara ver de bir çifte kâğıtlı saralım! Siftah senden, bereket Allah'tan. Geçen gün senden liraları neden istedik? Esrar almaya istedik. Sen uyurken gittim buldum. Esrar iyidir. Esrarlı cıgara gibi ilâç olmaz! Birinci kuvveti: İştah verir. Öküz gibi yemek yersin. Şişersin!

— Öğdüğün pise bak! Ayıptır ayıp...

— Töbe hey Allah! Giderken: “Günah! Gelirken: Ayıp! Bıktım senden... Hadi çıkar on kuruşu. Siftah meselesi olmasa para bile almam... çıkar sarı demiri. Üstüne on kuruş yazmışlar. En kolay iş para basmak yahu!

— Ben içmem!..

— Olmaz! Esrar ki, nasıl esrar. — Kuşağından gazeteye sarılı bir paket çıkardı —: Bak yavrum!... Sarıkız! “Duman”ın kaynağı bu Ilgaz!... Kurşunlu bakkalı da satar ama, kulak verme!

— Biz artık öyle şeyleri boşladık. Vahit’e götür!

— “Aman Mustafa duymasın!” diyor da Vahit, gene içiyor. Asıl korkusu Murat Ağan’dan...

— İyi işte... Ben duymamış olurum. Sen de Murat Aşam’a belki söylemezsin.

— Belki ne demek? Yahu biz bütün müzevir mi olduk? Biz hiç mi laf saklamayız efendi?

— Orasını bilmem! Bildiğim, esrar içersen, şart olsun, total kalırsın.

— Aman, töbe çek! Bu da nasıl bir şaka?

— Şaka mı? Vallaha total kalırsın. İşte yemin!

Total İsmail bir an gerçekten korktu. Kendisi de böyle düşünüyordu ama “fikre dalınca” derdini avutınak için, bir de, “Bacağı sağlam rezillere kötülük olsun” diye içiyordu. Yola çıktı çikali sakat bacağın sızısı artmıştı. Gazeteyi katlayıp acele kuşağına soktu. Bir zaman dizkapığını oğuşturdu, sonra meraklı

meraklı sordu:

— Ortak?

— Ne var? İstemez dedik ya...

— Yahu, hep o söz mü gidecek! Bak beni dinle.

— Buyur!

— Sen Ilgaz'da zenne kundularına baktın.

— Baktım.

— Geline mi alınacak, analığına mı?

— Satmaya alacaktım. Üzerimde para yoktu yeterince...

— Aman, sen işi büyüteceksin, yavrum! Yamören'e tüccar dükkânı açacaksın!

— Vay canına! Tüüü... — Mustafa elini dizine vurdu — : Kilit alacaktım. Unutmuşuz. Hay İsmail, senin boşboğazlığın... İyisinden bir kilit lâzım bana!

— N'olacak?

— Bunları kilitlemeyince? Karılar bir günde tüketir to-punu...

— Bende kilit var. Evde... Sana satarım!...

— Ulan, hırsız kısmından kilit mi alınır? Sen onu kurcaladın ki ne kadar... Sesini duysa açılır kendi başına...

— Bu dünyada açılmaz kilit mi var hay Mustafa? Kilit kısmı hiç açılmayacaksa anahtarını neden yapmışlar, deliği neden açmışlar?

— Anahtarı sahibine yapmışlar, hırsıza değil!

— Ulan ortak... — Biraz güldü, sonra içine çekti — : Bana bak... benim kilidi sana satarım. Hırsızlığa gelmeyeceğime de yemin ederim!

— Tamam... Hey Nazlıkız! Yalan söylüyorsa sıçra da tepesi üstü çal yere! Boynu altında kalsın da gebersin!

Mustafa böyle söyleyerek hayvanın yularını salladı. İsmail semere tutundu:

— Aman aman! Dur yahu! Beri bak, sen neden hayvana binmedin?

— Binmedim, çünkü yazık ve de günah! Sen günahı nerden bileceksin gâvur? Şu kadar yük... Dört saat yol... Dönüşte de seni taşımakta... Çektiğin okkanın önemi yok, günahlarının hesabı bellisiz... Hayvan düşer ölür.

— Bırak... Bir de bana geveze derler. Hayvana acırsın. Mal

sizin olduğundan acırsın! Ağan Murat, doğru söyler: “Köylü kısmı, hayvana acır adamdan çok!” Aferin Murat Ağa!

— Peki, hayvan senin olsa acımaz mısın?

— Acımam... ben, kendimden başkasına, acımam.

— Vay domuz! Allah işini bilmez mi? Sana boş yere dert vermemiş. Ulan İsmail, sen kıyıcı bir herifsin!

— Kıyıcıyım. İyidir kıyıcı olmak... Kıyıcı adam karşısındaki ni kıyıcı bilir. Hiç aldanmaz.

Kırmızı gökyüzünden bağırsarak kargalar geçiyordu. Mustafa yokuş yukarı semerin yanında sarkan ip kangalina tutundu:

— “Kıyıcı kazansa kurt kazanır” derler.

— Sen de kıyıcısın. Nazlıkız’a yük oldun, işte...

— Yoruldum, İsmail Efendi! uykusuzluktan...

— Bacak böyle oldu olalı, ben de yorulmaktayım çabucak...

Adam yürümeli, yürümeli de, yürüye yürüye iyice yorulmalı. — İçini çekti — : Yorulunca rahat uyursun. Rahat uyumak gibi yok... Ortak beni dinle: Delikanlı meydana toplanır. Düğün vakti... Davul-zurna Sinsin havası vurur. Ortada ateş, dağ gibi yanar. İşte o sıra, ben başlarım kıvranmağa... Pelvan Vahit, kolunu kaldırıp ortaya çıktı mı, deli gönül hükmeder: “Kop canavar gibi...” nereye? Vahit’in ensesine bir yumruk. İki şamar daha! Yüzü üstüne yayılsın. Sinsin davulu vurur, zurna inceden alır. “Hey Allah, hey Allah!” derim, “şu bacak, şimdi gizliden iyi oluvermeli. Canavar gibi sıçramalıyım. Şaşmalı yedi köyün adamı: “Allahıekber!” diyerek...

— Hemi de bağırır, hemi de şaşar. Dünya şaşar.

— Şaşsınlar! Hırsızlığı boşlardım şart olsun... Hemen bir karı daha alırdım. Fukaranın karı alması, bir çift öküz almaktır. Hemi de sözden anlar bir öküz ki aç kalsa hemen ölmez. Hırsıza çalınmaz! Ulan karı milleti! Onun da hırsız var ama kendi ahırında çalıştırır, keyfi hırsıza, yorgunluğu sahibine... olsun! Karı öküzden iyidir, Kağının çıkmadığı yere çıkar. İnmediği derelere iner. Nal istemez, mih istemez!

— Doğru be...

— Gülersin ortak... Bizim köylümüz doğru lafa güler de, masala ağlar. Kışın, karıları beslemek, öküzleri beslemekten kolaydır hey ahmak! Sayımcılar geldi, kaçırmazsın. Yalnız bir kötülüğü var: Ölürse gönü satılmaz, kesersen eti kavurma olmaz

da, sen mahpus olursun. Buzağısı erkekse ilerde büyür, olur sana bir öküz... Dişiyse biraz büyütür, satarsın eloğluna, parasını alırsın. İnek hesabı.

— Sus İsmail! Babam duymasın, tosunları satar da, analığı-mın üstüne evlenir, şart olsun!

— Yok, babanı merak etme! Başka yol tutmuş Yakup Ağam! Yamören’de “Ağa” olacak! Yamören’e Kulaksızın Yakup Ağa sanki pek lâzım! Benimle arası iyi... Tenhada dertleşiriz. Eskiler-den açar: Sığirtmaçlık ettiğinden, Çankırı tuz mağarasından eşekle tuz çektiğinden, Eğri Ahmet eniştenen... “Ahırda iki çift öküz olmadı mı, ağalık boş laf, hay İsmail!” der. Bu da eski bir akıl! Murat Ağan’a, çok kızıyor senin baban! Muhtar olmak istemediğine... küçük başağalığı Hocalar kabilesine bıraktığına...

— Boşver! bir kilit almadık da halt ettik! Çerezleri yer karılar, babam cıgaraları, gizliden hep içer!

— Kolay! Şu dünyada ölümden başka, bir de topallıktan başka her bir şeyin bir kolayı vardır. Evde kilidi sağlam sandık hiç mi yok?

— Var, ama vermez analığım...

— Beni dinle arkadaş. Hırsızlığın bir zagonu... Baktın kilit zorlu, açılması umutsuz... “Eyvah!” diyerek ağlamaycaksın. Kilidi her zaman hırsız açmaz. Bazı bazı mal sahibine açtırır. İyi dinle: Kilidin içine bir kibrit çöpü sok, bırak! Sahibi açayım der, açamaz, “Kilit bozuldu” diye kırar. Başka bir kilit takar. Her kilit İstanbul firengi* değil ya... Ertesi gece, gider açarsın.

— Şuna bak! Bize hırsızlık öğreteceğine kilide bir çare...

— Hey akıl! Hey kulaksız Mustafa akli!... Çaresi oğlum: Analığın güvendiği kilit hangisi? İstanbul’dan gelen değil mi? İşte o kilide, kibrit çöpünü sokarsın. “Aman kilidim bozulmuş benim!” diyecek. “Ben kırar, açarım, meraklanma!” dersin. Meseleyi bilmektesin ya... Sen de o kilidin doktorusun.

— Aferin İsmail!... Vay vay!... Yahu sen bunları, kitaptan mı öğrendin?

— Kitaplara işe yarar bişey yazmazlar. Kitaplara yazılanlar hep masal... Kerem Aslı’yı sevmiş. Ferhat Şirin’e tutkun... Sana bir akıl daha ortak: Karılardan demir alırken, demirin beş ağırlına

*Frenk: Kilit.

incirin bir ağırlığı... Unutma: Beş okka demir, bir okka incir.

— Aman İsmail! Okkasını dokuza aldığımız inciri elli kuruşa mı satacağız?

— Elbet... Karı kısmıyla alışveriş neden iyidir? Çerçi kısmı, köy yerinde, hiç erkekle pazarlık eder mi? İlle karı olacak! Karıyla alışverişte kazanç tüm erkeğe düşer. Hey karı milleti! Dayağı da karı yer, inciri, üzümü de... Karı milletin işi gücü böyle canım: Alta düşmek...

Akşam rüzgârı gittikçe soğumuştur. İsmail, ceketinin yakasını kaldırıp boynunu içeri çekti. Üşümeye başlamış, keyfi birden kaçmıştı.

*

Babası yatsı namazından gelinceye kadar Mustafa çuvalları açmadı. Karıların merakını fark etmemiş gibi Nazlıkız'ın tımarıyla uğraştı. Sonra, üşüdüğüne aldırmayarak sofa penceresi önünde bir cıgara yakıp babasını bekledi. Yakup Ağa, uzun kaputunu savurarak avluya girince yukarıdan seslendi:

— Işığı getirsem hayvanın nallarına bakar mısın?

— İyidir, nesine bakayım!

— Hele bak canım!

Mustafa idare kandiliyle aşağı inip merdiven kapısını açtı. Baba-oğul ahıra girdiler.

Ahır gübre, sidik, saman kokuyordu. Hayvanların solukları içerisini ıslak bir sıcaklıkla doldurmuştu. Yakup Ağa Nazlıkız'ın ayaklarını birer birer kaldırarak nallarına baktı:

— Kaç kuruş verdinse helâl olsun... Belli, Köse nallamış... İyi nallamış.

— İyi nalladı.

— Cıgara getirdin mi?

— Getirdim.

— Aferin! Gelirken tütün alacaktım, vazgeçtim. “Paramız deli oğlana gitsin!” dedim. Bak böyle olmalı Mustafa. Yiğit delikanlı köy yerinde durmadan para kazanacak. — Kırçıl sakalına idare kandilinin oynak ışığı, sarı boya gibi vurmuştu — : Emine teyzeni gördüm. — Biraz durup karşılık bekledi — : Duydun mu rezil? Ben Emine teyzeni gördüm. Karıyı bir keyif

almış...

Mustafa başını çevirdi. Tosunların yanına giden Yakup Ağa kesik kesik gülüyordu:

— Ben öç almayı severim hay Mustafa! Sonunda hangi kızı istersen, istersin. Anana söyle. Kaç lira derlerse başlık kessinler. Hocaların Hakkı, bizim tosunlar için ne demiş? “Yakup Ağa çok besledi. Bunları yağ basmıştır. Toprağa güçleri yetmez!” demiş. Ulan alçak! Yarın ağana gidersin, Sımicak’a... dersin ki... “Küçük başağalığı bırakırsan, şart olsun, babam sana küser” dersin. Karısını alsın, Sımicak köyüne göçsün... Şuna bak. Duydun mu?

— Duydum! Yarın söylerim. Başüstüne... Ama he demez, Murat Ağam... “Evlenmiş bir adama bekâr delikanlı gütmek olmaz”mış... Bırak, bir yıl da Nail küçük başağa olsun. Gelecek yıl, Allâh kerim...

— Ah benim oğullarım! Benim oğullarım!... Eşek gibi adamlarsınız.

Mustafa, yalandan telâşlandı:

— Tuuu... Aman baba yürü!... Çuvalları yukarda bıraktım. Çerez çuvalları... töbe olsun karılar, hep tüketir.

Yakup Ağa hızlı hızlı yürüdü:

— Gel arkamdan!... Hele rezil! Karı kısmına her şey teslim edilmez. Birer avuç verirsin. Üst yanını güzelce saklarsın. — Kapıda durdu — : Bak, köy yerinde recilik edeni, veresiye batırır. Veresiye verdin mi giderek köy sana düşman olur. Köroğlu gazetesi yazdı, ben dinledim: “Borç verdikten sonra kötü olacağına, verme de kötü ol, daha iyi...” demekte yiğit Köroğlu...

Karılar, çuvalları kurcalamamışlardı. Mustafa, sicimleri kesti. Analığıyla yengesine birer avuç şeker, babasına da bir paket köylü cıgarası verdi. Yakup Ağa yelek cebinden ufak paralar çıkardı:

— Al şunu... Siftah edersin.

— İstemez, ilk sefer olduğundan bedava verdik.

— Olmaz. Asıl ilk sefer, bedava verilmeyecek. Al hadi... Siftah benden... Kulaksız Yakup’un eli uğurludur. Siftah parasını, Çankırı dükkâncısı gibi, sakalina sürmeli! — Kadınlara çıkıştı — : Oldu mu şimdi? Şart olsun, olmadı... Hele alçaklar! Verin bakalım şeker paralarını... Oğlan bunları satmağa getirdi. Bak-kallıkta bedava verdin mi, yandın!

Mustafa, paraları gülererek şıkırdattı. Babasının dediği gibi sakalına sürdü. Fakat avucuna bakar bakmaz suratını astı. Köylü cigarasının bir paketi 6 buçuk kuruştı. Babası 30 para vermişti, Üç tane onluk... Karılara gelince: Lafa hiç aldırmadan kıtır kıtır şeker yiyorlardı. Mustafa'dan başka, herkes memnundu. Yakup Ağabir cigara yaktı. Burnundan kıl koparmağa çalışarak tek tek konuştu:

— Defterin olmalı senin! Alışverişin girdisi, çıktısı yazılmadı mı hesap karışır. Sen rakam bilir misin?

— Bilirim. Ankara'da öğrendim.

— İyi etmişsin. — Başını çevirmeden geline eliyle işaret etti — : Murat'ın eski defteri, kâğıdı çoktur. Birinden birini Mustafa'ya ver. Hadi getir.

Feride, kaynanası Binnaz'ın yüzüne baktı. Binnaz kaşlarını çatmıştı:

— “Kâatlarımı karıştırmayın” diye tembihledi, Murat! Gel-sin de kendi versin!

— Lafa bak!... onca kâat durup da n'olacakmış!

— N'olacağını biz bilmeyiz, Murat bilir. Sopa mı yedirecek sin, kıza?

— İyi, iyi... Bu benim Murat oğlumun yüzünden... hey Allah, karılar da köy muhtarı kesildi başıma...

Yakup Ağa, kara paltosunun önünü öfkeyle kavuşturdu. Dimdik lambaya bakıyor, sakalı kımıldıyordu. Belli ki Murat'ın kâğıtlarını istemeyi göze alamamıştı.

Mustafa babasının güçsüzlüğüne acıyarak elini cebine vurdu:

— Benim defterim var. Ilgaz'dan aldım!

— Defter almış... — Yakup Ağa karılara kasılarak döndü — : Gördünüz mü? Aferin Mustafa!... Hele geç, şöyle otur.

— Oturacak zaman değil. Yoruldum. Yatağı sersinler. Mal-ları düzeltir, yatarım.

— Aç mısın? Ulan, şeker yemeği bilirsiniz. “Oğlan ekmek ister mi?” demezsiniz.

— Ilgaz'da yedim!

Yakup Ağa dışarıya çıktı. Feride, dolaptan şilteyi çıkarıp pencerenin önüne serdi.

Mustafa yalnız kalınca ateşe biraz daha çırpı attı. Küçük çekmecesini ortaya getirdi. Cigaraları buna koymağı düşünmüştü.

Oysa çekmece Ankara'dan getirdiği ufak tefekle doluydu. Yarım kilo cıgara bile almadı. Şapkasını ensesine itip ayağa kalktı. "İlk siftahmış. Cıgara getireceğimizi beklemiş. Hele şuna bak! Otuz para verdi. Böyle siftah, sermaye batırır hey baba! Hakkı'ya cimri derler. Yamören'de cimri olmayan mı var?"

Yatakları koydukları dolapta büyük bir sandık duruyordu. İçine tren yolundan kalma demirler koyulmuştu... Lambayı dolabın içine yerleştirerek sandığın kapağını açtı: Paslı çiviler, cıvata somunları, demir çubuk parçaları, kazma kırıkları... Tren yolu gelip geçeli yol boyunca çalışan her köylünün evinde bulunan şeyler...

Sandığı kıpırdatmak istedi. Bir elle değil, iki elle güç yetiremedi. "Vahit de olsa, yerinden oynayacağı yok! Aman iyi!"

Alt dudağını çekiştirerek biraz düşündü. Düşündükçe gözleri kurnazlaşıyor, keyifleniyordu: "Yüz okka demir, on lira, altı buçukluk bir pakete... Olursa bu kadar olsun." Hemen çuvalları boşalttı. Bir tanesini, şıkırdatmamağa çalışarak, nasıl kaldırıp götüreceğini hesaplamadan, tıka basa doldurdu. Ağzını bağladı. Yarısından fazla boşaldığı için sandığı kolayca dışarı çıkardı. Kalanını da öteki çuvala koydu.

Küçük çekmecesinin ağzındaki vidalı kancaları söküp sandığa taktı, bütün çerçilik mallarını yerleştirdi, kasılarak bakarken dışarıya kulak vererek daldı.

Dışarda keskin bir rüzgâr, hırlyıya hırlyıya esiyor, sanki Yamören'i silip süpürmek istiyordu.

Kuşağının arasından iki mendil çıkarıp yere serdi. Bunları Ilgaz'da Topal'dan gizli almıştı. Biri mavi, biri kırmızı... Ellerini uğuşturdu: "Allah nasib ederse, mavi mendil Fadik'in, kırmızı mendil Ayşe orospusunun!" Her mendile ikişer avuç üzüm, ikişer avuç leblebi, beşer tane boyalı şeker koydu. Bunları elinde tuttuğu asma kilidin kancasıyla karıştırdı. Birer yuvarlak cep aynasıyla birer küçük şişe koku yağı aldı. "Sakız da ister, gördün mü? Çiğnerler alçaklar!" diye gülümsedi. Kâğıt parçalarına birer çiğnem sakız sardı. Mendillerin uçlarını sıkı sıkı düğümledi. Birini bir eline, ötekini öbür eline şöyle bir teraziledi, sandığın üstüne koydu. Kilidi kancalara geçirip besmeleyle bastı. Sandığı demir dolu çuvalların yanına yerleştirirken Topal İsmail'in bir sözünü hatırlamıştı: "Sandığı toptan çaldırmayım, dersen efendi, dibin-

den dösemeye çivilersin.” Avucunun içine “Hele domuz Topal!” diyerek güldü.

Yorgunluktan beli ağrımişti. Gerindi. Çoraplarını çektirmek için gelini çağırmaktan vazgeçerek yatağın kenarına oturdu. Soluya soluya soyundu... Tabancasını yastığın altına koymadan bir kere kılıfından çıkarıp bakmağı seviyordu. Silâhlı lamba ışığına tuttu. Birisini korkutuyormuş gibi, havada, biraz salladı: “Hey mübarek! Hey mübarek! Zehir gibi canım!” diye sevinerek güven tetiğini kaldırıp indirdi. Mübareğin menevişi “yeşil yılan gibi” parlıyordu.

Tabancası olduğunu köyde kimseye belli etmek istemediği için geldi geleli daha bir kurşun yakmamıştı. “Köy yerinde... bu ne biçim bir iş! Herkes gelir silâhını ister. Oysa karının, silâhın bir de atın ödücü yoktur.” Canı sıkıldı. Topal İsmail’in Ilgaz yolunda anlattıkları aklına geldi. “Hele rezil! Alman dokuzlusunu alınca bir güzel talim etmiş. Doğru.” Şarjörü çekip aldı. Kurşunlar asker gibi sıra sıra duruyordu. “Nişan atmalı. Attığını vurmali. Köy yerinde reci kısmının düşmanı çok olur.”

Tabancasını yastığının altına koyduktan sonra kamasını çıkardı. Keskinliğini elinin üstündeki kılları keserek denedi. Bir ısıklık öttürdü: “Ulan Topal! Hırsızlığa gelirsen, töbe olsun, paralarım seni!”

Soyunduğu için üşümüştü. Ocağın önüne çömelerek avuçlarını ısıttı: “Ateş kısmı, kızıl olur. Kızıl olduğundan da adamı ısıtır. İyi bir şey!” Sandığa taktığı kilit — analığının vaktiyle tiftik ambarına astığı kilit — de kırmızıydı. Kaç kez kancalı iğneyi kıvrırmıştı da kurcalayarak açıp tiftik aşırmış, çerçiden üzüm, incir, koku yağı almıştı. “Tuuu...” diyerek elini dizine vurdu. Ceketine koştu. Yakasından kancalı iğneyi aldı. Sandığa taktığı kırmızı kilidi bununla biraz kurcalayınca, kilit açılıverdi. Elini çenesine atarak, “Hay Allah belâsını versin...” diye ovundu. Kilidin bu kadar kolay açıldığını eskiden de biliyordu. Tiftik aşırırken buna pek sevinirdi. Bir daha kilitledi. Bir daha açtı. Çıplak ayaklarını, üşüdükleri için kaldırıyor, indiriyor, şüpheli şüpheli kapıya bakıyordu. “Şu Topal domuzu gördün mü? Aklımdakini bana unutturdu. Ilgaz’dan sağlam bir kilit almadık. Lafı şurdan açar, burdan açar!...” Dışarıda rüzgârın kalın ıslığından başka bir şey işitilmiyordu. Yüreği büsbütün vesvese-

lendi. Lambayı eline alarak yavaşça sofaya çıktı. Un ambarının üzerinde Ankara'dan getirdiği yeşil boyalı, parlak çivili sandık duruyordu. Analığı, gelinin yabanlık elbiselerini de buna yerleştirmiş, çingiraklı kilide güvenemediğinden İstanbul'daki dayısının gönderdiği firenk kilidini takmıştı. "Bunu yarın anamdan isterim, olmazlarsa, şart olsun, kahpeyi sopanın altına yatırırım!" diye parmağını salladı.

Sofanın kırık camından giren rüzgâr, lambanın ışııyla beraber sanki elini de titretiyordu. Yaklaşık kilidi okşarken Topal İsmail'in dediklerini yeniden duyuyordu. "İçine kibrit çöpünü sok! Herif 'Sandığımın kilidi bozuldu' diyerek söküp atsin!"

Mustafa, İstanbul'dan gelen ve kendi anahtarından başka hiçbir şeyle açılmayan firenk kilidini analığından istemeği, "şuraya bıraktı." Odadan kibrit kutusunu getirdi. Bir çöpü ortasından bölüp kilidin içine soktu. Uçlarını içeri itti.

Oda, sofaya göre sıcaktı. Lambayı söndürdü. Yatağa titreyerek girdi: "Yarın bir mendil isterim. Sandık açılmaz. Anam küfreder ama... benden yana helâl olsun!"

Yaptığını pek beğenerek rahatça uyudu.

II

Yamören köyünün on üç yaşından otuz yaşına kadar bütün gençleri "Başağa"ları seçmek için Himmet Çavuş'un odasına toplanmışlardı.

Oda, seçim şerefine gerçekten, iyi döşenmişti. Sedirlere yayılı şiltelerle döşeme kilim örtülü... Dört köşede dört lamba yanıyor, ortadaki soba harıl harıl harlamakta...

Vakit yatsıyı geçmiş, namaz kılan birkaç sofı da yaş sırasıyla yerlerine oturmuştu. Töreyle uyarak herkes yanındaki arkadaşla fısıfısıf konuşuyordu.

Kapıdan girince sağa düşen sedirin baş tarafına Büyük Başağa Battal, onun karşısına, sol sedirin başına da Küçük Başağa Murat kurulmuştu.

Herkesin sırtında "Yaren" toplantısının ilk gecesi şerefine bayramlık, düğünlük elbiseler vardı.

Ağa yamakları, boşalan kahve fincanlarını almak, sobaya

odun atmak, tabaklardaki cıgara artıklarını dökmek için duvar dibinde hizmete hazır duruyorlardı.

Vahit'le Mustafa, yaşları küçük olduğundan kapıya yakın oturmuşlardı.

Mustafa arkadaşının kulağına eğildi:

— Dizim ağrıdı benim!

— Sus yahu!

— Sus dersin. Battal Ağam inada bindirdi, şart olsun! Bacağı yorulmaz mı, başağa kısmının?

— Yorulmaz. Başağa, yorulsa da, sık değiştirmeyecek bacağını... Delikanlıyı terbiyedir, bu...

— Hadi bakalım, yiğitse, Topal İsmail'i, terbiye etsin! Herif, ayağını odun gibi uzatmış.

— Doğru... Hele rezil!

Topal İsmail başını salladı. Karşıdan meraklanmış, gözlerini kırıştıрмаğa başlamıştı.

Battal Ağa, büyük taneli sarı tespihini cebine soktu. Kapı önünde, ellerini kuşaklarına bağlamış, hizmet bekleyen yamaklara sordu:

— Eksiğimiz var mı ağalar?

— Yok başağa!

Battal, odadakileri gözden geçirdi:

— Bir diyeceği olan buyursun!

Hocalar kabilesinden Remzi, elini kaldırdı:

— Başağa, bu sene Hocaların Hasan'ı bağışlayalım. — “Yarenin heybetinden” Remzi'nin, sesi titriyordu — : Bu yıl bağışlayalım. “Yetti, elverir!” diye yakılmakta...

Battal kaşlarını çatı:

— Ne dersiniz arkadaşlar? İşte, duydunuz, işittiniz: Remzi Ağa “Hasan'ı bağışlayalım” dedi.

Murat'ın yanında oturan Korucu Ali, asık suratla karşılık verdi:

— Her yıl bunun lafını ederler! Hasan bağışlanır mı imiş? Başağa yaptık, başımıza çıkardık, delikanlının parasını yedi. Fazladan ötekini, berikini, birbirine düşürdü. Az kalsın, köy delikanlısı iki bölüm olacaktı.

Remzi yalvardı:

— Oldu bir iş Ali Ağa!... Gelin bağışlayalım. O da bizim bir

köylümüz. Sevaptır. Üç yıldan beri dışarda... “Bir Hasan’ı terbiyeye alamamışlar!” diyerek lafımızı etmekte komşu köyler...

Korucu Ali inat etti:

— Bırak Remzi Ağa!... Para yedi, utanmadı, delikanlıları birbirine katacaktı, utanmadı. Bir de sonunda kalktı, aramıza geldi; şuraya oturdu. Yoluyla, “Kalk git” dedik. Aldırmaz. Ayakkaplarını önüne çevirdik, aldırmaz. Yıkıl git be adam! Gitmez! Yamaklar süpürge ile önünü süpürdüler. Sopa yiyeceğini akli kesmeden defolmadı. Hey Allah! Adam kısmısı, önüne ayakkapları çevrilir de sıçrayıp gitmez mi? Ben, böyle utanmaz görmedim.

Battal gözlerini yerden kaldırmadan sordu:

— Ne diyorsunuz arkadaşlar, Hasan’ı bağışlayalım mı?

Birkaç kişi mırıldanır gibi yarım ağızla karşılık verdi:

— Hele dursun!...

— Bu yıl da beklesin!

— Gelecek yıl bakarız.

Mustafa, dirseğiyle Vahit’e dokundu:

— Alçak, alçağı kollar, gördün mü Remzi’yi?

— Gördüm. Surata bak! Kızardı. Ateş bastı.

Bir sessizlik oldu. Sobada karaçam odunları çatlayarak yanıyordu.

Murat cebinden siyah kaplı bir defterle bir örme kese çıkardı. Yamaklardan birisine uzattı:

— Şunları İsmail Ağa’ya ver. Hesabı görsün.

Topal İsmail telâşla şapkasını düzeltti:

— Şart olsun olmaz, o nasıl bir laf başağa? Sizin hesabınıza ben bakabilir miyim? Töbe olmaz!

— Kendin için mi bakmaktasın, arkadaşlar için bakmaktasın!

Hadi al!...

Topal İsmail, önüne bırakılanlara bir zaman el sürmedi, sonra defteri saygıyla kaldırdı. Parmağını tükrükledi. Her yıl delikanlı hesabını kendisi okuduğu için bu işe alıştı:

— Arkadaşlar! Bu yıl köyümüzde altı tane düğün olmuş. Bundan başka Şehime karı, başka bir köye kızını gelin vermiş. Bizim köyün düğünlerinden, güvey başına onar kayma delikanlı parası alınmış. Nah, işte şurada, altmış kayma yazılı. Kızını başka köylere gelin veren Şehime alçağından da 15 kayma almışız.

Şurada yazılı: İşte 15 lira. İyi olmuş, yirmi alınacaktı. Yahu bu köyde senin kızını doğurtacak delikanlı mı yok?

Herkes güldü. Başağa Battal bile gülümsedi. İsmail, uçları güzelce kıvrılmış bıyıklarını okşayarak yüzü şakadan asık hesap görmeği kesmedi:

— Giderimize gelelim: İki kere Sımcık köyü delikanlısını çağırılmışız! Kahve, çay, şeker parası, iki kaymamızı götürmüş. Bir kez Dereboyu köyü, bir kez de Yamanlar delikanlısını okumuşuz. Birer buçuk liramızdan, üç liramızı yemişler. Âfiyet olsun.

Körpe gençler gülüşünce bu kez Battal Ağa yan yan bakıp çatındı:

— İsmail!

Topal İsmail, bir şey olmamış gibi okudu:

— Bir kez de Sımcık delikanlısına yemek verilmiş. Koyun kestirilmiş! İyi bir iş! Onlar da bize yemek döktüler. 12 lira harcamışız. Sonra sekiz günlüğüne karı kiralanmış. Şurada oynatmışız. Bunların tutarı: Kırk bir lira otuz kuruş! Bâkisi girdimiz: 75 kayma, çıktımız 41 lira 30 kuruş. Allah razı olsun Murat Ağa, hesap etmiş. Geriye 23 lira 70 kuruş kalıyor.

İsmail, defteri önüne bırakarak keseyi aldı. Murat parmağını uzattı:

— Öteki sayfayı çevir İsmail Ağa! Aşağı doğru değil, yukarı doğru! Şunu geri çevir dedim.

Topal İsmail, istenilen sayfayı buldu:

— Bir değil ağa; iki hesap... Fırıldağın Halit Ağa'ya beş lira, Çobanın Osman Ağa'ya beş lira... Hepsi on lira borç vermiş yâren! Bunlar arkadaşların üstünde görünüyor. Kısası, Halit Ağa ile Osman Ağa'dan on lira alacağımız var.

Demin Hasan'ın delikanlı meclisine girmesini geri bıraktıranlar hep o mırıltılı sesle söyendiler:

— Dursun.

— Ferahlayınca verirler.

— Sıkıştırmak gerekmez!

Mustafa tam karşısında oturan Halit'in yüzüne baktı. "Fukara" kıpkırmızı kesilmiş terliyordu.

Topal İsmail, keseyi açıp, içindekileri önüne döktü. Katlarını açıp kâğıt paraları herkese gösterdi:

— İşte, iki tane on liralık... Yirmi lira! Şu da üç tek! Yani

yirmi üç liradır bu böylece... — Sarı bronz paralar da tamam yetmiş kuruştı. İsmail hepsini keseye koydu — : Banka hesabı da olursa bu kadar olur canım!... — Sevimli sevimli güldü — : Ziraat Bankası'nın hesabı da bu kadar olur.

Keseyi defterin üzerine koydu. Murat'a götürmeleri için yamaklara el etti, ama Murat: "Dursun!" anlamına başını sallayınca Başağa Battal öksürdü:

— Arkadaşlar, delikanlı hesabında on lira fazla olacaktı ya, Hocaların Hakkı: "Ben delikanlı vermem. Yüz kayme başlık saydım. Kızı pahalı aldım" dedi. Çok söyledik, kulak asmadı. "Düğünüme gelmezseniz gelmeyin!" dedi. On liramız oradan eksik...

Bu meseleyi herkes bildiği halde odayı bir mırıltı kapladı. Mustafa, Vahit'in kolunu dürttü. Hocalar kabilesinden Remzi yere bakıyordu.

Murat, sıkıntıyı dağıtmak için yamaklara sobayı gösterip odun atmalarını istedi. Sonra Battal'a döndü:

— Başağa! İznin olursa arkadaşlar dizlerini değiştirsin! Hep yorulduk.

Battal karşılık vermeden ayak değiştirdi. Bütün delikanlılar da ona uyararak altlarındaki sol bacaklarını dikip sağ bacaklarını altlarına aldılar.

Battal, yavaş sesle konuşan Vahit'le Mustafa'nın susmasını bekledi. Lafı uzattıklarını görünce kaşlarını çatıp sesini kalınlaştırdı:

— Arkadaşlar, bu yıl başağaları değiştirelim! Belki delikanlı içinde başağalığa meraklı olanlar vardır.

Sessizlik uzayınca Korucu Ali, hepsinin yerine konuştu:

— Bakalım!.. Bir düşünelim!.. Meraklısı, uygunu varsa yeniden yaparız. Yoksa, gene siz olursunuz, başağalarımız...

Nail elini salladı:

— İki yıldır, delikanlıyı bu başağalar çekip çevirdi, bizi iyi güttü, başağalarımız... Battal Ağa da, Murat Ağa da iyi... Onlar başımızda kalsın, gene...

— Doğru bir söz. — Korucu Ali Dayı kocaman kulağını tutmuştu — : İyi yürütmekteler... İkisinden de hoşnuz. — Önce Murat'a, sonra Mustafa'ya dargın baktı — : İkisi de kalsın. Arkadaşlar, işte doğru bir söz! Aferin Nail Ağa!... Bu yıl da

Murat küçük başağa olsun! Gelecek yıl Allah kerim!

Herkes Murat'ın yeniden küçük başağa olmak istemediğini biliyordu. Geçen yıl da zorla "olur" demişti. Nail'in küçük başağa olacağı da birkaç günden beri biliniyordu. Öyleyken, yeniden bir şeye karar verilecek gibi, fısıldaşılmaya başlandı.

Pelvan Vahit, Mustafa'nın omzuna eğildi:

— Yakup amcam, Korucu Ali'yi güzel öğütlemiş. Şuna bak! Öfkesinden kulağını koparacak.

— Koparacak... Babam kızar. Sen aldırma... Nail Ağam bizim hakkımızda hayır... Hovarda bir adam! Halden anlaması hazine değer!

— Şu Topal İsmail'e bakarken aklıma geldi: Şimdi iki diz üstüne kalk, "Küçük başağa İsmail Efendi olsun" diye bağır!

— Töbe! Vallah, Ali Dayı seni tepeler.

— Aslını ararsan başağalık İsmail'in hakkı. Bağlama çalar, türkü söyler. Delikanlının parasızlıktan canı sıkıldı. Şimdi n'olacak? Hadi bizim Topal başağa, doğru hırsızlığa! Gülme. Bak topal herif davranıyor, aman "Beni başağa yapın!" mı diyecek? Tuuu...

İsmail, sakat ayağını tutup başladı.

— Ağalar, köylü sizden memnun! Biz hep memnunuz. Şurada ordu kumandanı gibi hüküm yürüttünüz, yüzümüzü ağarttınız. Ali Dayı, aferin, doğru söyledi. Bu yıl da ağalar başımızda bulunsun, gelecek yıla Allah kerim.

Murat ağır ağır karşılık verdi:

— Sağ olun. Arkadaşların sözünü kırmak iyi değildir, ama olmaz bir iş!... Battal Ağa başağalıkta kalır. Ben yapamayacağım. Demirbaş amele kısmı kocalı karı gibidir. Başı bağlı... Köprü bozulur, su basar, hat oynar, mahmuz çöker. On beş, yirmi gün köye gelemem. Ayrıca Kastamonu eğitmen kursu için dilekçe verdim. Bu iş olursa, altı yedi ay hiç yokum ben... Yamören delikanlısı, benim yüzümden dosta düşmana rezil olmasın. Eller adama söver arkadaşlar. "Nerde bunların başağası?" derler. Beni bu kez bağışlayın. Köyde bulundukça elden geleni yaparım, koşarım, köyümüzün şerefini yükseltmeğe çalışırım. Hep berabereyiz. Gönüller bir olsun! Şimdi bana sorarsanız, Battal Ağa, başımızda büyük başağa kalmalı! Küçük başağalığa Nail Ağa ile, Korucu Ali Ağa uygun!.. İkisinden birini Battal Ağa'nın yanına geçirelim, bu iş bitsin.

Murat, Korucu Ali'nin yüzüne bakıp güldü. Korucu Ali, esmer elini kaldırdı:

— Söz mu şu? Hele bak!.. Murat Ağa bizim üstümüze çöküyor. Elli evlik köyün koruculuğu bir belâ, başağalığı ikinci belâ! Korucu Ali, başağa olacaktı. Dünyada hiç mümkün mü? Ben uygun muyum ki bu lafı söyledin Murat Ağa... En doğrusu, sen kalırsın!

— Ben kalmam! İyisi, Nail Ağa'dır. Candarmalık etmiş, yol-yordam bilir. Yasadan, töreden anlar.

Nail önlemeye çalıştı:

— Yok canım! Ben başağa olamam. Ne gereği var! Bir de köy delikanlısının angaryasını mı çekelim! — Murat'ın dudağını ısırp başını yukarı yukarı salladığını görünce, sözü acele çevirdi — : Angaryadan maksat... başımızla beraber, köy hizmeti, Allah hizmeti... Ne var ki, üstesinden gelemem. Konukların kahvesi, yatağı, yemeği, odanın döşenmesi, sobanın odunu...

— Yeter Nail Ağa... paraları kesenden verecek değilsin. Masraf bizden. Sen göz kulak olacaksın. Noksan bırakmayacaksın, o kadar...

— Orası zor Murat Ağa. Düğünlerde meydan idare etmek zor... Komşu köylerden on beş, yirmi, sırasında, otuz kırk delikanlı gelir. Ağırlayacağız. Köy, köye düşman olur. "Sinsin"de kavga ettirmeyceksin! Güreşlerde maraza çıkmayacak. Zor gayet... Bize pek zor!

Battal Ağa deminden beri göz işmarlarıyla oy topluyordu. Yamaklardan birisine seslendi:

— Hadi, bizim Nail Ağa'ya bir bardak su getir!

Nail, kendisine uzatılan bardağı almak istemedi:

— Olur mu? Nasıl iş? Götür oğlum! Ali Ağa'ya götür. Olmaz, götür şunu...

Bu sırada, Hocaların Remzi, Vahit, öteki yamak hep birden üstüne yürüdüler, kollarını tuttular. Nail suyu zorla içmiş oldu. Delikanlılar yeni başağayı el çırparak selâmladılar.

Murat yerinden kalkarak köşeye Nail'i oturttu.

Mustafa, yüreğinde belli belirsiz bir burkulma duyarak Vahit'in yüzüne baktı:

— Oldu bu iş Pelvan... bundan böyle, Nail Ağa, yiğitbaşımız!

— Öyle... artık göstereyim adamlığımı...

Yamaklar, Battal'a, Nail'e, Murat'a kahve verdiler, arkadaşlara da cigara dağıttılar.

Kahveler bittikten sonra, Topal İsmail, defterle keseyi Nail'in önüne bıraktı. Eskiden beri söylenegelen öğütleri sıraladı:

— Al, paramız sende duracak bundan böyle... Dügün yapanlardan, gücüne göre para alırsın. Delikanlıyı güzel gü! Delikanlı birbirine tutkun olsun. Eski töre bozulmasın. Ağalığın yüceliği de var, cüceliği de... Hiç unutma!

— Unutmam İsmail Ağa... Ferah ol! — Nail kese ile defteri kuşağının arasına soktu — : Eski töreyi bozmayacağız. Merak etme.

Topal İsmail, yerine oturunca yamaklardan biri ortaya geldi. Büyük Başağa Battal'ın önüne diz çöktü:

— Başağa dargınımız var!

— Kim kime?..

— Pelvan Vahit'le İsmail Ağa geçende ileri geri etmişler, duyduğuma göre konuşmazlarmış...

— Peki! Dargınlık günah... Hadi, delikanlı önünde barışsınlar bakalım.

Vahit başını eğdi:

— Bırak ağa!.. Bu İsmail, bütün rezil...töbe! İsmail Ağa... bizimle hep eğlenir, laf dokundurur.

— Hele bak... Cezayı keserim. Masrafa girersiniz. “Hadi bakalım” dedim. Sıçra. Sen yaşça küçüksün. İsmail Ağa'nın elini öpeceksin.

Vahit, yardım isteyerek Murat'ın yüzüne baktı. Murat başıyla “Kalk!” diyordu. Mustafa da arkasından itiverdi. Vahit, elini uzatmış kibirle bekleyen Topal İsmail'in önüne gitti. Elini alışkanlıkla öpüp başına koydu. Dişlerinin arasından fısıldadı:

— Hele alçak topal.

İsmail başını salladı:

— Ne demek? Kusura mı bakılırmış? Çok yaşa Vahit Efendi. Aferin... işte böyle, ömrün uzun olsun. Ne de terbiye bir efendi! Pelvanlığına yüz tanık gerek...

Yüksek sesle gülüşenler oldu. Vahit ayakları dolaşarak, yüzü kıpkırmızı, yerine döndü. Mustafa'nın kulağına eğildi:

— Gördün mü? Rezilin elini de öptük. Bilsem bu gece

gelmezdim. Unutmuşum! Ulan Sıtkı! Ulan Sıtkı!

Birinci yamak Sıtkı, oynadığı oyundan memnun, başını çevirmiş gülüyordu. Topal İsmail, kasketini düzeltti, öksürdü, elini kaldırarak söze başladı:

— Yeni küçük başağa seçildi. Nail Ağa başköşeye oturdu. Dargındık barıştık. Çok şükür köy işi kalmadı. Ekinler ekildi. Dağlardan odun çekildi. Arkadaşlar bu yıl iyi çalıştılar. Yorulduklar. Hep yorulduk. — Birisi güldü — : Hep yorulduk da olura olmaza gülmeği huy ettik. Birkaç gün muhabbet hakkımız. Artık ağalar ödevlerini yapsınlar! “Vatanı kurtarsınlar!” Yamören delikanlısının fikri bu! — Sedire oturanları çepeçevre gözden geçirdi — : Söylesenize arkadaşlar, birkaç gün muhabbet yapalım mı?

— Yapalım.

— İyi olur.

— Aferin İsmail Ağa!

Topal İsmail kaşlarını çatı:

— Hep “Aferin” dersiniz. “Ne yapalım!” demezsiniz. — Battal’a baktı — : Başağa, delikanlının niyeti bozuk! “Karı getirmeli” demekte bunlar... Karı getirmek istiyoruz, değil mi arkadaşlar?

Bu soruya yaşlılardan birkaçı baş salladı. Battal Ağa bir zaman nazlandıktan sonra duvara bakarak konuştu:

— Geçen yıldan delikanlının şu kadar parası arttı. Yirmi dört liranız var. Bu para, bizim değil, sizin... Karı getirelim, derseniz, Peki! İştahınız varsa getirelim. Güleriz, eğleniriz, yeriz, içeriz. Sonunda karıyı götürür, bırakırız! — Nail’e bakıp gülümsedi — : Yeni başağanız, işin ustasıdır. Elif mi, Naciye mi, yoksa geçen yıl getirdiğimiz Zehra mı? Ya da hiç görülmedik bir yavru mu? İsteyin istediğinizi... Hadi bakalım yeni başağadan dileyin dileğinizi alın muradınızı... Kuş olur uçar, yel olur eser.

Topal İsmail, kimseye sıra bırakmadı:

— Nail Ağa’ya akıl öğretmek, hâşâ bizim haddimiz değil! Oyununa kıvrak, cilvesine oynak bir kahpe beğensin, alsın gelsin. Şuraya salıverelim de Allah sayesinde şıkır şıkır döndürelim!...

— Sus ulan!... — Nail elini dizine vurdu — : Pardon İsmail Ağa, başüstüne... Arkadaşlar istemiş. Peki!...

— Sağol... Bir küçük başağa değil, bir Hızır Peygambermiş-

sin. Parmağı kemiksiz bir peygamber... Yamören'e yaraşır canım!

Artık Başağa Battal da gülmesini tutamadı.

Vahit'le Mustafa sözün gerisini beklemeden çıktılar.

Toprak donmuştu. Gökyüzünde, yıldızlar iri iri parlıyordu. Mustafa bir zaman göğe baktı:

— Yahu, bu ne iş? Sabah oldu mu bulut basıyor, gece vakti hava açılıyor. “Gündüz bulut, gece ayaz, yıl azgını...” demişler.

— Havayı, bulutu şimdi bırak! İsmail'i gördün mü? Nail başağa olur olmaz açıldı. Hele köpoğlu köpek! Geçen yıl karı getirmek işini geveledi durduydı. “Şöyle olur Murat Ağa... Sen benden iyisini bilirsin Murat Ağa...” Murat'tan utandıydı. Bu yıl eşini buldu. Bizim Nail kopuktur. Akşamüstü bana ne dese iyi?

— Ne?

— “Siz kendinizi gösterin. Ben küçük başağa olayım. Üst yanına karışmayın. Sözüm söz” dedi.

— İşte kendimizi gösterdik, “Nail Ağa küçük yiğitbaşı olsun” dedik. Babam duyunca hastalanır, başına mendili sarar da, yatağa giriverir!

— Tez kalkar, meraklanma!... Nail'in küçük başağa olması her yönden bize iyi. Senin ahababın, bize amca oğlu. Nazımız geçer.

— Elbette... — Mustafa bir şey hatırlayarak durdu — : Vahit!

— Buyur.

— “Dışarıda bir sözüm var” dedin. Neymiş?

— Sözüm... — Vahit ablak yüzünü gülerek büsbütün genişletti — : Bu sabah söylediğimi şimdi vereceksin Mustafa!

— Neydi söylediğin? Sabahtan beri her telden çaldın.

— Unuttun mu? Bir mendillik üzüm, incir, leblebi, şeker verecektin. Fazladan adalet gösterip, arasına bir de kırmızı ayna koyacaktın.

— “Dışarıda sözüm var” dediğin bu muydu Pelvan?

— İşte bu. Şimdi eve gideriz. Elbet, bir çiğnem sakızı da sen cabadan verirsin. Karı senin gelin sayılır!

— Sakız kolay! Şartımız: Kime gideceği söylenecek değil miydi?

Mustafa, başını çeviren Vahit'in yüzünü yandan görüyordu.

Hava soğuk olduğundan cıgara içiyor gibi Pelvan'ın ağzından dumanlar çıkıyor ki tren halt etmiş... Mustafa omzuna vurdu:

— Söylesene...

— Bizim kıza gönderilecek.

— Sabriye kıza mı?

— Öyle.

— Yalana bak! Oraya yollayacak olsan bu zamana kadar benden saklamazdın. Söyle doğrusunu.

— Doğrusu bu!

— Yemin et.

— Yemin de neymiş arkadaş? — Darılmış gibi yürüdü — : Yalancı mıyız, Hırsız İsmail gibi?...

— Hırsız İsmail'i hiç karıştırma! “Vallah billâh Sabriye kıza göndereceğim!” de, kurtul!

Vahit, kısa kısa güldü:

— Ayşe'ye göndereceğim. Aldın mı?

— Ayşe'ye mi?

Vahit başını kısıp döndü. Gözleri kedi gözü gibi parlıyordu:

— Ayşe'ye! — Biraz bekledi — : Neye sustun? Senin Ayşe'ye...

— Şimdiye dek gönderdiklerini almadıydı ya hani?

— Almadı.

— Şimdi belki alır mı?

— Belki...

— Nerden çıktı bu güven?

— Doğdu yüreğime...

Mustafa uzun uzun güldü. Vahit'in şapkasına bir tokat vurdu:

— İyi, güzel!... Ben de ne sandım, Şaziye ablayı üzümle besleyeceksin sandım. Tüüü... Meğerse... Kınalı keklik başka imiş. Yolun gene yokuşa sardı hay Pelvan! Bu gece şart mı? Yarına kalsa?

— Olur. Sen bilirsin! Yarın da olur.

Şağırdere'nin suyu buz tutmuştu. Taştan taşa geçerlerken ayaklarının altında ince ince çatırdıyordu.

Gurbetçi Ömer'in penceresinden Meryem, Mustafa'ya seslenince Vahit öfkелendi:

— Yahu, bunlar senden ne ister arkadaş?

— Hiiiç. Herif yalvardı: “Yeni başağallığa kimin seçildiğini

dönüşte bana bildir!” dedi. Hava soğuk, çıkamıyor odaya...

— Peki! Yarın ben sana gelirim.

— Gel!

Mustafa yüreği çarparak Gurbetçi Ömer’in avlusuna girdi. Şapkasını düzeltiyor, “Karı incirleri yedirdi mi? Ulan aferin!” diyordu.

Meryem, elinde is savuran bir çıra ile kapıyı açtı:

— Buyur!

— Hayrola abla!... İncirleri yedirdin mi?

— Yediremedim.

— Aman... olmadı bu...

— İştten baş alabildik mi hay Mustafa? Önceki gün uğradım, orospu yokmuş... Dün baktım, kuması yanında...

Meryem, bir hoş gülüyordu. Mustafa birçok şeyleri birden düşünerek şüphelendi:

— Aman abla... Amanı bilir misin! Olmazlandı mı sakın? Pirelendi de, “Yemem” mi dedi?

Bu sırada Ömer bağırdı:

— Karı, Mustafa’yı salıverme!... Yakasından tut! Allah, Allah! Bunu çağırmak için tellâl mı bağırtmalı yahu?

Ömer gene yatağın içinde oturuyordu. Odada soba yandığından gömleğinin önü açıktı. Yatağın ayak ucunu gösterdi:

— Geç şöyle!

Meryem elindeki çırayı söndürüp sobanın tahtasına bıraktı.

— Nasılsın Ömer Ağa! Bu akşam yiğitbaşı seçildi. Gelmedin odaya...

— Gelecektim, vazgeçtim. Hava soğuk! Şunu gördün mü, şu ablan olacak rezili! “Gitme herif!” dedi. “Gök gürler, yağmur yağar” dedi. “Sel başar Sağırdere kabarır, öteki yakada kalırsın!” dedi. Bizimle gönül eğlendirmekte aklı sıra... Kızdım da yattım aşağı... Kimi seçtiler? Murat olmamıştır.

— Olmadı. Yalvardılar, çok söylediler. “Nal” dedi, “Mıh” demedi. Nail’i küçük başağa yaptık. Gelmediğin iyi oldu. “yâren”in de tadı yok Ömer Ağa... Kulak verme!..

— Elbet tadı yok. Murat akıllıdır. Ben Murat’ı severim. Murat’ın aklı, Rifat Efendi’nin aklına benzer. Mektepli aklı hay Mustafa! Tadı kalmadığından Murat başağalığı bırakmıştır. Nerde eski yârenler!...

— Eskiden yâren iyi imiş. Bakma şimdi... Bacağım uyuştı. Dizinin birini dikip oturacaksın. Başağının keyfi bilir. — Vahit'i, İsmail'i, bütün kalabalığı birden hatırlayarak nedense öfkelen-di — : Başağa, delikanlının bacağından başka bir şeye karışamaz olmuş. Bir de, gençler birbirine mutlaka "Ağa" diyecek. Dışarıda ana avrat sövüşenler, içeride "Ağa gel", "Ağa git!" Vahit'le İsmail'i barıştırdılar. Millet işin alayında... Güler Allah, güler. Yamören'in delikanlısı Topal İsmail'e kalmış. Görürsün, yakında Hırsız İsmail, büyük başağa olur. — İçini çekti — : Yamören'in adamını bu yıl Candarma Nail güdecek! Başağalığı, sözüm ona, kabullenmek istemedi. Naz etti. Hele bak! Dünyanın işi oyun olmuş. Bir aydır bize yalvarmakta oysa... "Aman beni yiğitbaşı yapın!" diyerek... Bunu bilmeyen yok! Neye naz edersin? Gösterişe! İyi söyledin Ömer Ağa, benim Murat Ağam akıllı...

Meryem sobadan odun közlerini mangala alıyordu. Yüzüne ateşin kızılığı vurmuştu. Başını çevirmeden sordu:

— Mustafa, karı getirecekler mi bu yıl?

— Getirecekler.

— Getirilmez mi? Murat başağa iken karı geldi. Nail başağa olunca iki getirmeli. Ne çareki sana faydası yok. — Omzunun üzerinden kocasına baktı — : Adam birine tutkunsa başkasını gözü görmez, isterse dünya güzeli gelsin!

Mustafa elini dizine vurdu:

— HeyAllah! Ablam bize laf dokundurmakta, ama boşuna dokundurmakta Ömer Ağa!

Meryem erkeklerin cigaralarına ateş tuttu. Dişleri beyaz beyaz parlıyordu.

Mustafa gözlerini yere eğerek telâşlandı: "Adam yahu! Ömer'in meseleden haberi var mı sakın! Tüüü..." Ömer'e uyarak kaba kaba öksürdü:

— Ulan karı milleti! Hep işiniz alay!...

Ömer karısına göz kırptı:

— Aldırma karı? Mustafa'nın kızgınlığı, incirleri yediremediğinden...

Mustafa irkildi:

— Ne inciri?

— Benden gizli mi demek?

— Şart olsun!... İncir de neymiş!... — Elinde olmadan gül-

meğe başladı — : Meryem ablam gönül eylemekte seninle...

— Peki!... Sen şimdi neden güldün? İşi sağlama bağladığın-
dan güldün! Geçenlerde baktım, bizim karı, sağa sola kıvranmak-
ta... Karı milletini ben bilirim. Yüreğindeki domuz pazarlığını,
adım atmasından sezmezsem yuf olsun! Bize kim derler? Gurbetçi
Ömer bizim adımız. Ben bindiğim kısırağın huyunu bilmezsem
yazık! “Sende bir iş var karı!” dedim. “Bir şey yok!” dedi. Hani
samana geldiği gün... Sen ambardan saman verivermişsin. “Karı
dur, sende bir iş var. Kemiklerini kırarım kahpe!” dedim. Ablanı
bilmez misin, katırlaştı. “Yok herif, kanaat olsun!” diyerek
yüzünü şu yana çevirdi. Sonunda, lafı ağzından teker teker
çektim, aldım. Bizim karı seni sever Mustafa! Ben de severim!

Mustafa terlemiş, sözünü şaşırmişti. İçinden Meryem’e sövü-
yor, kalkıp gitmek istediği halde, davranamıyordu. Ömer kaşlarını
çattı:

— Seni severim. Düşkün sıramızda iyiliğini gördük. Ama
doğrusu meseleyi duyunca öfkelen dim! Kariya az daha sopa
yedirecektin rezil! Bereket, ablan yemin etti, “Niyeti kötü değil”
diye. Öyle mi?

— Şart olsun!... Bak Ömer Ağa... kötülüğe olur mu?
Ablamın suçu mu var ki...

— Evet, suçu olmadığı anlaşıldı. Ayşe’yi almağa şart et-
mişsin!

— Şart ettik. Vallah billâh... Sen nereden bileceksin Ömer
Ağa!...

— Bilirim. Ben her şeyi bilirim. Beni hastalık kötuletti
Mustafa... ve seni severim. Ablan benden korkusuna önce sana
“Olmaz” demiş. İşte yüzü! “Kötülük yoksa benden korkma!”
dedim, “Mustafa benim ruh gibi ahabım. Bir işine yararsan
sevaptır” dedim. İncirleri benim sözümle aldı.

— Essah mı Ömer Ağa? — Mustafa az kalsın Ömer’in eline
davranacaktı — : Tüüü... Hey Ömer Ağa... Ahbablık işte böyle
olacak... Yahu, benim bir dostum varmış. Benim bu Yamören’de
bir dostum... Allah razı olsun!... Ben de sırasında adaletimi
gösteririm.

Ömer’e hemen bir cıgara verdi. Ateş beklemeden kibrit
çakıp tuttu.

Meryem sedirin üzerinde uyuyan oğluna bakarak mangaldaki

ateşi karıştırıyordu.

Mustafa, yorgandan dışarıda yalnız sarı saçları görünen çocuğu, parmağında gümüş yüzük parlayan Meryem'i, gömleğinin açık önünden sıska göğsü harıl harıl kalkıp inen Ömer'i birdenbire o kadar sevdi ki aklına başka bir şey gelmediği için son sözünü üst üste tekrarladı:

— Adaletimizi gösteririz. — Ömer'in öksürüklerini bekleyerek aralık aralık konuşuyordu — : Adaletimizi gösteririz sırasında... İsteyin isteyeceğinizi... Elbise istesin ablam... Kundura istesin...

Ömer, içini çeker gibi cıgarasını derin derin içti:

— Senin Murat Ağan'ın her sözü dört yüz dirhemdir. Okumuş çünkü, hem de iyi okumuş. Şartım var! Şu oğlan, Murat Ağan gibi okuyacak! Sen öğretmen Mahmut Bey'i bildin mi? Öyle bir öğretmene, beş tane Çankırı şeyhi kurban olsun. Murat Ağan ne der? "Köylü kısmı, karı milletini, sözüm burdan dışarı, eşek gibi kullanır!" der. "Mal gibi alır, satar" demez mi? Doğru! Mal gibi satarız şunları! Mal gibi... Yalanı yok! Eşek gibi dayığın altına yatırmaz mıyız? Hele bir karı, Hocaların Hakkı nâmerdine düşerse... Ayşe'yi gördükçe yüreğim yanmakta benim... birkaç günlüğüne. Ulan Hakkı! Ulan rezil! Kara sığıra acırsın, "Kışın ahırda kaldı, zayıfladı" diyerek ilkyazda zora koşmazsın! Eşeğin sırtı yaralansa, aklın başından gider. Hele alçak... Doğru mu sözüm Mustafa?

— Doğru!.. Doğrusun, Ömer Ağa...

— Ben doğru söylerim. Karı kısmını, aç bırakmayacaksın, hırsız olur, çok söylemeyeceksin arsız olur. Hele ayağını, başını köy yerinde, çıplak bıraktın mı, yandın! Çileden çıkarırlar. — Pencereden dışarıya, karanlığa, kinli kinli baktı — : Gözü kör olsun... Biz gurbetteyiz. Yoksa Ayşe tam sana uygundu Mustafa, tam senin dengindi.

— Sağol Ömer Ağa!... — Mustafa ancak şimdi kendisini toplayabilmiş, var gücüyle sevinmişti — : Sağol... İşte ablam!... Biz çok uğraştık ağa... Fayda vermedi. Kaderi böyle imiş... Sağol... Ablam istesin isteyeceğini... Sen de emret!

— Bırak o lafları... Hiç meraklanma! Şimdiden sonrası iyi olur. Hakkı'nın zenginliğine yaktılar kızı. Kuma üstüne satılır mı kız ehli kız? Anası olacak rezili, sen bilmezsin! Dini, imanı

paradır orospunun... “Para” de, canını al! — Boğazı kuruduğundan öksürüp öksürüp yere tükürdü. Dudaklarını yaladı —: Ulan biz öldük mü? Ankara şurası... Koca inşaat... Biriyle haber yolla kahpe! “Şöyle şöyle oldu. Kızı falanca alımsar! Ne dersin?” diyerek sor bikez, a çengi! — Parmağını Mustafa’nın göğsüne tabanca gibi doğrulttu — : Bak Mustafa, biz bu işin içindeyiz. Bundan böyle sabırlı olacaksın. Kopukluğun sırası değil. Kızı dile düşürürsen hiçbir şeye yaramaz. Karışmam! Evin erkeği biz sayılırız. Sözünden çıkmayacaksın. Köy yerinde, en ummadığın, yüreğini seyreder adamın! Aman haaa! Kızı almağa alacaksın, rezillik istemem. — Bir zaman keyifli keyifli güldü — : Ben seni neden sesledim? Ulan karı! Yüzüme bakarsın orospu! Hepsini biz mi söyleyeceğiz? İncir meselesi gelsin, alçak! Bizim oğlan ne halt etse iyi? İncirleri bütün çalmış. Bu senin ablan, anahtarı sandığın üzerinde unutmuş da...

— Aman, nasıl incirleri? Okunmuşları mı?

— Meraklanma... Okunmuşları değil! Onlar sağlamda... İyi düşünmüşüm. — Oğluna baktıkça, öfkelenmiş gibi kaşlarını çatıyor, Mustafa’ya döndüğü zaman utangaç utangaç gülümsüyor — : Aldım iti ayağımın altına geberteyazdım...

Mustafa’nın yüreğinden sanki bir yük kalktı. Elini salladı:

— Ayıp etmişsin! Afiyet olsun!... Şuna bak... Süleyman iyi etmiş. Aferin!... Çocuk kısmı tatlıyı sever! Aldırma, yarın getiririm. İki okka getiririm, üç okka gtiririm!

— Getir oh Mustafa, getir de ablan adaletini göstersiz! — Meryem’e hışımla emretti — : Ulan karı, yarın gideceksin. Dediğim gibi... Yarın... Kemiklerini kırarım alçak!... Huzurumda gülme... “Amcan seninle konuşacak” dersin kıza... Yakup Ağa’ya gelin olacak! Ne demektir bu? Yakup Ağa’nın terbiyesi, aynıyle Ankara’nın terbiyesi... Gelini sofraya oturtmakta... Yakında alır Cumhuriyet balosuna götürmezse, nah bıyıkları kazı-tırım!

Mustafa da Ömer’le beraber güldü. Yüreğine güven, sevinç, kasıntı dolmuştu. “İyi oldu incirleri oğlanın yediği... Utanmışlar! Neden utanmalı canım?” Cıgara paketini arıyor, Ömer’e gülüm-süyordu. “Şuna bak! Yalan söylediği besbelli... İnciri bu domuz Gurbetçi yemiştir ya, helâl olsun!”

Ömer, Ankara inşaatından, Rıfat Efendi’nin iyiliğinden,

Mustafa'nın taşçılığından açarak lafı değiştirmişti.

Mustafa cıgara verdi. Bir de kendi yaktı. "Yarın Pelvan hediye mendiline gelecek. Gelsin! Üzümü, inciri fazla vermeli. Hey koca Pelvan! Sana da helâl olsun! Ulan hepinize helâl olsun reziller!" Az kalsın, ateş tutan Meryem'in göbeğine elinin tersiyle vuracaktı. Sevinci yüreğinden boğazına çıkıyor, ağzını sulandırıyor. Birdenbire yalnız kalmak isteği duyup ayağa kalktı:

— Bana izin Ömer Ağa...

— Bu ne iş!... Daha erken...

— Uykum geldi! Yarın incirleri getiririm.

— Getir. Peki... Hele dur yahu, bişey soracağım: Reciliğe başlamışsın!

— Başladık! Bişey lâzım olursa çocuğu yolla!

— Sağol! Sen de zora düşer, buraya koşmazsan vallah adam değilsin! Bak, ağzımdan yemin çıktı. Süleyman'ı yollarım, bozuk para çıkmazsa yazarsın deftere...

— Elbet... Ahbaplıkta para neymiş. Defter aldım. Yazarım. Elin genişledi mi verirsin. Hiç verme, canın sağ olsun.

Meryem, önü sıra işık tutarak merdivenden inerken üsteledi:

— Mustafa, incir meselesine utandım ki ne kadar... Anahtarı sandığın kilidinde unutmuşum.

— Ayıp ettin abla! — Meryem'in gözlerine baktı. İçi bir hoş oldu — : Canın sağolsun!... Dün kariya rastladım. Suratını bizden saklamadı. Yedirdin sandım da okunmuşları, mendil hazırladım. Hediye mendili...

— Dur bakalım, onun da sırası gelecek. — Meryem gözlerini kaçırdı — : Yanıyorsun Mustafa! "Ateşim yanmadan dumanım tüter" hesabı... Meraklanma! Bizim herif sana acıdı. Ayşe'yi sarıp yatacağına kesti aklım alçak!

— Hani o günler... Düğün kurarım, ağamın düğünü gibi... Sen gelirsin. Sofaya yatakları sereriz! Gelin uyudu mu, çıkarım...

— Hele rezil... Çarparım şamarı!..

Mustafa gülerek uzaklaştı. Büyük adımlarla yürüyor, türkü söylemek isteğini zor tutuyordu. Parmağını şıkırdattı: "Mendili Meryem götürür. Meryem götürürse... Vallah billâh Ayşe 'al-mam' demez!" Birkaç adım sonra "Tüüü!" diyerek elini dizine vurdu: "Yahu, efendi! Ayşe'yi sırtımıza sarmak niyetinde bunlar! Ya Fadik n'olacak Fadik meselesini Ömer duyarsa... 'Vay, sen

benim sülâlemi hep mi belleyeceksin rezil!’ demez mi? Ne halt etmeli, peki?” Biraz durdu, şapkasını iki kere çevirdi. Kurnaz kurnaz göz kırptı: “Ne halt etmeli, ne demek! Kız ehli kız bırakılır da dul karı nikâhlanır mı, eşşoğlu eşşek? Fadik’i bırakmak yok!...”

III

Mustafa, Pelvan Vahit’e gösteriş yapmak için sandığında ne varsa hepsini dışarı çıkarıyor, döşemenin üstüne seriyordu. Vahit kalabalığa pek şaşıtı. Kiloluk cigara paketlerini de görünce sordu:

— Bana bak, arkadaş, sen reci mi oldun?

— Recı oldum, duymadın mı? Bunların hepsi aksata malı...

— Duymadım. Bize haber vermezsin, öyle ya! Biri geçen gün odada söyledi, kulak asmadım, “Bizim Mustafa değildir” dedim, “Bizim Mustafa olsa, bana söylerdi” dedim. Bizden gizli demek, bu işler...

— Söylemeye aman mı bulabildik?

— Sakın, Hırsız Topal’la ortaklığın da mı essah?

— Essah... Köylerden hurda demir toplamakta İsmail...

Demirin beş ağırlığı, incirin bir ağırlığı...

— Anladım, Ilgaz demircisine satacaksınız, rahmetli Derviş gibi...

— N’apalım. Kışın harçlık çıkar. Hadi ver mendili!

Vahit, ceketin içinden omzuna soktuğu mendili yere attı. Canı sıkılmıştı. “Bu da olmuş bir çerçi. Çerçi kısmından parasız mal alınmaz oysa!” Cebinde 60-70 kuruş vardı. Hediye parasını çıkarıp vermediği bir türlü göze alamıyordu. Mendile üzüm, incir, leblebi, boyalı şeker koyan Mustafa’nın yüzü şapkasından görünmediği için eğildi:

— Yeter yeter!

— Sen karışma!...

— Yeter... Çok oldu. Yeter arkadaş, elverir. Bırak ağdalı şekeri... Yeter ulan... Satıcı kısmında parayla her şey...

Mustafa mendilin uçlarını düğümlerken başını kaldırdı:

— Laf mı şu! Arkadaşlıkta para neymiş!

— Alışveriş başka, dostluk başka! — Pelvan’ın biraz darıldığı

yüzünden belliydi — : Ortağın da var. Bedava olmaz! Ekinle öderim bunları ben... İstersen demir veririm!

— Demir verirmiş. Hele rezil! Töbe olsun merhabayı keserim.

— Yok yahu, bizim evde işe yaramaz demir çoktur.

— Vahit... arkadaş, kaldır şu sözü aradan...

— Kaldır dersin. Ortağın Topal herifi ne yapalım? Sen bir mendil aramazsın, Topal herif, leblebi tanesini arar.

— Ne haddine, tepelerim alçağı... Reciliğe Topal ortak değil, demir toplamağa ortak... — Ayağa kalktı — : Köyde bize müşteri buluver, demir buluver.

— Kolay! “Öteyi beriyi, cıgarayı Mustafa’dan alın!” derim. Hocaların Hakkı rezili kızacak. Bırak kızsın. O da recilik yapacakmış, dükkân açacakmış. — Mendili elinde bir iki tarttı — : İyi doldurdun. Eyvallah!

— Yolla gitsin Pelvan! Dört ucunu düğümlerken mırıl mırıl sıcaklık duası okudum. Dedim ki: — Yutkundu. “Ayşe’nin” diyecekti, vazgeçti — : “Karının yüreği, işallah yumuşasın” dedim.

— İşallah!

— Hangi cadı karıyla gidecek bu mendil?

— Birisini buluruz. Eline yirmi beş kuruş verdin mi, Yam-ören’de iş görececek kahpe eskisi, kıyamet gibi...

— Hep mi para verilecek? Sabahtan beri senin para lafından bıktım. Karı kısmının başka türlü gönlü olmaz mı? Şaziye abla seni sever. Götürsün kumasına...

— Bırak şu lafları... Şaziye duyarsa ağılar beni tilki hapıyla... Kulağıma cıva akıtır.

— Neden? Ahbablıkta biribirinin işini görmek yok mudur? Sen, onun işini görmektesin, güzelce... Karının benzine kan geldi. Geçende baktım, körpe gelin gibi zülûf kestirmiş... Pınarda kıvrır kıvrır dönelemekte ki, kınalı keklik kaç para!.. Bir de Topal İsmail’i beğenmezsin!

— Topal’ın lafını etme! Başıma bir belâ sardı, belâya benzemez. Karı ne yapsa iyi? Kendi başına Sımicak’a gitmiş: “Aman Çavuş Ağa, ben dul karıyım. Kimim kimsem yok. Oğulluğumu şurada 19 lira maaşa geçir!” demiş, “Sen bilirsin!” demiş.

— Oğulluğu sen misin? İşte bunu İsmail duymalı ki... Dur aman! Çankırılı Kocaburun Çavuş yere çalarsa Şaziye'yi "Anasına bakmalı ki, oğulluğunun gayreti nasıl, anlamalı" derse...

— Sus yahu, Murat Ağam kızdı. "Ulan bu ne? Siz işi gidişata uydurdunuz, asriliğe vurdunuz. Delikanlı kısmı iş aramağa karı gönderir mi, yüreksiz?" dedi.

— Haksız mı şimdi benim Murat Ağam?

— Haklı. Haklı ama, haberimiz var mı bakalım, bizim! Kızgınlıkla "Ulan Ankara'ya giderim!" demişim. Karı akli! Ankara'ya gidilmeyecek de, demirbaş amele girilecek. Herdem yanında olacağız!

— Şaziye ablam da haklı! Pelvanlığa merak sardı bikez... Geceleri, bir iki güreş tutmazsa, uyku uyumaz olmuştur.

— Bırak, rezil etti bizi. Karı milleti gibi yok... — Biraz düşündü — : Aman haaa! Ayşe meselesini duyurmak olmaaaz!

Mustafa çıkardıklarını sandığa yerleştirmek için çömeldi:

— Otur Vahit! Süt içersin de öyle gidersin!

— Vazgeç... Anam dedi ki, "Ayrılanı çorba pişirdim. Mustafa'yı al gel!" dedi. Bizim eve gidilecek!

— Kuşluk ekmeğinde içeriz çorbayı... Sabah sabah süt iyidir. Okula gideriz doğru burdan...

— Okul da bir belâ imiş. "Ulan bizim Mustafa nerde?", "Okuldadır.", "Aman bizim Mustafa'yı gören oldu mu?", "Okulda besbelli!" Fadik'i yola yatıramadın mı daha?

— Atma Pelvan. Sanki sen Sabriye'yi yola getirdin de...

— Elbet getirdim.

Mustafa, işini bırakıp, aşağıdan yukarı Vahit'e baktı, bakar bakmaz da Pelvan'ın doğru söylediğine inandı:

— Yok canım!... Aman Vahit?...

— Elbette... Gece yatsıdan sonra geldi, konuştuk.

— Nerde? Yalana bak! Yatsıdan sonra ne demek? Babası bastırsa...

— Babası uyumaz mı? Sabaha kadar devriye mi gezecek, bu herif? Avlularında buluştuk. Kağının yanında... Bir sarıldım: "Bırak, soluğum kesildi. Uy!" dedi. Besbelli hızlı tutmuşuz!

Mustafa ayağa kalkıp cıgara paketini çıkardı:

— Hele rezil! Oncacık yavruya... Demek soluğunu kestin fukaranın?...

— Kesilsin. Kulak verme! “Kısrak milletine dost gibi bakacaksın düşman gibi bineceksin” demişler.

— Demişler ama, Şaziye gibi yaşlı kısrığa demişler. Körpe tay zora gelmez, yılar.

— Yılgınlık bizde oğlum... Fadik’e sarıl bakalım, yılar mı? “Oh!” der gizliden...

— Doğru... Vallah billâh... Hey Pelvan, sen ne bileceksin. Biz Fadik’e bir halt edemedik.

Vahit, cıgarayı kocaman parmakları arasında yumuşatmağa çalışıyordu. Kasılarak yol gösterdi:

— Taşçılığı üç ayda öğrendin. Ankara’da usta oldun, ama karı işinde on para etmezsin. “Bismillâh” diyerek dalacaksın, göğüs çaprazına... Süreceksin, devirip çift sarmayla saracaksın!

— Hele yavaş canım. Bir gün, hovardalığı da öğreniriz.

— Hiç ummam! Karı işinde yırtıcılık söker. Gerisini hiç düşünmeyeceksin. Atlayacaksın, “Başım gözüm Allah’a emanet!” hesabı... Girgin değilsin bu işte...

— Laf mı şu! Her karı bir değil... Bazısı çetin ceviz. Hadi, yiğitsen dalsana Ayşe’ye paça kasnak!

— Kulak verme! Sen meseli duymadın mı? “Odunu budağından, karıyı dudağından...” demişler. “Kıran kırana güreş” demişler!

— Hırsız İsmail’in laflarını bırak...

— İsmail’in kendisi hırsız, bacağı topaldır ama lafları doğrudur...

Mustafa, pencereden dışarıya bulutlu gökyüzüne kederle baktı:

— Sabriye’yi öptün mü gece vakti... Kağınının arkasında?... Öptün öyle ya?...

— Öpülmez mi?

— Ne yaptı? Ağlamıştır.

— Allah Allah! Ağlayacak sıra mı yahu? O da bizi öptü.

— Peki başka?... — Mustafa ceplerinde kibrit kutusunu arıyordu — : Başka dedim Pelvan... başka bir şey olmadı mı?

— Ne olabilirmiş ergen kızla? “Seni mutlak alırım” dedim. “Ben de sana mutlak gelirim” dedi.

— Şalvarına, uçkuruna dokunmadın mı? Doğru söyle...

— O ne biçim lakırdı! Alacağız ya... Yüzü kara mı çıksın

gerdek sabahı? Çarşafa tavuk kanı mı bulaştıracamız yoksa?

Mustafa, sönen cıgarasını yakmak için kibrit çakıyordu. Ucu kopuveren kibriti küfrederek yere çaldı:

— Şuna bak!

— Ne oldu sana kardaş? — Vahit güldü — : Suratın karardı.

— Hiç... N'olacak! Kibrite kızdım. — Vahit'e ateş verdi.

Kendi cıgarasını da yaktı. Duman kaçmış gibi gözlerini ufaltarak zorla gülümsedi — : Bak Vahit, inciri benden parasız alacaksın. Şart olsun, bak...

Bu sözlerin yarısında yere çömelmiş, sandığı acele doldurup kilitlemişti.

Fadik'le Sabriye'yi konuşa konuşa süt içtiler.

Avluya indikleri zaman, Mustafa bir şey hatırlamış gibi elini dizine vurdu:

— Tüüü... Nereye Pelvan? Dur yahu!

— N'oldu?

— N'oldu, dersin. "Sandığı kilitledin mi?" demeysin.

— Aman koş! Karılar yemişleri tüketir haa...

Mustafa kunduralarını çıkarıp yukarı fırladı. Sandığın kilidini açtı, küçük bir kesekâğıdına incir doldurdu. Ağzını kapatacağı sırada, ağırlığını anlamak için şöyle bir tarttı. Üç, dört inciri geri aldı: "Ulan domuz Gurbetçi... Şunları tatlı tatlı yiyecek! Bilmek-teyim dinim gibi... Dünya, çıkar dünyası yahu! Dur ama sen! Kaymağın akını yemek sırası bize de gelir işallah!"

Sandığı kaparken, geçen gün hazırladığı hediye mendillerine gözü ilişti. Biraz düşündükten sonra Fadik'e ayırdığını, ceketinin altından koltuğuna kısırdı.

Bağırmağa başlayan Vahit'e, merdivenden karşılık verdi:

— Geldim... İşte geldim efendi, sus!... Yukarı çıktığım iyi olmuş. Birine mal bırakılacaktı. Parasını peşin aldık.

— Kilidi sıkı vuraydın?

— Vurdum.

— Recı kısmının sandık kilidi zorlu olmalı...

Benimkine, Yamören'de kimsenin kilidi çıkışamaz. Anamın kilidini bilirsin. Dayısının İstanbul'dan gönderdiği Firenk kilidi...

— Bildim. İyi bir kilit. Nasıl razı oldu, para mı verdin?

— Bende akıl çoktur Pelvan! — Kurnaz kurnaz güldü — : Uğraştı uğraştı açamadı. "Amanın, benim kilidim bozulmuş

Mustafa!" diye çırpındı. Anahtarla yarım saat zorladım, "Bozulmuş bu, işe yaramaz!" dedim, "Ben sana başka kilit vereyim" dedim, "Bunu Ilgaz demircisi, bakalım, onarabilir mi?" dedim. "Hepinizin gözü kilidimdeydi. İşte bozuldu. Al senin olsun!" diye ağladı. Çivinin ucuyla halkayı araladım. Kilidi aldım.

— Ulan Firenk kilidine n'olmuş ki bozulmuş? Sen mi kurcaladın yoksa?

— Allah'ın bir işi canım, içine kibrit çöpleri girmiş.

— Kibrit çöpleri mi? HayAllah! N'arıyor kibrit çöpü? Dur aman! Hayır! Bu akıl senin değil, Topal'ın... Kibrit çöpünü kilide soktunuz... Ben bunu Binnaz ablama söylemez miyim?

— Aman sus... Töbe olsun kıyameti koparır.

— Koparır. Vay Mustafa vay! — Vahit, kolunun altındaki hediye mendilini umutsuz umutsuz düzeltti — : İsmail'in rezilliği... Dur sen, Topal herif yakında sana da bir oyun oynar. Yamören'de ortak olacak başka Müslüman yok muydu ki şeytanla çuvala girdin, Topal şeytanla...

Gurbetçi Ömer'in avlu kapısına gelmişlerdi. Mustafa, "Aldırma!" der gibi elini salladı:

— Bana izin Pelvan. Şu incirleri müşterisine vermeli! Sen buradan gidersin.

— Aman, incirlerin müşterisi Ömer mi? Tuu... bizim Topal İsmail söyledi de ben inanmadım. Meryem'le aranız iyi demek. Bu nasıl bir iş? İncirleri kocasının önünde mi yemekte bu karı?

— Sus ulan! Töbe töbe! Meryem'i bilmez gibi...

— Nesini bilirmişim? Bana bak arkadaş. Bir daha bizim Şaziye'nin lafını istemem. Bizimki kart da Meryem on beş yaşında yavru mu?

— Vallah yok öyle şey!... Aman Pelvan! Meryem duyar. Seni, bak parçalar şart olsun!

— Essah arkadaş! Meryem, adamın kafasını yarar. Aman duymasın!

— Duymasın!... Meryem abla doğru karıdır çünkü...

— Öyleyse, Ömer Ağa'ya selâm ederim! Buradan doğruca okula mı senin gidiş?

— Doğru!

— Git bakalım. Hiç umudum yok. Sen Fadik dersini ezberine alamayacaksın!

Pelvan Vahit çalımlı çalımlı yürüdü. Mustafa arkasından alayla burnunu çekti.

*

Reşit Hoca'nın eski yazı okulundan, gene duaya benzer uğultular geliyordu.

Mustafa, yukarı çıkıp çıkmamağı, çıkarsa ne yapacağını, çıkmazsa ne olacağını bir türlü kestiremeyerek sayvanın altında durdu. Vahit'le Sabriye'nin gece vakti buluştuklarını öğrendi öğreneli, Fadik işini hızlandırmaya karar vermişti.

Yukarı çıkmaktan vazgeçerek merdiven ayağına oturup bir cıgara yaktı, kendini "akıl" düşünmeye verdi. Bir zaman yukarıda okunan dersi tekrarladı: "Dal dal üssü denni, dal dal esre dinni..." Burası ocak gibi rüzgâr çekiyor, kapı ikide bir aralanıp sırtına vuruyordu. Aksırdı. Ellerini koltuk altlarına sokup ısıtmak istedi. Hediye mendili sanki canlı bir şeymiş gibi sıcaktı.

Çocuklar birdenbire seslerini değiştirdiler: "...hüvez, hutti, kelemen..." diye ebcede başladılar. Mustafa, yavaş yavaş kızdı: "Yahu! 'hutti' ne demek? hut-tii... rezillik!... Töbe, hey Allah! Adam korkar!..."

Vahit'le Sabriye'nin, yatsıdan sonra kağınının yanında buluşup neler yaptıklarını parça parça düşündü: "Dünya kötüleşmiş... Utanma kalmamış!" Bu lafları kimden işittiğini hatırlamağa çalıştı. Analığı, dün akşam, Candarma Nail'in evindeki ortak kavgasını anlatmıştı. Utanma kalmamış dünyada... Şu dünya kötüleşmiş. Yeni gelin, eski karıyı sayacak... o da bir kaynana sayılır." Analığı böyle söylemiş, kendisinin ölen karıyla nasıl geçindiğini anlatmıştı. "Ölen karı... Öz anamız! Hey fukara! Ulan anamla az mı çekiştiniz. Yalancı kahpe!" Birdenbire Ayşe'yle Fadik yan yana gözünün önüne geldi. "İkisini birden nikâhlamalı gitsin!" Bu akli pek beğendi: "Kardeş olduklarından... bir evde... kavga etmezler. Fadik ablasını sayar. İyi bir iş!" Yukarıda oda kapısı açılıp kapanınca sıçrayıp kalktı. Saklanacak bir yer aradı. Çengeli kaldırarak küçük kapıdan boş ahıra geçti. Merdivendeki ayak seslerini dinleyerek kapı aralığından gözetledi. Küçük bir çocuk, uçkurunu çözmeğe uğraşarak apteshaneye doğru koştu: Mustafa gülümsedi: "Koş yavrum, donunu ıslatırsın! Adamın

küçüğü eşek gibi... Yalan bilmez. Büyüdü mü, işi gücü yalan dolan...”

Hava, inadına kapalı olduğundan sayvanın altı alaca karanlıktı. “Şurası okul olmasa... adamları dağılmasa da içinde otursalar... Ahırda durabilir miyiz? Sopayı çekerler. Kağının yeri burada. Bu evin kızını sevdin mi, gece gelirsin...”

Apteste giden çocuk burnunu çekerek önünden geçti: “Şuna bak! Şuncacık bebe, ebcedden ne anlar? Dünya dolap olmuş, Reşit Hoca durmadan döndürmekte... Ebced dolabı!”

Aklına bir şey gelerek dışarı çıkıp, merdiveni yarıl原因 çocuğa seslendi:

— Baksana ulan...

— Buyur Mustafa Ağa!...

— Gel hele... korkma rezil! Sana beş kuruş var. İşimi görüver. Kolay bir iş!

— Buyur.

— Fadik yukarıda mı?

— Yukarıda.

— Yanına gidersin. Reşit Hoca fark etmesin, hiç kimse fark etmesin. Bacağını kırarım. Dersin ki... yavaşça söylenecek, kimse duymayacak. Dersin ki: “Anan gelmiş, seni aşağıda beklemekte... Bişey diyecekmiş!” dersin. Anladın mı?

— Anladım.

— Al şu çeyreği...

Çocuk çeyreği aldı. Yeşil gözleri akıllı akıllı bakıyordu. Küçücük burnunun ucu, metelik yuvarlaklığında kızarmıştı. Mustafa mahsustan öfkelen-di:

— Hadi ulan! Ulan eşek, gülme karşımda... yürü!...

Çocuk tahtaları gıcırdatarak koşup gitti.

Mustafa yere tükürdü. “Elinden tutar, ahıra çekerim. Bağır-sın, varsın ağlasın!”

Gürültüye kulak verdi. Ses birdenbire yaklaştı, sonra gene uzaklaştı, Mustafa kapının açılıp kapandığını anlayarak ahıra giriverdi.

Bu sefer Vahit’in Sabriye’si aşağı inmişti.

Dönüşte, merdiven kapısının önünde biraz durdu. Mustafa onu, bu kadar yakından hiç görmemiş, alıcı gözüyle hiç bakmamıştı. “Kaltak sarı saçlı... Fadik’ten azıcık uzun, azıcık ince...

ama parmakları kalın... Şunu öptün öyle ya Pelvan! Haram olsun!”

Sabriye bir zaman entarisinin yakasından parmağını sokarak omzunu kaşdı. Kaşınırken, başını sola eğiyor, belini iki yana tatlı tatlı kıvrıyordu. Sonra kuşağından küçük bir ayna çıkardı, başörtüsünü, saçlarını düzeltti. Burnunu karıştırdı.

Mustafa güldü: “Pise bak! Hele şuna... heyAllah! ‘hut-tiii!’ demeli de şu rezili korkutmalı güzelce...” Az kalsın düşündüğünü yapacaktı. “Fadik’e söyler burada olduğumuzu” diyerek vazgeçti. “Söyler. ‘Kız gitme... Mustafa canavar gibi bekliyor’ der. Koca Pelvan’la kağınının arkasında... gece vakti... bir de ‘Soluğum kesildi’ demiş, ‘Bırak!’ demiş. Bırakır mı el uşağı?...”

Sabriye gidince hediye mendilini yokladı. Avucuna biraz koku yağı döküp bıyıklarına sürdü: “Kokunun işi de bir iş değil. Önceleri keskin kokar, sonunda, besbelli, gazyağı gibi uçar gökyüzüne... yallah!”

Ebced gürültüsü yaklaşıp uzaklaştı. Mustafa avucuna tükürek hazırlandı. Bu kez gelenin Fadik olduğunda hiç şüphesi yoktu. “Oğlanlardan biri olsa, deli deli koşar. Belli bişey, salını salını gelen bizim orospu!”

Fadik merdiven ayağında kunduralarını yere attı. Ak yün çoraplı ayağını giymek için uzattığı sırada, Mustafa dışarı sıçrayıp koluna yapıştı:

- Kıpırdama... yakarım!
- Ay aman!
- Korkma!.. şaka ettim.
- Bırak kolumu!
- Korktun mu kız?
- Korkmadım. Koyver. Anam burda. Anam çağırmış.
- Başlarım ananın geçmişinden... Gel şuraya!

Fadik, ahıra çekilince gerçekten korktu. Kurtulmak için çırpındı:

- Bırak!... vallah billâh bağırırım.
- Gul ulan!... Bak sana ne geldi orospu!
- Uh ana!...

Fadik, çıplak vücuduna soğuk su atılmış gibi ürpererek hafif bir çığlıkla ahırın karanlığına girdi. Mustafa, sesini kalınlaştırdı:

- Ulan, bu da benim bahtım! “Şuraya gel!” Gelmez. Şimdi

sana ben ne yapayım çengi? Hediye mendili getirdik rezil! — Mendili koltuğunun altından dizine doğru kayırıp meydana çıkardı — : Al şunu... bak...

— İstemem. Bırak, anam gelir. — Bir yandan da mendile yan yan, merakla bakıyordu — : İstemem. Anam çağırmış...

— Anan çağırdı, ama ben dedim ki, “Abla sen işine git. Fadik’e ne emrin varsa ben söylerim!” dedim. Anan gitti. Seni bana bıraktı!

Fadik, kara gözlerini açtı. Gözleri o kadar iri, o kadar karaydı ki, Mustafa kızın yüzünde bir sakatlık görmüş gibi şaşırdı, tuttuğu kolu silkeledi:

— Al şunu! Al hadi... Anana dedim ki... “Senin kıza hediye mendili getirdim abla!” dedim, “Alsın mı ha?” dedim. “İyi etmişsin, alsın” ya! dedi.

Fadik belli belirsiz güldü. Duvara dayanmıştı. Mustafa kaçmasına meydan vermemek için bacaklarını gererek kolunu bıraktı:

— Al!

— Almam... oğlanı, demek sen öğrettin! Anam gelmedi öyle ya!... — Boşlukta gözlerini süzerek naz ediyordu — : İstemem!... mendil senin olsun... Ben mendil alıcılardan değilim!

— İstemem ne demek? Döverim. Sen şamarı bilir misin? Hele tut şunu. — Fadik ellerinin ikisini de arkasına sakladı — : Rezil, cilve mi bu! Oyun mu?

. Mendili, kızın kuşağına sokmak istedi. Kız eğilerek önlemeye çalıştı. Derisi bir hoş kokuyordu. Bal gibi...

— Al kız! Üzüm, incir koduk, leblebi, şeker koduk! Ayna var, gümüş yüzük var. Zincirli çakı bile var alçak!

— İstemem. Yapma... Ben bunları koruyamam anamdan... Anam görse beni öldürür, değnekle kafamı yarar.

— Laf mı şu? Saklanmaz mıymış? Sokarsın bi-yere... Biz ölüyoruz, bu, mendilimizi almayacak. — Yutkundü — : Kız, ben seni keserim şart olsun!...

Fadik doğrulup yüzüne baktı. Şimdi, Topal İsmail gibi, gizlice, hayın hayın gülüyordu. Mustafa gene yutkundü:

— Alacaksın. Bak küserim. Gece uyku mu var? Senin yoluna okula yazıldık. Ankara’nın bir koca taşçı ustası olup... Okula yazılmak... Al şunu...

Fadik mendili aldı:

— İşte aldım, hadi bakalım... Anam tutsun da...

— Avanak olup tutulma! İçindekileri kuşağına doldur. Çerez!... Yersin güzelce... Neyi canın çekerse, bana söyle... Sana yok yok...

Yere çömeldiler. Fadik yemişleri avuç avuç kuşağının arasına sokarken kolundaki ince, gümüş bilezikler kuzu çingırağı gibi ses veriyordu. Mustafa hediyesinin bu kadar kolay alınmasına o kadar sevindi ki boğazı kurudu, kaba kaba öksürdü:

— Kız Fadik.

— Buyur!

— Kız sana bir sözüm var. — Kör şeytan, “Öp şunu ulan” diyordu — : Bu akşam dışarı çık! Sana bak ne diyeceğim...

— Dışarı ne demek? — Fadik birden korktu, gözlerini ürkek ürkek kırıştırdı — : Hangi dışarı?...

— Dışarı dedimse uzak yer değil. Sizin sayvan... Kağının yanı...

— Çıkmam!... ölsem çıkmam... — Sabriye Vahit’le olanları söylediği için Mustafa’nın ne istediğini anlamıştı — : Ölsem olmaz.

— Neden kız? N’olur? Kağının yanına...

— Töbe töbe... vallah çıkmam... Sen beni Sabriye mi sandın?...

— Bırak şimdi Sabriye’nin lafını... kağının yanına gelirsin. Sana iki çift sözüm var. Daha iyisi, sizin evin yanında yıkık yok mu? Oraya gelirsin. Çukur rüzgâr tutmaz; kimse görmez, konuşuruz.

— Ne konuşacaksan burada konuş, ben gece vakti yıkığa gelemem.

— Neden kız?

— Yıkık yerde cin, peri olur; sarı kedi, kara oğlak olur!

— Cin, peri de neymiş. Bu akşam, dediğim gibi, seni yıkıkta beklerim.

— Hiç bekleme. Anam beni öldürür.

— Anan uyuduktan sonra gelirsin.

— Gelmem!

— Ulan, “Gelmem” ne demek! Seni alacağız ya... Bana varmaz mısın?

Fadik, başını önüne eğdi. Sıkması kırmızı, şalvarı mordu. Demin çırpınırken saçlarından bir tutam yanağına düşmüş, köpoğlusu yakıcı güzel olmuştu.

— Kız sana soru soruluyor! Bana varmaz mısın?

— Anam verirse varırım!

— Gördün mü?... Gelmem ne demek! Konuşulacak laf olur. Senin aklın ermez. Konuşmak iyidir. — Biraz sustu. İçine birdenbire dayanılmaz bir üşenme çökmüştü — : Bak, Sabriye senden yürekli. Kağınının yanına inmiş... Fazladan babası da var. Bir anasını değil, babasını da uyutmuş. Buna tutkunluk demişler Adam dağları aşar. Doğru mu?

— Bilmem!

— Bilmemmiş rezil!...

— Ben çıkamam...

— Çıkarsın, ne güzel çıkarsın! Bu gece yatsıdan sonra beklerim! — Kızın uzattığı boş mendili aldı — : Bak daha neler gelecek sana... Koku gelecek, Ankara kokusu... Saçlarına sürün! Elma biçimi sabun gelecek. Bir yüzü kırmızı, bir yüzü sarı... Gören elma sanır. Küpe gelecek...

— İstemem!

— İstemesen de gelecek! Yatsıdan sonra... Anan yattı mı, kalkar, gelirsın. Farkına varırsa o işe çıktım dersin. Ben bilmez miyim, sen Sabriye'den yiğitsin, gelirsın nasıl olsa...

Fadik, "Olmaz, olmaz!" der gibi başını sallıyordu. Mustafa, nerdeyse razı olacağını anlayarak yeniden gayretlendi. Omzunu tutup sıkarak üsteledi:

— Gelirim, de. Söyle bakalım: "Gelirim" diyeceksin. Hadi!

Merdivende bir ayak sesi işiterek öylece durdular. Küçük bir çocuk apteste geçti. Fadik birdenbire döndü. Az kalsın sıyrılıp kaçıyordu. Mustafa atılıp yakaladı, kolunu beline sarıp yeşil başörtüsüyle beraber saçlarını tutarak kızın başını büktü, gerilen ak gerdanını üst üste öptü:

— Dur kız! Dur ulan!

— Bırak... Reşit Hoca bilir, beni döver.

— Dur dedim. Süsss!...

— Oğlan bizi görür. Vay başıma!.. Bırak, oh Mustafa...

Sesi titriyordu. Nerdeyse ağlayacaktı. Mustafa soluk soluğa sordu:

— Geleceksin öyle ya!

— Bırak, oh Mustafa...

— “Gelirim” de. Şart olsun bırakırım! Yoksa kurtuluş yok!

— Bırak, gelirim!

Bu sırada çocuk geri döndüğü için Fadik kurtulduğu halde kımıldamamıştı. Mustafa, ancak o zaman, kızın nasıl titrediğini fark etti.

Küçük oğlan, Fadik’in sahipsiz kunduralarını görmüş, şaşırarak durmuştu. Fadik, bu sebepten yanağının öpülmesine seslenemedi. Fakat çocuk gider gitmez, kunduralarını bile almadan atılıp merdiveni yarıladı.

Mustafa kısık bir sesle çıkıştı:

— Kız dur!... Ulan şunları alsana...

Fadik, ürkek bir hayvan gibi, bir ayakkaplarına, bir Mustafa’ya bakıyordu.

— Korkma!... Hadi al.. Reşit Hoca bilir alçak!

Fadik gidince, yorgun yorgun ahır kapısına dayandı. Canı cıgara içmek istediği halde üşeniyordu. Kaba kaba öksürdü. Şapkasını düzeltti. Ceketinin göğsünü süpürdü. Yüksek sesle: “Ağlamadı gördün mü? Kendini öptürmeğe alıştı orospu! diyerek dudaklarını yaladı.

*

Himmet Çavuş’un odasına girdiği zaman Vahit’le İsmail sobanın başında oturuyorlardı. İçerde başka kimse yoktu. İsmail’in elindeki cıgarayı telâşla sobaya atmasından Mustafa şüplendi. Başını kaldırarak havayı kokladı. Parmağını Vahit’e salladı:

— Şart olsun Murat Ağam’a derim. Rezilliği sen ele aldın, büsbütün!

— Hayrola!.. — Pelvan Vahit, yediği bir şeyi saklıyor gibi ağzını yumruğuyla sildi — : Hayrola... rezillik neymiş?

— Ulan, dünyayı esrar kokusu kaplamış. Şunlara bak, gözleri cam gibi...

İsmail, kendini toplamıştı, inkâr etti:

— Dünyayı esrar kokusu nasıl kaplayabilirmiş, esrar içilmezince?... Tütün içtik. Yahu, artık Yamören’de tütün de mi yasak?

Biz, cıgara içerek devlet babaya hiç mi yardım etmeyelim? Bunun kârı hükümete gidiyor!

— Sus... Lafa benzedi mi şu?

— Arkadaş otur hele. Sana bir sorum var?

— Neymiş? — Mustafa sobanın önüne oturdu — : Sor bakalım!

— Okuldan mı bu geliş ortak?

— Bunu mu soracaktın?

— Yok! Sen hele söyle!

— Okuldan...

— Dersini belledin mi?

— Belledim!

— Aferin! Öğrenci kısmı dersine sıkı sarılmalı! Soracağım o değil! Olayı duydun mu?

— Neymiş?

— Söylesene Pelvan!.. — Yüzü güldü — : Bil bakalım, ben bu Pelvan'a demin nerde rastladım?

— Nerde?

— Şaziye abladan çıkarken...

— Yok canım! — Vahit'in sövmesine aldırmadan Mustafa sordu — : Ne aramaktaymış orda?

— İnceledim. Derdine derman aramakta...

Vahit cıgarasını sobanın kızarmış borusuna tutarak yakmağa çalışırken İsmail'e çıktı:

— Bak Topal herif!... Şart olsun öteki bacağı da ben kırarım.

Topal İsmail, yeleğinin altından, alay olsun diye, boş böğrünü kaşdı, Pelvan'ı duymamış gibi Mustafa'ya anlattı:

— Vahit'in bu kez derdi büyük!

— Essah mı?

— Efendi, bizim Pelvan kulunç olmuş...

— Kulunç mu? Güreşmeye hamlamış desene...

— İyi bildin, güreşmeye güreşmeye hamlamış! Şaziye ablanın bereket ki, bilgisi derin... Kulunç mulunç olursa kırmakta...

— Nasıl kırmakta?

— Belinden... Okşalayarak... Eli yumuşak bir doktor!

Vahit yumruğunu kaldırdı:

— Sus rezil!.. Allah belânı versin.

— Hey Şaziye abla! Ellerin var olsun. Sen bir Şaziye abla değil, padişahın kulunççu başısı imişsin!

Vahit'in kızmak üzere olduğunu gören Mustafa lafı değiştirmek istedi:

— Şimdi gelirken baktım, İncegeliş dağlarını kar basmış. Yakındır buraları da kapatması...

Topal İsmail gözlerini açtı:

— Bu nasıl söz, Mustafa? Dün sabah dağlara baktık da biz böyle konuşmadık mı?

— Dün konuştuğumuz benim de aklımda... Şimdi laf, hiç mi değişmeyecek? Hep kulunç üstüne mi gidecek?

— Bende laf çok! Nail Ağa bir saat önce ata bindi. Çankırı yoluna kapandı.

— Nereye? Yalana bak!

— Nereyeymiş! Yamören'in delikanlısına yiğitbaşılık nasıl olur gösterecek, oynatmağa karı getirecek! Giderken bana tembihledi: "Aman İsmail! Bağlamayı hazırla. Olursa o kadar olsun" dedi.

— Bir köyün adamını şıkır şıkır oynatacaksın İsmail Efendi.

Pelvan Vahit suratını buruşturdu:

— Oynatacak! Şunu gördün mü Mustafa? İşte bütün Yamören delikanlısının günahı bu topalın boynunadır.

— Neden efendi? — İsmail hiç korkmadı — : Bizim köylü cimridir oğlum, günahını bile adama bedavadan verivermez.

— Ulan sus... Töbe hey Allah!

Mustafa araya girdi:

— Yahu, siz çekişmeden durmaz mısınız? İsmail bir köyü değil, beş köyü oynatır. Çünkü türküsü çoktur. Sabaha kadar söylese tükenmez!

— Tükenirse ayıp...

İsmail, Pelvan Vahit'in sözünü hemen aldı:

— Tükenmez! Çünkü benim türkü çağırmaktan başka bir isim yoktur. Bağlamayı alırsam, sabaha kadar türkü çağırırım. Senin gibi pelvanlar: "Keyfinden söylüyor bu İsmail!" der. Akıllı adamlar da dert ile çalıp çağırdığımızı ossaat bilir! — Mustafa'nın gene saatine baktığını görerek meraklandı — : Hayrola ortak! Saatin üstünde aradığın ne? Okula başladın, hükümat memuru gibi saatla iş görür oldun.

— Hükümet memuru saatle mi gider gelir?

— Saatle Pelvan, öyle tutturabildiğine, değil köylü hesabı...

— Kaç saat çalışır memur milleti?

— Kanun kitabında ne yazdığını bilmem ama, mahkemede, bir de doktor işinde saati iyi öğrenmişim. Memur kısmı, sabahın alafranga. onunda hükümet sarayına bir uğrar. On birde yemeğe gider evine! Akşam üstü bir daha görünür: “İcabı düşünüldü: Yamörenli İsmail’in Köprülü muhtarının döşeğini çaldığı anlaşıldı. Yedi ay mahpusluk verdik. Hadi oğlum, Temyiz hakkın var. Yat da çık!” der. Kaputu giyer, bastonu eline alır, döner evine, bayanının yanına...

— Doktor da böyle mi?

— Doktor daha nazlı: “Neren ağrıyor hemşeri?”, “Bacak kötü doktor bey!”, “Aç bakalım!” Açarsın. “İyi, iyi, ört!” Kâğıdın başına bişeyler yazar. Yazdığı da mümkünü yok, okunmaz. Bir eczacı okur okuyabilirse... Çankırı mahpusunda okumuş herifler vardı, her kitaptan haber veren herifler! Onlar bile doktorun yazdığını bilmezlerdi. “Doktor ilaç yazdı!” diyerek hiç sevinmeyeceksin. Hitamında dört tane devlet kinini verirler. Bre doktor bey! Beni sıtma mı tutmakta ki...

Vahit, Topal İsmail’in yalanını yakaladığını sanarak elini kaldırdı:

— Ulan, hani “doktorlar iyi” dedindi?

— İyi dediğim, belediye doktoru değil. Çankırı’nın Hastane doktoru... Hastane doktorunu sen bilir misin? Kısadan bir adam! Ama, fırtına gibi! Araba tutmuş cebinden... Aylığına mı, yıllıkına mı, fayton arabası... Evine arabayla gider, hastaneye arabayla gelir. Hasta kısmına “Oğlum!” der, “Şöyle dur oğlum... Şu yana bak oğlum... Nasılsın yavrum?... Sızlayan yerin nere tosunum?” Ben hastanedeyim, karının biri geldi. Barsağı düğümlenmiş. Barsağı düğümlenmiş ne demek. Kağı kayışı gibi dolanmış barsağı nedense... Doktor, bıçak bilemeye durdu, şakır şakır... Ardından suya sokup kaynattı. Neye güldün Pelvan?

— Ulan gülünmez mi? Yalana bak!... Bütün yalancı bu herif! Yahu, doktor bıçağı ne demeğe kaynatır? Çorba gibi mi demek? Hele rezil topal!...

İsmail, yüzünü umutsuzlukla buruşturup Mustafa’ya döndü:

— Adamın pelvanına, sözüm burdan dışarı, “akıllı olur”

derler. Doğru bir laf canım!

— İsmail, bak, pelvanlığı karıştırma! — Vahit, yumruğunu kaldırdı — : Kolunu, budunu yonarım, anladın mı sen!

— Anladım, sen de anladın mı? İndir elini... Topallığı neden karıştırmaktasın ya sen?

Mustafa gene aralarına girdi:

— Kesin yahu! Bıçakları neden kaynatmakta doktor? Orasını anlayalım!

İsmail, sobaya bakarak birazcık nazlandı. Köylüyü şaşırttığına her zamanki gibi kasılıyordu. Bıyığını tuttu:

— Dünyanın yüzünde bir mikrop vardır. Mikrop böceğin küçüğü... Adama hastalık mikroptan gelir. Hastane doktoru bıçakları kaynatır ki mikroplar öle! “Bilakis” mikrop mutlak ölmeli...

Vahit Ankara hastanesinde yatıktan bunları hep öğrenmişti. Yalandan meraklanmış göründü:

— Barsağı, kağı kayışı gibi düğümlenen karıyı böyle mi sağaltmakta senin doktor? Şurada bir bıçak kaynatılsa, beride karı zıplar kalkar mı?

— Dedim ya Pelvan... Akıllısın... Sen akıllı bir adamsın kardaş. — Öfkelendi — : Yahu olur mu öyle şey? Bıçağı kaynatmakta ki karının karnını deşecek, barsağı eliyle çözecek.

— Demek, fazladan fukaranın karnını deşmek gerek... Karı artık yaşamaz hay Mustafa, neden böyle yalan söylemeli a canım? O karı ossaat ölür. Töbe töbe!...

— Bilemedin Pelvan! Doktor yard karnını karının, barsağın düğümünü çözdü güzelce... Karı bir haftada vıcır vıcır bakmağa başladı. Sonunda biz mahpusa döndük. Arkadan hastane hademesi, karı başına çökmekten mahpusa girdi. Sordum. “Karı köyüne gitti, şimdi Allah bilir ya, ekin biçer!” dedi. Hastane doktoru böyle! Ama belediye doktorunu gözüm tutmadı. Doktor da çeşit çeşit, boy boydur. İyisi var, kötüsü var.

Mustafa yeniden saatini çıkardı. Bakıp cebine soktuktan sonra, İsmail gene bir laf dokundurur diye telâşlandı. Aslı aranırsa saatin kaç olduğuna bile dikkat edememişti. Fadik'i beklemek için yıkık eve gitmesine epeyce olduğu halde, öyle, alışkanlıkla saate bakı-bakıveriyordu. Kurnaz kurnaz gülen Topal İsmail'in konuşmasına meydan bırakmadı:

— Saate baktık! Can sıkıntısı... “Yazın, güneş öğleye kadar eşekle gider, öğleden sonra hızlanır ata binmiş gibi...” derler. Doğru mu bu söz İsmail Efendi?

— Doğru ortak! Güneş, yazın öğleden sonra uçar. Bakarsın tepene dikilmiş, uykuya dalar uyanırsın. Heyvah, bakarsın, geçmiş gitmiş...

— Kışın da öyledir herhal... Buluttan görülmez de bilinmez!

— Güneş kısmı, kışın daha atiktir. Sabahtan trene biner mübarek! “Düdüdüüü!...” diyerek geçer. Aslına bakarsan, güneş olduğu yerde durmuş da, dünya dolanırmış.

Vahit, artık kızdı:

— Bunu da şimdi mi uydurdun rezil?

— Sus, töbe! Murat Ağa'nın lafıdır bu...

Vahit şaşırdı:

— Murat Aşam böyle haltetmez. Vallah billâh söylerim. “Bu Topal İsmail senin arkandan laf uydurur oldu. Bil öğren!” derim.

Mustafa, Murat Aşası'ndan bunu çok dinlemişti. İsmail'i doğrulayınca Pelvan Vahit şaşırdı:

— Murat Aşam söylediyse doğrudur. Murat Aşam yalan söylemez. Vay canına! Demek... Allah'ın bir hikmeti yahu! Bu nasıl bir iş? Güneş durmakta mı şimdicki? Peki, ağaç gölgeleri neden uzar kısalır, saat akrebi gibi döner! Hey güneş! Hey eşşoğlu eşek! Sabah sabah tepenin yanına gelir. Hızlıca koşsan tutarım sanırsın!

Vahit, birden uzanıp kendisini dalgın dalgın dinleyen Topal İsmail'in bıyığını tutup çekti. İsmail, acıyla sıçrayıp eline vurdu:

— Höst, bırak ulan! Bu da mı şaka?

— Şaka elbet...

— Bak Vahit, pelvan olduğundan bilmezsin. “Erkeklerle şaka yapma belâ çıkar, karıyla şaka yapma zina çıkar” denilmiştir. Aldın mı lafı?

Mustafa gerinip esnedi:

— Durmadan çekişirsiniz. Bıktım sizden!...

Ayrı şeyler düşünerek bir zaman sustular. Vahit, kendi başına gülümseyerek esrardan cam gibi parlayan mavi gözlerini kırıştırıyordu. Mustafa, yıkık evde bu gece Fadik'e ne söyleyeceğini tasarlamağa çalıştı. Topal İsmail, gizli bir iş yapıyormuş gibi avucuyla sakat bacağının dizkapığını okşuyordu. Ne düşündüyse

düşündü, derin derin içini çekti.

Vahit, sobaya atacağı odunu bıyıklarına yaklaştırdığı halde İsmail'in kımıldamadığını görünce sordu:

— Hey Topal Ağa, daldın gitti. Daldın derinlere...

İsmail silkindi ikisine de gülümsedi:

— Daldım sahi... — Bir daha içini çekti — : Dalmak kötü değildir. Herif ne demiş: “Derviş Yunus gel imdi / Deryalara dal imdi / Deryaya dalmayınca / Sen adam olmazsın” demiş.

— Kim bu Derviş Yunus? Topal hırsız mı sencileyin?

— Töbe hey Allah!... Sen bir gün çalınırsın Pelvan... Ağzın, gözün şu yana gider. Yunus Derviş, bir âşık derviştir. Aşk üzerine koşma bırakmamış yazmış. Aferin! İyi etmiş! Herkes pelvan mı olacak yahu?

Mustafa, İsmail'e bir cıgara uzattı:

— Al şunu!.. İç bakalım! — Arada sırada İsmail'e böyle apansız acırdı — : Hele dumanla da bir. Sonunda neye daldığını anlat!

Vahit, sobanın kapağını hızla kapattı:

— Benim bildiğim İsmail, hayırlı bir şeye dalmaz. Gene kimin canını yakacaksın, Topal domuuuz!

İsmail, kaşlarından birisini yukarı kaldırdı:

— Bu vakit can yakacak bir vakit değil!

— Öyleyse bacağına daldın. Topallığı düşündün?

— Bacağımızda ne var yahu? Günden güne sağalmakta Allahım'a şükür! Ben başka meseleye daldım, Alaman'a daldım!

— Neye daldın, rezile bak!...

— Alaman gâvuruna daldım. Geçende muhtar odasında Muhtar Ağa, Köroğlu gazetesi okudu. Dünyadan haberiniz yok da mal gibi yaşarsınız!

— Dünyaya n'olmuş?

— Alaman'ın sözünü duymadın mı?

— Duymadım!

— “Milleti yeryüzünden kaldıracam!” demekte Alaman!

— Aman hangi milleti? Bizi mi?

— Yalnız bizi değil, tüm milletleri kaldıracak. “Dünyayı temizlememiş, bana barınma yok!” diyesi...

Vahit yalandan telâşlandı:

— Temizler öyleyse... Toptan kıyar. Gördün mü işi? Aman

İsmail, daha neler demekte bu Alaman?

— Dediği şu: “Bana, bundan böyle tuzsuz yağ yemek haram olsun! Ben elime geçeni topa, tüfeğe, tanka, uçağa versem gerek... Uçaklarım öylesine çok olacak ki güneşi kapatacak silme!

Vahit, biraz düşündükten sonra güldü:

— Bırak aldırma... Ben de korktum. Ulan, bu ne biçim bir söz? Hayvan gibi bir söz! Adamın kemiklerini yağ besler. Adam yağ yemedi mi, şuradan şuraya gidemez. Yavan ekmek yiyen herif, dünya yüzünden tüm milletleri nasıl kaldıracak? Yalandır. Öyle ya... Hemi de kuyruklu yalan. — Biraz durdu — : Murat Ağam ne dedi buna karşı?

— Murat Ağa, gazeteyi okuyup bitirdi: “Kulak vermeyin, yapamaz!” dedi.

— Gördün mü, nasıl bildim! Aferin Murat Ağa! Akıl yok mu yahu? Elbet yapamaz, ne ağzına zibidinin!...

Mustafa keyifsiz keyifsiz sordu:

— Gazete hep Alaman'ı mı yazmış? Öldürme möldürme okumadı mı ağam? Biribirini vurmamış mı kimse?

— Vurmayı şuraya bırak... Dur bakalım, daha önemlisini yazmış. Bundan böyle köylü milleti, tezek yakmayacakmış. Tezek yakımı toptan yasak...

— Ne yakılacak? Hep odun mu?

— Odun da yakılmayacak. Yerkömürü yakılacak! Halisinden Zonguldak kömürü.

— İyi öyleyse!...

— Her duyduğuna iyi dersin Mustafa! Hükümet her eve subaydan bir komutan koymadıkça tezeği yakmamış edemez Bozkırın adamı... Her eve bir vagon kömür yığsa, bozkırlı, tezeği yakar gizliden, say ki rezilin, kokusuna hevesli... — Mustafa gene saate bakınca İsmail, Vahit'e göz kırptı — : Pelvan! Arkadaş saate sık bakarsa, işin içinde bir karı meselesi olduğunu anlayacak. Hovarda milleti saate meraklı olur! Gece bastırarak, el ayak çekilecek! Körduman yolu izi kapatsa daha iyi! Mustafa, oğlum! Okula başlayalı bir hal oldu sana! Fadik de ablası gibi imansız mı?

— Olmaz mı? Büsbütün...

— Karıların işi böyle kardaş. Körpesi akli ermediğinden imansız olur, yaşlısı akli erdiğinden... Meraklanma... Allahın'a

şükret efendi! “İstanbul’da işler bütün bütüne kötüymüş... Karılar etekleri baldırlara sıvamış, çorabı sıyırmış atmış.....

Vahit, Şaziye’yi düşünerek suratını buruşturdu:

— Bacakları kılıysa... Tüüü... Pisler!

— Ferah ol Pelvan, cımbızla yolar olmuş kılları İstanbul karısı... Pudrayı da sürdüler mi, tamam! Günahı söyleyenin boynuna, bir mesele daha var: İstanbul’un karısı, kaşlarını usturaya vurmuş da yerine boyalı kalem çekermiş. Buna köylü akli hiç dayanmaz, ağa, dağılır ki ne kadar...

Vahit, parmağını ısırıldı:

— İstanbul da bir İstanbul olmuş desene Topal Ağa, Ankara’yı geçmiş desene...

— İyi bildin, Ankara’yı geçmiş! İstanbul karılarının kollarında altın bilezik varmış ki, dirseklere kadar. Elde “on iki liralık” çanta... salınır gezermiş karı milleti! İstanbul’da fermanı karılar ele almış. Erkek mal gibiymiş, “sırıtakalmış fukaralar” dedi anlatan...

Mustafa elini dizine vurdu:

— Tuu... reziller! Battı erkeğin namusu temelli!

— Sorma... Battı evet... Ama sen de olsan... ne halt edeceksin bakalım! Hay Mustafa! İstanbul karısına erkeklik sökmez. Sütte leke var, İstanbul karısında leke yok. Neden aktır İstanbul karısının madeni? Güneş görmez. Hiç güneş yakmadığından suratı kuyruk yağına benzer, karagecede parlar, ışıldak gibi...

Vahit kızdı:

— Ulan, bu ne çeşit yalan! Vagon gibi art arda bağlanmış bir yalan! Güneş görmeyen karı olur mu? Hiç mi sokağa çıkmaz bu reziller?

— Çıkar, ama gezmeğe çıkar. Hemi de senin Şaziye gibi eşekle değil oğlum, taksiyle çıkar. Evde kap yumak, pırtı yumak İstanbul’da erkek kısmının ödevi, çoktan...

— Aman bizim karılar duymasın! Senin karı duymasın İsmail! Tuuu... Ovaderesi’ne çamaşıra şartolsun sürer seni!

— Olmadı Pelvan! Yamören’in karısı iyidir. Günde bir övün dövmezsen “Gönlü yok! Herifin bende, dayağı azalttı!” diye ağlar. Sus ulan kahpe! Dayağa dilekçe vermek, sana kahpe anandan mı kaldı?

Sofada ayak sesleri duyuldu. Kapiya baktılar. Nail içeri girdi:

- Merhaba ağalar!...
- Merhaba Nail Ağa!
- Merhaba!
- Merhaba!

Mustafa hemen ayağa kalkmış Vahit doğrulurken Topal İsmail'in omzuna var gücüyle abanmıştı:

— Ulan alçak Topal! Peki bu yalanı sen neden söyledin? Hani Nail Aşam Çankırı'ya gittiydi?

İsmail, kalkmadan sordu:

— Bu ne iş? Sabahki sözün nerede kaldı yiğitbaşı?
— Evet, gidecektim ya... — başlığını çözdü — : Yoldan geri çevirdiler. Kurşunlu'dan ileriye geçmedim.

- N'oldu?
- Kavat İbrahim'e rastladım!
- İşimiz uygun gitti desene...
- Uygun gitti.
- Hacer'i mi oynatacağız, demek?
- Hacer'i.

— Aman Nail Efendi, Hacer oynayacaksa, ben de bağlamayı çalarım. Hacer dediğin yavrunun körpesi...

— Evet, kötü değildir, elverir. Her havaya oynar köpoğlusu!
— Oynar ne lakırdı? Hiç bilmese yoktan var eder. İsterse oynamasın, yeter ortada salınması... Yaşa yiğitbaşı! Aferin! İşte böyle olacak! İki yıldır söylerim. "Murat Ağa iyidir, ama bu işin 'opratoru' Nail!" derim. Geçen yıl Yamören delikanlısına Murat ne yaptı? İletli karı getirdi. "Gençler dokunmasınlar da, orospuya alışmasınlar" diyerek...

Nail, Mustafa'ya göz kırptı:

— Duydun mu, Murat Ağa'nın ardından dediklerini şunun?
— Söyler Nail Ağa... İsmail bu!... Herkesin ardından söyler.
Demin İstanbul'da erkek bırakmadı.

— Benim arkamdan da söyler mi?
— Sor bakalım, işte yüzü...
— Ulan İsmail, benim arkamdan da konuşmakta mısın ileri, geri?

İsmail, elini sobaya uzatmış ısıtıyordu. Başını kaldırmadan karşılık verdi:

— Senin arkandan da söylerim! "Nail Ağa yamandır" derim.

“Çankırı’ya giderken Kurşunlu’da Hacer’i bulur da geri gelir!” derim. “Ankara’nın Kemal Paşa’sı varsa, Yamören’in de Nail Ağası var!” derim. Beğendim mi yiğitbaşı?

*

Mustafa, o gece, yatsıdan sonra yıkık evin duvarları arasında soğuktan titreyerek, bir saata yakın Fadik’i bekledi. Kız gelmedi.

IV

Hocaların Hakkı’nın ikinci karısı Ayşe, musluğun altındaki kova taşıdığı halde, fark etmeyecek kadar dalgındı. Bir eli kuşağında, öteki yanına sarkık, suyun kovada köpürmesine bakıyordu. Mustafa’nın ayak seslerini bile işitmemişti.

— Kız bu neyin nesi? Baksana, su taşı gidiyor.

Ayşe, “Ay!” diye küçük bir ses çıkarıp kendine geldi. Korkuyla iki yanına bakıp kovayı acele kaldırdı. Mustafa avuçlarını suya tuttu:

— Dalmışsın!... — Ayşe öteki kovayı musluğun altına sürmek istedi — : Şuna bak, çek hele... Suratımızı yıkamayalım mı?

Ayşe bir adım geriledi. Mustafa, başından şapkasını çıkarmayı bile unutmuştu. Ellerini yıkıyor, alttan alta Ayşe’ye bakıyordu. Karının şalvarı yamalıydı. Ayağındaki kunduralar — Meryem’in ödünç verdiği pabuçlar — dağıldı, dağılacak... Topukları erimiş gitmiş sabun gibi... Mustafa’nın yüreği sızladı. Okunmuş incirleri, Meryem iki gün önce yedirdiği için Ayşe’den artık eskisi kadar çekinmiyordu. Arkasını dönen karıya gülerek laf attı:

— Yüzünü görmeğe hasret gideceğiz. Kırk yılda bir rastlaştık! Arkanı dönersin. — Biraz bekledi — : Dargın mıyız? Dibek başında barıştık ya... Küstün mü yeni baştan? — Çeşmeyi avuçlarına akıtarak sustu — : Konuşsana kız!

— Benim konuşacak lafım yok. Ne konuşacakmışım.

— Bir laf konuş! Karı milleti laf bulur canı çekerse...

— Pınarı ver Mustafa! Suyu alıp gideyim! Evden beni gözetler kumam olacak... “Nerde kaldın?” diye çekişir!

Mustafa yüzüne su çarptı:

— Dur hele, yavaş yavaş! Yüreğimiz yandığından... Soğuk suya gayret vermekteyiz! — Ayşe canından bıkmış gibi konuştuğundan Mustafa'nın cesareti artıyordu — : Kırk yılda bir yüzünü gördük. Hemen “Gitmeli” dersin. Vahit olsa bir tren dolusu laf ederdin ama...

— Vahit mi? Hele rezil! Seni buraya Vahit mi yolladı? Sen o ipsize söyle: Boşlasın arkamda gezinmeyi... Vallah billâh Hakkı'ya derim. Kötülük çıkar!

— “Derim” dersin, demezsin! İyi bildin. Vahit saldı buraya beni... Selâmı var. Ölüyormuş kız...

Ayşe bir şey söylemeden boş kovayı musluğun altına öfkeyle koydu. Mustafa, yüzünü mendille kurularken sesini alçalttı:

— Benden neyi saklamaktasın? Benim bilmediğim mi var? Geçende sana üzüm, incir, şeker, leblebi yolladı. Mendilini yerken iyi idi, şimdi mi kötü oldu?

— Mendilini, getirenin yüzüne vurdum. Dün akşam yolumu beklemiş. Olmadık kötü lafı söyledim. Benimle uğraşmayın, Vallah billâh, işte yemin Hakkı'ya derim!

— Kız, ben de yollasam Hakkı'ya der misin?

— Rezile bak!.. Şuradan, doğru yoluna git! Ben hep eskinin, Ayşe'siyim. Kafanı nasıl yardımdı, unuttun mu?

— Ulan, senin gibi eşek olmaz! Kuma üstüne vardın. Kocan yaşlı... Ayağında kundura yok...

— Olmasın. Yaşlıymış... Oraları sizden sorulmaz. Vahit ipsizine söyle. Bikez daha önüme çıkarsa, bana öteberi yollarsa, yedi köye rezil ederim.

Akan suya bakıyor, burun delikleri korkmuş beygir gibi açılıp kapanıyordu. Kızmıştı. Ayşe, üst üste Vahit'ten laf açtığı için Mustafa kuşkulandı:

— Hep Vahit dersin. Sözün varsa ona söyle! Pelvan'la aranızın iyi olduğu belli bişey...

Ayşe, kovaları hışımla çekip hızlı hızlı yürüyüp gidince Mustafa arkasından bakakaldı. Reşit Hoca'nın okuduğu incirlerden, yazdığı muskalardan sonra karının böyle “namussuzluk” edeceğini ummadığından, çeşmeye gelmeden önce, bir torba laf tasarlamıştı. Hiçbirisini söyleyemediğine canı sıkıldı. “Dilimiz tutulmakta bu karıyı görmemizle hey Allah!” Yüzüne ateş basmıştı. “Vahit'le arası iyi bunun yüzde yüz!... Kimse anlamasın

diyerek... Ulan biz avanak mıyız?” Gittikçe şüpheleniyor, şüphelendikçe bir şeyler yapmak istiyordu. Hakkı’ya gidip “meseleyi” söylemeyi, Vahit’in ağzını aramayı, Ömer’den akıl danışmayı bir arada geçirdi aklından...

Yumruklarıyla çenesi sımsıkı, kocaman adımlarla Gurbetçi’nin avlusuna girdi. Parası çalınmış gibi içi yanıyordu.

Kapıyı açık bulduğundan, doğru Ömer’in yattığı odaya çıktı. Gurbetçi, olup bitenlerden habersiz, yatakta fosur fosur tütün içiyordu, “mal gibi” gülüyordu. Sıtmayı savuşturduğu halde, işi tembelliğe vurmuştu. Mustafa’yı görünce sevindi:

— Gel hele!... Gel bakalım, kopuk!

— Geldim. Ablam nerde?

— Dışarda. Tuz çekecek! Baksana değirmen taşlarına...

Ömer, sobanın arkasındaki değirmen taşlarını gösterip sesini alçalttı:

— Müjde, ablan incirleri yedirmiş...

— Haberim var.

— Önceki gün gönderdim, gitti. Yapamamış. Çünkü sabahları karıyı yalnız bulmak mümkün değil! Kuması, kumasının kızı... neyse, öğleden sonra kapının önüne oturmuşlar. Ayşe yün eğirmiş. İncirler düzenle yedirildi. Ablan iyidir. Seni sever. Birini bitirince bir daha vermiş. Onu bitirmiş, bir daha!... Gördün mü? Sonunda, “Aman ellerim yapış yapış oldu. Sizin tuzluk nerde kız?” demiş. Mübarek tuzu, tuzluğa bırakıvermiş. Bundan böyle, iş bizden çıktı Mustafa, senin Reşit amcanın duası gücüne kaldı...

— Kalsın bakalım!

Mustafa, lakırdıyı nereden açacağını düşünürken Meryem içeri girdi. Mustafa’ya gülümseyip değirmen taşlarının önüne oturdu. Belinden yukarısını sallayarak, kolu çevirmeğe başladı. Ağır taşların arasında tuzlar, yağlı, ıslak hışırtılarla ufanıyordu. Mustafa bir cıgara yaktı, bir de Ömer’e verdi. Belli etmeden, dargın dargın değirmene bakıyor, kocaman taşı, tek eliyle kolayca çeviren Meryem’in bu kadar güçlü olmasına şaşıyordu. “Şu ablam yiğit bir karı... Yiğit ama kolunu tutunca bir de titrer! Böylesi ağzının tadını bilirmiş!... Hele rezil topal!...” Kibrit çöpünü dişiyle sivriltiliyor, Ömer’in susmasına hem memnun oluyor, hem darılıyordu. “Koynuna girdiğimizi bilmiş de acıdığından seslenmemiş! Karıların tümü neden Ayşe’ye benzemez! Şunun hem

titremesi bol, hem yüreği yufka!” İçini çekmesi Ömer’i şaşırttı!

— Ne demek? Ulan neyin nesi bu, körük gibi iç çekiş? Oysa, güleceğin bir gün, alçak!

— Öyle!...

Ömer, Mustafa’nın dargınlığını fark edemediğinden lafı değiştirdi:

— Biz dışarı çıkamaz olduk. Köyde ne var, ne yok! Hele konuş!

— Can sıkıntısını sezinleyip nedenini öğrenmek için üsteleyeceğine umduğundan Ömer’in havadis sorması Mustafa’yı çileden çıkardı:

— Yahu Ömer Ağa! Benim havadislik zamanım mı şimdi? Havadis... yatağa oturmuşsun, Meryem ablam da dünyanın tuzunu öğütmeğe oturmuş. Bu Mustafa ne yapar? Akşam üzeri nerden gelir? Bir duyduğu, işittiği mi var demezsiniz?

— Hayrola!... N’olmuş? Kes şu gıcırtıyı be karı!... Söylesene hay Mustafa, bir kötü haber mi duydun?

— Kötü haber... elbet kötü bir haber... Bak Ömer Ağa... seni severim. Bana iyiliğin dokundu. Seni sevdiğimden... “Söyleme vazgeç!” dedim. Yürek koyvermedi.

— Yahu nedir? Töbe hey Allah! Nedir, dedim!

— Sen Ayşe’nin amcası sayılırsın. Hakkı dersin rezilin biri... Karının namusu bu köyde senden sorulur.

— Ayşe bir halt mı etmiş? Aman karı!

— Halt etmiş. Pelvan Vahit’i bildin mi? Ayşe’yle arası iyi... Buyur bakalım!

Ömer yorgana bir tekme vurdu. Uzun paçalı donu, Mustafa’yı şaşırtacak kadar temizdi. Yatağın içinde bir şey arıyor gibi debeleniyordu:

— Deme... Pelvan Vahit? Şart olsun, keserim orospuyu... Şimdilik gider... Yatırım bıçağın altına...

— Hemi de kesmezsen adam değilsin!

Meryem araya girdi:

— Durun bakalım!.. Gene birini kestiniz hırpadak... Sen neye çırpınmaktasın be herif? Mustafa, anlat hele... Düşman lafıdır. Karalama olduğu besbelli..

— Kararlaması mı kalmış bre, abla? Vahit mendil yollamış. Karı... almış mı, almamış mı, orasını anlayamadım. Yolda önüne

geçmiş. Soracağını sormuş. Karı da şıkır şıkır karşılığını vermiş. Siz bu kadar benim ahababım olup... ve de candan dost olup... Bizim alacağımız bir karı... Şartolsun... Hay abla! Tuuu...

Mustafa, elini üst üste dizine vurdu. Ömer gerçekten öfkelenmişti. Meryem'e bağırdı:

— Oturmuş, ha babam, taş çevirir. Şuna bak! Kes hırıltıyı alçak! Çankırı mağazasının tuz reciliği sana mı verildi? Kes yeter!

Meryem elinin tersiyle alnının terini silerken güldü:

— Bıraktım. İşte tamam!... Bana neden çekişmekteisin? Sizin Ayşe, Pelvan Vahit'e gönülllenmiş diyerek Yamören'de tuz çekilmeyecek mi?

Mustafa darıldı:

— Çekilsin canım. Bırak Ömer Ağa... Ablamın işi geri kalsın. Biz ölsek de yok değeri...

Ömer yumruğunu salladı:

— Karı milleti lafını bilse dünya düzelirdi mum gibi... Kız karı, seni şart olsun, dayağın altına yatırırım. Hadi koş, kunduraları al gel! Hem bizim kunduraları giyip, hem de kopuklarla... Töbe olmaz! Ben bu orospuyu kesmez miyim? Kunduralar şimdi gelecek... Laf dinlemem... Şimdi...

— Kunduraları durup dururken isteyemem ben... Eski kunduralar... Bakalım bir kez doğru mu bu iş!

Ömer yumuşadı:

— Gerçeeek! Ya iftiraysa... Gördün mü? Güzel karının köy yerinde düşmanı çok olur hay Mustafa!

— Orasını biz de biliriz ama... Peki, n'apalım? Şimdi Ayşe'yi Pelvan'a kaptıralım mı? Ömer Ağa hep susarsın. Bir akıl göstereyim demezsin!

Ömer, yorganı tekrar karnına çekti. Çopur suratı rahatlamış, gözleri kısılmıştı. Akıl göstermeğe hazırlandığı belliydi.

— Akıl... elbet akıl gösterilecek... En iyisi, ulan karı, yarın kızı buraya al gel! Ben anlarım yüreğindeki... Anlarım yüzde yüz... bize kim derler? Gurbetçi derler. Hey Rıfat Efendi! Biz akılları Rıfat Efendi'den aldık. Hiç meraklanma, yarın kızı buraya ablan alır gelir!

Mustafa birden telâşlandı. Yarın kız buraya gelir de, çeşmede kimin laf attığını söylerse, işin büsbütün sarpa saracağından korkmuştu. Bunu önlemesi için Meryem'e işin içyüzünü anlatma-

ğı tasarladı. Değirmen taşlarından birisini mutfığa götüren Meryem'in arkasından öteki taşı kucaklayarak yürüdü.

Sofaya çıkınca bağırdı:

— Kız abla! Neredesin?

— Burdayım!

— İşte... Buyur... — Ayağıyla kapıyı itti — : Taşı getirdim.

— Niye zahmet ettin hay Mustafa?

— Zahmet olur mu? — Kapıya bakarak fısıldadı — : Abla?

— Ne var?

— Yahu bu karı hep mı imansız!

— N'oldu?

— N'olacak! bombok...

— Benim bildiğim, Ayşe, Pelvan gibisine bakmaz. Ferah ol benden gizli işi yok.

— Ferah ol, ne kolay! Buraya gelmeden, çeşme başında gördüm. İncirleri yediğinden... Sokuldum. İncirler kâr etmedi abla... Karı yüzüme it gibi hırladı. "Hakkı'ya söylerim!" dedi. Bastı yemini...

— Pelvan'ı neden demezmiş kahpe?

— Pelvan'ı mı? — Utangaç utangaç güldü — : Pelvan'ı da söyler. Pelvan'a da bastı küfürü... Gönderdiği mendili yere vurmuş... Pelvan meselesine kulak verme! Ömer'e attık öyle bir söz!

— Pelvan'la arası yok öyle ya!

— Artık o kadarını bilmem. Köyün bütün kopukları Ayşe'nin ardında abla... Elini çabuk tutacaksın. Tutmadın mı yandık ki, nasıl!

— Senin derdine Reşit Hoca'nın okunmuş incirleri çare bulamamış. Ben ne yapayım?

Mustafa çömeldi, aklında hiçbir şey olmadığı halde tek tek konuştu:

— Sen şunu yap... Dersin ki... hele bir düşün canım! Bunun bir çaresi vardır bu dünyada... Sen git, konuş, dersin ki... "Seni vallah billâh alacak!" dersin. Sana laf öğretmek gerekmez! Ayağındaki kunduraları çek al... "Kız sana kundura aldırayım!" dersin.

— Dellenme! Kocalı karı, el adamının aldığı kundurayı giyer

de gezer mi köy yerinde?

— N'apalım? Yarın kız gelip Ömer'le konuşacak! Dur yahu! Sen Ömer'in aklını çevir. Kunduraları Ömer alıvermiş olsun! Amcası değil mi? Ayşe de ona yazın tarla biçiverecek... hep gösteriş! Kariya böyle anlat. Kundura istesin, pırtı istesin, altın istesin.

— Olur mu? Ömer bakalım razı gelir mi?

— Ömer senin elindeki bir iş...

Meryem, yazın Ayşe'yi kendi tarlalarında çalıştırmak aklını beğenmişti. Mustafa'nın yüzüne bir hoş baktı:

— Ağzını aramalı bir... Bakalım!... kunduraya razı gelir mi?

— Gelir. Sen razı edersin. — Mustafa sevinçle Meryem'in göbeğini avuçladı — : Sen, hey abla, razı edersin ne güzel!

— Bırak... hele domuz... etimi acıttın!...

— Bu işi gör, sana yok, yok... iste, ne istersen... canımı iste... vermeyen namert!...

— Bakalım... yarın ben giderim. Olmazsa Ömer'in yanına çağırırım... Hadi sen git içeri! "Bu Mustafa benim kariyla bir saattir n'apmakta?" diyerek herifin yüreği bozulmasın!

Mustafa az kalsın, Meryem'i kucaklayıp öpecekti. Kız ar da Ayşe'yi yola getirmes diye korktuğundan vazgeçti.

Odaya girdiği zaman içi rahatlamıştı. Ömer kapıyı gözetleyerek fısıldadı:

— Bu gece burda öyle ya... bu gece...

— Kimi sordun Ömer Ağa?

— Ulan, ben kimi sorarım? Nail bu gece kimi getirecek? Hacer'i getirecek, değil mi?

— Getirecek... Başağalar gitti, yanlarında üç atlı... Gelin de gelse, böyle gelir.

Ömer sobanın aralıklarında kımıldayan alevlere bakarak yalandı:

— Hacer iyidir! Ufaraktır ama tombalaktır, aklığı dersin, kaymak... cilvelidir haa, köpoğlusu... kuş gibi konuşur. Adam-cıldır.

— Kariyi övdün ki ağa, Ülker yıldızı gibi gökyüzüne çıkardın.

— Ben bilirim hay Mustafa! Ben kaçın kurasıyım! — Yüzünü buruşturarak başını duvara çevirdi — : Delikanlı gibi

delikanlı kalmadı bu köyde... Senin yerinde olsam, şurada durur muyum?

— Ne yapalım, biz de beygiri semerleyip arkalarından Kurşunlu'ya mı gidelim?

— Kurşunlu'da ne işin var? Kendine bul bir kafa dengi... Tenhadaki evlerden birinde bir oda döşet. Oyun bitince yüklen Hacer'i... yallah götür.

— Olur mu? İlk gecesi başağalar bize verir mi?

— Neden? Hacer'in bu köyde turşusu kurulacaksa, o başka. Nail, yollu yordamlıdır. Seni sever.

— Aman Ömer... ağam Murat duyarsa...

Ömer yere tükürdü:

— Git yüreksiz!.. tuuu... Sende hiç yürek yokmuş.

Mustafa boş bulundu; şapkasını arkaya itti:

— Bize yüreksiz dersin, bilmediğinden Ömer Ağa... — Az kalsın Hacer'i bu gece Vahit'le beraber götürceklerini söyleyecekti. Sözü değiştirdi — : Yahu! Bu köyün karısı bizde yürek mi bıraktı? Duyan olur, rezillik diz boyuna çıkar!

— Anladım... sen bu işin gelemeyeceksin üstesinden... — Bir zaman başka şeyler düşündü — : Hacer'i kim satmakta? Hep kavat İbrahim mi?

— Kavat İbrahim!

— Hey gidi İbrahim... on yıl oldu olmadı. Öyle ya, on yıl... Sımcık'tan Himmet Çavuş'a üçüncü karısını kaçırdık. Yardımcılıktan bir buçuk yıl gün verdiler bize... Dört ay yedi gün yattık. Kız babasını, zor-güç parayla yola getirdi Himmet Çavuş, bizi çıkardı. O sırada Kavat İbrahim Çankırı mahpus damındaydı. Birine silâh mı çekmiş, birini mi bıçaklamış... Orada gördüm. Çam dalı gibi, kapıdan sığmaz, bıyıklarına adam asılır, yakışıklı yığitti. O kalıpla sonunda kavat oldu. Hovardalığın, kopukluğun sonu da bu! “Sür git!” dememişler, “Gör geç!” demişler. Babasının parası tükenince... Vurucu adam demek, kendini tutamaz, pezevenk oluyor. Vuruculuk kıyıcılıktan gelir. Demek, Allah o yüzden rezil ediyor.

— Hacer'i nerede bulmuş?

— Sevip kaçırdığı zaman, karı on bir yaşındaydı. Hapse koydular. Karı bunu istemedi, boşandı. Birine daha vardı. İbrahim mahpustan çıkınca karıyı boşatıp aldı, bıçağı gücüne...

Rezilin, bizim buralarda fermanı geçmez ama, Babsa dolaylarında ağlayan bebeler susar. Edepsiz olduğundan... şerrine lânet!

— Demek, kocasından boşattı da inadına karıyı kötüye mi çıkardı?

— Değil! Evlendi, geçinemediler. Boşadı. Sonucu bilen yok! Bir de işittik, “İbrahim kavat olmuş... Hacer’i yanına almış da ata binivermiş... Şimdi hangi köyün delikanlısı yârende kız oynatmak istese, mutlak önce İbrahim’i arar.

— İbrahim de alçak imiş!

— Alçaktır. Pezevenk kısmı utanmaz olacak. Utanmaya utanmaya, demek içi boşalmakta... Şimdi herifte yürek kalmadı. Kötek tayını... Gece gündüz içer, sarhoşlukla sözünü bilmez. Buyurun dayağa... Kemiklerini kırarlar. Bir vakit ağlar... sonra güler. Kepazelik! — Odaya giren karısına diklendi — : Kız, sen nerdesin? Bir gittin mi, sonunda geri gelmezsin. Huzurumda gülme... “Bunlar aç mı tok mu?” der mi, şuna bak!... Ortalık karardı. Hani çırası yok mu bu evin?... Ulan benim evimin ışığı mı söndü?

— Taşları yerine bıraktım. Allah Allah, tuz öğütüldü, meydanda mı duracak? Hazırda yemek yok. Pilâv salayım mı?

— Pilâv uzun olur. Yumurta pişsin!

Anasının arkasında duran Süleyman sevindi:

— Oh ana!... Yumurta pişir kız!... İçim istedi.

Ömer, bu söze çok kızmış gibi gözlerini açtı, kollarını salladı:

— Sus rezil! Git suratını yıka! — Karısına bağırdı — : Ver bakalım şuradan benim yabanlık giyimleri...

— Ne var? Dışarı mı çıkacaksınız? Hava soğuk herif, bildiğin gibi değil!..

— Soğuk olsun... odaya gideceğiz!

Meryem dolabı açtı. Çiviye asılı lâcivert elbiseyi yatağın üstüne attı. Dört yumurta getirdi, tavaya biraz yağ koydu. Sobanın üzerinde bunları pişirirken dargın dargın söyleniyordu:

— Yabanlık giyimleriymiş... “Orospu karı gelmekte!” denildi mi Yamören’in mezarda olan herifleri kalkar da yürür.

— Karı!... Alırım ayağımın altına... Şimdi gidilmesin mi? Oğlanı alıp gitsem gerek... İyisi, sal-gelsin, ardımdan...

— Hiç salmam! Oğlunu al da git.

Ömer’in sekiz yaşındaki oğlu Süleyman, diklendi:

— Hele babam gitsin! Ben giderim arkadan... Senin aklın mı erer?

Oğlan suratını asmış, ellerini adam gibi kuşağının üstüne koymuştu. Mustafa güldü. Ömer kibirlendi.

— Gördün mü yavruyu? Arslan yavrusu... Ömer'in oğlu canım! Belli bir şey... — Oğluna kasılarak baktı — : Sen dur! Seni Hacer'e salsam gerek... Yuvarlasın odanın yüzünde seni... Bakalım karı kısmına gücün yeter mi alçak?

Oğlan utandı. Yüzünü soba borusunun arkasına sakladı. Meryem parmağını salladı:

— Kurşunlu'nun kahpesi oğlanın bir yerini üzmeli ki, sana sormalıyım!

— Ne edermiş kız? Karı kısmı erkek kısmına ne edermiş? Hovardalığın yolunu belletirse belletir. Belletsin!

Meryem, öfkesini yumurtalardan çıkardı. Dördünü de sobanın keskinine vurup kırarak tavaya akıttı. Odaya yanmış yağ kokusu yayılmıştı.

Mustafa aç aç yutkunurken Meryem, erkeklerin arasına sofratahtasını koydu. Yufka ekmeklerini attı. Suratını asmıştı. Mustafa'nın yüzüne bakmıyordu:

— Şaşırsın da, karıyı yatırmağa getirirsiniz!... Gerisini düşünün!

— Yok abla, getirilir mi, Alah Allah!

— Bilmem, gerisini sen düşün. Benim herif n'olsa yapar.

Ömer, kırmızı mintanından başını çıkarıp Mustafa'ya göz kırptı:

— Meraklanma karı... Buraya getirmeyiz, alır başka yere götürürüz.

Yemekten sonra Meryem, oğlunu kolundan çekti. Önüne çömelip kuşağını düzeltirken öğüt veriyordu:

— Bak Süleyman! Oyuna kaldırırlarsa, oynama...

— Oynamam!

— Aferin... “Oyna” derlerse, “Ben orospu kısmıyla oynamam” dersin.

— “Oynamam” derim.

— Kahpe sana “Anan güzel mi?” diye sorar. Başını şu yana çeviriver.

— Olur!

Mustafa anayla oğulun konuşmasını gülümseyerek dinlerken Hacer'i bu gece alıp götürceklerini Ömer'e söylemediğine seviniyordu. Soluyarak kuşağını bağlayan Ömer'e yan yan baktı: "Herif ölecek, gözü oynasta... şu Meryem'in üstesinden gel de... Adam kısmı, durumunu neden bilmez hey Allah?"

*

Odada oyun gece yarısından sonra bitti. Herkes çekilip gittikten sonra Mustafa, Küçük Başağa Nail'i işaretle dışarı çağırdı. Sofa soğuktu, karanlıktı. Rahatça konuştu:

— Kusura bakma Nail Ağa!... Bir sözün vardı, aklında mı? "Nazımız geçer" dedik, oda döşedik, sofra döktük. Aklındamı? İlk gecesi karıyı bize verecektin?

— Öyle bir sözümüz var mıydı? Peki. Bana kalsa, buyurun alın, ama Battal Ağa'ya da demeli! Ayıptır. Onun da bir düşündüğü olur belki...

— Sen söyle. Ben utanırım!

— Ulan, neden utanırsın? Adam bundan utanır mı?

— Utanırım. İsmail rezili içerde... — İsmail'in gevrek gevrek güldüğü işitildi — : Hele alçak!... Lafı tek tek uçurmakta... Topal bacağına hiç bakmaz. Oyun arası gördün mü? "Nerdeyiz yahu. Biz nerdeyiz? Gene muhabbetin olduğu yerdeyiz!" diyerek karının etini burdu. Bunca lafı nerden bulmaktasın alçak!

Hırsız İsmail'in sesi yükselmişti. Susup dinlediler.

— Yaşa abla, yaşa! Olursa bu kadar olsun canım! Hele şekere... hele asmaya, hele yosmaya... Hacer, bir Hacer değil, Lokman hekimin âbıhayat şerbeti imiş... Şuna bakın köylü! Kız dur, bacağını acıttın, rezil!... Önceki yıl, Yanlar'dan Emine'yi getirdikti. Bizi senin kadar eğlendiremedi. Ne mümkün! Sen Hacer değil Calcium ilacı imişsin. Anladın mı başımın belâsı?...

Mustafa, sinirli sinirli güldü:

— Demek, Battal Aşam'a biz mi söyleyelim?

— Sen söyle! Bana sorarsa, "Olur" derim.

Mustafa odaya girdi. Vahit, kendisine bir iş bulmuş, yamaklarla odayı toplamaya girişmişti. Cigara artıklarıyla dolu tabakları bir eski tasa döküyordu.

Battal Ağa, köşedeki kasıtlı duruşunu, kalabalık gittiği

halde değiştirmemişti. Yanbaşında Hacer'in Topal İsmail'le cilveleştiğini fark etmemiş gibi cıgara içiyordu.

Mustafa gerçek bir utançla yaklaştı:

— Kusura bakma, Battal Ağa! Sana bir sözüm var ama, böyle şeylere kızarsın, “Nazım geçmez” diyerek...

— Neymiş? şimdiye kadar ben senin hangi sözünü kırdım?

— Eksik olma. Bu gece... İznin olursa...

— Ne izni?

— Ne olduğunu bilirsin!

— Keramet sahibi miyim ben? — Battal, gençlere yüz vermemek için ağır davranıyordu. Başını evirdi — : Mal sizin, alın, götürün. Biz kendimiz için getirmedi, sizin için getirdik.

— Oldu mu ya! Bak darıldın Battal Ağa! Biz sana güvendik, oda döşedik, masraf ettik.

— Allah Allah! Oğlum, siz bana gvenmemişsiniz, kendi yiğitliğinize gvenmişsiniz. Size verileceğini nerden bildiniz de masraf ettiniz? Ya biz başka birine...

— Yiğitbaşlarımıza bir parça nazımız geçer dedik. —

Mustafa telâşlanmıştı. Yutkundu — : Sana güvendik Battal Ağa! Sana güvendik de masraf ettik.

— Arkadaşın kim? — Battal, arkası dönük Vahit'i, gözünün ucuyle gösterdi — : şu yamak yardımcısı mı?

— İyi bildin, Vahit'le!...

Topal İsmail: “Kız dur, bacağımı acıttın kahpe!” diye fıkır fıkır gülüyordu. Mustafa öfkelendi, baktı:

— Vahit'le götüreceğiz Battal Ağa! Bu gece bizi kırma... bu gece bize bırak, yarın gece kime verirsen ver!

Battal, işi daha önce Nail'le konuşmuştu. Lafı eğlenmek için uzatıyordu:

— Odayı nerede dşediniz?

— Bulduk bi-yer... Dşedik!

— Size gtremezsın! Murat Ağan seni keser. Nerde bu ev? Uygun mu bakalım!

— Uygun! Köyün dışında...

— Köyün dışında, ne demek! Evi söylemeden olmaz. Bira kopuk gelir yaban köyden... Yerini anlayalım. Kızılıbrik delikanlısı arkamızdaymış...

— Vahit'in evine götürülecek.

— Peki. Şimdi oldu. Hadi, çağır bana Nail Ağa'yı...

Mustafa, kolundan çekerek Vahit'i dışarı çıkardı. Pelvan merakla sordu:

— Ne diyor Battal? Olur dedi mi?

— Nail'le konuşacak.

— Konuşsun. "Aman" diyeydin. İyice yalvardın mı?

— Yalvardım. Naz ediyor. Yahu bunlar nasıl bir adamlar?

Yamören'in insanı gibi insan bu dünyada bulunmaz.

— Aldırma... Hacer de bir Hacer'miş. Yakıcı güzel yahu!

— Gerçek! Yakıcı bir güzel.

— Topal'a bir kızdım. Yârende olmasak, şamarı yedi gitti-ydi. Allah işini bilir. Ayağı topal olmasa karıyı elimizden aldı gitti-ydi.

— Uydurdum yalanları... "Oda döşedik, masraf ettik" dedim. Battal Ağa, "Nerde bu oda?" diye sıkıştırdı. "Kızılıbrik delikanlıları basarlar da Hacer'i elimizden alırlar" diye korkmakta Battal Ağam!

— Yahu, bizi yavru mu bellediler?

— "Vahit'lere götüreceğiz" dedim.

— Söyle... N'olurmuş?

— Karıyı eve bırakınız. Ben, bizden öteberi getiririm. Anam bize yumurta pişirir. Senin yattığın odada soba var öyle ya?

— Laf mı şu? Elbet var!

— İyi...

Bu sırada Topal İsmail, kafasını kapıdan çıkardı:

— Vahit Pelvan, Mustafa Usta! Hele buyurun aslanlar!

Mustafa önden girdi. Hacer, Başağa Battal'ın dizi dibine oturmuş cigara içiyordu. Elinde cigara olmasa, adamın yüzüne dik dik bakmasa küçük bir kız çocuğu sanılırdı.

Nail, ayakta yere bakarak konuştu:

— Abl! Sen bu gece, bu ağaların konuğusun!

Hacer, sigarası ağzında, Mustafa'ya güldü. Mustafa o kadar sevindi ki, az kalsın, "Haydi buyur abla!" diyecekti.

Karı, cigarayı tabağa bastırarak ayağa kalktı. Sırtında uzun etekli bir şehir entarisi vardı. Beline gümüşlü bir kemer takmıştı. Baröştüsünü düzeltirken ayak değiştiriyor, belini kıvırdıkça kemerindeki aynalar parlıyordu.

Vahit köşede duran feneri yaktı. Mustafa bir türlü "Buyur!"

diyemiyor, Vahit bir türlü fenerin kapağını kapatamıyordu. Bereket, Topal İsmail, saz çalar gibi elini kuşağının üzerinde oynatarak alaya başlamıştı:

— Haydi abla, üzme, yeter / Bitti yâren yandı fener / Bu tosunlar seni bekler / Hacer ablam cömert deyû / Hak belime kuvvet deyû!

Aşağıda Mustafa gizlice tabancasını yokladı. İki yandan karının kollarına sımsıkı girerek yürüdüler.

Karı yatsıdan beri durmamacasına oynadığı için terlemişti. Bihoş kokuyordu.

*

Vahit anasını uyandırmağa gittiğinde Hacer’le Mustafa oda-
da yalnız kaldılar. Soba iyi yanıyordu. Karının sırtında entariden
başka bir şey olmadığı için yolda üşümüştü. Tombul ellerini ateşe
uzattı. Mustafa kolundan çekti:

— Hele otur abla! Dinlen biraz!... Yak şunu.

Hacer cıgarayı alırken dişlerini gösterdi:

— Koca oğlan sana mı bıraktı beni?

— Allah razı olsun, bıraktı.

— Hemen “Allah razı olsun” deme! Odada küçük oğlanı
nasıl yoğurdum, yuvarladım. Bakalım, sen güreşte bana çıkabilir
misin?

— Aman, hangi oğlanı? Gurbetçi Ömer’in Süleyman’ı mı?
Vay abla vay!... Sen beni Ömer’in oğluyla bir mi tuttun? Demek
biz şimdi yedi yaşında bebeyiz?

— Öylesin! Boyun ne, posun ne?

Mustafa, pusudan atlar gibi birdenbire Hacer’e sarıldı. Karı
“Uy” dedi ama, ne kurtulmağa çalıştı, ne de titremeğe başladı.
Tiftik çuvalı gibi yumuşacıktı, ama kurşun gibi de ağırdı. Mustafa,
ateşin karşısında ısınmış yanağını öptü. Vahit’in ayak sesleri
işitilince geri sıçrayıp sordu:

— Uyardın mı?

— Uyardım.

— Ne dedi?

— Hiç... Gelsene az...

Sofada, Vahit gülerek anlattı: Anası kızmış: “Ben karışmam,

ne yumurta kırarım, ne 'hoşgeldin' derim diye direnmiş...

— Şuna bir laf söyle... Seni sever, çıkmaz sözünden...

Mustafa, şapkasını düzelterek bir yalan düşündü. Besmele çekip öteki odaya girdi. Vahit'in anası yatağının önünde ayakta duruyordu. Pek ufak-tefekti. Ürkerek kapıya bakmış, yüzünü örtüvermişti. Mustafa sesini alçalttı:

— Gördün mü olan işleri teyze! Tuu... — Vahit'in anası dargın dargın başını salladı — : Bana mı kızdın? Şuna bak! Biz, ne kadar söyledik. "Teyzem darılır" dedim. Ne fayda! Yiğitbaşılar sizin evi uygun gördü. "Olmaz. Hiç olur mu? Teyzem kızar, dinime, imanıma!" dedim. Vahit de "Olmaz!" dedi. Söz dinleyen nerde? "Şimdi köyümüze gelmiş bir Tanrı konuğu... Ortada mı kalsın?" dediler.

Vahit'in anası biraz yumuşadı:

— Benim oğlan getirmek istemedi mi essahtan?

— İstemedi kanaat olsun! "Hiç olmaz!" diye bağırды.

— Yiğitbaşılar neden bizim evi uygun görmüşler. Hele bak! Ne geziyor elin orospu karısı bizim evimizde?... Koca köyde, başka ev bulamadılar da bizim eve mi kaldılar?

— Oldu bi kez teyze! Karı birkaç gün burda... Sırayla kalacak. Bugün sizde, yarın bizde... Vahit dedi ki: "Anamın yüreğine kötülük gelmesin!" dedi. "Ben böyle orospulara el mi sürerim!" dedi. Sana ispat: Ben de burada yatacağım. Üçümüz bir odada... Sedirde Vahit'in yatağı var. Yere bir döşek daha ser.

— Vahit: "El sürmem!" dedi öyle ya?...

— Yemin etti ki, ne kadar...

— Hay Mustafa, karı bu odada yatsın, benim yanımda...

— Aman teyze! Olmaaaz! Kızılıbrik delikanlısı bu karının arkasında. Yamören'e düşmanlıklarını bilirsin. Pencereden girerler, kaçırırlar. Hadi gece vakti dağlara düşmeli. Köyün alnı lekelenir! Adamlar ölür. Yiğitbaşılarımız karıyı bize ısmarladı. Yarın noksansız geri verilecek. — Babasının sık sık söylediği bir sözü gülerек tekrarladı — : Emanet ciheti, kendi işinden muteberdir. Hadi, sen içeri gir! "Hoş geldin" diyeceksin. Aslına bakarsan, o da garibin biri... Tanrı misafiri... "Kalk şununla git!" dediler, buraya geldi. "Yok, ötekiyle gideceksin!" deselerdi, Yukarı mahalleye giderdi. Bir suçu mu var? Yere bir yatak daha serersin. Yumurta pişir, biraz da yoğurt koyalım. Ben de öteberi

getiririm evden.

— Sen neden öteberi getireceksin? İstemez! — Kadıncağız, yabancı erkeğe çıkıyormuş gibi örtüsüyle yüzünü sardı — : Başıma gelenler. Oğlun var, derdin var!

Mustafa, odaya dönüp, Vahit'e "Oldu" işaretini verdi. Ayağa kalkan Hacer'e elini salladı:

— Otur abla, otur. Pelvan'la ne konuştunuz? Isındın mı?

— Isındım. Sevdim sizin köyü. Terbiyeli buranın delikanlısı... Oyunları da iyi oynuyorsunuz. Saz çalan herif buralı mı?

— Buralı. Pek mi beğendin?

— Beğenilmez mi? Sazı inletiyor.

— Hem inletir, hemi de sabaha kadar söylese türküsü tükenmez.

Vahit somurttu:

— Bırakın pisin lafını!... Bıyıklarına aldandınsa yanıldın abla, bacağı topaldır, bir; huyu bozuktur, iki...

— Topal ya... Önce fark etmedim. Yiğitbaşların önünde bacağına uzatmasına şaşıtm da, "Terbiyesizin biri besbelli!" dedim. Topalmış. Yazık. Anadan mı topal?

— Topallığı sonra ama rezilliği anadan...

Gülüşürken Vahit'in anası kapıyı açtı. Eşikte biraz duralayıp içeri girdi.

— Hoşgeldin kızım!

— Hoşbulduk anacağım! — Hacer koşup elini öptü — : Gece vakti uykudan mı kalktın? Seni rahatsız ettik.

— Zararı yok.

— Hangisi senin oğlun?

Yaşlı karı, delikanlılara şaşkın baktı:

— İki de benim oğlum! Birinin babası yok, birinin anası...

— Dur bakalım! — Hacer parmağını yanağına dayadı — : Sen söyleme... Ben oğlunu bilirim. Sana hangisi benzemekte? Sen ufaksın. — Birdenbire Mustafa'yı gösterdi — : Şu!... Senin gibi ufak çıkmış...

Mustafa başını salladı:

— İyi bildin abla! Ana, benim ana...

— Allah bağışlasın, ananı pek beğendim.

Vahit'in anası, örtüsünün altından güldü:

— Beni beğenmek para etmez. Oğlumu beğenmeli!...

— Ah anacığım! Oğlunu beğenmesem buraya gelir miyim? Bak bana... Sen de beni beğen. Ben senin gelinin olacağım. Burada kalacağım hep... Bildin mi? Beni gelin ister misin? İşini görüveririm.

— Oğlum isterse ben de isterim.

Yemek hazırlanıncaya kadar Vahit'le Hacer el kızartmaca oynadılar. Vahit ağır davrandığından ellerinin üzeri hemen kıpkırmızı oldu.

Yemeği çabuk bitirdiler. Vahit'in anası yere bir yatak serdi. Mustafa siniyi sofaya çıkarınca fena halde utandı:

— Bu ne? Töbe olsun teyze! İstemez yahu!

Vahit'in anası, iki bakır ibriği uzattı:

— Ul şunları! Al dedim!

— İstemez, töbeee... Sen bizi o yolda mı sandın? Gücenirim bak! İstemez. Allah Allah!...

— Söylenme, hadi al! O karı şeytanın kendisi... Sizi sabaha kadar çok aldatır. Al hadi!

*

Mustafa uyandığı zaman nerdeyse öğle olacaktı. Vahit'le Hacer yerdeki yatakta sarılmış yatıyorlardı. Karının sarı saçlarından kalın bir örgü yastıktan sarkmıştı. Ağzı biraz açıktı. Akşamki yakıcı güzelliği kalmamıştı. Gürültü etmemeğe çalışarak acele giyindi. Ayaklarının ucuna basarak odayı bir dolaştı. Sanki böyle işlere alışıkmiş gibi hamamlığın önünde duran boş ibrikleri eline alıp dışarı çıktı. Vahit'in anasına görünmeğe utanıyordu. İbrikleri merdiven başına bırakarak aşağı indi. Avludan hemen çıktı.

Kış güneşi, kara bulutların arasından köyün yarısına vurmuştu. Ama donmuş toprak kaskatıydı.

Soğuk havayı içine çekti. Boynunda — gece Hacer'in ısırdığı yerde — : bal gibi tatlı, tüy gibi hafif bir sızı duyuyordu. Kolları, bacakları yorgundu ama keyfi yerindeydi. Elleri pantolonun ceplerinde ılık çalarak Orta mahalleye doğru yürüdü. Harmanlardan geçerken, dibek taşının beyaz beyaz parlaması, birdenbire Ayşe'yi hatırlattı. Gülümsedi. Kendi avlularında küçük eşek, sırtını titretip kuyruğunu sallayarak duruyordu. Anasıyla yengesi-ne görünmemek için hızlandı. Ömer'in merdiven kapısı açıktı.

“Girsem mi, girmesem mi?” diye düşünerek biraz durakladı, sonra Sağirdere’yi geçti. Karşıda Himmet Çavuş’un gençler odasının bacasından duman tütüyordu. “Topal İsmail, sobanın önüne bacağını uzatmıştır” diye gülümsedi.

Ayşe’nin kocası Hocaların Hakkı, avluda sapan demiri biliyordu. Mustafa selâm verdi. Hakkı o kadar uzun boyluydu ki, çömeldiği halde, ayakta duruyormuş gibi Mustafa’yı şaşırtmıştı. Yüzünü yıkamadığını hatırlayarak caminin önünden geri döndü. Çeşmede karılar, ikişer üçer toplanmış konuşuyorlardı. Mustafa şapkasını düzeltti. Yaklaşınca bir kocakarı başını salladı:

— Hayrola Mustafa, su mu gerekti yavrum?

Karılar gülüşmeğe başladılar. Mustafa buraya geldiğine pişman oldu. Kocakarı elini salladı:

— Çekilin bakalım! Verin pınarı Mustafa Ağa’ya. Nerden gelmekte bu aslan, zorlu uğraştan gelmekte...

— Bu nasıl bir laf Hanife ana?

— Doğru bir laf. Bak dinle hay Mustafa! Yamören’e misafir gelen karının adı Nazlı değil mi? İyi dinle: Vaktin birinde âşık ne demiş! Demiş ki: “Nazlı nazlı öter sılanın kuşu / Kendi sılasına sığmayan kişi / Eller sılasında dinç olmaz başı / Nazlı yare düştü gönül vah oldu.” Beğendin mi?

— Beğenmedim.

— Neden?

— Karının adı Nazlı değil.

— Aman biz yanlış mı belledik?

— Yanlış anacağım. Adı Hacer! Hadi bir mâni de buna söyle bakalım! — Fadik’in yaklaştığını görünce sertleşti — : Lafı uzatınız. Yüzümüzü yıkamayacak mıyız reziller? Açılın!

Hanife’nin kovaları doluyordu. Karı hiç aldırmadı. Belli ki, Hacer ismine uygun bir mâni düşünüyordu. Mustafa utandığı için konuşmak istedi.

— Âşık kısmının lafını nerden açarsın, Hanife ana? Âşıktaki laf çok olur ama her zaman üstüne vurduramaz!

Ayşe’nin ortağı Gülizar deminden beri hazırlanıyordu. Mustafa’nın karşısına dikildi:

— Nasılmış bu Hacer?

— Bırak abla! Sen de Hanife anaya uydun. Aferin!

— Ben Hanife anaya uymadım. Nasıl bir Hacer’se, “Bize de

oynayıversin!” demekte Yamören’in karısı...

Karılar, bu sözü çığırışarak doğruladılar.

— Biraz da biz görelim!

— Temelli sizin değil ya!

— Karıların hiç mi hakkı yok delikanlı parasında?

Mustafa kaşlarını çatı:

— Ben yiğitbaşı mıyım ki, bu sözü bana söylediniz? Karıda hakkınız varsa Battal Ağa’dan isteyin!

Hanife ana, Mustafa’nın omzunu yumrukladı:

— Adını verdin, Hacer imiş. Boyunu posunu da ver bakalım.

— Boyu posu n’olacak! Hadi eğlenmeyin. Sizin aklınızdakini ben bilmekteyim ama biz karı marı görmedik! Bişeyden haberimiz yok. Boyunu posunu merak etmiş. Boyu kendine yeter!

Çeşmeye yeni gelen bir karı, bakraçları kolundan indirdi. Mustafa’nın son sözlerini işitmişti. Anlatmağa başladı.

— Ben gördüm! Şöyle şu kadar... — Eliyle gösteriyordu — : Pek boylu değil ama tıkız. Dur bakalım, Fadik boylu...

Mustafa, Fadik’e baktı. Fadik dargın dargın başını çevirdi. Karı bağıra bağıra anlatıyordu.

— Pelvan Vahit’in evine kondurmuşlar. Demin avluya çıktım. Baktım Vahit’in avlusunda bir karı... “Aman komşuya gelin mi kaçırmışlar!” dedim. Baktım, şalvarı, sıkması, üçetek entarisi yok. Bildiğimiz şehirli karısı... Aklıma geldi. “Delikanlının getirdiği orospu, sakın bu mu?” dedim. Karıyı bir iyi gözledim. Sanyağız birkarı... Beli gümüş kemerli... Alçağın her yanı oynamakta dururken...

Mustafa yere tükürdü:

— Allah belânızı versin! Açılın ulan reziller! Sizin evinizde hiçbir işiniz yok mu?

Şapkasını arkasına atarak yüzüne su çarptı. Mendiliyle kurulanarak çalımla yürüdü. Köy karılarına türkü olmuşlardı. “Orospuyu avluya salıvermiş bizim Pelvan! Hele eşek!” diye söylenerek gençler odasının damına çıktı. Çeşmeyi gözetledi. Karılar konuşup gülüşüyorlardı. Fadik kovaları doldurdu. Caminin arkasına doğru yürüyünce, Mustafa damdan koşarak indi, dar yola girdi. Göreceklerine, kızın bağıracağına aldırmıyordu. Yıkık eve neden gelmediğini soracaktı. Aralarına iki adım kala seslendi:

— Kız Fadik!

Fadik durup döndü. Mustafa yaklaştı. Ağır kovalar, kollarını aşağı doğru çektiğinden Fadik daha ince, daha çelimsiz görünüyordu. Mustafa gülümsedi:

— Gözleye gözleye, gözleyemez olduk. Ver de, elinden bi su içelim! — Kız geri çekilmek istediği için çömelerek bakracın sapını tuttu — : Ver kız! Sen yezid misin? Versene! Şuna bak!... Yetti senin ettiklerin. Şamarı çarparım şartolsun.

— Git, suyu sana Hacer versin.

— Kim versin?

— Orospu karı!...

Mustafa, Hacer meselesine Fadik'in kızdığını çeşme başında anlamıştı. Bunu nedense pek beğenerek gülmesi tuttu:

— Şuna bak!... Hemen inandın mı rezil? Bütün yalan! Köy yerinin kara çalmalarını sen bilmez misin?

— Kara çalma yok! Hep doğru...

— Yalan kız... Hele suyu içelim, anlatırım. Bak n'oldu? — Fadik kovayı artık çekmedi. Mustafa, ağzını suyun yüzüne dokundurarak üç, dört yudum içti — : Eksik olma!... — Ayağa kalktı, dudaklarını elinin tersiyle sıvazladı — : Diyeceğim şu: Bak sözümü dinlemezsen... “Başüstüne” diyeceksin. — Biraz düşündü, bu gece Hacer'in oyunundan vazgeçemedi. Parmağını salladı — : Bu gece değil, yarın gece... yastıdan sonra yıkık eve geleceksin. Konuşuruz!

— Gelmem. Yıkıkta seni Hacer beklesin!

— Başlatırsın Hacer'den... Suç sende! “Yıkığa gelirim” dedin. Gece vakti beklettin. Dondum kız. Şart olsun sabaha kadar... İmansız köpoğlusu! Gelmedin! O kızgınlıkla, biz de bir halt ettik. Bak, yarın akşam seni beklerim. Yarın akşam gelmeli. Dinime imanıma başımı belâya sokarsın! Gelmezsen, kanaat olsun Hacer'i alır, eve götürürüm.

— Götür. Ben yıkığa gelemem. Hiç bekleme!

— Ben beklerim. Yatsıdan sonra bir saat beklerim. Gelmezsen, bak yemin ettim, evinizi basar, seni zorla çıkarırım.

— Anam bağıırır, ben bağıırım!

— Artık bağırmağa meydan bırakırsam bağıırırsın. Ölüyoruz kahpe!... Gece vakti... rüzgâr eser. Soğuk... rezil-ımanlı! Ben seni alınca, bunların öcünü çıkarmaz mıyım?

Fadik, boynunu bükerek gülüvermiş, salınarak yürümüştü.

Mustafa arkasından, dudaklarını yalaya yalaya bir zaman baktı. Bu Fadik için Topal İsmail bir gün, “Fidan gibi maşallah!” demişti. “Fidan gibi evet! Topal haklı” diye güldü. Birden, geçen yıl burada Ayşe’yi beklediği aklına geldi. “Gözleye gözleye gözleyemez olduk...” sözünü Candarma Nail’in öğretmenli okulda nasıl ezberlettiğini hatırladı. “Ablası kadar imansız değil bu Fadik! Yarın gece yıkığa gelir öyleyse...” diyerek sevinçle parmaklarını şıkırdattı.

V

Mutfak, dumanla dolmuştu. Hamur kokuyordu.

Meryem kapıdan başını uzattı:

— Kız Ayşe, neyin nesi bu duman?

— Ekmek tükenmiş Meryem abla, buyur!

— Herifini seven karı, ekmeğini sıkça yapar.

Ayşe içini çekti. Tekneden aldığı hamur parçasını hamur tahtasına hırsla vurdu. Biraz un serpti, parmaklarıyla mıncıklayarak biraz yaydı. Meryem’in yüzüne dalgın dalgın bakıp kederle gülümseyerek açmağa başladı. Oklavayı, avuçlarının altında ileri geri götürüp getirirken sert göğüsleri titriyor, etsiz görünen gövdesinin tıklılığı meydana çıkıyordu. Bilekleri aktı, yumuk yumuktu. Meryem, Mustafa’ya hak verdi:

— Maşallah kız! Töbe, töbe!

— N’oldu?

— Kız, sen güzelmişsin! Ere varmak sana yaramış orospu! Gittikçe güzelleşmişsin.

— Eglenme abla! Güzellik neyle olur? Giyimle olur.

— Meraklanma yavrum. Dünya böyle kalmaz. Allah’ın işi! Bakarsın bir kapı açar. Hiç ummadığın yerden bir kapı. — Teknenin üstünde açılmış hamurları gördü — : Kız, bu ne kadar hamur? Evinizin bir aylık ekmeği!

Ayşe omuzlarını silkti. Meryem kapıya bakarak sesini alçalttı:

— Kız alçak! Üç günde, beş günde yapsana ekmeği... Kocana taze taze yedirsene...

— Hay abla, taze taze yedersen yaranır mısın? Bırak şu

lakırdıyı...

— Aman kız, bu laflar, kocasını sevmeyen karı lafları...

Ayşe, oklavaya sardığı hamuru tahtaya hışımla vurarak çevirdi:

— Şu ekmeği gönlümle mi yapmaktayım? Allah biliyor! Şuna bak... çamur gibi... bizim herif akbuğday öğütmez. Pazarda yirmi para fazla verirlermiş. Bu yüzden kara buğday yeriz. Ağladım da bu kez arpa koymadı.

— Bilirim, cimridir Hakkı...

— Cimri ne demek? Çok sürmez, biz bu köye türkü oluruz. Akbuğday ekmeği aktır kâat gibi... Adam hamurunu yoğururken hazzeder. Ben de ekmeği tepe gibi yığmaktayım inadına... Tazesi bitti mi, kurusunu ıslatıp yesin, geberesi...

— İyi... Erkek kısmına yaranılmaz. Gülizar nerde?

— Suya gitti.

— Sabahtan da çeşme başındaydı. Şimdi akşam, gene mi su?

— Bugün epey su taşıdı. Bilmem!

— Allah Allah, boyu kadar kızı var. Düğünü yapılsa dokuz aya varmaz yavrular. Anasının suyunu getirirse ya...

— Her zaman kız getirir. Bugün nedense anası taşımakta...

— Kız nerde?

— Babasıyla taş a gittiler. İlkyaza, ev yapılacak.

Ayşe, incecik yufkayı, açılmış yufkaların üstüne koydu. Bir başka hamur parçasını önüne aldı. Parmakları unlu olduğu için elinin tersiyle burnunu kaşdı:

— Meryem abla?

— Buyur.

— Düş çeşme başında seyrolmuş!

— Öyle!

— Sen yok muydun?

— Ben sonra geldim. Yamören'in karısı çeşmeye toplandı.

Delikanlıların getirdiği karıyı aldık ortaya...

— Adı Hacer miymiş? Öyle duydum.

— Hacer.

— Güzel mi? Gören olmuş mu?

— Olmuş. Gece Vahit'in evinde kalmış... Kulaksızın Yakup'un Mustafa da beraber... Vahit'e yiğitbaşılar karı vermez ya, Mustafa'nın hatırlından çıkamamışlardır. Cemile'nin evi Vahit'e

çatı-çatıya... Sabahleyin, Cemile görmüş. “Kısa ama, etli, butlu! Tombul karı” dedi. Mustafa’yı Hanife ana çeşme başında sıkıştırmış. Oğlanı alaya almışlar.

Ayşe, oklavayı yuvarlarken gülümseyerek sordu:

— Mustafa gene kokuyağı sürünmüştür.

— Sürünmez mi? Hacer’in şerefine kokuya batmış.

— Abla!

— Ne var kız?

— Abla, Mustafa güzel oğlan oldu, ne dersin?

Meryem eğilip Ayşe’nin yüzüne baktı:

— Oğlanı gözün tuttu, değil mi rezil?

— Yok! Benden doğrusunu söylemek... İyi elbise giyince güzel oğlan olmuş. Hep de koku sürünmekte... Aklında mı, Ankara’dan geldiğinde... dibek başında... kokuyağından yüreğimiz bayıldıydı.

— Sus kız, o nasıl söz?

— Doğru söz! Kötülüğe mi söyledik? Güzel... üstübaşı güzel. Şaziye abla dedi ki: “Köyde bir tek!” dedi.

— Hele kart kahpe! Gözü hep körpe oğlanlarda... Bana bak Ayşe, sen daha cahilsin. Bu lafları bana söyledin, başkasına söyleme. Şaziye gibilerle ergen delikanlıların lafı edilmez.

— Ben kötüye konuşmadım ki... oğlan Ankara’ya gidince büyüümüş...

— Şuna bak... Büyümeyecek miydi? Taş ufağı değil ya, yaş ufağı...

Meryem aralık duran kapıdan bir an sofabı gözetledi. Ayşe hamuru gene hırsıyla çarptığı için döndü, yanına çömeldi:

— Kız Ayşe!... Sana bir sorum var, ama doğruyu dinin gibi söyleyeceksin.

— Söylerim, sor!

— Soracağım şu: Mustafa senin arkanda çok dolaştı. Kafasını yardım! Şimdi söyle bakalım, pişman oldun mu?

Ayşe, omzunun birini oynattı. Meryem vuracak gibi yumruğunu kaldırdı:

— Hani doğru söyleyecektin? Kız beni günaha sokma! Senin kırıdığın cevizleri ben bilmez miyim? Vahit’e bakmaktasın orospu! Amcan hepsini duydu. “Şunu bana çağır. Suratına tükürmemiş olmaz. Bu köyde Vahit’ten kopuk, ipsiz var mı?” diye kızdı.

Vahit'e gönüllüsün öyle ya?...

Ayşe oklavayı durdurarak Meryem'in yüzüne korku ile baktı:

— Bunu kim çıkardı abla?

— Kim çıkarmış? Geçen gün sana çerez mendili yollamadı mı? Bu da mı yalan? İçinde şeker de varmış. Boyalı şeker...

— Yolladığını bildin, ne yaptığımı da bilirsin!

— Ne yaptın bakalım?

— Hanife cadısı getirdi. Lafı gezdirdi dolaştırdı, sonunda koltuğundan mendili çıkardı. Suratına çarptım.

Meryem kurnaz kurnaz başını salladı:

— Orası doğru... Suratına çarptın diyelim. Sonra... oğlan tenhada önüne çıkınca fıkır fıkır gülmedin mi? Cıvıl cıvıl konuşmadın mı?

— Konuşmadım. Vallah billâh konuşmadım. “Ah, sana yandım!” demesiyle, başladım söğmeye... Bırakıp gitmeseydi başını yaracaktım. Mustafa gibi...

— Şuna bak!...

— Vallah billâh... işte yemin... inandın mı?

— Vahit'e inandım. Ama... söz gelişi... Diyelim ki, Mustafa yeniden arkana düşse... dolaşsa... ama kötülüğe değil, seni almak için... Kafasını yarar mısın bu kez de?

Ayşe karşılık vermeden ayağa kalktı. Hamur bitmişti. Deminden beri ocakta kızan yufka sacının altına biraz çırpı attı. Meryem'e oturması için bir küçük iskemle verdi:

— Buyur abla! Ekmek pişsin, Süleyman'a taze taze götür!

— Söylediğime karşılık vermedin. Oğlanın kafasını yarar mısın gene?

— Yararım!

— Rezil, senin her sözün yalan! Kafasını yararsın da geçen gün çeşmede ne dedin?

Ayşe, kızgın saca değdirdiği parmağını hızla çekip ağzına götürdü:

— Lafa bak... Ne demişim!

— Orasını bilmem. Çeşmede epey konuşmuşsunuz. Oğlan, “Ben seni alırım” demiş, sen de, “Varırım, olur” demişsin.

— Töbe! Mustafa böyle mi söyledi sana?

— Kim söylediyse, artık orasını ben bilirim. — Ayşe'nin

şımarık şımarık gülmesinden cesaretlendi — : Elin delikanlısını, çıra gibi yakmak günahdır. Sen cahilsin, daha günahı bilmezsin. Pek günahdır.

— Abla, hep “Günah” dersin. Ben de şaşım. Bir köyün adamı arkama düşmüş. Vahit laf atar. Nail bıyık bükür, Topal İsmail bile kırık bacağına bakmadan geçen gün göğsünü yumrukladı. Mustafa dersen eski belâ... Töbe hey Allah! Sen de geldin ağız ararsın! Eve bir kocakarı girse, “Kuşağında mendil mi getirdi?” diye yüreğim hoplamakta... Ben anladım, sonunda el sözyle kötü olacağım. Hey Allah, hey Allah!

— Şuna bak! Kız o nasıl laf! Düşmanların kötü olsun! Arkanda ben varım, arslan gibi Ömer amcan var.

— Eksik olmayın! Sen akıllı karısın abla, söyle bakalım, benim mi bahtım böyle, yoksa her gelinin arkasına bu kadar mı düşerler?

— Doğrusunu ister misin Ayşe... senin kocan kötü. Kocan kötü olduğundan... Hakkı senin dengin değil. Sen güzelsin, senin herif rezil! Sen körpesin, herif yaşlı! Geçende Ömer amcan söyledi. Gurbetten geldi geleli, ne zaman senin lafın açılrsa, bana bir etmediğini bırakmaz. “Benim kızı berbat ettiniz. Ayşe benim kızım sayılır” demekte... — Utanmış gibi güldü — : Herifin kız evlâdı olmadığından... bizim herif seni sever. “Ben olsam, Hakkı reziline kız değil, eşek satmam!” demekte... üçten dokuza şartetti, iyi olup kalkınca seni Hakkı’dan boşatacak.

Ayşe yüzüne öyle korkarak baktı ki, Meryem susuverdi. Ayşe, bu susmadan büsbütün kuşkulanmıştı.

— Abla sen benim ağzımı yoklamaktasın! Seni buraya Hakkı mı yolladı? Ben senin aradığın adam değilim. Kötü olsun iyi olsun, kısmet böyle imiş. N’apalım, alnımızın yazısı...

Meryem, kendisini çabucak topladı. Yumruğunu Ayşe’nin başına şakadan vurdu:

— Ah bu senin kafanı ezmeli, eşek!...

— Neye?

— Bir de neye der! Amcan sana acımakta. Ben sana acıkmaktayım! Düşündüğün şeye bak! Sen ölene kadar bu Hakkı’ya karı mı olacaksın?

— N’apalım. İzinname var.

— İzinname olsun. Ömer amcan onun da kolayını bulacak!

— Kolayı bulunur mu?

— Amcan her şeyin kolayını bulur. Kaç yaşındasın şimdi?

— Bilmem... anam bilir. Dur hele, izinname çıkarırken söylediler. Karı kısmı on beş yaşında olmazsa izinnamesi çıkmazmış. Ben on beş yaşındayım öyleyse...

— Gördün mü? Hakkı kırk beş, elli yaşında... Sen yirmi beş yaşına geleceksin. Benim yaşıma... Hakkı altmışı bulacak. Tam yiğit zamanında öksürüklü herifle uğraş. Gençliğinde her gece koynuna girse, gene yanmam. Üstelik bir de kuma derdi... Hakkı'nın cimriliğini a kız, ne yapalım? Sana bu körpeliğinde, bu güzelliğinde bir kundura alıvermezse...

— Hep söylersin. N'apalım? İzinnameli karı başkasına gider mi? Hakkı'yı bıraktım, diyelim, beni kim alır? Bir akıl verdiğin yok...

— Sen benim vereceğim akla gitsen...

— Söyle bakalım, belki giderim!

— Gidilecek yol şu: Seni Mustafa istemekte orospu!

— Deli misin abla! Yakup Ağa, dul karıdan gelin alır mı? “Ergen oğlana kızoğlan kız!” demişler. Ben kocalı kariyım.

— Bırak şimdi o lafları... Senin hiç aklın mı erer? İkiniz birbirinize denksiniz. Ahmaklık etme! Gençlik ele bikez geçer. Gençlikte ne yaşarsan odur. Evinde akbuğday yedirmeyen, karısına bir çift kundura almayan herif yere batsın! Hani seni alırken: “Kızı bana verin; sütle, üzümle beslerim” dedi. Şimdi kara ekmeği ye de yat! Sen Mustafa'ya razı ol, sonrasına karışma! Mustafa analığına demiş ki: “Ben kız ehli kız almayacağım. Gelin kısmından birini alacağım!” demiş. Gönlü sende olduğundan lafı dolaşık etmekte fukara!

Ayşe yeniden ürkerek kaşlarını çatı:

— Abla sakın ağzımı arama... Amcama bir laf söylersin, beni sopanın altına yatırır.

— Hele akılsız... amcan bu işe bişey demez. Sen Mustafa'yı alsan amcan keyfolur.

— Yoksa abla, seni buraya Mustafa mı gönderdi?

— Bu nasıl bir söz! Mustafa'nın haberi yok! Kız ben cadı karı mıyım? Ben sana akrabayım. Senin kötü olduğunu ister miyim? Sen bu Hakkı ile nasıl olsa geçinemezsin! Benim dediğim, bir iş olacaksa yolu yordamıyla olmalı. Senin amcan, neden korkmak-

ta? “Kızı bir hergele kandırır. Namusum ayak altına düşer. O zaman Ayşe’yi töbe olsun keserim. Kız mezara, ben zindana!” diye korkmakta... Kız, bana da yazık! — Meryem, sesini alçalttı — : Yol yakinken başımızın çaresine bakalım. Ne dersin?

— Sen bilirsin. Amcam bilir. Gelip ağlamadığıma bakma abla, hem herifin cimriliğinden, usandım. Kuma derdi bir yandan, üstte, başta yok bir yandan... Çeşme başına ben niçin gidememekteyim? Kundurasız utandığımdan... Sen anladın mı?

— Vay kafa! Vay kafa! Bir de “İzinname” dersin, “Kısmat bir kere böyle kesilmiş” dersin. Yarın amcana gel. Sana bir akıl versin. Bizim herif kaç gündür bağırmakta, “Şunu çağır, iki çift lafım var!” diyerekten...

— Peki. Ben yarım amcama gelirim.

Sofada bir kıpırdama oldu. Meryem eliyle “Sus” diye işaret etti. Ayşe’nin kulağına eğildi:

— Biri bizi dinledi. Sorarsa, ben buraya kunduraları almağa geldim. Sen de köy kopuklarından... Vahit’ten falan bana yandın yakıldın. “Şöyle yap, böyle yap, kafalarını yar!” diyerek akıl verdim. — Ayşe hemen ocağın önüne çömelmişti. Başıyla “olur” diyerek ateşe çalı atıyordu. Meryem sesini yükseltti — : Kunduralar lâzım olursa gene istersin. Kurşunlu’ya, amcana ilâç almağa gideceğim. Gönlüne bir şey gelmesin emi?

— Ne gelecek abla! Şimdiye kadar verdin, Allah razı olsun!

— Öteki meseleyi de dediğim gibi yaparsın.

— Peki.

— Kunduralar nerde?

— Dışarıda, pencerenin dibinde, getireyim.

— Sen bırak. İşini gör yavrum, ben alır giderim.

— Dur abla! Hemen gidersin. Süleyman’a ekmek götür, taze taze yesin.

— İstemez. Dün pişirdim ben de.

Sofayı kuşkuyla dinlediler. Bir oda kapısı yavaşça örtüldü.

Meryem, eve gelinceye kadar, pek merak ettiği halde, dönüp arkasına bakamadı. Her adımda, Hakkı’nın evinden kopacak gürültüyü bekleyerek ağır ağır yürümüştü. Birinin dinlediği yüzde yüzdü. Himmet Çavuş’un oda penceresinde oturan Mustafa’ya hiç bakmadı. Oğlan uzanıp bir şey sorar diye telâşlanmıştı. Ancak evinin avlusuna girince biraz rahatladı.

Yukarı çıkar çıkmaz, sofa penceresinden dışarıyı gözetledi. Hakkı, hızlı hızlı geliyordu. Korkudan yüreği çarparak odaya girdi. Meraklı meraklı yüzüne bakan kocasına söz fırsatı vermedi:

— Sus... Hakkı arkama düştü. Sonra anlatırım.

Merdivenlerde ağır ayak sesleri duyuluyordu. Ömer de telâşla doğruldu:

— Ulan ne yaptın karı! Tuu...

— Sus dedim. — Meryem dolabın önüne koştu — : Selâmı var Ayşe kızının...

Meryem arkası dönük konuşurken Hakkı girdi:

— Merhaba Ömer Ağa!

— Merhaba... Buyur Hakkı Ağa... şöyle geç!...

— Oturmaya gelmedim. Sen bana baksana Meryem...

Meryem kunduralar elinde döndü:

— Buyur!

Gurbetçi Ömer karısını korumak için araya girmeğe çabaladı:

— Otur hele!... Otur da konuş. Burası yabancı yer mi?

Hocaların Hakkı, çok laf söylemesini hem sevmezdi, hem de beceremezdi. Kalın kaşlarının altında rengi belirsiz kırmızı damarlı gözlerini kısarak, Meryem'e bakıyordu. Sirtında her zamanki pis ceket vardı. Zipkası o kadar yamalıydı ki, bacağından bir çıkarsa bir daha giymesi imkânsız... Ömer'den iki karış uzundu. Meryem yıllardan beri ilk defa kendisine dike dik bakan bir köylü erkeğinden korktu. Dudaklarını yaladı. Ömer'den yardım istemeğe bile gücü kalmamıştı. Korkulu düş görüyormuş da uyanmak istiyormuş gibi davrandı.

Ömer'in sesini pek uzaktan duyuyordu:

— Hele otur, otur dedim enişte!

— Oturmağa vaktim yok. Şuna bir şey soracağım: Söyle bakalım Meryem. Benim karıyla ne konuştunuz? Ben duydum. Sonunda, "Dediğim gibi yaparsın" dedin. Neydi o?

Kelimeleri durup arıyor, sanki ağzında çevirip, iyice hazırlandıktan sonra, soluğu tutuk hastalar gibi, birdenbire söylüyordu. Bu yüzden konuşmasında silâh atmağa benzeyen bir şey vardı:

— Fısıf fısıf konuştunuz. — Kocaman elini havada salladı — : Fısıf fısıf! Ben işittim.

— Sen nerdeydin? Ben seni görmedim.

— Dışarıda...

— Karına sormadın mı?

— Sordum.

— Ne dedi?

— Ne dediyse dedi. Sen de söyle hele bir... Allah aşkına bizim kariya ne söyledin?

“Allah aşkına” sözünde öyle bir yalvarış vardı ki, Meryem’in gitgide artan korkusu birdenbire geçti, Hakkı’ya birdenbire kızdı:

— Ne diyeceğim? Kunduraları geri almağa gittim. Ekmek pişirmektiydi. Laf açıldı. Köyün kopuklarından yandı yakıldı. Ben de, iyice öğrettim. “Hakkı’ya bir şey deme. Herifin başı ipsisizlerle belâya girer” dedim. “Küfretmekten fayda olmaz. Kafalarını yararsın. Kayaları kafalarına vuru-vuruver” dedim.

— Kim takılıyormuş, dedi mi?

— Köy yerini bilmez misin? Güzel karının düşmanı çoktur. Hocaların Hakkı, ellerini kuşağının üzerine namaza durmuş gibi kavuşturdu. Bacakları o kadar uzundu ki, Meryem, gülmesini tutarak, “Böyle adam mı olur? Yatağa sığmaz!” diye düşündü, biraz da canı sıkkın...

Hakkı döndü. Ömer’e yavaşça sordu:

— Duydun mu? Ablam iyi söylemiş. Sağ olsun var olsun!

Meryem artık kendisini toplamıştı. Ömer’in gevezelikle işi pis etmesine meydan vermemek için hemen sesini yükseltti:

— Sen bana baksana... Bir de utanmadan “Sağ olsun” der. Yüreğinde domuz pazarlığı... ben karına ne söylerim ki pirelendin? Arkamdan buraya geldin? Ayşe demedi mi?

— Dedi. İnanmadım. Karı milletine güvenilmez. Değil mi Ömer?

— Doğru!... Hele al şunu! — Ömer bir cigara uzattı — : Otur, konuşalım az biraz...

— Ben tütün içmem Ömer Ağa!

— Gerçek, sen tütün içmezsin, parayı küplere doldurursun. Doldurursun küplere...

— Yok canım, küpe dolduracak para ne gezer? “İki ucu denk geliyor mu?” sorsana...

— Otur, otur dedim!... Sırası geldi, sorulacak...

— Oturamam, işim var... gün kavuşmadan bir kağıt taş daha çekmeli.

— Otur dedim. Taşından, toprağından başlatma! Yahu, siz ne adamlarsınız!...

Hakkı sedire oturup ellerini dizlerinden sarkıttı. Kendine acındırmak istiyordu, ama Ömer yutmadı. Yamören’de bu domuzdan daha kurnazı yoktu. “Belli bir şey kurnaz ama paraya kurnaz, kariya değil!” Ömer cıgarasını yakarken ellerinin üzerinden Hakkı’ya baktı.

— Bende para ne arasın Ömer Ağa — dedi —, para olsa...

İnatçıydı da bu Hakkı, inatçılığı para derken büsbütün belli oluyordu.

— Hadi hadi! Ben Hocaların kabilesini bilirim. Senin paranı şeytan bağlamış. Şeytan kısmı parayı bağlar.

— Bırak şeytanı... Ne diyeceksen deyiver çabuk!

— Dur... lafa girince: “Ben kariya güvenemem!” dersin. Ayşe gibi kariya düşmüşsün... Dua edeceğine... Karı milletin huyu var. Açık koyma, çıplak koyma, ordunun içine sal gitsin.

— Evet!

— Evet dersin, bir kundura almazsın.

Hakkı sıkılarak Meryem’e döndü:

— Şu bizim amcaıyı gördün mü kız? Senin herif imansız. Yeğenini arkalar. “İki ucunu bir araya nasıl getirmekte bu Hakkı?” demez! Para olsa... para hiç yok... ev yaptıracağız. Karı iki, kız da geldi, yetişti. Üç karı say! Kundura üç çift alınacak, iki yüzer kuruştan altı lira, iki yüz ellişerden yedi buçuk banknot... Geçende Çankırı’dan getirdim. Beğenmezler. Sağlam kundura getirdik. Altı lastik. Bir parmak otomobil lastiği... Üçü birden başladı bağırmaya... Baktım, kemiklerini kırsam giymeyecekler. “Köyde ayıp” dediler. “Sen bizi sonunda türkü edeceksin!” dediler. Dükkândan geri getirmecesine pazarlık ettiğimiz ne iyi olmuş. Neye güldün Meryem?

— Bir de sorar. Kış vakti yorgandan zorlu palto olmaz. Hadi sırtına sar da odaya gitsene... — Elinde tuttuğu kunduraların tabanları birbirine vurdu — : İyi etmişler! Şu senin yaptığın akıllı işi mi? Köyde dul karılar bile altı lastik kundura giymezken... Erkek kısmına ayıp sayılmaz, ama karılara ayıptır.

— N’apalım! Anam ölmeseydi, Hasan’la malları ayırmasaydık, bu kadar düşmezdik. Şimdi ev yaptırılmasın da karılar mı donatılsın?

— Hakkı'nın alttan aldığı görüncü Ömer kibirlenerek arkasına dayandı:

— Bana bak enişte! Karı senin karınsa, benim de yeğenim. “Başında adamı yok” diyerek böyle mi yapılacak? El içinde kundurasız gezdirmek bize ayıp. Dost var, düşman var. Sen almazsan, ben alırım. Kunduraya karşılık Ayşe bana çalışır. Biz elbet bu namussuz sıtmayı atlatırız yakında... Adımız Gurbetçi! Köy yerinde fazla duramam, giderim gurbete... Bizim karı yalnız. Ayşe ekin biçer. Biz bu yıl tarlaları bakalım ortağa verecek miyiz?

Hakkı ellerini yeni yıkamış da suyunu süzüyormuş gibi uğuşturdu:

— Hay Allah razı olsun! Ne kadar iyi... Sana kızarım! Neden tarlaları Kulaksız Yakup'a veresin? Herif ağalığa soyunmakta... Oğlu Ankara'dan paralı gelince... yahu siz hiç doğru bir laf eder misiniz? Kardeşim Hasan, bunca yıldır taşçı ustası, o kadar parayla hiç gelebildi mi? Bu oğlan Ankara'da mutlak bir kötü iş yapmıştır. Hırsızlıktan yana bir iş. — Uzak, karışık bir şeyler düşündü — : Olur! Ayşe sana çalışsın. Meryem'e yardım eder. Ekin biçsin. Kunduraları al. Tarlaları ortak verme sakın bu yıl Ömer Ağa...

— Kundurayı ben alırım, sen de sıkma ipeklisi, şalvar basması alırsın. Karı genç... başına örtü, beline aynalı kemer ister.

— İster... — Hakkı'nın yüzü gene kederlendi — : Ben istemez mi dedim? Ev yaptıracağız hay Ömer! Biraz da beni düşünmeli. Taş çekilecek. Ben sabaha kadar uyuyor muyum? Kereste biçmeye hızcırlar gelecek bahar üstü... Orman askerinden gizli kütük çekmeli dağdan... Direk lâzım. Para yok.

— Sus... “Para yok” lafını istemem. Hay Allah belânı versin. Karı demek namus demek!

— Namus demek olduğunu ben de bilirim. Ama, ben kendi işimi de bilirim. Çok şükür, şimdiye kadar kapımı tahsildara tekmeletmedim. “Şu kadar vergi borcun var, rezil!” dedirtmedim. Yamören elli evlik... Bilirsin Ömer Ağa, vergi defterinde bizim köylünün borcu tepe gibi durur. Sayım parasından, yol parasından vergi borcu...

— Canım Hakkı, neden böyle söylersin? Tarlan çok. Sürüyle davarın var. Satıver tarlanın birini, evinin eksiğini gör!

Hocaların Hakkı, ellerine bakarak inatçı inatçı gülümsedi:
— “Tarlan çok” nasıl bir laf! Toprak bir vakit satılmaz, günahtır. Hadi, akşam ekmeğini çıkarıp satsana bakalım!

— Ekmek başka...

— Toprak da ekmektir. Allah toprağı “Alınsın” diye yarattı, “Satılsın” diye değil! Reşit Hoca’ya sor... Namusun başı tarla... Ev yaptırılacak...

— Evi bahane etme... El ne diyor. Biraz da arkana kulak ver.

— Vermem. Ellerin lafı bitmez. Sen gurbettesin de bilmezsin! Bu Yamören’in adamı bütün rezil! Ben çalışırım Ömer Ağa, herkes gölgede yatar, odalarda laf atar, karı peşinde gezer. Ben çalışırım. Köy yerinde “İşim yok!” diyen yalan söyler. Ağaç budarsın, tarlaların taşını ayıklaresın... Avlunun, bahçenin duvarını onarırsın! Yaprak keserim, çalı toplarım, sapan demirini bilerim. Hayvanlar bakım ister, değirmene gidersin. Ne demişler alçak köpekler?... Demişler ki: “Şu Hakkı, sabahtan akşama kadar hiç dumaz. Ölecek!” demişler. Karılar laf arası, “Sen de Hakkı gibi çalış!” dediklerinden, “Köyün düzenini bozacak rezil!” demişler. Gördün mü? El sözüne bakmayacaksın. Benim duymadığım yoktur, üstüme almam. Çalışma, senin gibi yatakta yat! Bu kez, “Bırak tembel domuzu!” diye güler bu Yamören... — Dışarıda bir hayvan böğürdü. Hakkı ismini çağırılmışlar gibi dikilip kulak verdi, acele ayağı kalktı — : Bana izin Ömer Ağa! Kız kağınyı taşı yüklemiştir derede.

— Sen bilirsin! Dilersen pırtıları da ben alayım Ayşe’ye aklına bir şey gelmesin!

— Neden gelecekmiş! Peki, sana ekin biçer!

Meryem, sobanın arkasından sordu:

— Gülizar n’apacak? Ona kundurayı kim alsın?

— Gülizar kundurasız da gezer. Sen benim karıyı bilmezsın.

Çoktur onda para. Benim her şeyden haberim var. Ekin çalar, tiftik çalar.

Hakkı, yün çoraplarıyla tahtaları güm-güm öttürerek gitti.

Karı-koca bakışp gülüştüler. Gurbetçi Ömer kasılarak ense-sini kaşdı:

— Oldu bu iş!

— Oldu derken... şuna bak... sen mi yaptın? Ben yaptım.

— Ulan karı, Hakkı'yı kandırmak, Ayşe'yi kandırmaktan kolaymış. Ekin biçtiririz. İyi bir akıl. Tarlaları ortak verirsen kemiklerini kırarım. — Gözlerini süzerek bir zaman düşündü — : Hakkı'nın evindeki yağlara, ballara, ota, samana Gurbetçi yarı yarıya ortak olmalı!... Üç lira borç vermez! Aman karı, bundan gerisine karışma! Pis edersin işi... Senin aklın ermez! Mustafa nerde, Mustafa'yı gördün mü?

— Gördüm. Himmet Çavuş'un odasında. Pencereye tünemiş. Hakkı'yı arkamda görünce, besbelli, gelmedi.

— Gönder oğlanı, çağırısın.

Meryem pencereden oğlana seslendi:

— Oğlum koş, Mustafa ağanı çağır. Gençler odasında... “Seni babam istedi” dersin. Çabuk! — Pencereyi kapattı — : Müjde almalı oğlandan... zorlu bir müjde...

— Müjde istenecek. Daha neler istenecek. Ulan karı... Aman kız! Tuuu... Gördün mü?

— Ne var?

— Ayşe razı gelmezse... “Ben borca kundura giymem!” derse... “Size ekin biçmem!” derse...

— Hep konuşursun. Kızı razı ettim, haberin yok!...

— Aman deme!... Aman deme!... öyleyse, lafa karışırsan kemiklerini kırarım. Karı kısmının bildiği düzen değildir bu... Tutkun oğlanı davar gibi güdeceksin. Koçun koynuna bırakılması da zamanında... Hele Mustafa biraz yansın. İş sağlam tutmadık mı, eşekten düşmüşe döneriz.

Meryem omuzlarını oynattı, sobanın önüne oturdu. Ayşe ile konuştuklarını ağır ağır anlattı. Dışarıda ayak sesleri duyulunca Ömer bağırdı:

— Mustafa sen misin?

— Benim.

— Nerdesin ulan? Şuna bak!

— Burdayım, geldim! — Mustafa kapıyı örttü — : Ne var? İşler kötü desene... Hakkı neden düşmüş ablamın arkasına...

— Bırak şimdi... Herif pirenmiş... Aman haa... benim sözünden çıkılmayacak!

— Yahu Ömer Ağa, bizim senin sözünden çıktığımız mı var!

— Sus dedim. Hep konuşur. Bu iş olursa, müjde hazır mı?

— Müjde mi?... — Mustafa bir Meryem'e bir Ömer'e baka-

rak sallandı — : Müjde ne demek?

— Müjdeyi isterim! Adaletini göster!

— Aman Ömer Ağa, müjde hazır... Dünyayı iste... İste isteyeceğini...

— Şaka ettim. Arkadaşlıkta müjde aramayacaksın! Bu iş olursa, “Gurbetçi Ömer’in üstüne akıllı adam bulunmaz!” diyerek kolumun altından geçer misin?

— Geçilmez mi? On kere geçerim. Gençler odasında yâren kurulunca geçiveririm. İşte ablam şahit! Aman Ömer Ağa!

— Ben tuttuğum işi tamam tutarım. Yarın Ayşe buraya gelecek.

— Deme Ömer... Tuuu... — Mustafa ellerini dizine vurarak yatağın önüne çömeliverdi — : Deme Ömer Ağa!

— Kolay... Meraklanma! Ayşe demiş ki... “Ömer amcam ne derse ben ordayım!” demiş.

— Yok canım!

— Yoksa almışlardır. Bundan böyle, tetik duracağız! Rezillik istemem. Sözümden çıkmak yok. Ulan Hakkı, ulan alçak...

Ömer bir zaman Hakkı’nın pintiliğine atıp tuttu. Gelir gelmez üstüne yürüdüğünü, olmadık laf ettiğini, Hakkı’yı ıslanmış tavuğa çevirdiğini, sonunda Ayşe’ye kundura, sıkma, şalvarlık basma alınacağını, şimdiyse hazırda parası olmadığını anlattı.

Mustafa gülüyor, her söze, “İyi etmişsin! Aferin!” diyordu. Ömer’in son sözüne kızmış gibi kaşlarını çatı:

— Paranın lafı mı olur! Ayıp! “Ben alırım” dedin mi?

— Dedim. “Ben alırım, karın bana yazın ekin biçer!” dedim. “Olur!” dedi. Demir tavında dövülür. Yarın Ayşe gelecek. Hazırdan bir kundura bulmalı. Acele getirtmeli.

— Kolay Ömer Ağa! Ben geçenlerde kundura getirecektim. Üstüme para almamışım. Ilgaz’a yarın gece gidilecekti. Ne değeri var, bu gece giderim. Tütün, cıgara öteberi kalmadı. Demirler de hazır... Bu gece giderim. Akşama giderim de sabaha gelirim. — Bu akşam yıkık evde Fadık’i bekleyeceğini hatırlayarak telâşlandı — : Akşama gidemem!

— Ulan “Gidemem” ne demek!

— Doğru... Giderim ki vızır vızır... Gece yarısından sonra... yallah!... Yarın kuşluk zamanı buradayım. Bir kundura mı istedin, üç, dört çift gelecek. Hangisini beğenirsen verirsin. İki

dersen, iki ver. Öyle ya... biri kırmızı astarlı, biri sarı astarlı... — Meryem'e döndü — : Bir çift kundura da sana gelecek! — Şapkasını düzelterek kalktı — : Yarın, kuşluk zamanı. — Ceketinin ucunu Ömer'in elinden kurtarmak istedi — : Bırak Ömer Ağa!

— Hele otur... ne canı tez oğlan! Otur hele, ekmek yiyelim.

— Bırak yahu! Benim ekmek yiyecek sıram mı?

— Ne olmuş? “Otur” dedim. İki laf ederiz. İlğaz'dan belki bizim de bir istediğimiz olur!

Mustafa oturdu. Ömer'in dışarı çıkmasından faydalanan Meryem, Ayşe ile neler konuştuklarını kısaca anlattı, sonunu da şöyle bağladı:

— Kundura verilecekse... bir de hediye mendili olmalı!

— Mendil kolay abla! İki mendil, beş mendil iste! Aman abla! Ne imansız olduğunu bilirsin. Bugün “He” der, yarın döner. Hediye mendilini bir alsa... bak abla, mendili alırsa... samanlıkta, su başında falan, benimle iki laf etmeli! İki laf... bir gülse yeter... bir gülse... adam gibi gülmez orospu!

Ömer dışarıda ne düşünmüşse düşünmüş, ısmarlayacaklarını hazırlamıştı. Mustafa'ya hepsini tekrar tekrar saydı. Sonunda Ankara'nın inşaatında bir hırsızlığı nasıl meydana çıkardığını anlatmağa başladı: “Rıfat Efendi... namussuz işçiler... gece vakti pusuya yattım. Duydun mu karı?... Ne akıl... ne akıl!”

Soba çitirdayarak yanarken rüzgâr arada bir camları sarsıyor, Mustafa başka şeyler düşünüyordu.

*

Nazlıkız tımar edilmiş, semerlenmişti. Mustafa sofada cigara içerek yatsı ezanının okunmasını bekliyordu. Reşit Hoca “Tanrı uludur” diye bağırmağa başlayınca karıların yardımıyla demir çuvallarını hayvana sardı. Besmele çekerek tabancanın namlusuna fişek sürdü.

Nazlıkız yedeğinde köyün dışına saptı. Gecenin soğğundan köpekler bile seslenmiyorlardı. Yaşlılar camiye, delikanlılar odaya toplanmışlardı. “Namazdan sonra İsmail saza oturur, Hacer abla döner. Dönsün bakalım!” Mustafa başını bir yün kuşakla sarmış, hayvanın yularını koluna dolamıştı. Elleri kuşağının arasında: “Hacer bize uğur getirdi. İşe bak!” diye keyifli

keyifli yürüyor, böyle başı sarılı iken bir odada yapayalnızmış gibi serbest düşünüp serbest sırtıyordu.

Rüzgâr yoktu.

Bu yıl daha kar yağmadığı için Allah'ın da işini kolaylaştırdığını, kar çok olsa Ilgaz'a gidilemeyeceğini, adamın önüne kurtların çıkacağını, Vahit'in bu gece "Mustafa nerede?" diyerek aranacağını düşünerek, keyifle burnunu çekti.

Kimseye rastlamadan, köpekleri ürkütmeden köyü dolanıp Yukarı mahalleyi tuttu, hayvanı yıkık evin ilerisindeki fundalara bağladı.

Fadik'in evinde hiç ışık görünmüyordu.

Geçen sene, kızların fefene yedikleri gece bu avluda Vahit'in köpeği bıçakladığı aklına geldi. "Ulan! İster misin Arap bize salsın!" diye bıçağını yokladı. Tuu... muhtar ne dedi? Biz Ankara'dan dönüşte, 'Gayri köpek bıçaklamazsın' dedi. Gördün mü?" Fadik'lerin avlusuna biraz sokulup gözetledi. Öylece durmaktan canı sıkılarak köpeğin orada olup olmadığını anlamak için biraz gürültü etti. Arap hırlamıyordu. Avluya bir taş attı. Dinledi. Ses yok. Birdenbire sevindi: "Kız gelecek! İti ahıra kapamış, belli bir şey!" Üşümesi kalmamıştı. İnceden öksürdü. "Yattığı odayı bilsem. Camı tıklatırım! Yahu, kız sevmek ne zor mesele!" Avluya girdi. Pelvan Vahit'in, sevgilisi Sabriye'yi ıslıkla çağırdığını hatırladı. Bir ıslık öttürdü... Biraz bekledi, bir ıslık daha çekti. Sofa penceresinden ak bir şey geçti. Kızın annesi olabileceğini hiç hesaplamadan yüreği çarparak merdiven kapısına yürüdü. Yarı yolda, dönüp yıkığa kadar koşmayı tasarladı. Kağınının arkası aklında kalmıştı. Merdivende hafif ayak sesleri vardı. Bir yeri atlayacakmış, yahut da koşacakmış gibi ileri doğru eğilerek bekledi.

Kapı aralanınca fısıldadı:

- Sen misin kız!
- Mustafa!
- Burdayım, gel!
- İşte geldim, söyle söyleyeceğini...
- Dur, söyleriz. Hele dışarı çık...
- Ben yıkık eve gitmem. Cin olur, peri olur.
- Cin adama n'aparmış?
- Çarpar!

— Ulan senden iyi cin mi var rezil? İşte bizi çarptın.

— Burda söyle... Anam uyanırsa beni arar!

Mustafa, kızı saçlarından yakaladı:

— Hele gel... Şuraya kız, kağınının arkasına...

— Bırak... başımı acıttın... bırak, ben korkarım.

— Neden? Biz burdayız. Yıkığa gidilmesin, dedin, peki, dedik. Gel hadi...

— Gelmem!

— Gel dedim eşek... şuna bak... dur, çırpınma... saçını yolarım. Köpeği sen mi kapadın?

— Ben kapadım.

— Bana salmasın diye mi?

— Şuna bak... Anam duyar, diye. Bırak saçımı... ben gideceğim.

— Dur! Nereye gideceksin. Sen buraya nazla gelirsin ama giderken söz bende... — Bu sırada Nazlıkız kişnedi. Fadik, Mustafa'nın göğsüne saklanıverdi — : Korkma... hayvania geldim. Beni kızdırırsan, şart olsun, seni terkiye atar kaçırırım!

— Aman Mustafa beni kaçırma... olacaksa gönül hoşluğuyla olsun. Beni anamdan iste...

— Gördün mü? Biz de öyle dedik, “Gönülle” dedik. Şu Yamören’de bir düğün kurulacak. Düğünlerin padişahı... Otuz köyün adı okunacak. Sen ne bilirsin? Gidecekmiş... Hemen gidivermek yok! Üç aydır yolunu gözlemekteyiz. Bu gece kavuştuk.

Kızı göğsünde sıktı. Fadik, her zamankinden daha küçücük, daha yumuşacıktı.

— Ne dedin kız?

— Beni gözlüyormuş... Hacer’i gözle...

— Kes şu lafı! Başlarım Hacer’in geçmişinden...

— Yüzüme böyle dersin. Hacer’i eve götürmüşsünüz. Bir de beni alacak; düğün yapacak.

— Yâren töresi... delikanlı zagonu... yiğitbaşı buyruğu... Sen ne bilirsin! Kariyi biz “Köyün şerefi artsın” diye götürdük.

— Anam söyledi. Orosu karının girdiği yerde bereket olmazmış. Orosu kariya alışan herifte bereket olmazmış. Bugünden evimizin bereketini kaçırdın.

Mustafa'nın birden yüreği kabardı. “Fukara”nın yüzünü

göremediğine üzüldü. Kızı hoyratça çekerek kağının arkasına doğru götürdü. Fadik'in yanında içinin ferahladığını yeni fark ediyordu.

— Meraklanma! Evimizin bereketi kaçmaz. Lafa bak! Kız sen hoca mısın?

— Kaçmazmış... Sana küstüm!

— Neden?

— Beni orospu kariya değiştin...

— Kız bunları sana kim öğretti?

— Bizim orospu karıdan neremiz kötü? Boyumuz mu, kaşımız mı, gözümüz mü? Sabriye hep ağladı. Biz yemin ettik, ben sana bakmayacağım, Sabriye Vahit'e bakmayacak. Geçti... — Kurtulmağa çalıştı — : Bırak... eve gideceğim.

— Ulan, bunlar ne biçim laf? hele rezil! Biz bu işi neden yaptık? “Şimdiden alışsınlar, evlendiğimiz zaman kızmasınlar!” diye yaptık. Orospuya adam küser mi? O gelip geçici... Başağalar bize güvendi. Götürmezsek delikanlıdan ayıp. Köyde, babayiğit delikanlı bizi gördüler de, bize verdiler. Eve karı götürmek kolay değil! Yamören'in düşmanı var. Kızılıbrik'ten beş altı kopuk gelir. Yallah, kariyı omuzlar, götürür. Al sana... Yamören'in adı pislenir. “Bir Hacer'i koruyamadılar, kaptırdılar” diyerek... Sen bilir misin?

— Adı pislenirmiş. Ellerin orospusu... Karılar çeşmede sana neler söyledi? Bir de yolumu beklemiş... bir de “Su ver dedi. Hadi, ne sözün varsa söyle... Ben gidecem. Anam uyanırsa beni dayaktan öldürür.

— Varsın öldürsün. Dövme ile sövme ile adam gönül eşini bırakır da gider mi? Geçen akşam gelmedin. Benimle eğlendin. Sabaha kadar şurada dondum. Cinler hep başıma toplandı. Hadi bakalım, o gece de Hacer yoktu ya... Neye gelmedin?

— Yatınca uykuda kalmışım. Bir daha uyanamamışım!

— Hele alçak. Tuu... sabaha kadar beklettin ulan! Gece yarısı oldu. Ay aşağıdan doğdu. Geçti gitti yukarı doğru. Nerdeyse sabah olacak. Yıkık evin duvarına dayanmışım. İçim geçmiş. Arada uyanıyorum. Bir pıtırta olsa, “Geliyor!” diye sıcıyorum. Senin aklının işi mi? Sıcak yatakta, alçak, horul horul uyursun. Eloğlu sabaha kadar ne çeker? Biz sabaha kadar buralarda dolaşıyoruz, kahpe!

Fadik karanlıkta incecik güldü. Mustafa içini çekti:

— İşte böyle, biz ölüyoruz.

— Hep yalan. Hacer'e de, "Ölüyoruz!" demişsin. Odada karının karşısında oyuna kalkmışsın. Kaşıkları avucunda paralamışsın.

— Aman bunlar nasıl yalanlar!... Vallah billâh ben oyuna kalkmadım. Ağam Murat oradayken oyuna kalkılır mı? Vahit kalktı. Ben hep oturdum. Hacer'e bakma! Rezil canım! Süleyman var ya, senin amca oğlun, Gurbetçinin Süleyman... bildin mi? Oğlanı, Başağalar "Küçük yaşta yârene alışsın!" diyerek ortaya çıkardılar. Senin amcan Ömer, "Haydi oğlum, göster kendini!" dedi. Oğlan oyuna kalktı. Süleyman oynuyor yahu! Kariya oyununu beğendirdi. Karı "Ah boyalı şekerim!" diyerek oğlana sarılır, oğlan utanır, Topal İsmail akıl verdi: "Ah ablam! Şeker ablam! Bal ablam!" diyerek, sen de sarıl!" dedi. Süleyman şaşkınlıkla, "Ah ablam!" diye bağırmasın mı? Karı bu kez oğlanı yere devirdi. Yoğurdu ki, hamur gibi... Her yerini kızartmacasına!

— Rezil... şuncacık çocuğu yoğurmuş. Elleri kırılısın.

— Elin fukarasına kötü deme!... Bu yollara düşmüş bikez! Köyden köye satılmak kolay mı? Delikanlı odasında oyuna kalkmak?...

— Gebersin.

— Sus, yazık!

— Bırak beni... Ben gidecem. Bir de "Yazık!" demekte... Yazıkmış, yazıkça, al evlen. Düğün yap...

— Dur kız, alçak dursana... sen bir yana, dünya bir yana...

Mustafa, öpmek için Fadik'in yüzünü aradı. Sabriye'nin Pelvan Vahit'e, "Bırak soluğum kesildi!" dediği aklına gelerek var kuvvetiyle belini sıktı. Bir zaman öyle durdular. Fadik kurtulmak için kımıldanınca Mustafa ne yaptığını kendisi de pek bilmeden kızı kağının üzerine yatırdı, yavaşça sordu:

— Bir yerin acıdı mı?

— Bırak Mustafa! Anam uyanır. Sesi titriyordu — : Bırak, bir daha gelmem töbe olsun!

— Dur kız, bişey yok! — Kızın soğuk yanağını üst üste öptü — : Vallah billâh bişey yok! Evleneceğiz dedik ya... El içinde senin yüzünü kara eder miyim? Korkma... rahat dur, dur

kız!

“Bırak, soluğum kesildi” dedirtmek için bütün ağırlığıyla Fadik’in üstüne yüklendi. Biraz bekledi. Hiç ses çıkarmayınca: “Ölse yalvarmaz. Bu da Ayşe gibi inatçı! Benim bahtım böyle, aferin!” diye düşündü. Kızın yüzünden başlayarak, omuzlarını, göğsünü, karnını, dizkapaklarını okşadı, sıkıştırdı.

— Fadik!

— Buyur!

Ben bu gece nereye gitmekteyim?

— Bilmem!

— Ilgaz’a... Hayvan şurda bağlı. Öteberi alacağım. Söyle bakalım, canının bir istediği var mı?

— Ben bişey istemem. Anam görür. Daha mendili güzelce saklayamadım. Ben anamdan korkarım.

— O nasıl bir lakırdı? Sana çerez gelecek... yersin, kuytu-da... saklamak istemez! Bu gece de getirecektim, gelmezsin, beni günaha sokarsın diye getirmedim. Sana Ilgaz’dan sakız gelecek gıcırlı...

— Gelsin!

— Boncuk ister misin? Örtü boncuğu!...

— İsterim.

— Daha ne istersin?

— Bişey istemem.

— Eşşoğlu eşek! “İncir isterim, şeker isterim!” desene...

— Bırak beni... Üşüdüm hay Mustafa! Dondum. Sen adama acımaz mısın?

Mustafa bıraktı, Fadik kapıya doğru yürüdü:

— Ben gidiyorum.

— Dur yahu! Yarın gece gene geleceksin!

— Gelmem.

— Bir lafım daha var. Yarın gece söylerim.

— Şimdi söyle.

— Şimdi söylenir mi? Senin aklın ermez!

Fadik karşılık vermeden kapıyı kapattı.

Mustafa çekişirken çözülüp boynuna düşen kuşağı kulaklarına sardı. Nazlıkız bağladığı yerde uslu uslu duruyordu. Hiç acımadan çuvalların arasına bindi. Ağır ağır yokuşu çıkarken bir cıgara yaktı. Sanki kulağına, tâ aşağıdan, gençler odasından

bağlama sesi, kaşık şıkırtıları geliyordu. İçini çekti. Hacer'in paçaları işlemeli, pembe bezden donu vardı. Memeleri biraz aşağıya sarkmıştı. "Oysa Fadik'inkiler hem küçük, hem sert! Yazık! Meme dediğin pamuk gibi olacak..." diye içini çekti.

*

Ertesi gün, öğleden sonra, Yamören'in karıları başka bir seyir için çeşme başına toplanmıştı. Kulaksız Mustâfa'nın satmak üzere getirdiği güzel kunduralara bakıyorlardı. Bunlardan biri Murat'ın karısı Feride'nin ayağındaydı. Hanife ana birini eline alıp ışığa kaldırdı, iki yandaki sarı düğmeler, tabandaki kabara çivileri, ökçe demirleri güneşte parladı.

Sadiye kaç lira olduğunu sordu. Feride şımarıdı:

— Ben almadım! Parası yok! Kaynım getirmiş.

Meryem, deminden beri biraz uzakta duran Ayşe'nin yüzüne baktı:

— Kız!

— Buyur abla.

— Hani bugün amcana gelecektin?

— İşten baş alamadım.

— Lafa bak. Adam isterse koşar gelir. — Sesini alçalttı — :
Senin kunduraların evde...

— Aman abla ne kundurası? Ben korkarım!

— Korkacak bişey yok. Dün kocan amcanla konuştu. Amcan dedi ki: "Ayşe'nin ayağı çıplak, sırtı açık olmasın!" dedi. Kocan da: "Ben alamam, şimdi param yok!" deyince benim herif kızdı: "Ben alırım. Ayşe yazın tarlaya gider, karşılığına ekin biçer!" dedi. Kocan razı. Sana ne? Sıkmalık ipekli gelecek, şalvarlık gelecek. İşte isteyeceğini...

— Kimden geliyor? Ondan mı?

— O kim?

— Mustafa'dan mı, dedim?

— Şuna bak... üzümünü ye de bağını sorma. Daha ne istersen söyleyeceksin. Hadi utanma rezil!... Bahtın açıldı.

— Bişey lâzım değil. Olur mu hiç? El adamı.. Ayıp. Ben korkarım abla!

— Kız, sen deli misin? Dün gece herif yollara düştü.

Ilgaz'dan senin için gelen kunduralarla Feride orospusu gösteriş satmakta... Senin hatırın olmasa, Kulaksızın Mustafa, gece vakti Ilgaz'a gider mi? — Ayşe'nin dirseğini çimdikledi — : Sen almazsan, bak, oğlan yemin etti, orospuya verecek... sana inat! El orospusu giyeceğine, ahmak, sen giyin.

— Ben korkarım abla!

— Korkma, amcan almış olacak. Amca kısmı yeğenine her şey alır. Kimse anlamasın dersen, yazın ekin biçmeğe geliverirsin!

— Ben istemem... Hiç olmaz!... Ben Mustafa'dan utanırım.

Bu sırada Topal İsmail'in karısı da bir çift yeni kundura ile salınarak çıkageldi. Karılar bu kez de onu çevirdiler. Ayşe'nin ayağında kuması Gülizar'ın eski pabuçları vardı. Bunları, saklamak istiyormuş gibi bakır bakraçları önüne bıraktı.

Topal İsmail'in karısı öğünüyordu:

— Mustafa getirmiş de bizim herif almış. Bana da sormadı. Fazla kunduram var oysa... “Neden masraf ettin!” diye çekiştim.

Meryem, örtüsünü yüzünde sıkıştırırken başını iki yana salladı. Ayşe'nin alt dudağı titriyordu. Gözlerini öfkeyle kısmıştı. Bir zaman yere baktı. Sonra, omuzlarını cilveyle sallayarak birkaç adım yürüdü:

— Meryem abla!

— Buyur.

— Bizim herif ev yaptıracak. Hazır paramız yok. Amcama söyle, bana bir kundura alsın, yazın size ekin biçerim. Ödeşiriz.

— Pekâlâ! Astarı kırmızı mı olsun?

— Astarını ne yapayım? Nasıl olursa olsun.

Ayşe bağırmişti ama, sözüne kimse kulak asmamıştı. Gene de köy karılarını aldattığına inanarak yüreği rahatladı. Kovalarını doldurduktan sonra Meryem'i bekledi. Yan yana yürürken Ayşe içini çekerek fısıldadı:

— İyi bildin abla... astarı kırmızı olsun.

— Başüstüne... evde sarı astarlısı da var. İki çift bırakmış. “İsterse ikisini de alsın!” dedi. Şimdi gelirsin, amcanla konuşursun.

— Şimdi olmaz, işim var.

— Şu herifin işi mi? Dünyanın bir aptalı sen misin? Bakraçları avluya bırak: Erken dönersin.

— Dönmesi kolay ama... bak abla! Doğrusunu ister misin?

Ben amcamdan utanırım. Utandığımdan dün gelmedim. Anladın mı?

— Utanacak ne var? Amcan sana kundura almakta... Hadi, vallah benim herif kızdı: “Biz amcası olalım da... ne demek!” diye bağırdı.

Ayşe kovaları avluya bıraktı. Meryem’in fark ettiği kısa bir duraklamadan sonra ayağındaki eski kunduraları hırsıyla çıkardı:

— Haydi abla, gidelim!

— Eskileri çıkarma kız! Şuna bak! Ayağın üşür.

— Aldırma üşüsün... ölsem, şimdi “Vah!” demem!

Ömer, başı yastıktan kaymış horlayarak uyuyordu. Saçları terden alınına yapışmıştı. Meryem yanına çömelerek omzunu sarstı:

— Uyan herif... sana diyoruz, Heyy!

Horultusu kesildi, ama uyanmadı. Meryem gene sarstı:

— Kalksana... Bak kim geldi? Ayşe geldi.

Ömer sıçrayıp oturdu. Gözlerini oğuşturdu. Oda kapısında duran Ayşe’yi eliyle yanına çağırdı:

— Gelsene kız! Allah Allah! Yanıma gel!

— Buyur.

— Kocan olacak rezille dün ileri geri ettik.

— Öyleymiş!

— Hakkı’ya kızdım. İşte Meryem’in yüzü... Bağırdım. “Ben Ayşe’yi el içinde çıplak bırakmam, sen bilir misin?” dedim.

— Eksik olma...

— Dedim ki: “Ulan sen hiç utanmaz mısın? Hele benim hastalığım geçsin, şart olsun kızı geri alırım!” dedim.

Ayşe utanarak önüne baktı. Meryem öfkелendi:

— Uyku sersemi lafı uzatırsın. Bıktım senden... kız kunduraları almağa geldi. Parasını sen verirsin, yazın bize ekin biçer.

Ömer, yastığın altında cıgara paketini arıyordu:

— Peki biçsin... biz biçmesin mi dedik?

Meryem dolaptan iki çift kundura çıkarıp Ayşe’nin önüne koydu:

— Sen amcana bakma! Hadi beğen. İster kırmızı al, ister sarıyı...

Ayşe, ellerini arkasına sakladı. Yepyeni, parıl parıl kundura-

lardan korkmuş gibiydi. Meryem fısıldadı:

— Alçak, işte böyle... suyu başından tutmalı. Değerini bil. Sana fermenelik ipekli de gelecek. — Sesini yükseltti — : Hadi al, parasına bakma! Seç birini...

Ayşe kırmızı astarlısını çıplak ayağına geçirdi. Başını iki yana eğerek baktı:

— İşte bu iyi...

— Biraz büyük değil mi?

— Zararı yok. Kışın çorapla giyerim.

— Öyleyse... kopar ipleri...

Ayşe, çiftleri birbirine bağlayan sicimi koparmak için var gücüyle asıldı. Meryem gözlerini kısmış, sanki sicimi kendisi zorluyor gibi soluğunu tutmuştu. Sicim kopunca: “Hele orospu!” diye hain hain gülümsedi:

— İşte oldu. Hadi sağlıklı giyin...

Ömer, cıgara yakarken ağzını avuçlarıyla kapatmıştı. “Oğlanın yandığı kadarmış... Yakıcı güzel bizim Ayşe!” diye düşünerek gülüverdi. Güldüğünü belli etmek suçmuş gibi yalandan çıkıştı:

— Kız işte kunduraları giydin. Bak, köyün kopuklarına yüz verirsin. Pelvan Vahit reziline, söz gelimi...

Ayşe kunduraları yere bırakıp dışarı çıktığı için arkasından bağırdı:

— Gerisini kendin düşün, şart olsun ben adamı keserim.

Meryem, ayakkapları alarak, Ayşe’nin arkasından çıktı:

— Neye kaçtın kız? Sen amcanın lafına bakma! Bilmez misin, adamla eğleni-eğleniverir. Geçir şunları ayağına...

— Ablam... bu iş kötü... utandım. — Kunduraları giydi, merdiven kapısına ürkek baktı — : Geç oldu. Bana izin...

— Dur, daha bitmedi. Hele gel... — Bitişik odanın kapısını açtı. — : Gel dedim. Tavuk gibi korkar. Şuna bak!

Odaya girdiler. Meryem dolaptaki yatakların arasından hediye mendilini çıkardı:

— Artık yaşayacaksın kahpe, güzelce... pis karı! Hediyeler, sen gelmeden gözlemekte yolunu...

— Aman abla olmaz!

— Neden olmazmış?

— Görürler.

— Kim görecektir? Hediye mendilleri hep görünse, Yam-

ören’de bütün karılar dayaktan ölür. Hadi al! Gizliden yersin. Üzüm koymuş, incir, leblebi, boyalı şeker koymuş. Ayna da var! Daha neler var!

— Ablacığım, ayna dursun, gören olur.

— Peki, yemişleri al!

Yere çömeldiler. Meryem mendilin uçlarını çözdü. Aynayı, boncukları, ince gümüş bilezikleri ayırdı. Mendili bağlayacakken Ayşe bırakmadı. Meryem’e iki avuç yemiş verdi:

— Buyur, Süleyman’a verirsin!

— Süleyman ne yapacak? Sen ye...

— Olmaz. Çocuğa yazık! Ağzı tatlılanır. — Süleyman’ın payını dösemeye bıraktı. Üst yanını kuşağına doldurmağa başladı — : Beni görürlerse...

— Mendili neden götürmedin? Mendili de sana verdi.

— Olmaz. Görürler.

— Alçak, “İçini doldurup geri vermeli” diyerek korktun öyle ya... Hakkı rezilinden sana da cimrilik geçmiş.

— Yok abla!... — Ayşe sesini alçaltarak kapıya baktı — : Ben bikez “Peki” dedim mi canım kurban olsun. Sen kuma halini bilmezsin! Evde yalnız değilim. Bişey yesem, öteki sezinler. “Herif, benden gizli yeni karısını beslemekte!” diyerek Gülizar etmediğini bırakmaz.

— Şuna bak! Sen bütün ahmaksın. Kuma halini ben de bilirim. Yalnız kaldığın gece çıtır çıtır ye. Keyfine bak!

Ayşe’nin, bütün yemişleri kuşağına doldurmasını sabırla bekledi. Süyelman’a verilenleri mendile bağlayarak ayağa kalktı:

— Sana bir sözüm daha var Ayşe... Oğlanla bir tenhada konuşursunuz.

— Aman abla!... — Ayşe gözlerini yusyuvarlak açtı — : Tenhada olmaz.

— Tenha dedimse, akılsız, samanlıkta değil!... Bir kuytuda... İki laf edersiniz.

— Hiç olmaz. Bugün şurda... yarın samanlıkta... aman abla, bana yakın gelmesin.

— Elin oğlunu öldürecek misin alçak? “Ben her belâyı gözüme almışım!” demekte... “Köyün ortasında tutacağım. Sürüyeceğim!” demekte... Gözü kararmış. “Her belâsı başüstüne... ölürüm, öldürürüm!” demekte... Temelli öfkelenmiş. El oğlunu

yakmışsın. Elbet bir karşılık göstereceksin! Mustafa delirmiş kız! Senin yoluna delirmiş temelli!

— Sen, “Olmaz” deseysin.

— “Olmaz” dedim. Yalvardım. “Adam doğru yoldaki emeğini yokuşa saptırmaz. Her şey yoluyla yordamıyla...” dedim. “Bu kadar yanmış beklemişsin. Aman sık dişini! Aman haa!” dedim.

— İyi demişsin. Bak abla, çeşmede meşmede bana laf atmasın. Ne zaman “Gel” derse bohçamı alır gelirim.

— Dur kız. Bohçanın sırası da elbet gelecek. Senin izinname var. Çankırı’ya gidilecek, hükümete danışılacak. Adamı mahpusa koyarlar. Sen benim sözümünden çıkma. Aklın ermez!

— Peki abla... Sen ne dersen öyle olsun. Ama ben onunla konuşamam. Çeşmede önüme geçti. O kadar lafı ağzımdan zor çıkardım. İzinnameye bir çıkar bulun. Bohçamı alıp gelirim. Beni kaçırsın.

— Bohçayı alıp gelmek hele dursun. Sen ne laf anlamaz karısın. Oğlanın da kendisine göre hesabı var. Hele bir konuşun, görüşün. Bak bakalım, seni kaçırıp Ankara’ya gurbete mi götürecek... Yoksa köyde mi kalacaksınız? Zırpadak nereye gidilebilir, bohça kolunda?

— Peki... sen bilirsin. — Ayşe biraz düşündü — : Amcam ne dedi... “Köyün kopuklarına yüz verme!” dedi.

— Amcan kötü mü söylemiş? Kopuk, ipsiz, Vahit gibisine derler. Mustafa aklı başında bir oğlan. Taşçı ustası... Recilik yapmakta... Mustafa’ya iki laf söylediğini amcan nerden bilecek? Sen akşamları hayvanlara bakmağa ahıra gidersin, orada bir çift söz edersiniz. — Meryem gülerken Ayşe’ye göz kırptı — : Cahilsin de bilmezsin. Bunun da tadı başka... Karanlıkta yüreğin kuş gibi vurur. Bir alışırın: “Aman gelsin! Aman bi kez gelsin de sonra Allah canımı alsın!” dersin. Konuşursunuz. Oğlan ne diyecekse der. Sen de aklını başını al! Altın iste... — Ayşe “Olmaz, olmaz!” der gibi başını sallıyordu, Meryem omzuna şakadan bir tokat vurdu — : İşte kız! Bu gençlik her zaman durduğu gibi durmaz.

Ayşe biraz düşündü:

— Abla!

— Ne var kız! Şuna bak!...

— Abla! Konuşurken monuşurken bana bir iş yapar da koyverirse?...

— Korkma, öylelerden değil! Oğlan tutuşmuş çıra gibi...
“Ah Ayşe!” diyerek dünyadan geçmiş... Meraklanma. Ben işin içindeyim!

— Korkma dersin... şuna bak!

— Hay ahmak! “Hiç erkek kısmından adam korkar mı? Onların yiğitliği kendi karılarına...

Ömer öteki odadan, iki öksürük arasında bağırdı:

— Karı, karı ulan! Rezil kahpe!

— Meryem güldü:

— Nasıl sözüm doğru mu? İşte benim herif! Hadi yüreğini ferah tut. Mustafa gibi yavruyu, adam Kavaklıgöl’e on kez götürür de on kez susuz getirir. Erkek milletin yanması hep o sussuzluktan...

Ayşe kunduralarını takırdatarak sofayı geçti.

Ömer durmadan sesleniyordu.

— Karı kız!

— Geldim!

— Ulan nerdesin? Bırakır gidersin. Aklıma neler geldi. Çağır şu kızı iki lafım daha var. Düşündükçe yahu! Bu ne akıl benim akıl...

— Kızı bırak...

— Aman gitti mi? Dersini almadan nereye gitti?

— O dersini önceden almış, çok üstüne varma, seni de okutur.

— İyi öyleyse... ulan karı... bir kundura da sen al. Mustafa şunları da sana versin. Şu sarı astarlılar da sana... Bendeki akılı gördün mü? Yattağım yerde seni donatmaktayım, alçak! İşte bu, hep akıldan ileri gelir. Kıza sıkılasaydın. Hakkı’ya bir şey sezdirmemeli. İşin üzeri açılırsa... birbirlerini vururlar... elimiz böğrümüzde kalır.

Meryem, karnı bulanıyor gibi yüzünü buruşturdu:

— Sen korkma herif! Ne demişler, “Kocasını denemeyen karı orospuluk edemez” demişler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Hocaların Hakkı'nın bütün kurnazlığı, kandırmak istediği adamlarla konuşurken yüzüne bakmamasında, onu istediği gibi yalnız bırakmasındaydı. Sabırlı adamdı. Söyleyeceklerini tasarlamadan söze başlamaz, karşısındakinin düşüncesine ne kadar katılmış görünse gene bildiğinden şaşmazdı. Bu sebeple Pelvan Vahit'i çağırdığı zaman küçük kurşunkalemini kasketinin kenarına, hesap kâğıdını ceketinin dış cebine koymuş, akli sıra iyice hazırlanmıştı.

Odada ocak yanıyordu. Lamba yoktu. Pelvan Vahit, oynak odun ışığında Hakkı'nın esmer yüzüne bakmaktan çabucak usandı. Başını önüne eğdi.

Hakkı önce kabile meselesini açmıştı. Muhtar Hüseyin efendinin edepsizliğinden, Nail'in haylazlığından, Hocalar sülâlesinin tutkun olmadığından yandı yakıldı, birtakım eski olaylara kısa kısa değindi.

— Baban ölünce muhtar Hüseyin, ananı almak istedi. Anan razı değil. Ben de razı olmadım. Ben zorlama işleri hiç sevmem. Aklında mı, babanın saatini birkaç zaman taşıyacakmış. İstedi. Anana, "Verme" dedim. Arada senin iki tarla kayboldu. Bak Vahit! Benim bu köyde düşmanım çoktur. İstemezler, ne dediler? "Hakkı şu Vahit'e oyun etti. Babasına olan üç yüz lira borcunu vermedi alçak!" dediler.

— Dediler.

— İnanma... Sakın inanma! Şart olsun parayı babana ödedim. Rahmetliyi bilirsin, kopuk adamdı. Parayı darı gibi saçan bir adam. Parayı ekmek gibi yerdı canım! Oysa parayı kazanmak hüner değil, tutmak hüner...

— Doğru...

— Oğlum, sen bir pelvansın, pelvan kısmı köy yerinde saygılı olacak. Geçen sene Nail'le dövüştünüz. Cami önünde seni sopaladı. Neden sopaladı? Senden pelvan mı? Muhtar Hüseyin'e olmadık lafı söyledim. Senin haberin yok. Kabileyi birbirine düşürmeli değil! Biz Yamören'de dört, beş eviz! Hocalar dedin mi, dört beş ev... Birbirimizi tutacağız. Sana sopayı Nail'in yiğitliği değil, senin fukaralığın yedirdi. Fukaralık, evet, Allah vergisi. Bizim kabilede fukara var, zengin var. Neden? Hep Allah'tan... Fukara fukaralığını, zengin zenginliğini bilecek. Fakirden söz dinleme, zenginden acıma... Herkes hakkına razı olmalı. Bak, beş parmak bir mi? Allah'ın bir işi canım! Beş parmak böyle... biri küçük biri büyük, biri kısa biri uzun! Kurban olduğum Allah, parmakları mavzer biçiminde bir örnek yapsa yapamaz mı? Şu sebepten yapmadı ki... Alalım seni: Güreşte pelvansın. Toklu kazanırsın, teke kazanırsın. Ama kopuksun. Ben sana acıyorum. Ellerden aklın mı eksik? Ankara'da ayağına taş düşmeseydi, olurdun sen de bir taşçı ustası! Olamaz mıydın?

Vahit, sofadaki sesleri dinleyerek başka şeyler düşünüyordu. Hakkı bu dalgınlığı beğenmedi. Biraz eğilerek sorusunu yeniledi:

— Olamaz mıydın söylesene?

— Olunur, olunmaz mı? — Can sıkıntısını dağıtmak için gönülsüz gönülsüz konuşuyordu — : Dediğin gibi Hakkı Ağa... beş parmak bir değil. Allah pakmakları mavzer fişeği biçiminde neden yaratmadı?

Ellerine bakarak sustu. Hakkı gizlice sevindi:

— Gördün mü? Aferin!... Biz bir kabile adamıyız. Köy yerinde sana, kendi kabilenin adamından başkası yâr olmaz. Alalım Kulaksızın Mustafa'yı: Bu kadar ahabapsınız, seni neden ortak etmedi? Şundan etmedi ki... sen Hocalardansın. Yakup Ağa bizi hiç istemez. İki tosun aldı. "Artık bu köyde Hocaları geçerim!" demekteymiş. Geçsin bakalım. — İçini çekti — : Hey sığırtmacın Yakup! İki tosunla sen bizi geçemezsin, geçsen geçsen

bizim kabilenin ipsizliğinden geçersin. — Hazırladığı kâğıdı cebinden çıkardı — : Şuna bak! Hesabını yazdım. Mustafa, bu köyde, dükkâncılıktan ne kazanmakta, bil bakalım? Ayda yirmi liraya para dememekte... Cıgaranın paketinde bir kuruş... Dük-kânda altı buçuk, burada yedi buçuk... Seni neden ortak etmedi? Seni Topal İsmail'e değişti hay Pelvan, "Hocalar kabilesinden birisi kazanmasın" diyerek... anladın mı?

Vahit, kaç gündür, bu meseleye kızıyordu. Deminden beri lafa koşulmaması Ayşe'ye hediye gönderdiğini duydu da Hakkı kendisine kızacak diye kıvrınmasındandı. "Aman, karı kocasına dememiş... Demediyse bizde gönlü mü var kahpenin?"

— Bırak Mustafa'yı... Kulaksızın Mustafa gerçekten rezildir. Adam hırsız İsmail'le ortak olur mu?

— Aferin... Ben şimdi seni niçin çağırdım? Biz de bu köyde reciliğe başlayacağız. Kâra ortaksın. Kârın yüzde şu kadarı senin olur. İleride yarı yarıya bölüşülecek. Ben tarla işinden ayrılamam. İlerde dükkânı toptan sana bırakırım. Demir toplanacak, Il-gaz'daki Köse'ye satılacak. Mustafa yüz paradan toplamakta... Sen üç kuruştan toplarsın. "Demirin beş ağırı, incirin bir ağırı" demiş. Biz, dört okka demire bir okka incir verimiz.

Bu sırada avludan bir kadın sesi Hakkı'yı çağırdı. Hakkı yerinden kalkacak gibi yaptı. Sonunda vazgeçti:

— Şu camı aç da sor bakalım.

Vahit hızla pencereye gitti:

— Ne var? Kimsin?

— Ayşe...

— Ne var?

— Bişey yok! Rüzgâr ışığı söndürdü. Karanlıkta korktum.

Kulağına bir fısıltı çalınmıştı. Tanıdık bir erkek sesi... Soluklarını tutarak dinledi. Ayşe gülüvermişti. Pencerede tahta parmaklıklar olduğundan uzanıp bakamıyordu. Öfkeyle seslendi:

— N'oluyor kız?

— Hiç!...

— Girsene içeri, şuna bak...

— Geldim, geldim.

Hakkı sabırsızlandı:

— Bırak... ört şu camı! N'olmuş? Karı mileti karanlıktan korkar. Hey Allah! Şunların derdinden iki laf edilmeyecek mi?

Bırak gel.

Vahit eski yerine oturdu.

— Dediğim gibi Pelvan! Dört okka demire, bir okka incir. Köylüye de yazık yahu!

— Yazık elbet...

— Veresiye vermek dükkâncılıkta iyi değildir ama müşteri tutuncaya kadar güvenilir adamlara veresiye verirsin. Veresiye işi senin boynuna... Pelvan olduğundan, köylü senden korkar. Boğazlarını sıkar, paraları toplarsın. Ömer bizim karıya bir kundura alıverdi. Yazın karşılığına ekin biçecek. Gurbetçi'ye sordum. Kundura üç buçuk liraymış. Yerinde yüz yetmiş, yüz seksen kuruş... Yarı yarı kâr... Ayıptır, günahtır. Bizim dinimizde faizcilik haram...

Ayşe içeri girdi. Dolabın kapısını açtı.

Hakkı sordu:

— Hemen bağırırsınız. Işık sönerse adama kendi avlusunda n'olur?

— Bilmem, rüzgâr kapıyı vurunca korktum.

— Korkmuş...

Ayşe dışarı çıkarken Vahit yanaklarının kırmızılığını fark etti. “Hiç korkmamış... yalan töbe olsun!” diye başını çevirdi. Hakkı, kendini zengin bildiklerini, gece vakti Ilgaz yolunda başına düşmanlıkla bir iş getireceklerini, Kurşunlu dolaylarında aylığını alıp köye gelirken Topal Gazi'yi, parası için nasıl öldürdüklerini anlatıyordu:

— İşte böyle... fukarayı eşekten aşağı almışlar da, leşini suya gömüvermişler. Köylünün fukarasında din, iman olmaz. Yahu, siz deli misiniz? Bu dünyada, hükümetin mahpusundan, hadi kurtuldun diyelim peki, yarın öte dünyada n'apacaksın? Parası için adam vuranın namazı kılınmaz. Yatacak yeri yoktur. Peygamber arkalamaz!

Vahit yavaş yavaş şaşkınlıktan kurtuluyor, öfkeleniyordu. Ayşe'nin demin aşağıda bir erkekle fısıldaştığını az daha söyleyecekti. “Hele dur, işi anlayalım. Söylemesi kolay!” diyerek elini dizine vurdu:

— Yamören'in adamı rezildir Hakkı Ağa... Sen doğrusun.

— Aferin Vahit. Şimdi sözüme geldin. Bana çalışacaksın öyle ya...

— Çalışırım. Başüstüne...

— Oh ne güzel! Demirleri toplar gidersin. Benim hayvana yükleriz. Hayvan kirası elli kuruş. İlerde, dükkân açılacak. Himmet Çavuş'un odası iyidir. Kapının sağına üç duvar çekersin, olur sana bir dükkân. Birazını "Berberhane" yaparız. Köylü tıraş olur. Bir yanı reci... Ben gazyağı getiririm, tuz getiririm. Sen hesap bilir misin?

— Yok...

— İyi... yavaş yavaş öğrenirsin. Paraya elbet aklın erer. Şimdi el kadar çocuklar parayı bilir oldu. Ulan, gurbetten kurtulursun. Ankara'da ayağına taş düştü. İsmail rezili gibi topal kalacaktın az daha...

Topal İsmail'in adı geçince, Vahit kalkmağa davrandı:

— Bana izin Hakkı Ağa.

— Otur ulan! Daha konuşacağımız bitmedi. Bikez köy yerinde değerin artar. "İş tuttu" derler. "Ekmeğini taştan çıkarmakta, aferin!" derler. Sen yarından tezi yok, demir toplamağa başlarsın. Namusunla çalış. Alışverişe hiyle girdi mi, bereket kalmaz. Ben anlarım. — Gözünü kırpı — : Hele şimdi böyle olsun, ilerde bak daha neler olacak! Ulan, sana bu köyde istediğin kızı alırım. Demiri üç kuruştan toplayacaksın, cıgarayı satacaksın yedi kuruşa. Yirmi para kâr elverir. Anladın mı, paketi yedi buçuk değil, yedi kuruş. Sen cıgara içer misin?

— İçerim.

— Cıgarayı alır içersin. Ötekine berikine tutmak yok... Bu da nasıl bir huy? Hemen cıgara tutuverirler. Sen herkesin aptalı mısın? İçtiğin cıgarayı ay başında hesaplarız. Bana "Cimri" derler. Ben cimriyim ama, tembellere cimriyim. Ay başında kazançtan payını alırsın. "Harcarım" dersen bende durur. Birikir.

— Kolay Hakkı Ağa. Ben gideyim...

— Dur, sana para lâzımdır. — Önceden hazırladığı üç lirayı yan cebinden çıkardı — : İşte üç lira... İyi say! Yüz kilo demir toplarsın. Üçer kuruştan, yüz kilo. Elli kilo da bizde var. Yüz elli kiloyu sarar, gidersin.

Vahit paraları aldı. Hakkı, onun dalgın uysallığını ahmaklığına vererek bir kat daha sevinmiş, bu kadar lakırtıyı, ortaklık hissesini karışık bırakmak için söylemişti. Kendi hesabınca Pelvan Vahit'i, günde bir paket köylü cıgarasına çalıştıracaktı. "Günde

bir paket köylü cıgarası, ayda 195 kuruş... Hesaba da aklı ermemekte... Gördün mü ne güzel!" Gözlerini kırıştırdı:

— Yarın gece demirler hazır olur mu?

— Olur. Bakalım! — Vahit ayağa kalkıp kuşağını düzeltti —: Demirler mi? Yarın hazır olur. Akşama Ilgaz'a giderim. Kal sağlıklıyla Hakkı Ağa...

Sofada Ayşe'ye rastlamadı. Avluya iner inmez, sanki herif oralarda olabilirmiş gibi çevresine baktı. Dışleri arasından "Korkmadı kahpe! Hovardasına cilvelendi" diyordu. Sokakta yumruğunu göğsüne vurdu: "Bizi bunlar adamdan saymamakta, yahu? Biz, demek, adam mı değiliz, ulan orospular!"

Duyduğu erkek sesini, sanki yeniden işitiyordu. Gözlerini kısarak kimin olduğunu bulmağa çalıştı. Birdenbire, "Tuu..." diyerek elini kaldırdı. "Töbe olsun Nail! Hey alçak! Güldane'yi elimden aldı, yetmedi, Ayşe'yi de çileden çıkardı, eyvah!"

Doğruca Mustafa'ya gidip, Hakkı'nın ortaklık işini, gece vakti Ayşe'nin Nail'le karanlıkta konuştuğunu anlatmağı tasarladı. Himmet Çavuş'un odasına girecek yerde, Sağırdere'ye doğru yürürken öfkesi her adımda, artıyordu: "Şu Mustafa da adam değil! Reciliğe başladığını bizden sakladı. Bizden her şeyi saklamakta... Ankara'dan gelince değişti. Hakkı doğru söylemekte. Hocalara düşman bu Kulaksızlar! Yirmi lirası var, yüzbaşı gibi çalım gösterir." Mustafa'ya gitmekten vazgeçerek geri döndü. Acele gençler odasına çıktı.

İçerde Yamören'in Küçük Başağası Nail, kasketini yana yıkmış üç kişi ile bağıra çağıra domino oynuyor, Topal İsmail sobanın başında sakat dizkapağını ısıtıyordu. Oyun oynayanlar o kadar dalmışlardı ki, Vahit'in selâmını bile almadılar. Pelvan, Topal İsmail'in başucuna dikilip gözlerine dimdik bakarak yavaşça sordu:

— Nail şimdi geldi öyle ya?

— Hangi Nail! Başağa mı? Yok yahu!

— Sen ne zamandan beri buradasın? Doğru söyle, bak!...

— Bir saattir. N'olmuş?

— Nail de bir saattir burda mı?

— Daha önceden başlamışlar. Paketine bu oyun! Herif deminden beri iki paket kazandı.

— Demek Nail, yarım saatten beri hiç dışarı çıkmadı mı?

Apteste falan!...

— Yok kardeş... bilmez misin, oyunda altını pisler de gene kalkmaz.

Vahit, parmağını ısırarak bir zaman daldı. Ayşe'yle konuşanın Nail olmadığını anlar anlamaz sevinmişti. Sonra büsbütün merak etmeğe başladı. İsmail dimdik yüzüne bakıyordu. Bundan da tedirginlendi:

— Demek... Nail değildi... Gördün mü?

— Hele otur Pelvan! Hayrola! Sende bu gece bir iş var!

— Bırak İsmail! — Vahit çömeldi — : Şaştım yahu!

Nail keyifli keyifli bağırdı:

— Çüş! Adam dubarayı oynamaz mı? İşte bağladım, sayın bakalım paraları, bende hep beyaz var.

Vahit başını salladı:

— Hep beyazla bağlamış... duydun mu? Şu Nail, burada oyunda ise... aklım ermedi.

— Canım, Nail'e n'olmuş?

— Hep sorarsın. Ben senin gibi cinli bir herif görmedim. Ulan Topal, bütün suçlar sende... Ulan, sen yok musun rezil?

— Yahu arkadaş! Sen delirdin mi gece vakti?

— Sus... ortaya bir yarasa kemiği çıkardın. Süreriz karının sırtına... hiç bir halt olmaz. Doğru söyle, doğruyu söyleyeceksin, bu yarasa kemiği, koyun kemiği değil mi, alçak?

— Aman efendi, töbe çek! Tılsımlı kemik koyundan olmaz. Senin aklın aşık kemiğine gitti besbelli...

— Tılsımlı kemikse neden fayda vermedi? Karı bize düşman! Sus! “Aman soğutacak yanını mı sürdürdün?” dedin mi şamarı yersin. Isıtacak yanı sürdürdük.

— Aferin. Yarına, öbür güne karı başlar yanmağa... Sıkı dur, aman sıkı...

— Ben “Olmadı” demekteyim. Herif “Aman sıkı” demekte...

— Olmadığını gece vakti nerden bildin?

— Ben bilirim! — Suratını astı — : Her şeye aklın erer, söyle bakalım, biz şimdi nerden gelmekteyiz? Biz şimdi Hocaların Hakkı'nın evinden gelmekteyiz.

— Hayrola, karı seni yatsıdan önce içeri mi aldı? Bu nasıl bir iş!

— Karı deği, Hakkı çağırmış!

— İyi, daha iyi... demek karısı yüz vermeyince Hakkı'nın yüreği acıdı: "Aman Ayşe! bizim Pelvan'a bir çare!" diyerek aracılık mı yapacak? Oğlum hovardalıkta eskiden bu yollar yoktu. Benim aklım nasıl ersin? Şuraya otur da, bir bir anlat.

— Nesini anlatayım. Akşam eve gittim. Anam dedi ki: "Hakkı seni istemekte" dedi.

— Aman Pelvan, dizinin bağı çözülmüştür. Kötüü... "Karı meseleyi kocasına söyledi yüzde yüz!" dedin!

— Tamam! "Heyvah!" dedim. Anama dedim ki: "Kız, herifin suratı nasıldı, öfkeli mi idi?" Öfkeli değilmiş. Anamla şaka etmiş. "İpsizi yemekten sonra bana gönder. Sonunda ben senin oğlunu tüccar yapsam gerek" demiş.

— Anladım hay Pelvan! "Tüccar" dememiştir. Anan Türkçe'yi nerden bilecek? "Serdar" demiştir. "Kadir mevlâm seni Pelvan yaratmış / Serdar etmiş güzellerin üstüne" hesabı... herif seni, Ayşe üzerine serdar diyecek şu halde...

— Sus!... Korkudan yemek boğazımızda kaldı. Hakkı'nın evine giderim, ayağım yürümez. Şöyle derse... böyle derse... hey Topal Ağa, sen utanmazsın da bilmezsin, adam utandı mı, başında hiç aklı kalmaz! Karşı karşıya oturduk ama, sen bana sor. Herif açtı lafı, açtı lafı. Söyledikleri burdan girip burdan çıkmakta... "Lafı şimdi getirdi, şimdi getirecek" diyorum. "Ulan rezil, elli evlik Yamören'de bizim karıdan başkası kalmadı mı? Sen bizim kabileden olasın da... düşmanlar bir iş yaparsa höst diyerek önlerine çıkacakken..." derse... suratıma tükürürse...

— Hem de tükürmeli. Herif haklı değil mi canım? Eee sonra...

— Sonrası... lafin neresine geldik, pek farkında değilim. Dışarıdan bir ses... Ayşe kahpesi hayvanları görmeye inmiş. Karanlıkta korkmuş. Hakkı o sıra cebinden bir kâat çıkardı. Bana dedi ki: "Şuradan camı aç da seslen, korkmasın!" dedi.

— Aferin Hakkı Efendi. Kekliği avcı şahana kollatmakta... Gayri başa gelen çekilir. Kızmışsındır Pelvan!...

— Kızılır mı? Canavar gibi sıçradım. "Korkma!" diye seslendim. "Rüzgâr cırayı söndürdü, karanlıkta korktum!" diye gülüverdi. İşte o sırada şeytan ne dedi? "Ulan Pelvan! dur gitme!" dedi. Kulağıma bir erkek sesi çalınmaz mı? Aşağıda fısıl fısıl

konusulmakta... Orospu: “Haydi savuş, herif gelir” demez mi? Erkek sesi: “Ulan bu ne biçim oyun! Bağırırım deyince hemen bağırırlar mı?” diye kızıyor. Geri döndüm ama aklım başımda yok. “Söylemeli mi, söylememeli mi, şu Hakkı’ya... derken... az daha söyleyecektim. Anladın mı?”

Topal İsmail, meseleyi Pelvan’ın Nail’i sormasına bağlamış, hızla düşünmeye başlamıştı. Vahit yumruğunu dizine vurdu:

— Ulan Topal Ağa, nasıl oldum, güreşte kendi oyunumla yenilmiş döndüm. Soluğum kesildi. — Göbeğini gösteriyordu — : Şurama bıçak soktular sanki... İçime bir sancı düştü. Bir yutkundam, bir daha yutkundum. Hele bir daha yutkunsam boğazım yırtılacak. Hakkı rezili anlatır. Demirmiş, kömürmüş, incirmiş, üzümüş... Elinde bir kâat... o kâada bakıyor da anlatıyor: Kâr edermişiz. Beş parmak mavzer mermisi gibi birbirine dünyada benzemezmiş. — Vahit elini uzattı — : Töbe! Mavzer fişegi biçimi bir çeşit olur mu bunlar? Derken karı içeri girdi, yanakları kızarmış. “Hakkı’ya söylesem mi?” diye kıvranmaktayım! Karı milleti gibi utanmaz yoktur. Herif ahmak, oysa minare kadar boy vermiş Allah! Yüreğime bir acıma düştü, Topal Ağa, bizim Hakkı’ya birden acıdım. “Tüh yazık!” dedim...

Topal İsmail çekinerek konuştu:

— Bırak acımayı... Hep acırsınız. Karısına mendil yollarken acımaz. Söyle bakalım, Ayşe’yle konuşanın Nail olduğunu nereden anladın?

— Sesini benzetmeye getirdim. Dışarı çıkar çıkmaz: “Ulan bu Nail olmasın!” diye yüreğim hopladı. Canım sıkılmış. — Zorla güldü — : Can sıkıntısıyla Nail sanmışız. — İsmail’in omzuna yavaşça vurdu — : Gördün mü Topal Ağa? Senin kemik halt etti. Karının başkasıyla arası iyi...

— Kemik halt etmedi. Kemik haklı efendi, mübareğin neden çalışmadığını şimdi anladım. Bir karı başka bir erkekle düşüp kalkarsa kemik ona kâr etmez. Bunun da huyu böyle...

— Bu kemik, öyleyse, kocalı kariya işlemez mi?

— Hele cahil! Karı kısmının kocası adamdan mı sayılır?

Domino oynayanlar bağırmağa başladılar. Nail karşısında oturan oyun arkadaşına çıkışıyordu:

— Ulan, iki-bir elinde duruyor da... Ben sabahtan beri iki başını yek yapmağa uğraşmakta değil miyim? Herif dü kapısına

boyuna cahar koymakta değil mi? Topla şunları...

İsmail, sesini alçalttı:

— Karıyla konuşan Nail değildi de ya kimdi Pelvan?

— Bilmem. Sesi kulağımda... Kulağımda ama gel de bulabil!

— Sesi kulağında ise, bulur çıkarırız! Hakkı seni gece vakti neden çağırmış dedin? “Mavzer mermisi” diye bir laf ettin?

— Senin anlayacağın, dükkâncılık yapacak, benimle ortak...

Vahit ceplerini aramağa başladı. İsmail gözlerini kırıştırdı:

— Nasıl ortak!... yahu, bunlar ne biçim laf!

— Ortak işte... dükkân açılacak, Mustafa gibi demir toplanacak... “Sonunda dükkânı sana bırakırım!” dedi. Mustafa’ya inat cıgarayı yedi kuruştan satıp, demiri üç kuruştan toplayacak... Nah, işte üç lira...

— Üç kuruştan mı? İyi bir iş. — İsmail paralara bakarak biraz düşündü — : Töbe olsun aynalı bir iş!

Sakat dizkapağını uğuşturarak sustu. Bir şeyler tasarladığı gözlerinden belliydi. “Mustafa için yüz kilo demir topladık. Devret şunu üç kuruştan. Sana elli kuruş kâr, hele akıl! Ulan İsmail Efendi, aferin!” Hemen kasılarak, elini bıyığına götürdü:

— Sen ne dedin Pelvan!

— Ben dedim ki... Doğrusu, daha bir şey demedim. Üç lirayı verdi. “Olur” dedim. “Olur” dedim ya, kulak asma! Hakkı’nın niyeti Mustafa’nın işini bozmak. Mustafa benim ahbabım. Ayıptır. Hakkı rezili bir işi düşmezse bizi arar mı? Rahmetli babamın 300 lirasını vermişmiş. “Bende paranız yok” dedi. Ulan Hakkı!

— Demek ortaklığa razı gelmedin mi?

— Şu da mı bir söz? Ben Mustafa’ya kötülük eder miyim? Üç yüz liranın üç lirasını aldık. O kadar...

İsmail, bir yandan ortaklık meselesini kurcalarken öte yandan karı işini evirip çevirmişti. Birdenbire parmaklarını sıkırdatınca Vahit merak etti:

— Ne var? Hele rezil, kalkıp oynayacak!...

— Dur yahu! Ayşe’yi gece vakti ahırda bastıran şu Nail değil de, ya kimdi? Ulan Pelvan! Tuu... biz adam olmayız. Ulan biz eşek gibi bir herifleriz.

— N’olmuş? Eşek sensin... Laf dokundurma...

— Asıl lafı şimdi dokunduracağım: Ayşe’yle konuşan Mustafa’yı ahmak!

— Nasıl Mustafa? Bizim Mustafa mı? Kulaksızın?...

— Kulaksızın Mustafa... hey Pelvan! Mustafa senden habersiz Ayşe'yi yola getirsin de, karanlıkta barbar bağırtsın da.... tuuu... sen daha, "Mustafa benim ahabım" diyerek... Hele akılsız...

— Mustafa olduğunu nereden bildin? Mustafa bana yemin etti. "Ayşe sana helâl olsun" dedi. Karıyı gördükçe domuz görmüşe dönmekte...

— Onlar hovarda lafı! Ayşe'ye Gurbetçi Ömer kundura almış. Amcası desem, amcası değil. Uzaktan bir akraba. Hey köylü milleti! Bir sudan içseler olurlar akraba! Bunca yıldır, Ömer neden kundura almadı kıza? Diyelim ki, şimdi çopurun amcalığı tuttu, Hakkı'nın karısına gelene kadar, Fadik kız çıplak gezmekte. Bir dul karı anası var. Bu herif Ayşe'nin amcası da, Fadik'in eniştesi değil ya... Mustafa Ankara'dan paralı gelir gelmez, Ömer amca oldu. Haydi bakalım!...

— Aman İsmail! Dur Ulan! Demek bizim Mustafa...

— Bizim Mustafa! İşte ben buradayım. Sonunda Mustafa çıkmazsa şu bıyıkları kökten keserim. Hani Mustafa nerede? Odaya neden gelmedi? İki gecedir, hani odaya niçin gelmemekte? — Ayağa kalkmağa davranan Pelvan'ı tuttu — : Dur yahu! Nereye kalktın?

— Mustafa'yı bulacağım. Erkekçe soracağım. Karıda gözü var mı anlarız!

— Çocuk gibi bir pelvansın. Mustafa'nın işi erkekçe mi? Karıyı yola yatırdıysa, söyler mi sana? Mertlik sana mı kalmış oğlum?

Vahit alt dudağını çekiştirerek, kederli bir küçük çocuk gibi derin derin düşündü. Düşündükçe öfkelen-di. "Ulan bu dünya nasıl bir dünya? Cenabet bir dünya!"

— Yahu! Bu dünyanın bir aptalı biz miyiz?

— Doğru Pelvan... Bu zaman hergele zamanı... Ben seni severim. Sen, zararı yok, bana "Topal" dersin. Ben seni severim. Mustafa benim ortağım öyle ya... İşinde benim kârım var. Sen demirciliğe başlarsan, bizim kâr azalır. Varsın azalsın. Sen beni bilmezsin. Biz, "Dost yoluna post gitsin" diyenlerdeniz. Hakkı'ya ortak ol! Köy yerinde iş sahibi adamın değeri artar. Sen köylüyü bilmez misin! Ayran çorbası içeceksin de, et yedim diyerek dişini

karıştıracaksın. Mustafa eğer Ayşe'yi yola getirdiyse, muskayla, tılsımla getirmedi, 150 kuruşluk kundura ile getirdi: Eski zaman karıları şimdi yok. Karıyı çileden çıkaran tılsım: Yedirmek, giydirmek... Reşit Hoca'nın muskasına kulak verme. Muskanın zorlusu, beş liralık bankanot...

— Peki ama bu işte aklımın ermediği...

— Neymiş bakalım!

— Peki! diyelim Mustafa gizliden Ayşe'yi kandırdı. Bize bedavadan hediye mendilini neye verdi?

— Bir domuzluğu varmışdır. Sana iyilik edecek de yüreğini anlayacak. Kime göndereceğini sormadı mı?

— Sordu, demedim. Sıkılayınca, “Sabriye kıza yollanacak!” dedim. İnanmadı, yemin verdirdi. Doğruyu söyledim. Tuu... Gördün mü?

— Ne var?

— Başağa seçildiği gece, beni hep söyletti. Herif bizim ağzımızı aramış. Mendili verirken ne dese iyi? “Benden bir şey saklamayacaksın. Şartımız bu!” dedi.

— Gördün mü? Ulan Mustafa! Herif Ankara'dan, bir Yam-ören'i ipe bağlacak akıl getirmiş. Dur yahu! Şimdi anladım, Ayşe'ye gitmiş demiştir ki: “Pelvan'a sen bakma! Kopuk rezil! Sana gönderdiği mendilleri benden bedava alıyor. Acıdığımдан vermekteyim” demiştir. Kariya kendisini zengin gösterecek. Sen de bu köyün dilenci oğlanı...

Nail, Vahit'ten bir su istedi. Pelvan suyu verip geldikten sonra yüzünü büsbütün asmıştı. Topal İsmail bu işlere çok kızmış gibi içini çekti:

— Gördün mü arkadaşını Pelvan?

— Gördüm, peki... Sana erkekçe bir söz Topal Ağa, sen boşboğaz bir herifsin. Dilersen gider söylersin: Ben bu işi Mustafa'nın yanına komam!...

— Ben Mustafa'ya bişey demeye demem ya, aklına girer, senin kandırır.

— Kandıramaz.

— Yemin et.

— Şart olsun!...

— Vallah de.

— Vallah!

— Öyleyse hadi kardaş. Öcümüzü alalım. Onun bize ettikleri yetiştir. Mustafa'yı bu köyde sol böğründen vurmamış olmayacak.

Ömürlerinde ilk defa birbirlerine dostça baktılar.

Topal İsmil, Kulaksızın Mustafa'nın her şeyini kıskanıyordu. Sağlam bacaklarını, Ankara'dan paralı gelmesini, Ilgaz'a demir götürürken yakalanmamasını, hovardalıklarını... Mustafa'nın kendisine bir kez olsun, "Topal Ağa" dememesine bile öfkeleniyordu. "Herkes topal der. Herif demez. Neden? Bize acıdığından... sevdiğinden değil hay oğlum!"

Vahit Ankara'dan beri Mustafa ile arkadaşlıklarının eskisi gibi olmadığından arada bir şüphelenmişti. "Ankara dönüşü, eskisi gibi cıgarayı beraber içtik, beraber gezdik, Hacer'i beraber götürdük ama kulak verme!" Mustafa'nın bazı işlerini, bazı sözlerini yadırgamış, hele hediye mendilini bedava verdi vereli sanki birisi arkadan tutuyormuş gibi rahatsızlık duyar olmuştı. "Ayağımıza taş düşmeseydi, biz de usta olurduk. Hakkı doğru söyledi. Hele rezil! Hele bodur köpoğlusu! Kara oğlan!" Beraber gezerlerken, Mustafa'nın yeni elbisesine karıların bakması da canını sıkıyordu. "Ulan Kulaksızın Mustafa! Ulan namussuz! Bize ettiğin kahpelik elverdi, tamam!"

İsmail, canını verecek kadar cömertleşmişti. Pelvan'a cıgara paketi uzattı:

— Hele yak bir cıgara!... dumanlayalım anasını sattığım... karı milleti rezildir. Adamın pelvanını şurada bırakır da, bir karış oğlana gider. Parayı sen bilir misin? Parayı kazanmalı... Köy yerinde parasızlık gibi belâ olmaz. Kendini göster Pelvan! Mustafa'yı dükkâncılıkta geçmeli. Demirin kilosu üç kuruş mu? Demir bende çok... Sana bulurum. Köy yerinde para olmalı, para... Sen parayı bilir misin?

— Parayı kim istemez?

— Haşşöyle... parayı seven, gider de kazanır. Para kazanmak iyidir. Adam yeni giyer, canının istediğini yer. Adamın kendisini saymazlar, kesesini sayarlar. Davran Pelvan! Durmayalım, tam sırası... Yiğitliğimizi bu gece göstereceğiz.

— Kime gösterilecek bu yiğitlik?...

— Gel arkamdan... hele yürü... laf istemem. Arkamdan geleceksin. Sen kendi kafana gide gide işi berbat ettin.

Topal İsmail sakat bacağına zorlayarak acele kalktı. Sofada,

büyük bir iş yapıyormuş gibi başına bir mendil sardı.

Sağırdere'ye kadar bir şey konuşmadılar.

Gece inadına karanlıktı.

İsmail, ne yana gittiklerini sormasın diye Vahit'i lafa tutmak lâzım geldiğini düşündü:

— Pelvan!

— Buyur!

— Hocaların Hakkı, sana ortaklıkta ne verecek?

— Bilmem. Orasını konuşmadık. “Sonunda dükkânı sana bırakırım!” dedi. Bak unuttum: Himmet Çavuş'un odasına dükkân kuracak. Birazı berber dükkânı... İlerde her şey satacağız. “Dükkânı bir zaman sonra mutlak sana bırakırım!” dedi. Dükkâncılık köy yerinde iyidir, ne dersin?

İsmail, gülmesini öksürmeğe çevirdi:

— İyi olmaz mı? Aferin! Dükkâncılık gibi iş yoktur. Dükkâncılık işinde para var çünkü... Tuz satarsın. On parası kârdır. Şu kadar parasını Hakkı elinden alır. İnşallah elli senede, bir eşek parası toplarsın.

— Ne yapalım? Eğri Ahmet gibi köy mü basalım?...

— Gel dedim ya... Arkam sıra geleceksin. Sözümden çıkar-san gerisini sen düşün!

Bahçelerin arasından geçip Çankırı'ya kadar uzanan kıraca saptılar.

İsmail elinde olmadan keyifle söylendi:

— Yürü... hele yürü kardaş!

— Nereye gidiyoruz ulan Topal?

— Yürü...

— Ulan bu yol nereye gider?

— Bu yol, demir madenine gider Pelvan! Ben seni severim. Aklında mı? Ayşe geçen yıl Mustafa'nın başını yardı. Bu yıl, karanlıkta çıra söndürmekteler. Neden? Mustafa güzelleşti mi? Adam güzelleşmez. Eşek bizim eşek, semeri yeni... sen de çulu yenileyeceksin, koku yağına gayret vereceksin. Çam yarması gibi delikanlısın. Kulaksızın oğlu, demir madeni mi işletmekte? Biz de işletiriz. Madenin gözü burası... Haftadan haftaya buraya geliriz, beygiri yükleriz.

— Yükler miyiz. Yalana bak!

— Yükleriz! Mustafa açığöz... Hemi de hırsızlıktan yana

benden ileri...

— Benim bildiğim Mustafa hırsızlık etmez!... — Biraz sustu — : O haltı da mı yedi, doğru söyle?...

— Ulan köy yerinde hırsızlık etmeyen olur mu? Sen anandan gizli, evinizden ekin, tiftik çalmaz mısın? Mustafa hırsızlık etmezmiş. Sürüden az mı tiftik çaldı, Yakup Ağa'nın ambarından az mı ekin sattı? Oğlum hırsızlığın hepsi birdir, siz yüreksiz olduğunuzdan kendi malınızı çalarsınız. Sesini kes! Mustafa karıyı nasıl kandırdı? Para gücüyle kandırdı. Parayı nereden buldu? Şuradaki demir madeninden... Aman dur, şimdi aklıma geldi. Geçenlerde bana bir şey sordu. "Nasıl etsek de elimize bir altın geçirsek!" dedi. Demek karıya altın verecek! Bak Pelvan! El oğlu, karı kısmına altın verdi mi, bizim yarasa kemiği şurada kalır. Geçen yıl bizim kemik Mustafa'nın işine niçin yaramadı? Hakkı'nın yüz lirası ağır bastı çünkü...

— Ne yapalım? hırsızlığa mı başlayalım, kemik sökmedi, diye?

— Hırsızlığa başlamalı. Doğrusunu ister misin? Hırsızlığı biz yapmayacağız, Mustafa'nın çaldıklarını götüreceğiz. Mustafa bir yerden demir çaldı. Şuraya, çalıların dibine koydu. Alırız güzelce... Şaziye ablanın sözü doğru canım! Sana gecenin birinde ne dedi, Hocanın ekini gecesini, aklında mı? "Hocanın ekini almak günah da, Selim'in hakkını almak günah değil mi?" demedi mi ablam?

— Orospuyu bırak!... Daha ne lafları var, bir duysan...

— Bilirim. Vıcıl vıcıl konuşur. Şimdi söyle bakalım cebinizdeki paranın hesabını...

— Otuz kuruş. — Vahit, Hocaların Hakkı'nın verdiği üç lirayı unutmuştu — : Töbe, otuz beş... Neden sordun?

— Otuz kuruş, dört paket cigara parası... gene hediye mendillerini, yalvarıp Mustafa'dan mı isteyeceğiz?

Vahit içini çekti. Mustafa'nın demirlerini çalmak birden hoşuna gitmişti. Yokuş çıktıkları için solumaya başlayan İsmail'in ensesine bir şaka tokat indirdi:

— Höst oğlum! Köse demircinin körüğü gibi hışırdamağa başladın.

— Ne yapalım yahu? Yavaşça solumak ayıp değil! Türkü mü çağıralım!

— Peki sen demir almayacak mısın? Boş giderken solugan oldun. Bana bak İsmail! Senin “Hırsız” adın boşuna çıkmış. Yumurta çalarsan, belki... Yumurta-hırsızı sansar İsmail!

— Aman Vahit, sen n’aptın? Kaldır şu “Sansar” lafını aradan...

— Kaldırmam, töbe kaldırmam... Sansar İsmail. Beğenmedin mi soyadını?

— Kardeşim, bizim soyadımız var. Bizim soyadımız: Karakağan...

— Ne de Karakağan! Karakağan’a bak! Topal Karakağan... Yürüsene Karakağan! Sallanırsın!

— Omzuma vurma! Omzumu çökerttin rezil! Karanlıkta bu kadar yürünür. Koşalım mı? Vurma ulan! Hay elin kırılsın alçak!

Tepenin üzerinde Topal İsmail, kayalarla diken kümeleri arasında biraz gidip geldi, sonra ellerini dizlerine vurarak çırpındı:

— Geç kaldık. Tuu... herif götürmüş. Bu gece yüklemiştir. Ver elini Ilgaz çarşısı. Demirler para olacak Pelvan, hediye mendili olacak. — Umudu kırılmış gibi bir taşın üzerine oturdu — : Geç kaldık!

Vahit yumruklarını beline dayayıp çevresine baktı, aşağıda cıgara ateşi gibi iki kırmızı ışık görünüyordu. Parmağını uzattı:

— Şunlar ne? Çingenler yol boyunda çadır mı kurmuş?

— Değil Pelvan! Tren yolu onarılmakta... İşçilerin çadırları...

Vahit gözlerini kısarak zorladı: Evet, fenerlerden biri alçaktı. Rayın bir parçasını — Bir kulaç kadarını — : parlatıyordu. Çadırın’ kapısına asılmıştı öteki “allalem”...

Topal İsmail, iki günden beri buraları iyiden iyiye kolağan ettiği için anlattı:

— Şu sallanan fener çadırın... Traversler çadırın sol yanına yığılı.

— Neler?

— Travers... Hadi Pelvan...

— N’olacak?

— Lafa bak! Hep söylerim; sen bir akıllı adamsın ama fikrin başka yerde olduğundan... Sen akıllı bir pelvansın! — Oturduğu yerden kalktı — : Yahu, Mustafa demirleri bu dağ başında nereden bulur? Herifler bir haftadır buraya travers yığdı. Mustafa

gelip hayvanı yüklemekte...

— Vay anasını! Demek hükümetin malını mı çalmaktasınız alçaklar?

— Korktun mu Pelvan? Lakırdıya geldi mi eğlenirsiniz. Sansar İsmail! Şimdi sansar, ben miyim, sen misin? Şunlara bak! “Hırsızlık yürek ister!” derim, eğlenirler. Körpe kız gibi titremeğe başladın. Bırak, Kulaksızın Mustafa senden yiğitmiş!

— Benim yüreksizliğim hırsızlığa...

— Oğlum, buna hırsızlık demezler. Memurluk derler. Sen duymadın mı? “Hükümet malı deniz, yemeyen domuz”... Hadi yürü! İlk gecedен demir buldun mu, “Aman bu ne zorlu bir ortak!” diye Hakkı keyfolur. Hey Pelvan! Senin bahtın açık! Ortak olursan, Hakkı’nın evine kolay girersin. Karıyla konuşur-sun. Baksana, daha başlamadan “Şuna bakıver, korkmasın!” demiş. Yamören’in işi canım! Demir tüccarlığına girişenin karıdan yana bahtı açılır. Şuradan, beş altı travers getir. Beş altı traversi, dereye atsan yedi yüz elli kuruş eder. Köy yerinde yüzbaşı aylığı. Kolların kabarır, yüzüne ateş bastığından karılara bir hoş görü-nürsün!

— Sus rezil!

— Korkma yavrum! Dişlerin birbirine çarpmasın!

— Ben korkmam. — Vahit, elleri belinde ileri bakıyordu — : Çadırdaki köpek var mı?

— Yok! Anladım gideceksin. Hemi de git. Selâmetle gider, selâmetle gelirsin.

— Sen?

— Ben burada beklerim. Traversleri getir! Biri aşırmasın diye bekçi gerek... Eğer yürekli bir pelvansan, “Hak oyunu üç!” demişler. Üç nöbet gidersin. Üçer traversten şu kadar okka demir... Bir payı benim, ikisi de senin.

— Yağma yok!... Altı gelirse biri senin, beşi benim.

İsmail, az kalsın “Olmaz” diyecekti. Bir laf söylese Pelvan çayacakmış gibi dişlerini sıktı. Vahit ellerini birbirine sürerek hazırlanıyordu. Bir adım atıp durdu:

— Bunlar Sımicak’ın demirbaş işçileri olmasın?

— Değil, yabancı bunlar, gezgin işçi... Neden sordun efendi?

— Murat Ağam içlerinde olursa... Murat Ağam’a bir laf gelmesin...

— Aldırma. Yol demirinin sahibi hükümet... Hükümet malı Allah malıdır. Çeşme suyu gibi... — İçini çekti — : Şu hükümet-te hiç akıl var mı? Yol boyuna o kadar demiri neden gömersin a hükümet? Travers aralarını birer adım koyacağına, birer kulaç koyuver; şu kadar bin travers artar. Ilgaz demircisine sat güzelce... Tüm doktorların aylığı çıksın! Nasıl bu akıl? — Yürüyen Pelvan'ın arkasından koştu — : Dur yahu! Hemen gider, dinle beni! Kunduralar çıkacak. Sen dışarı basarsın. Yarın farkına varırlar da iz sürerlerse... çıplak ayak iyidir. İz de vermez, ses de...

Vahit, kunduralarla çorapları çıkarıp İsmail'in önüne attı:

— Yakalanırsam. Bağırırım. Kunduraları al, savuş.

— Orasını merak etme! Bak bana Pelvan! Demir hırsızlığın-da zagon: Demirleri birbirine vurmamak... Demir kısmı, katır çanı gibi öter. — Pelvan cayar diye korkup zorla güldü — : Şaka ettim: Aldırma. Yol işçisi davul sesine uyanmaz. Fukaralar her akşam ölür de, sabaha yeniden canlanır!...

Pelvan Vahit, tepenin altındaki karanlığa gömülünceye kadar İsmail kımıldamadan durdu. Sonra birdenbire sevincini artık zaptedemeyerek parmaklarını şıkırdata şıkırdata üç kere döndü. Dişlerinin arasından: “Yürü Pelvan! Hele yürü! Tut yavrum!” dedi. Yere çömelerek ellerinin siperinde bir cıgara yaktı. Yerini değiştirdiğinden fenerlerden birisi görünmez olmuştu. Dumanı, midesine kadar götürmek istiyormuş gibi içine çekti. “Ulan hey Allah! Ulan hey Allah! Şu Vahit'i yakalativer! Yakalat gitsin! Demir çalarken yakalanmalı da mahpusdamına girmeli. Yam-ören'e, bir hırsız İsmail az gelir, bir de hırsız Pelvan olsun canım!” Soğuktan dişleri birbirine vuruyordu. Uzaktan uzağa duyulan köpek seslerini dinledi. “Bize ‘Topal Ağa’ demektedir... Topal Ağa imiş!” Sakat bacağıнын, inceden inceye sızlayan diz kapağına bir yumruk indirdi. Acıyla sıçradı. Bacak böyle sızladı mı, kine kapılıyor, iniş aşağı, yokuş yukarı zorlayıp bacağına “Gâvur gibi” eziyet etmek istiyordu. Gene yerini değiştirdi. Gecenin rutubetli soğuğu, bacağını gittikçe daha çok sızlattığından, yüksek sesle: “Bu bacadan bize hayır yok!” dedi. Ne zaman böyle söylese, sırtını buz gibi, ter basıyordu. Şaşkın şaşkın karanlığa bakarak, yüreği korku içinde ayağa kalktı. Bir iki adım attı. “... koyduğum, odun gibi... odun gibi şuna bak!” diye yere tükürdü.

Söylediklerini birisi işitecekmiş gibi başını kısarak arkasına döndü... Uzaktan yaşlı bir köpek, tek başına, kaba kaba havlıyordu. Kasketini düzeltti: “Tren gelivermeli şimdilik. Pelvan yolun üstünde olmalı... Tren adamı altına aldı mı, karnını yarar. Boğazı kesilir de kafası şu yana düşer.” Fenerin yanında bir kımıldanma, bir gürültü var mı diye dikkatle dinleyerek Vahit’in yakalanması için kısa bir dua okudu. Gövdesinin bütün yükünü çeken tek bacağı yorgunluktan titriyordu. Doktorların hepsine birden, hastane doktorlarına da, belediye doktorlarına da sövdü: “Güneş banyosu yaptık. Yaz günleri çutru gibi terledik. Faydasız!” Şu demirleri satınca, Çankırı’ya gitmeğe, her kaç kuruşsa bir kutu Calcium ilâcından almağa ahdedti. Mahpustan geldi geleli, ne zaman bacağından umudu kesilse — Çoğunlukla geceleri — ilâç almağa karar veriyor, sonra ya unutuyor, ya üşeniyordu. “Töbe töbe! Yarın gitmezsem, nah, adam değilim. Eşeğe biner, giderim!” Cıgaranın izmaritini iki parmağıyla ileri doğru fırlattı. Koca köpek gene uluyordu. “Ulan reziller! Şu köylü kısmı mal uğruna ölecek. Kendi aç, bir de it besler, hele reziller hele!”

Aşağıdan bir ses duyuncaya kadar köpeklere, insanlara, soğuk havaya atıp tuttu. Omzunda demirlerle soluyarak yaklaşan Vahit’i, bacağına sürüyerek karşıladı:

— Kaç tane getirdin Pelvan?

— Bırak, öldüm, dört...

— Dört mü? Aferin! Mustafa üç tanesini zor taşır! Aferin Pelvan Hadi bırak yavaşça... — Traverslerin indirilmesine yardım etti — : Bunlar bana teslim! Dört daha getir...

— Dört olmaz. İki hazırladım.

— Aman, gitmeğe gitmektesin arkadaş, dört olsun.

— Yoruldum! Ayaklarım dondu. Ulan Topal, senin gibi namert yoktur. Bizi sonunda hırsız ettin.

— Töbe hey Allah! Buna hırsızlık demezler, tüccarlık derler.

— Ne derlerse desinler. Rezalet bu bizim işimiz! Bak İsmail, iki demir daha getiririm. İkisi senin. Köye kadar sen taşırsın. Karışmam.

— Hadi getir, taşımasına karışma!...

Vahit koşarak uzaklaşırken İsmail mırıldandı, “Ha Pelvan ha! Âdemoğlu kötülüğe koşarak gider. Bikez alnı terlemeden para kazanmağa alışmamalı... Lokman hekim çare bulamaz bu

illete...”

Çömelip soğuk demirleri okşayarak Hakkı'nın dükkân açmasına, fiyat kırmasına Mustafa'nın ne diyeceğini düşündü. Topladığı demirlere daha fazla para istemeği tasarladı. “Herife bak! Köy yerinde karda yürüyüp, iz belli etmeyecek. Ayşe'yi sana kolayca yedirirler mi a yavrum? Bizim elli ev, birbirinin gözcüsü!” Gülüp dururken birdenbire suratını astı. İki travers, kilosu üç kuruştan doksan kuruş tutuyordu. “Oysa Ilgaz demircisi üç lira verir.” Vahit'e, Mustafa'ya, Hakkı'ya, dünya yüzünde Topal olmayan bütün heriflere kızdı. Deminden beri dikine tuttuğu traversi bıraktı. Birbirlerine çarpan demirlerden çıkan gürültüyle yere çömeliverdi: “Eşeklik istemez. Şuna bak!” diye kendisini azarladı.

Vahit, ikinci sefer yokuşu daha yorgun çıkmıştı. İsmail'e küfrediyor, çamurlu ayaklarına çoraplarını nasıl giyeceğini soruyordu:

— Çorapları dedim rezil Topal... ayaklarım buz kesti.

— Kolay Pelvan! Çorapları kuşağına sok! Sağırdere'de yıkanır giyersin!

— Ulan hain Topal. Ben dondum!

— Zarar vermez. Bunun yolu budur.

— Peki. Omzumuzda bu demirler, köye nasıl gireceğiz?

— Köye girilmez. Demirler bahçelerde saklanacak. Yarın akşam hayvan getirir, yüklersin. Doğru Ilgaz demircisi...

— Bak İsmail, yarın akşam demirleri sakladığımız yerde bulamazsam, şartolsun, öteki bacağına da kırımam.

— Boşboğaz, hele boşboğaz! — “Hırsız kısmı, hırsız kısmına kahpelik etmez” diyecekti. Vahit'i kızdırmamak için vazgeçti — : Yeter artık, yükle benim demirleri bana... vicdanlı bir hemşehri olsan, bunları da sen taşırsın! — Aklına bir şey geldi — : Vahit kardaş, uyanan olmadı mı? Birisi “Kim o?” diye seslenmedi mi?

— Yok.

— Aman, içeri girseydin... orada en azdan on beş kayma, usulca durmaktaydı, yüreksiz!

— Söylenme bakalım! Hadi, yükleneceksen yüklen.

— Kaldır omzuma... dur, yavaş! Sakat bacağın omzuna koyma! Şu yana yükle! Yavaş oğlum, yavaş aman...

Bahçelere inince İsmail, durdu:

— Demirleri muhtarın bahçesine koyacağız! Muhtar kısmının bahçesinde hırsızlık mal aranmaz!

Vahit biraz düşündü:

— Gerçek... iyi bir akıl!... Ama iş ortaya çıkarsa herif büsbütün kızar. Köy mazbatasını yazar, bizi sürer. İyisi, Hakkı'nın bahçesine saklamalı!

— Sen bilirsin.

Vahit, Sağırdere'nin ince buzlarını kırarak ayaklarını yıkadı. Çoraplarını giydi. Avlu kapısında İsmail'in kolunu tuttu:

— Bana bak Topal Ağa, demir meselesini Mustafa'ya söyledin mi bozuyoruz!

— Merak etme! Demir meselesini söylemem, ama hatırın için ağzını ararım. Ayşe meselesi, bakalım, düşündüğümüz gibi mi?

— Yok, sen karışma. Ulan İsmail ağzından bir laf çıkarırsın. herifi kuşkulandırırın! Töbe olsun, seni sopanın altına yatırırım.

— Yahu! İşin aslını öğrenmeyecek miyiz?

— Ben öğrenirim! İyisi, Sabriye kızı Ayşe'ye gider, öğrenir. Karı kısmının şeytanı, karı... Sabriye diyecek ki: “Abla ben gördüm. Mustafa'yla senin aran iyi!” diyecek...

— Olur, peki — İsmail biraz düşündü — : Tut ki öğrendik... Ayşe'nin Mustafa'yla arası iyi... n'apacağız?

— Kolay! Gülizar erkek karıdır. Gülizar ablaya haber veririz. “Abla, sen uyu! Hovarda girmekte evine!...” deriz. Bir yandan Gülizar'ı, bir yandan Gurbetçi Ömer'i kışkırtmalı: Neye güldün ulan?

— Gurbetçi'yi bırak! Bu işin içinde iş var. — Birden elini dizine vurdu — : Aman sakın, Ayşe'yi Mustafa'ya Ömer mi kandırdı, Pelvan?

— Töbee! Kızın amcası...

— Amcası olmakla?... Dünyadır bu! Pezevenkliğe yeni başlayan, önce kendi kızını baştan çıkarır!

Vahit de çırpınmaya başlamıştı:

— Tuu... gördün mü? Ulan Topal Ağa, sen cinci misin, evliya mısın! Ulan dur. Ben bir sabah Mustafa'ya gittim. Bana hediye mendili verdiği gün... Ulan aman, iyi aklıma geldi. Bir kâat dolusu incir aldı da, Ömer'in evine giriverdi. Müşteri imiş, parasını peşin vermiş. Biraz eğlendim: “Oğlum, bu Meryem'le

aran senin iyi besbelli!” diyerek biraz takıldım...

— Vay vay! İncir mi götürdü? Ömer’e götürdüğünü meydana... Heyvah, Mustafa suyu başından kesmiş. Tetik duracağız, Pelvan! Biz de Mustafa’yı akılla tutalım. Ulan taşçı ustası... Ankara’dan getirdiğin oyunlar, Yamören’de Pelvan’a sökmez.

— İyi bildin İsmail, bize Ankara oyunu sökmez.

— Hemi de söktüremez. Ayşe işini bozalım, Mustafa yansın şurada... Tamam! Dükkân işini bozalım, alalım öcümüzü... Sen bu traversleri Hakkı’ya söyleme. Okkasını on kuruştan vereceksin!

— Okkası on kuruş mu? Ulan dünyanın parası...

— On kuruş elbet... Elini çabuk tutacaksın! Ayşe orospusu altın meraklısı. Altını getiren, koynuna girecek bu kahpenin besbelli. Yarın gece Ilgaz’a atla... Ertesi sabah Yamören tüccar görsün! Hep Kulaksızın Mustafa’ya değil, biraz da Pelvan Vahit’e dönmeli feleğin çarkı... Şu Mustafa’ya kızmamın sebebi, sana hiyle yaptı. O kadar sordum, karıyı sevmediğine yemin etti. Yalan yere bir yemin! Herif gurbette dinsiz olmuş... Hele rezil! — Biraz sustu — : Ama Pelvan, doğrusunu ister misin? Ayşe de mal mı mal! Yanakları kırmızı da gerdanı ak kâğıt!

Vahit öyle derin derin içini çekti ki, Topal İsmail ürkererek sustu. Yoksa: “Bir gecesi on beş traverse değer!” diyecekti.

II

Topal İsmail, elini yere vurarak kumanda verdi:

— Kır ikili kozu, kır dedim!

Gençler odasında altı kol iskambil oynuyorlardı. İsmail’in çırağı yanındaki oyuncunun elini gözetleyerek duraklayınca “Topal herif” kükredi:

— Kır dedim, kır! Hiç korkma... bey kozlusu şurada kaldı.

Üçüncü defadır ki bey kozun yerini sezip ikili kozu zamanında kırarak kazanıyordu. Geri kalan kâğıtları yere attı:

— Tam altmış iki sayı tuttuk ağa! — Vahit’e göz kırptı — : Altmış iki sayı... Siz daha beşsiniz, biz dokuzu tuttuk Allah’ın yardımıyla...

Topalın her sözü, Mustafa’nın bugün hoşuna gittiği halde

Vahit'i öfkeliendiriyordu. Demir çaldıkları geceden beri aralarında birdenbire sıklaşan arkadaşlığı yadırgadığından, hele ikide bir yüzüne bir hoş bakıp göz kırptığı için — oyunda ne zaman hiyle yapsa kendisine göz kırpmıştı — : Canı sıkılıyordu.

Topal İsmail bunun farkında değildi. Vahit'in niçin yüzüne ters ters baktığını, başını neden çevirdiğini düşünmeye bile lüzum görmüyordu. "Pelvanlığı kaldı mı oğlum, o da oldu bir hırsız... kısası: O da bizden..."

Oysa Mustafa, Topal İsmail'in Vahit'i öfkeliendirmesine seviniyordu. Hocaların Hakkı'yla ortaklığını duydu duyalı, Pelvan'a yüreği bozulmuştu.

Karşı takımın ustası Candarma Nail, ikinci partiyi de kaybedeceğini anladığından, parmağını üst üste tükürükleyerek fazla kâğıt vermemeğe çalışan çırağını tersledi:

— Çabuk kâğıdı dağıtmayı bilmezsiniz! Elinize bey koz geldi mi, tek gözünüzü durmadan kırparsınız. Kaç kez söyledim, biz kör değiliz. Gerekirse sorarız. Gizliden başınızı sallarsınız. Laf anlayan nerde? Gözünü kırpar. Nişan mı alıyorsun rezil?

Kâğıt yapan oyuncu — Hocaların Remzi — : büsbütün şaşırıldı. İskambilleri verdikten sonra arkalarından uzanıp eksik, fazla olmamasına bakmağa başladı.

Seyirciler gülüşürken Topal İsmail, sayı yazılan tütün kâğıdını kibirli kibirli süzüyor, parmağını rakamların üzerinde gezdirirken keyifle ıslık çalıyordu.

Mustafa baktı baktı, "Yürü, mülevves!" diye güldü. İsmail'in ne biçim bir adam olduğu oyun oynarken büsbütün meydana çıkıyordu. Kâğıdı kesmeden önce, parmaklarıyla desteyi şöyle bir yoklamış, sanki en yararlı yerini bulmuştu. Önüne bırakılan üç iskambili hemen topladı, başı hizasından biraz yukarıda tutarak altından hem kendi çıraklarına baktı, hem de Nail'in arkadaşlarını gözetleyip yalandı:

— Koz sinek!... Sinek bizi sever. Biz tatlı adamız. Bal gibi...

Gözlerini karşısındaki oyunculardan ayırmadığı için ortada duran kâğıt destesini el yordamıyla arayıp keserken, papaz koz kendisinde olduğundan Nail'i şaşırtmak gayretiyle çenesini oynatıyor, arkadaşlarına, "Papaz koz sizde mi?" diye soruyordu.

Mustafa'ya göre, belli bir şey, İsmail hain bir herifti ama hem kurnazdı, hem de yürekli...

İsmail iki sayı daha alıp oyunu kazandı. Kasketini geri iterek alnını kaşıdı:

— Olursa bu kadar olur canım! Al şu kâğıdı, sağ duvara çivile. Altına yaz: “Yamörenli İsmail Usta!” yazacaksın.

Nail küfrediyor, “Papaz koz gelmedi... papaz koz!” diyordu.

İsmail ayağa kalktı. Mustafa’ya eliyle işmar etti:

— Hadi yürü ortak! Şimdi seni tıraş edelim!...

Hava güneşliydi ama, gene de soğuktu. Kum gibi karlar, ayaklarının altında gıcırdıyordu.

İsmail bir süre ılık çaldı. Sonra sağlam ayağı üzerinde durakladı:

— Senin kaç gündür canın sıkılmakta ortak?

— Yalan! neye sıkılacakmış bizim canımız!

— Sıkılmakta... Nerden mi bildim. Benim canım da sıkkın!

Kahpenin karısı bizi yaktı!

— Hangi karı?

— Hangi karı? Hacer orospusu! — İsmail içini çekti — : Cilveliydi. Köyden gidince gözümün ışığı karardı. Odalara uğramayı içim istemez oldu, Allah bilir! Nail’i kâatta yenmemiz bu yüzden...

— Lafa bak! N’olacaktı rezil! El karısı ölene kadar köyde mi kalmalı idi?

— Hemi de kalmalıydı. Yamören’e bir Hacer her vakit lâzım! Koca bir köy, bir karının boğazından âcizlik mi getirecek? Şurada kalıversin! — Durup köye parmağını salladı — : Kışın köy kısmının mahpustan ayrıntısı yok... Git odaya gel eve, git odaya gel eve... Kışın mahpusta yatmalı, yazın dışarı çıkmalı.

Yavaşça güldü. Mustafa: “Bu Topal İsmail, tembel bir herif!” diye düşündü. Birkaç adım sonra İsmail lakırdısını tamamladı:

— Ama, öyle bir icat oldu mu, bizim köylümüz dilekçe verir: — Benzetme yaptı — : “Dileğimdir. Aman ben falan hırsızlığın sahibiyim. Aman beni hemen içeri almanızı dilerim!” Ekmek bedava. Şurada, tavanda, güneş gibi elektrik yanar. Doktor bedava. Arkadaşlarla oturursun. Koç Ali vurur bağlamayı. Hacı baba çeker Cezair türküsünü, Çiçekdağı’nı... Delikanlılar şıkır şıkır oynar. Gelsin lafın meraklısı... Köprülü’den Hatib Hoca anlatır, Terzi Rıfat Efendi anlatır, İskilip’ten Mehmet Bey anlatır. Bir İstanbullu vardır ki, kitapları yemiş yutmuş... dünya-

dan bir haber alırsın. Kışın mahpusluk iyidir canım, insana hiç koymaz.

— Hey İsmail, şimdi candarma gelse, oynaya oynaya gideceksin!...

— Vallah giderim. Şuna bak! — Sesini alçalttı — : Sen inanmazsın. Şu köy bizim köy. Şurada doğduk, büyüdük. Vatan canım! İşte bizim vatanımız... Ama şartolsun, arada sırada mahpusu özlemekteyim! Biraz yüreğim sıkılsa, karıyla ileri geri etsem, mahpusdamı burnuma kokar burcu burcu — Tükürdü — : Gel gelelim, karı yoksulluğu dedin mi, kötü! Üçetek entarinin bir ucunu görmenle karnına bir taş oturur, göbeğinden aşağıya kayar iner. Başkasını bilmem, ortak, sen mahpusa girsen, ölürsün, hiç dayanamazsın.

— Neden?

— Ölürsün! “Bey ölür, paşa ölür, çingen hiç dayanamaz!” demişler!

— Höst eşsek! Biz şimdi çingen miyiz?

— Laf gelişi! Dediğim şu: Benim dayanamadığım yerde, Kulaksızın Mustafa karı hasretinden çatlar. — Güldü — : Geberir gidersin oğlum!

— Sus alçak! Benim senden neyim eksik?

— Bıyığın!

— Bıyık ne demek?

— Olmadığından bilmezsin! Parayla alınmadığı için, ayıp değil, Allah vergisidir çünkü... Bak Mustafa, doğru bir söz: Sen köse milletindensin! Hele surata... gördün mü işi!

— Töbe hey Allah! — Mustafa üst dudağını yokladı — : Bunlar ne? Bunlar bıyık değil mi?

— Geç yahu! Sana bir öğüt: Doğru Çankarı'ya in, Calcium ilâcından bir kutu al! Biraz kemiklerin kireçlensin! Bıyığın ağır ağır gelir yetişir. Bıyıksız erkek olmaz arkadaş, bir yolunu arayalım!

— Senin bıyığın var hadi bakalım, şimdi seni erkekten mi sayacağız?

— Ya ben karı mıyım? Pekiii!... Hey efendi, mahpushane görmüş adam, her zaman erkektir. Mahpushane birinci erkek yeri... ben yatağı mahpus damı revirinde bıraktım da geldim.

— Hele bak!... Mahpusa katillikten girseydin belkiydi. Köp-

rülü'den yatak çaldın.

— Allah Allah! Hepimiz katillikten mi gireceğiz? Dünya bütün mü kırılсын canım? Yatak çalarım. Herife demişler ki: “Senin baban açlıktan öldü rezil!” demişler. “Buldu da yemedi mi?” demiş. Biz de altın küpünü şurada bıraktık da muhtar yatağı mı çaldık? Elbet çalarım yatağı... Herkes yol çavuşları gibi işçilerin gündeliğini mi çalacak?

— N'apalım, peki? Yatak çaldın diyerek seni Yamören'e muhtar mı seçelim?

— Canım Mustafa, Yamörenimiz'in adamı değer bilir mi ki, sen bu lafı böyle söyledin?

— Vay, seni muhtar yapmadığından mı değer bilmez olduk?

— Elbette... beni muhtar yapmalı. Ben muhtar odasına yan gelmeliyim. Mazbatalara, izinnamelelere mührü basarım bir güzel. Uyuma arkadaş. Gâvurun treni bize geçti, bizim eşekler gâvura... Bu yüzden gâvurlar ardımızda kaldı. Karılardan muhtarımız var. Elif bacı muhtar olsun da, Yamörenli İsmail neden muhtar olmasın? Biz mührü, ondan iyi basarız. Karıyı muhtar etmişler. Taksisini durdurtmuş da Kemal Paşa'ya ayran vermiş. Muhtar olunca, köyün yola bakan yüzünü aka boyatmış. Kolay bir iş: Badanacılık! Ben ondan iyi boyarım! Mahpusta tahsildar Osman Efendi vardı. İlk tahsildarlığında o köye uğramış. Karı muhtarın huzuruna çıkmış. Muhtar hatun: “Tahsildar bana bak!” demiş. “Ben bu köyde muhtarken buradan vergi alınmaz” demiş. Çopur Osman Efendi, “Neden muhtar hanım?” diye sormuş. “Çünkü senin kalemin işlemez benim makasa karşı” demiş karı muhtar. Gerçekten de kalemi işlememiş fukara Osman Efendi'nin. Akşama rakıyı kurmuşlar. Muhtar iki tane de taze gelin getirivermiş. Osman Efendi: “Koçan defterini heybeden çıkaramadım!” dedi. “Bütün köylerde bu biçim kulağı kesiklerden muhtar yapıldı mı, tahsildar milleti şuraya uzanır da açlıktan ölür” dedi. Gâvuru geçtik ama Calcium ilâcında değil, köpoğlulukta...

— Demek bize muhtar olsan tahsildara gelin mi çıkarırsın?

— Yok yahu! Aman köylü duymasın. “Vay başımıza!” derler de beni köyden sürerler. Taze gelinle vergi borcu ödemek iyi sayılmaz. Bu yüzden karı muhtarı defetmişler. — Biraz düşündü, keyifli keyifli gülmeğe başladı — : Bir muhtar olsam, seni hep angaryaya koşardım. Köye döküm döküldü mü, hainlikle hep

sana çok para yazardım. Yakında Yamören'e göl kazılacak. Şartolsun, ben seni on beş gün fazla çalıştıırırdım.

— Ulan bana ne düşmanlığın var? Ben sana ne yaptım?

— Düşmanlık değil, adam olarsın diye... — Durdu — : Aman ortak, yanlış geldik! Önce koruya çıkılacak. Tuzaklara, bakalım kuşlar yakalandı mı? Hey Mustafa, korunun dört başını tuzakla çevirdim. Kuşlar adam evladı iseler, kendilerini bırakıverirler. Pilav yaparız. Sevaptır!

— Ben yarın Ilgaz'a gideceğim. Beni tıraş etmezsen...

— Önce karnımızı doyuralım. Tıraş kolay!..

— Olmaz. Tuzaklara sonra bakarız. Şimdi doğru bizim eve...

Tıraş zorlu olmalı, Ilgaz tıraşı...

Topal İsmail, tek başına iken tembel olduğu halde birisi kendisinden hizmet isterse gerçekten hamaratlaşırdı. Ellerini uğuşturdu:

— Başüstüne... Yeni jilet var mı?

— Var.

— Seni bir tıraş edeyim. Ayna gibi... Artık sen de adaletini gösterirsin, Ilgaz'dan bana bir takım bağlama teli getirirsin!

— Hayhay!

Evde, İsmail, küçük bir değnek parçasını bir jilet boyu yardı. Bıçağı sıkıştırdı. Kuşağından yorgan ipliği çıkarıp sardı. Bu sırada, Mustafa pencerenin önüne oturmuş, yüzünü sabunluyordu. İsmail bıçağı elinin üzerindeki kıllarda bir denedi. Topallayarak sedire yaklaştı:

— Hazır mısın ortak?

— Dur yahu! — Mustafa çenesini uğuşturmakta olduğu için dişlerinin arasından konuşuyordu — : Dur patlama!

— Durdum, durdum. Aslına bakarsan doğrusu budur. Bir saat sabunlanacaksın, bir dakikada kazınacaksın! Bir dakikada sabunlanırsan tıraşın bir saatte bitmez. — Elinin üzerinden bir kıl kesti. Jiletin markasını yüksek sesle okudu — : Markası iyi... Pek güzel bir bıçak! — Bir zaman pencereden baktı — : Kar bastırdı ortak, kar bastı ne dersin?

— Bastırdı evet!

— Sana dedim ya... Aklında mı? Ankara'dan gelişinde ben sana demedim miydi? "Sonbaharda kavaklar yaprakları aşağıdan döktü. Kış, aşağılarda sert olacak, hem de kar şubat ayında

gelecek!” dedimdi.

— Haberim yok!

— Nasıl haberin yok? Dedim! Böyle olacağını ben bildim ne güzel!

— Atma İsmail! Bizim Yamören’in kışı her yıl şubat başlar, martın sonunda, nisanda biter. Şimdi bu şubat kışı...

— Biz şubat kışı değil mi dedik? Dün gece odada Battal Ağa cebindeki deftere baktı. Eski şubatin ikisi imiş. Hükümet hesabı doğru ama, köylü eski hesaba gider. Ayların üçü, yedisi kötüdür. Soğuk yapar, fırtına yapar. — Mustafa’nın sedire bıraktığı paketten bir cıgara çekip sobada yaktı — : Fırtına yapsın! Ne kadar fırtına yapsa odaya karının kokusu sinmiş bikez... Alıp gidebi-
lemez!

— Hangi karının kokusu?

— Himmet Çavuş’un odaya, Hacer’in kokusu... — İsmail başını kaldırarak derin derin soludu. Bunu yaparken üst dudağını tersine çevirerek dişlerini gösteren yaşlı bir aygıra benziyordu — : Karı kokmakta bey, Yamören Hacer kokmakta...

— Git işine rezil! O zamandan bu zamana koku mu kalır?

— Hey efendi! Bu koku, başka bir koku. Ben, burnumla koklamakta mıyım, hayır, yüreğimle koklamaktayım! Sen nerden bileceksin? Karı oynaktı. Olursa o kadar olsun! Gözümü kapayı-
versem, önüme gelip dikilmekte... Tenhada basardım çimdiği, basardım. “Yapma İsmail Ağa! Ben gıdıklanırım. Bana el değdirme sakın!” derdi. Gıdıklanan karıyı bilen bilir. Su gibi kaynar. Eti dağılacak sanırsın. Alacağın bir karıyı tenhada güzele gıdıkla!... İp gibi bükülürse, hiç aman verme, sev! Ah ulan! Ah ulan ah bacak! On beş gün önce sağalmalıydı. O kaymağı, namerdim, size yedirmezdim. — İçini çekti, biraz daldı — : Karı ne demiş sana?

Mustafa telâşla doğruldu:

— Ne demiş?

— Sen küçüksün, üstemden gelemezsin” demiş.

— Kim yedi bu haltı? — Mustafa’nın gözleri öfkeyle büsbütün küçülmüştü — : Söyle... söylesene... bu haltı kim yedi?

— Birisinden duydum. Adı gerekmez! Hadi biz işimize bakalım.

Gençler odasından çıkalı beri, ikisi de lafı başka yönlerde

dolaştırıyorlardı. Asıl konuyu, Mustafa hem onur ettiğinden, hem de utancından soramıyor, İsmail de hâinliğinden açmıyordu.

Vahit'in Hocaların Hakkı'yla ortak olduğunu, demir toplamağa başladıklarını duyduğu zaman Mustafa önce şaşırmış, sonra İsmail'i Pelvan'a yollayarak Pelvan'a bu işten vazgeçmesini, isterse kendisiyle ortak olmasını söylemişti. İsmail gittikten sonra böyle bir şey teklif ettiğine pişman oldu. Hele korucu Ali Dayı, Vahit'in bu teklifi kabul etmediğini haber verip kendisine çıkışınca pişmanlığı utanmaya çevrildi. İki gün iki gece inat ederek odaya çıkmadı. Vahit'e yaptığı iyilikleri hatırlıyor, düşündükçe utanması öfkeye dönüyordu. Rezil Pelvan! Bugün de ne yapsa iyi? Delikanlılar arasında başını şu yana çevirivermez mi? "Darılmak, kızmak ona mı düşer, bize mi?" Şimdi İsmail'in bu meseleyi açmasını, Pelvan'la ne konuştuğunu söylemesini hem istiyor, hem istemiyordu. Elini sert sert mendiline silerek Topala çıkıştı:

— Hadi bakalım! Ama, bıyıkları kısa kesersen, şartolsun, yere yatırır, seninkileri kökten yolarım.

— Aman Mustafa o nasıl lakırdı? Bu şubat kışında biz eve gidemeyiz... Samanlıklarda mı kalalım yahu! Töbe olsun, karı bıyıksız içeri almaz, bizi...

Mustafa kuşağından yuvarlak aynasını çıkarıp hazırlandı:

— Evet, erkekse ablam seni içeri almamalı.

İsmail, sedirin üstüne çıktı. Mustafa'nın başını dizine dayadı. "Bismillâh" diyerek işe girişti. Bıçak hafif hıştırtılarla işliyor, Topal Ağa keyifle gözlerini süzüyordu. Mustafa biraz sonra bir yeri acıdığından değil, öfkeli şeyler düşündüğünden homurdandı:

— Acıyor mu ortak?

— İşine bak!

— Yeni bıçak değil mi sakın?... eskitse bardakta bileyiverelim...

— Kes şunu... o kadar acıya dayanamayacak herif miyiz biz?

— Sen bilirsin.

İsmail, jiletin üzerindeki, berber alışkanlığıyla, başparmağının üzerine biriktiriyordu. Bir yanağın tıraşı çeneye kadar inince kuşağının altından kayışının ucunu çıkardı. Tüküre tüküre bıçağı bilebilir. Mustafa elindeki küçük aynada, dişlerine, gözlerine bakıyor, kaşlarını çatıyordu. İsmail gene besmele çekti:

— İyi bak! Bıyıkları şuradan keseceğiz.

— Elbet oradan... Dur hele... — Mustafa sabunun beyazlığıyla biraz siyah görünen tüyleri azametle gösterdi — : İşte şuradan ileri geçmeyeceksin.

— Olur.

İsmail, bıçağı pek dikkatli kullandığı halde bıyıkların uçlarını alırken deriyi biraz çizdi.

— Töbe töbe! Dudağını hep oynatırsın ortak!

— Ulan gene kestin mi? Berbat ettin rezil!

— Ben kesmedim, sen oynattın.

— Yalancı herif, bırak!...

— Kardeşim, “Akacak kan damarda durmaz” demişler. Kan kısmının da huyu böyle... canı sıkıldı mı, dışarı fırlar. Tütün külü koyalım mı?

— İstemez yahu!... Bir saattir... Allah Allah! Bitir şunu, patladım.

— Senin neye patladığını bilirim ben... Demek lafı gene biz mi açacağız! Peki! Bak Mustafa, o gün buradan gidince Vahit'i buldum. “Sen ne yaptın Pelvan!” dedim. Konuştuk. “Olmaz, Hakkı'yla bi kez ortak olduk!” dedi. Sana çok kızmış.

— Bana neden kızıyor? Asıl ben ona kızdım. Bu kadar iyiliğimizi gördü: Cıgarayı, sen biliyorsun, hep benden içerdi bedava... Karılara hediye mendili gönderecek, bedava... Rakı içer, bedava... Ankara'dan gelirken, adam saydık da, ağızlık getirdik. Vahit'in Ankara'da bana yaptıklarından senin haberin yok. Taşocağına işçi girdiler, Hasan alçağı beni götürmez. Bir gece, handa yatıyoruz. “Mustafa kalk, köye git, sen çalışamazsın!” dedi. Ben anladım, iş bulamayacağız da, yük olacağız diye korktu. Akşama kadar anlatsam tükenmez bu bizim Ankara rezilliği... Bir gün yemek pişirmedim. Ben yemek pişirmesini bilmem. Bana bir çıkıştı: “Ulan Mustafa, tembel bir herifsin!” demez mi? Az kaldı kalkıp şamarı vuracaktım. Gurbet yeri... Hemşehrilik var. Olmaz. — Pencereden dışarıya baktı — : Demek öyle dedi? Desin bakalım! Hakkı'yla ortak olmuş, olsun bakalım!

— Elbet olsun. Olduğu iyi!

— Doğrusun! Demirleri sen çok topla! Şunlara, köyde demir bırakmayalım. Onlar üç kuruştan mı toplayacak, sen üç buçuk ver. Onlar bir kilo incire dört kilo demir mi verecek, biz üç kilo

demire bir kilo veririz.

— Aferin ortak! Yahu sen akıllı bir tüccar olmuştun. Orasını merak etme! Pelvan belâsını bulmuştur. Hakkı gibi rezil var mı, şimdi Vahit'le ortak, peki, veresiye verecekler. Batakçılardaki borç Vahit'in payı... “Vahit sen pelvansın! Borçları topla! Vermediler mi bas şamarı, korkma, köy muhtarı bizden...” diyerek öğüt vermiş. Pelvan bütün ahmak! “Olur, başüstüne!” demiş.

— İyi, güzel! Dükkâncılıkta Pelvan kazanır öyleyse... Aferin! Şu Hakkı'yı gördün mü? Vahit'i kandırdı.

— Vahit'i kandıran yok. Bu iş sana inat yapıyor.

— Neden?

Biraz bakıştılar. Mustafa birdenbire kuşkulandı. Gözlerini ürkek ürkek kırpıştırdı. Yanağı seyriyordu. Topal İsmail, konuşmanın can alacak yere dayandığını sezerek alay etmekten vazgeçti:

— İnadından... Herife oynadığın oyun, tam Ankara oyunu!

— Anlamadım.

— Ayşe meselesini Pelvan biliyor. Hiç saklama...

— Hangi Ayşe meselesi?

— Canım ortak! — İsmail başını çevirdi — : Burası köy yeri.

Burada gizli bir iş yapılmaz. Bir gece vakti, Hakkı'nın ahırında ne olmuş? “Haydi git, herifler gelir!” demişler. “Heriften başlarım. Ulan bu ne biçim düzen. ‘Bağırırım’ derler de hemen bağırırlar mı rezil!” denilmiş. Kısası: Ahırın kapısında bir fısıltı dolaşmış. Karı kocasına seslenmiş de... canım, sen benden iyisini bilirsin. Vahit pencereden “Korkma” diye arkalamış...

— Deme, seslenen Vahit mi?

— Vahit! Hakkı'yla ortaklık meselesi konuşulmaktaymış. Ayşe'yi ahırda bastırdığın gece. Ne iş canım! Hakkı'nın, karıyı Pelvan'a kollatmasını beğendin mi?

Mustafa kendini zorla topladı:

— Ne bastırması? Ulan İsmail, bunlar hep senin dolapların. Töbe olsun bak, sonu kötüye gider. Karıyla bir ilişğim yok benim! Elin ırz ehli karısına... günahtır... Benim karıyla bir ilişim yok... Vallah yok, billâh yok!

— Ben de öyle dedim: “Karıyla Mustafa'nın bir ilişkisi yoktur” dedim. “İrz ehli bir karı!” dedim. Pelvan nâra vurarak

üzerime yürüdü. “Hey ahmak! Kundurayı Ayşe’ye Ömer mi aldı? Mustafa aldı. Ankara’dan buraya bir tutam akıl getirmiş, ama, onun bildiği kadar benim unuttuğum var” dedi. Daha doğrusunu ister misin? Ayşe’nin gözü Pelvan’daymış önce...

— Bunu kendi mi söyledi?

— Kendi... Hanife ana ile mendil göndermiş. Sen uçlarını bağlamışsın da, dua etmişsin. Sıcaklık duası. “Haydi hayırlısı Pelvan!” demişsin.

— Sonra?

— Sonrası kardeşim. Karının bir gönlü de Pelvan’daymış. Hanife’ye diyesi ki... “Sana inanmam, elin babayığit Pelvan’ı gelin kısmını n’apsın! Beni almaz anacığım!” dedi diye Hanife cadısı yeminleri çekmiş: “Bir tenhada konuşun, oğlan yanmakta...” diye yalvarmış. Karı ne dese iyi: “Ben tenhada konuşmağa utanırım; davarı, sığırı sürüye katmağa evin önünden geçerken, kolumdan tutsun, eve soksun!” demiş. Sonunda sen araya girince: “Ben seninle eğlendim Hanife ana, hiç olur mu? Ben izinnamele kariyım. Kolumu tutarsa vallah billâh, Çankırı mahkemesine giderim” demiş, ilk sözünü yalamış yutmuş... Pelvan buna kızmakta ki delirmecesine...

Mustafa, yüzünde sabun kuruduğu için katı katı güldü:

— Demek buna mı?

— Sorma ortak! Senin lafını açtımdı: “Kes yeter!” dedi. “Şu rezilin lafını istemem” dedi. “Köylüden utanmasam, şartolsun, ayağımın altına alacağım!” dedi.

— Kimi alıyor, seni mi?

— Beni neden alacak? Seni...

— Demek beni dövecek? Pelvan Vahit? Ne güzel! Hocaların Vahit... Anladım. Geçen yıl cami avlusunda Nail Ağa’yı dövdüğü gibi, desene...

— Artık orasını bilmem, kendini kolla!

— Ben mi? — Mustafa, Topal İsmail’in elini çenesinden uzaklaştırdı — : Ulan, bugüne kadar, Yamören’de Hocalar kabilinden kendisini kim kollamış ki bana bu lafı böyle söyledin rezil!

— Bırak!... Ben sizden bıktım. Vahit de başka bir lakırdı tutturmuş. “Sığırtmacın Yakup Ağa!” dedi de bir güldü. “Sığırtmac oğlu olduğunu Mustafa unutmasın!” dedi. “Sığırtmac dediğin

yanaşma demek. Yanaşma kısmı sopaya alışıktır. Sopa tayını” dedi Pelvan... — Mustafa yüzüne öyle baktı ki Topal İsmail gülmesini kesti — : Daha çok laflar etti ya, gerekmez sana söylemek. Varsın etsin! Bilmez misin Pelvan’ı?

— Anlat ulan, daha neler dedi?

— Bak Mustafa, benden duyduğunu söylersin, sonunda biz zarar ederiz. Niyetini haber alamayız. İyisi.. alçağa uyma! Pelvan seninle küs olduğunu kimseye sezdirmeyecek akıllı sıra... “Bunca yıl ahbaptık, şimdi birbirimize küstüğümüzü bilmesinler. Benim yanımda onun anasına söverler, onun yanında benim anama... Yakışmaz” dedi, “El içinde, dargınlığımızı belli etmeyelim” dedi. Dargınlık duyulursa başağalar barıştırır diye de korkmakta... Karı meselesi canına işlemiş! Eh, Ayşe de kaymağın ballısı...

— Sus ulan, biri duysa gerçek sanır.

— Canım efendi, bunun gerçeği kalmış mı? Pelvan Vahit de anladıktan sonra... Gel şunun içyüzünü söyle: Karının gece vakti kocasına seslendiği doğru mu?

— Doğru!... — Mustafa boş bulunmuştu. Kendini toplamak istedi — : Ayıptır, namuslu karının lafı edilmez!

— Canım biz “Namussuz mu” dedik? Bi kez ağzından kaçtı. Söyleyeceksin gerisini...

— Bak İsmail, başka birinden duyarsam, töbe olsun yakarım evini...

— Benden laf çıkmaz. Beni şimdiye kadar öğrendinse öğrendin.

— Artık sonrasını sen düşün. Hediye yolladık, zor-güç aldıldık, “Tenhada görüşelim” dedik. Ol-görüp, “He” demedi. Gece bekledim. Beni ahırın kapısında görmesiyle “Aman!” diye bağırdı. Rüzgâr, o sıra ışığı söndürmez mi?

— Kocasına bundan seslendi demek! Seslensin. Karı sana kocasıyla cilve göstermiş...

— Ulan bu nasıl cilve! Eskiden suya giderken yüzünü sakınmazdı. O geceden beri büsbütün örtünmekte...

— Aldırma, cilvedir. “Beni belki almaz” diye yüreğini yakacak iyice... Aptal karı cilvesi...

— Hep böyle dersin. Ayşe’yi bilmez gibi... Hiç umudum yok!

— Hele cahil! Kuru üzümü yiyen kaltak, her haltı yer. Merak

etme. Bir tenhada bastır. Karı kısmına, birincisi az biraz zordur bunun... Sonra sonra alıştır. Şaziye orospusunu görmedin mi? Pelvan'sız edemez oldu. Oysa, ilk gecesi ağlayan kahpe, şimdi "Oh Pelvan! Ömrüne bereket!" demekte, "Benim herif gurbette ölmeli de hiç gelmemeli!" demekte...

İsmail perdah yapmağa başlamıştı. Mustafa bir zaman düşündü, İsmail'e hak verdi. Ayşe'yi yola getirmiş gibi sevindi, sevincini sezdirmemek için şakadan çıkıştı:

— Vallaha sen arkadaş değilmişsin İsmail! Hemi Vahit'in rezilliğini bilirsin, hemi de yarasa kemiğini verirsin.

İsmail, jilet bıçağını kayışa sürüyordu:

— Biz senin iyiliğine verdik. Kötülüğe mi verdik?

— Bu nasıl iyilik? Ya aldatsaydı karıyı?

— "Bu korkuyla, bizim Mustafa elini çabuk tutar" dedim ben... Elini çabuk tut! Pelvan işi azıttı. Geçen akşam yalvardı, gittik travers aşırarak. Adam bir kere hırsızlığa başladı mı, yüz­süz olur. Hovardalıkta birinci şart: Yüz­süzlük! Hakkı dersen, karıyı Pelvan'a götürece­cek aklı sıra... "Sen korkma! arkandayım. Yak, yık, vur, öldür. Karakoldan seni alırım! Mahkemede sana dâvâ vekili tutarım!" demiş... "Sen olmazsan, ben dükkâncılık edemem. Ilgaz'a gece vakti demir götüremem!" demiş. "Yolda beni dö­verler. Sen yürekli olduğundan..." demiş. Pelvan kasılmakta ki, güç yete­ceği ha geçti ha geçecek... Elini çabuk tut. Karıyı kaptırırsın haaa...

— Yağma yok! Ben kaldırdığım kekliği başkasına yedirmem. Sen keyfine bak!

İsmail, tıraşı bitirinceye kadar bir şey söylemedi. Mustafa yüzünü yıkamak için ocağın içindeki leğene eğilir eğilmez arkasından saldırır gibi birden sordu:

— Mustafa, bu Ayşe meselesinde Ömer'i nasıl razı ettin?

Mustafa, belli belirsiz sarsıldı, Topal herife, deminden beri çok laf verdiğini şimdi anlamıştı. Duymazlığa vurarak yüzüne su çarptı. İsmail soruyu yenileyince kaşları çatık döndü:

— Anlamadım! Razı ettin ne demek?

— Ömer, neden yattı bu işe?

— Yatar mı? Şart olsun Ömer'in haberi yok!

— Kimin haberi var? Meryem'in mi?

— Ne Meryem'in, ne Ömer'in...

— Öyleyse... kundurayı Ömer neden aldı?

— Yeğenini el içinde yalnayak mı gezdirsin? Karşılığında yazın ekinlerini biçecek Ayşe!

— Hele yavruya hele!... Gece senin ekinini biçecek, gündüz Ömer'in desene. Aferin! Ortadan mı biçecek, ala göğüsten mi?

— Artık orasını bilmem! — Mustafa doğruldu. Suratında korkunç bir donukluk vardı — : Bak İsmail! Sen bir geveze herifsin. Bu lafları birisinden duyarsam, şartolsun, seni keserim, leşini Sağırdere'ye gömerim. Sular derini çürütür, yiter gidersin.

— Telâşlanma efendi, senin işini sana sorduk, arkadaşlık adına... Meseleyi bilirsek, sırasında üstüne bir kürek toprak ça biz atarız. Demek kunduraya karşı ekin biçmek hesabı var. Şimdi anladım! Hakkı buna razıdır. Neden razı olmamalı canım? İki karı sahibi bir adam. Ayşe bir gece boşta yatacağına Kulaksızın Mustafa'yı konuklar. "İdmansız iş yürümez!" demekte öğretmenli okulun kitapları... Bu da bir idman! Hem de idmanın tatlısı... — Jileti dikkatle sildi, bir kâğıda sarıp kuşağının arasına sokarken yalanarak lafı değiştirdi — : Demek, şimdiden sonra demirleri üç buçuktan mı toplayacağız? Peki! üç kilo demire de bir kilo incir öyle mi?

— Öyle.

— Sen Ilgaz'a ne vakit yolcusun?

— Yarın!

— Yarına kadar al gözümünden ortak, bir yük demir... Sen paraları hazırla.

— Para hazır!

— Tamam! — Mustafa'nın paketinden bir cıgara aldı — : Hadi gidelim, bakalım kuşlar bizim tuzaklara tutuldu mu?

Koruda bir saat dolaştılar. Topal İsmail, birkaç kez davrandığı halde, Pelvan'ın, Sabriye aracılığıyla Ayşe'nin ağzını aratacağını, sonra meseleyi Ayşe'nin kuması Gülizar'a açacağını Mustafa'ya söylemedi.

Tuzaklardan hiçbirisine hiçbir kuş tutulmamıştı. Topal İsmail, son tuzağın önünde sağlam bacağına dayanarak parmağını gökyüzüne kaldırdı:

— Kuşlar, insanoğlundan akıllı ortak! Şu kadar tuzağı adama kursam, çoktan ikisi, üçü yakalanırdı.

— Ne fayda ki, adamın eti yenmez!

— Eti yenmez ama, bunun da keyfi ayrı... Sen bilir misin? Adamın önüne de bir tuzak kurulur. Gönderirsin Sabriye'yi...

— Ne Sabriye'si ulan?

İsmail elini dizine vurdu:

— Gördün mü? Sabriye deyince aklıma geldi: — Lafı değiştirmeğe çalıştı — : Fadik n'olacak? Uğruna okul öğrencisi olduğun Fadik?

— Allah Allah! — Mustafa da şaşırmişti — : Fadik de bizim...

— Aynalı iş! — Parmaklarını şıkırdattı — : İkisini birden alırsın. Kuma olurlar.

— Yok yahu! “İki bacı bir herifte olmaz” dediler.

— Kim?

— Laf arası Pelvan'a sordumdu. “Ayşe'yle Fadik” demedim ya, “İki bacıyı bir herif alır mı?” dedim.

— “Daha iyi, kavga etmezler” demedi mi?

— Yok, günahmış...

— Nesi günah? Bıktım Yamören'in günahından...

— Günah olmaz mı sakın oh İsmail? Amanı bilir misin?

Topal İsmail, Mustafa'nın ciddi konuştuğunu ancak, bu sorudan sonra anladı. Gülmemeğe çalıştı:

— Neden günah olacaktı? Bir sendeki iş değil ya! Çankırı'da bir mağaza sahibi var. Koca tüccar... Karasakal bir herif. Hem de hacı. İki bacıyı birden almış. Bacanağı ölmüş, baldız bunun evine gelmiş... Karasakal, bir gece birine, bir gece birine gidermiş... Hem de nikâhsız falan! Bütün Çankırı'nın bildiği bir iş. Hacı kısmına günah olmayan, Yamörenli Mustafa'ya mı günah? Üstelik biz, ikisine de nikâh kıydırırız. — Mustafa, yüzüne şüpheli şüpheli bakıyordu. İsmail yalancıkdan öfkelen-di — : Ulan reziller, ulan başımın belâları... Bir günahtır tutturmuşsunuz: Günah! Ulan günah nedir?

— Günah mı? Sen günahtan korkmadın da koru budarken Şaziye ablaya orucu neden bozmadın?

— Şundan bozmadım ki... senin aklın mı erer? Demek o sıra biz daha cahilmiştik hay Mustafa, köpoğlu köpekliği daha ezberimize alamamışız! Bu da bir cahillik canım! Karı çırpıyı yükleyip gidince “Heyvah!” dedim bir. O zaman bu zamandır günaha boş verdim, ortak...

Mustafa, Reşit Hoca'nın her rastlayışta Topal'a söylediği: "Yürü mülevves!" sözlerini hatırladı.

"Mülevves" sakat bacağını sürükleyerek yanı sıra yürüyordu.

III

Kafasına diktiği konyak şişesi, beşinci çekişte bitiverdi. Mustafa ağzına bir şeker atarak küfretti. "Bir şişe daha almak varmış gördün mü?" diye güldü. Ömründe ilk defa konyak içiyordu. "Konyak dediğin, önce tatlı, sonra zehir gibi acı. Sulfata gibi. Ayrıca ateş yutmuşa dönersin! Hele domuz!"

Topuklarını Nazlıkız'ın karnına vurdu. Neden sonra boş konyak şişesinin elinde olduğunu fark etti, gökyüzüne kaldırıp içine baktı: "Hemen tükenmek olur mu? Bir şişe daha almalıymış. Konyak rakıdan keyifli!" Şişenin tıpasını çıkaramamış, içine itmişti. Şimdi mantar yuvarlanıp duruyordu. Geyirdi: "Konyak, evet, rakıdan güzel!"

İki yanı meşe fidanlarıyla örtülü küçük bir yokuştan çıkıyordu. Bu yokuşu devirdi mi, yarım saat sonra Yamören... güneş battı batacak. Bulutların arasından akşam kızılığı yağmur gibi karların üzerine dökülüyordu. Saate baktı: "Altı buçuk. Akşam ezanı okunmuştur. Şuraya kadar sabrettin. Konyağı köyde içmek vardı. Ayıp!" Şişeyi kara bir kayaya fırlattı. Nazlıkız kulaklarını dikti. Mustafa yuların ucuyla boynuna vurdu: "Höst kızım! Al Nazlım!" Semerin üstündeki dolu heybenin saçakları, hayvan böyle tırısı kalkınca meşin sesi çıkarıyordu. Konyağa verdiği 62 kuruş, lokantada harcadığı, bir de Fadik'e yaptığı masraf çıkarılırsa üç yüz elli kuruş para kazanmıştı. Ağzına bir şeker attı. Tabancasını yokladı. Baş dönüyor, gözlerini ufaltarak tatlı bir gülümseme ile korunun hışırtısını dinliyordu. Biraz sonra: "Adam her gün üç yüz elli kuruş kazanmalı!" diye düşündü. "Yok yahu! Günde üç yüz elli kuruş... Harcamakla tükenir mi, töbe! Deh babam deh! Köy yerinde iki lira gündelik elverir. Günde bir buçuk lira da elverir!" Ilgaz çarşısında bir İstanbul karısı görmüştü. Bayan öğretmenmiş... Adam okula yazıldı mı, böyle-sinden okumalı. "Bizim köye bu biçim bir hoca ister." Kahkaha

ile güldü: “Topal İsmail rezili de yazılır. Arka sıraya geçer de bıyığını, şöyle bükür. Rahmetli Eğri Ahmet eniştem olsa... Ilgaz hocasını köye getirir de oynatırdı. Allah rahmet eylesin!” Yelek cebinden bir küçük kâğıt çıkardı. İçindeki gümüş yüzüğü serçe-parmağına geçirerek bir zaman ısıldattı. “Üzerinde eski harften bir yazı... Belli bir şey, Kuran harfi yazmışlar. “Yadigâr” imiş. Anasından korkusuna, takamaz fukara Fadik... Sonunda takın-sın. Evlendiğimiz vakit!”

Tepeyi aşıp, iniş aşağı biraz gidince yavaş yavaş karanlığa girdi. Nazlıkız yorulmuş, kafasını iki yana sallamağa başlamıştı. İllerdeki köşeyi kıvrılınca Yamören görünecekti. Elektrik fenerine aldığı yeni pilleri denemek aklına geldi. Toprak yolun iki yanını alçak bir duvar gibi kapatan meşe fidanlarına ışığı tuttu. “Ağaç kısmının şerefi de yaprak... Yaprığı döküldü mü, kulak verme!” Hava iyice karardığından fenerin ışığı parlaktı. “Elektriğin hükmü, gece vakti yürür. Kürtlerin sürü köpeğine tutuver, canavar gibi köpek koyun gibi olur. Gözlerini kamaştırır besbelli. Bu elektrikte kuvvet çok!” Lambanın camını silerken etini pembe pembe göstermesine gene şaşıtı, “Cam gibi, şuna bak!” diye güldü. Bir asker cıgarası yaktı. Asker cıgarası kaçak satılıyor, içine, asker milletin erkekliğini kesmek üzere şap koydukları söyleniyordu. İçine bir korku düştü, cıgarayı yere çaldı. Bir paketi Topal İsmail’e cabadan vermediği kararlaştırdı: “Varsın erkekliği kesilsin... kariya rezil olsun!” Sonra Murat Ağası’nın dediklerini hatırladı: “Bu ne biçim yalan! Şap da neyin nesiymiş! Recı dükkâncılarının uydurması!”

Kulağına çalınan bir sesi dinlemek için hayvanı durdurttu. Yamören’den karı çığırları duyuluyordu. Hayvanı tepikleyerek dönemece yetişti. Kar, ağaçsız Yamören’i büsbütün silmiş götürmüştü. Yukarı mahallenin avlularında çıra ışıkları koşuyordu.

Mustafa: “Karı öldü yüzde yüz” dedi. Osman’ın karısı çoktandır hastaydı. “Karı öldü! Verem illeti adamı mutlak öldürür. Verem illetinin sebebi sevdalanmak! Ne dersin! Osman’ın karısı birisine mi sevdalıydı?” Başka bir şey hatırlayarak suratını astı. “Benim anam da ince illetten öldü. Töbe! Demek, karı kısmının verem illeti, erkeğe benzemez. Erkek sevdadan kan tükürür, karı çalışmaktan... benim anamı çalışmak öldürdü!”

Köye yaklaştıkça karıların bağrısları artıyordu. “Odaya

gitmeli. Osman odadadır. Bu gece kâat oynamak olmaz!”

Fadik’lerin evini biraz geçmişti ki, arkasından adını çağırdılar. Hayvanı durdurup döndü. Fadik’in anasıyla Hakkı’nın ilk karısı Gülizar yanına geldiler:

— Sen misin Mustafa? Tahsildar belledik. Ilgaz’dan mı bu geliş?

— Evet. Siz nereye?

— Osman’ın karısı ölmüş...

— Yazık! Sesleri duyunca anladım. Yiğit karıydı. Allah rahmet etsin.

— Küçük oğlu ortada kaldı hay Mustafa! — Elindeki çıra ışığı Fadik’in anasının yaşlı gözlerini parlatıyordu — : Anası ölmedi, say ki, oğlan öldü.

— Doğrusun abla! Ben öksüzlüğü bilirim. Fadik cenazede mi?

— Fadik’in ne işi var? Biz ağlayacağız.

— İyi...

Mustafa hayvanı sürdü. Doğruca ahıra gitmek isteyen Nazlı-kız’ı zorla teyzesinin avlusuna soktu. Aşağı atladı:

— Teyze! Hey teyze! — Yuları bırakıp kapıyı yumrukladı — : Hey, Emine teyze!

Emine teyzenin kızı kapıyı açtı:

— Buyur ağa!

— Anan nerde alçak?

— Ölüye, ağlamaya gitti.

— Çek şu hayvanı ahıra. Benim biraz işim var.

Ahırın kapısında dayalı duran kuru bir değneği eline alarak hızlı hızlı yürüdü, hiç çekinmeden Fadik’lerin avlusuna girdi. Kapıyı vuracağı sıra duraladı. “Höst oğlum! Ya buradaysa Ayşe de?...” Ne yapacağını kestiremediğinden biraz kıvrandı, sonunda sarhoşluk ağır bastı. “Ayşe buradaysa yalan mı yok?”

Ölü evinden, karı çığlıkları, toprağın üzerinde yuvarlanır gibi gelip geçiyordu. Kapıyı yumrukladı, biraz bekledi, gene vurdu. Merdivende hafif ayak sesleri duyulunca yalandığı fark edilmesin diye eliyle ağzını kapattı. Fadik kapıyı açmadan sordu:

— Kim o? Ana sen misin?

— Aç!

— Kimsin?

— Enişten rezil! Hakkı enişten, bilemedin mi? — Kapı açılınca elektrik fenerini kızın yüzüne tuttu — Ulan tanrı konuğu kapıda bekletilir mi?

— Aman sen misin? Oh Mustafa anam görür.

— Kız anan nerde? Yalana bak! Anan dışarı çıktı.

— Şimdi gelecek... Hadi git. Seni görür. Bana bir etmediğini komaz!

— Şimdi gelir mi demek? Nereye gitti?

— Gelir. Ateşimiz kaçtı da komşudan ateş alacak.

— Yalancı kahpe! Gece vakti ateş mi istenirmiş...

Fadik'i iterek merdivenden yukarı çıktı. Bir yandan da söyleniyordu:

— İşiniz gücünüz yalan!...

— Gelir kız! — Fadik arkasından yalvarıyordu — : Beni öldürür.

Mustafa sofada elektrik lambasını kuşağına soktu:

— Ateş nerde yanıyor? Üşüdüm!

— Olmaz, içeri girme. Biri görür.

— Sus! Hep söylenir yahu! Böyle geveze karı görülmüş mü? Birden atıldı, kızı belinden yakalayıp omuzladı.

— Bırak, vallah bağırırım!

— Bağır, “Osman’ın karısına yas tutuyor” derler. “Aferin şu Fadik’e” derler.

Kız kendini toplamış, çırpınmağa başlamıştı. Bacaklarını sallıyor, Mustafa’nın sırtını yumrukluyordu. Mustafa kapıyı ayağıyla açtı. Fadik'i sedirin üzerine enikonu çarptı:

— Şimdi ben sana n’apayım?

— Üstüne gelme!... — Bacaklarını bükerek tekme vurmağa hazırlanmıştı — : Gelme üstüne, tekme yersin.

— Ulan ne var? Bu ne biçim oturma terbiyesiz? İndir bacaklarını... indir.

— Git... haydi git... Anam gelir.

— Doğru otur dedim. Şart olsun bak!

Üstüne yürüyerek kızı ayak bileğinden kaptı. Fadik’e göre o kadar güçlüydü ki, bir yeri kopup elinde kalacak diye korktu. Üstüne eğildikçe, “Orospu” kendini öptürmemek için elleriyle yüzünü kapıyordu. Bacağını bırakıp saçlarından tuttu. Aklına başka bir oyun gelmediğinden koltuk altlarından gıdıklamağa

başladı. Fadik önce hiç ses çıkarmadan omuzlarını oynattı. Sonra tepeden tırnağa kıvrım kıvrım kıvrınmağa başladı. Kurtulmak için sedirin üzerinde yuvarlanıyor, burnundan soluyarak çırpınıyordu. Sonunda ağlamağa benzeyen bir sesle yalvardı:

— Bırak öldüm. Bırak oh Mustafa...

— Uslu dur. Bırakırım.

— Durdum. Bırak... Uy ana!...

Şalvarının bir parçası yukarı sıvanmıştı. Baldırı ak kâğıt gibi ocak ateşinde parlıyordu. Yüzü kızarmıştı. Saçlarını topladı. Başörtüsünü arayıp buldu. Mustafa üst üste yutkundu:

— Bir de yalan söylersin. Anan Osman'ın evine gitmedi mi? Ben gördüm. Bana dedi ki "Bizim Fadik evde korkar. Fadik'in can yoldaşı ol!" dedi. Beni buraya anan gönderdi.

— Yalancı! Anam hiç göndermez.

— Gönderdi kız! Anan gönderdi. Beni günaha sokma! "Nerden bu geliş?" demez. "Sen üşüdün mü a canım?" demez. "Karnın aç mı? Kahve pişireyim mi?" demez. Ilgaz'dan geliyoruz, alçak!

— Hacer Ilgaz'da öyle ya... orospunun ardından gittin!

— Bırak şu lafları! — Odayı gözden geçirdi. Beğendi — : Hacer diye kafamı ağrıtmı! Benim senden başkasını düşündüğüm mü var?

— Beni düşünmekteymiş... Karının Ilgaz'a gittiğini ben duydum. Vahit, Sabriye'ye "Ilgaz'a gitti" demiş...

— Ilgaz'a gitsin, cehenneme gitsin! Benim gözüm karıda mı? Ben alışveriş arındayım. Demir sattık, hak bereket versin, üç yüz elli kuruş kazandık. Sen ne bileceksin? Sana da bak ne geldi! — Kuşağından gümüş yüzüğü çıkardı — : Tak şunu parmağına...

— Töbe takmam! Anam görür, kız!

— Hep anam görür dersin. Şu kadar şeyi adam saklamaz mı? Al hadi! Almazsan, şartolsun, götürür Hacer'e veririm.

— İşte ağzınla tutuldun! Hani Hacer'i görmedindi? Götür Hacer'e. Ben istemem. Orospu karıya ver. — İçini çekti — : Versen ne olur ki... boşuna masraf. Kötü karı adamı sevmezmiş.

— Ne dedin? Hele rezil! bu laf kimin?

— Anam söyledi. Orospu kısmında, yürek olmazmış. Yürek olmadığından adama acımazmış.

— Doğru... Anan doğru söylemiş. Hadi tak şunu... Bakalım

yakışacak mı? Sonra çıkarırsın da evlendiğimiz zaman takar-sın! — Fadik omuzlarını oynattı — : Tak dedim. Bir sözümü de kırma! Sağ elini getir!

Yüzük biraz bol geldi ama küçücük ele pek yaraştı. Fadik lambaya tutup parlattı. Karşılıklı gülüştüler. Mustafa ağır bir sesle — baba gibi — sordu :

— Bugün okula gittin mi?

— Gittim.

— Namaz dualarını ezberledin mi?

— Ezberledim.

— Demek şimdi sırasıyla yatıp kalkmasını bilir misin?

— Bilirim.

— Karı değil misiniz, önceden bunu öğrenirsiniz. Töbe hey Allah! Boy aptesti alınırken ne okunacağını da öğrendin mi? Asıl bu lâzım.

Kızı kucakladı, var gücüyle göğsüne bastırdı. İki yanağından öptü. Kolunu, arkadan sarıp koltuk altında parmaklarını bir zaman kımıldattı. Fadik gıdıklanmağa başlayınca biraz daha uzanarak küçük memesine dokundu. Fadik ürktü, kurtulmağa çalıştı.

— Bırak!... günahdır. Ölü var. Anam gelir.

— Gelmez. Ağlamağa daha yeni başlamıştır. Karı milleti bir ağlama tutturdu mu, sabaha kadar susmaz.

— Yapma... İçim bayıldı. Bırak!

— Dur sen... Bu daha bir şey mi! Asıl gerdek gecesi... Şartolsun, gerdekte seni hamur gibi yoğurmazsam... anladın mı?

Karşılık bekledi. Ölüye ağlayan karıların türküye benzeyen sesleri işitiliyordu. Mustafa'nın içini bir keder kapladı: "Dünyanın işleri!... Kimi gelin getirir, kimi ölü kaldırır!" Fadik'i bıraktı: "Günah! Bizim yatacak yerimiz yok!"

Gidip sedire oturdu. Cigara paketini çıkardı.

— Şurdan bir ateş ver bakalım.

Fadik ateş verdi:

— Anam gelirse...

— Gelsin. Ben her şeyi göze aldım. Seni isterim. "Allah'ın emriyle abla!" derim.

— Şuna bak! Dünür göndermemiş hiç olur mu? Ağaç dalından düşme misin sen, kaya kovuğundan gelme garip misin?

— D n r g nderilecekmiş. Ablana Hakkı enişten kimi yolladı?

— Gülizar ablam geldi. Bir de Hasan'ın karısı geldi.

— Demek Ayşe'yi kocasına Gülizar mı istedi?

— Gülizar “Ben razıyım” dedi. “Herifin oğlu yok. O yüzden razıyım” dedi.

— Bir yıl oldu. Ablan gebe mi?

— Ben bilmem. şuna bak!

Fadik başını çevirdi. Mustafa, hızla bir şeyler hesapladı, kızı  rk tmemek için yavaşça sordu:

— Kız Fadik?

— Buyur.

— Söyle bakalım, bu gece kimin sırası? Gülizar'ın mı, Ayşe'nin mi?

— Gülizar'ın...

— Hemen Gülizar'ın dersin, nerden belli?

— Anama söyledi. “ l  evinde çok oturamam” dedi de anam güldü.

— Lafa bak!.. Ulan sen Hakkı'yı bilir misin? Eski karıyı ölüye yolladı. şimdi Ayşe'yi bunaltmıştır. Yuvarlar yatağın içinde...

Fadik, başını omzuna eğmiş kaşlarının altından bir hoş bakıyordu. Körpe kızların ilkbaharda boğaya çekilen ineklere avlu kapılarından gizlice baktıkları gibi...

 l  evinden uzun ağıt sesleri geliyordu. Mustafa farkına varmadan hınçla içini çekti:

— Ayşe'yi bunaltmıştır enişten. Yuvarlar yatakta... Yoğurur, terletir.

— şuna bak! Gülizar ablamın kızını n'apalım! Eniştem bişey yapamaz ablama... Bu akşam Hakkı, odaya çıkmamış olur mu? Osman'la oturmamış?... Karısı  len herifle oturur da eve geç gelir.

— Sus ulan! Başlarım eniştenin geçmişinden... Ben bilmez miyim, şuna bak?

Cıgarayı ocağa attı:

— Uykun geldi mi?

— Gelmedi!

— Gelmiştir hayvan! Hadi bana izin... Yarın akşam kağnının

yanına gel! Cıgarayı ocağın içinden al. Anan görür. Yüzüğü de saklarsın. Yarın akşam, sana üzüm, incir gelecek!

Dışarıda yüzüne soğuk rüzgâr çarpınca içi ürperdi. Ceketinin yakasını kaldırdı. Yüreğini öyle bir üşüme kavradı ki teyzesinin ahırından kısırağı çıkarıp yedeğine alamadı. Heybenin kilidine güveniyordu. “Tımar da olmayıversin. Adam sen de! Bir gecede gebermez ya!” dedi. Ölü evinin önünde hızlandı. Kadınların bağırtısı üşümesini sanki artırıyordu. “Ölmüşse n’apalım? Hele reziller! Bizim de anamız öldü. Bu dünya, ölümlü bir dünya!”

Çok acı şeyler düşünerek, ağırlaştı. Bir anda hastalanmış gibi gövdesinden umudu kesilmişti. Diz kapakları karıncalanıyor, kulakları uğulduyordu. Ağzı acımış, konyağın ekşi kokusu genzine vurmuştu. Ellerini ceplerine sokup asker cıgaralarını tutunca Topal İsmail’i, sonra Pelvan Vahit’i hatırladı. “Ulan Vahit! Ulan rezil! Şu kadar iyiliğimizi gördü. Ulan Yamören! Hey Allah! hey Allah!” Tükürdü. Şimdi hafifçe yalpalarken köyü hiç sevmiyordu. “Yere batsın! Ankara iyi, Ankara gibi yok...”

Sıkıntısı karnından boğazına doğru yumruk gibi ağır ağır çıkıyordu. Birkaç kez yutkundu. Yaz günü, mandaların çamura yatıp ağızlarının iki yanından beyaz köpükler salıvererek rahat rahat geviş getirmelerini hatırladı. Gene yutkundu, sonra tükürdü.

Ölü evindeki karıların çığırları arkada kaldıkça büsbütün türküyeye benzemişti.

Fadik’i düşünürken durakladı: “Tuu!... kızla boğuştuk. Bize boy aptesi gerekli mi? — Kendinden utandı — : Sus ulan, töbe! Fadik’e de boy aptesi gerekir öyleyse... oğlum ayıp! Ne var, ne olmuş ki?...”

Rüzgâr kesilmiş, kar yağmağa başlamıştı. “Şu Ömer ölse... Pelvan Vahit’in Şaziye ablaya gittiği gibi, geceleri gizliden Meryem’e giderdim. Sıcacık yatardık!” Küçük bir köpek ardı sıra bir zaman geldi.

Himmet Çavuş’un odasındakilere görünmemek için caminin arkasına sapmıştı. Dar aralığın ağzına gelince Hocaların Hakkı’nın kamburunu çıkarmış odaya doğru gittiğini gördü. Yağan karın ötesinde, boyu daha uzun görünüyor, birisiyle alay ediyor gibi kısa kısa öksürüyordu. Mustafa birden kızdı: “Arkasından bir kurşun sıkmalı, yüzünün üzerine devrilsin!” Herifi muhtar odasına

sapıncaya kadar gözledi. Sonra ayaklarını sürüyerek Hakkı'nın evine doğru yürüdü.

Hakkı'nın "Hanesi" köyün en büyük evlerindendi. Hocalar kabilesinin, eskiden beri davarı, sığırı, toprağı çok olduğundan avluyu geniş çevirmişler, binayı, sağa sola doğru ahırlarla, ambarlarla uzatmışlardı. Bütün bunlar Hakkı'nın ceketi gibi yıllardır onarıla onarıla "Çingen şalvarına" dönmüştü. "Yeni ev yaptıracak, dükkân yaptıracak. Demek gömüde parası var. Hasan'la kavgaları boşuna mı? Anasının parasını bu Hakkı rezili, Hasan Ankara'dayken bütün çalmıştır."

O kadar dalmıştı ki, Reşit Hoca yatısı ezanına başlayınca sıçradı. "Tuu!" diyerek elini dizine vurdu. "Daha erken ulan! Karı şimdi hayvanlara bakmağa iner!", "Bismillâh" diye avucuna tükürerek avluya girdi. "Bu gece herif yok. Bağır bakalım rezil!" Kağının üstüne oturdu. Canı türkü söylemek istiyordu. "Hayvanlara Hakkı'yla birlik baktılsa... Bekle bakalım... Yahu nasıl bu benim kaderim?" üşümeğe başladığı sırada, merdivende ayak sesleri duyuldu. Mustafa kağının arkasına çömeldi.

Kapıdan önce Ayşe, sonra Gülizar'ın kızı çıktı. Çırayı Ayşe tutuyor, dumandan kurtulmak için başını büküyordu. Yüzü yakıcı güzel, gövdesi inadına tıkızdı. Şu haliyle bin Fadik'e değerdi.

Samanlığa girip bir kalbur arpayla bir çuval saman aldılar. Onlar hayvanları yemlerken Mustafa gürültü etmeden samanlığa daldı. Bir zaman dışarıyı dinledi: "Şimdi gelirler. Kız gelirse rezillik!" Ayaklarının burnuna basarak birkaç adım attı. Samanlar kayıyordu. Dizi bir yere çarptı. Canının acısı burnunu sızlattı. Görüleceğini düşünmeden, küfrederek elektrik fenerini yaktı. İki el arabası üst üste konulmuştu. Üsttekinin tekerleği hâlâ dönüyordu. Işığı samana tuttu: "Herifin samanı tepe gibi... Samanı çok!" Tavan kirişlerinin arasına kalın kağıt okları sokulmuştu. Elektriği söndürerek yana çekildi: "Kız şimdi yukarı çıkmalı. Ayşe kalburları buraya getirdi mi, atarım samanların üstüne..."

Karılar ahırda hayvanları şamarlayıp gülüşerek yem döküyorlardı. "Kalburları Gülizar'ın kızı getirirse... dünyayı bağırıya verir. Camiden koşar millet!"

Dışarıda bir kapı kanadı, yavaş yavaş açılıp örtülüyordu. Mustafa hemen fırladı. Aralık merdiven kapısından hızla yukarı çıktı. Sofada durup biraz soluklandı. Ayşe soldan birinci odada

yatıyordu. Kunduraları ayağında olduğu halde, gürültü ettiğini bile fark etmeden yürüdü. “Bismillâh! Ya destur! Ya Savul!” diyerek mandalı açtı.

Yere bir yatak serilmişti. Soba sönmek üzereydi. “Demek karı erken yatacak!” dedi. Kapıyı kapatıp saklanacak bir yer aradı. İki dolaptan birisinde Ayşe’nin gelinlik sandığı duruyordu. Ötekisi hamamlıktı. Elektrik fenerini kapıya tuttu: “Sürgüsü de varmış” diye güldü. Yüreği hiç vurmuyor, hiçbir şeyden çekinmiyordu. Odayı kokladı: “Topal İsmail haklı! Karı kokusu sinmiş iyice...” Yatağa yaklaştı. Sanki canlı bir şeymiş de dokunursa bağıracakmış gibi bir zaman elini süremedi. “Alnımıza yazılmışsa, buna yatmak bize kismet olur!” diye düşünerek yatağın üzerine yüzükoyun uzandı. Elinde açık duran fenerin ışığı duvara yusuvarlak vurmuştu.

Yatağın yumuşaklığını karnında duydu. Birtakım dualar okumak istiyordu, ama aklına gelmiyordu. Dışarıyı dinledi. Fenerini söndürüp kalktı. “Bu gece sıra kendinde olsa, ateşi iyi yakardı. Dur bakalım! Şuraya uzanırsa kuma sırası Gülizar’da... Karı kısmı, kocasını soymadan uyumaz!” Hamamlıkta aptest suyu hazır mı diye baktı. Bir şey göremeyince sevindi. Yumruğuyla çenesini kaşıyarak ne yapacağını tasarladı. Sedirde oturup beklemeğe karar verdi. “Hiç olur mu eşek? Kız da beraber gelirse... Bu karı cilveli oldğundan anadan ürkek... Bizi görmesiyle bağırır.” Merdivende ayak sesleri duyulunca hamamlığa girip kapıyı çekiverdi. Burası ıslak ıslak sabun kokuyordu. Soğuktu. Birden canı cıgara içmek istedi. Ayşe odaya girmeseydi, yakacaktı. Soluklarını keserek aralıktan gözetledi.

Karı sobaya biraz çırpı atıp önüne çömelmişti. Alevlerin ışığında yüzünün yarısı görünüyordu. Avuçlarını ısıttı, yüksek sesle: “Oh! üşüdüm, üşüdüm!” dedi. Neden sonra kapıyı sürmeledi. Öteki dolaptan bir şeyler aldı. Sobanın üzerine koyduğu yufka ekmeğini görünce Mustafa: “Acıkmış fukara!” diye kederlendi. Çerez getirmediğine, konyak için cebine ayırdığı şekerleri hep bitirdiğine üzüldü. “Yüzüğü Fadik’e vermeyecektik. Şimdi Ayşe sevinirdi.”

Odayı ekmek kokusu doldurmuştu. Ayşe ekmeğin üzerine biraz peynir yaydı. Bunları sardı, ayakta durup bir yandan kalçasını kaşıyarak yedi. Mustafa dalmıştı. “Hele rezil! Ulan karı

milleti! Siz hiç doymaz mısınız?” diye güldüğünü anlayınca kendini zorlayarak somurttu. Ekmek bitince Ayşe, sobanın önüne dökülen peynir ufaklarını birer birer toplayıp ağzına attı. Ellerin tersini ağzına kapatarak esneyip gerindi. Örtüsünü çıkarıp başını salladı. Tembel tembel soyundu. Ak gömleğinin altında göğsü, Hacer’in memeleri gibi, biraz aşağı sarkıktı. Mustafa buna pek sevindi. Sedire oturup çoraplarını çekti. Üşüdüğü için omuzlarını kaldırıyor, Mustafa’nın kendisini gözetlediğini biliyormuş gibi gömleğinin önünü kapatıyordu.

Dolap kapısının altındaki aralıktan baktığı için Mustafa’nın beli ağrımişti.

Ayşe yatağa oturup gömleğini başından sıyırdı, yorganın altında alışık hareketlerle tepinerek şalvarını da çıkardı. Bunları yastığının altına soktu. Mustafa sıcak bir suya dalıyor gibi, tatlı bir ürperme ile gözlerini yummuştu. Solukları hamam dolabının kapı aralığında sanki ılık çalıyor, karının bunu duyup “Mustafa!” diye seslenmesini bekliyordu.

Sobadaki çırpı alevinin hasıra vuran kızılığы birdenbire söndü. Sanki deminden beri bu odada elektrik yanıyordu da, şimdi düğmesini çevirmişlerdi. Mustafa şaşırdı. Tabancasını, bıçağını yokladı. “Bağırırsa... Hoca’nın Hakkı üstümüze gelirse... varsın gelsin!” Ankara’dayken Cemal Usta bir gün, “Cimri adamdan korkma!” demişti. “Doğru bir söz! Cimri adam, adamın üstüne gelemez! Cemal Usta bilmez mi canım!”

Biraz kımıldadığından iki parmağıyla tuttuğu kapak gıcırdadı. Epey zamandır çömeldiğinden dizleri, ayak bilekleri, sırtı acımişti. Dolabın kapağını bıraktı. Karı uyumadıysa bir şey anlamasın, fare sansın diye Topal İsmail’den duyduğu gibi tahtayı tıkırdattı. Durup dinledi. Karı kımıldamadan bakıyor, gece vakti, eski bir köy evinde her zaman işitilen kuru tahta çatlamalarından başka bir şey duyulmuyordu. Mustafa, öylece, iki büklüm, diz kapaklarının sertliğini, göğsünde duyarak bekledi. Bir zaman sonra elektriği yakıp saate bakmağı düşündü. “Oğlum trene mi bineceksin? Bırak!” diye güldü. Kapakları yavaş yavaş açtı. Kunduralarını eline alarak odaya geçti. Koltuk altında bıçağının sapını sımsıkı tutmuştu. Sanki yatakta öldüreceğı düşman yatıyordu. Gürültü etmeden sedire yaklaştı. Karının entarisine dokundu.

Kunduralarını yere bırakıp emekleyerek yatağa yaklaştı.

Yüzüne kan çıkmış, göğsü sıkışmıştı. Dudaklarını bir kez yaladı. Ayşe aralık aralık soluklanarak uyuyordu. Saç örgülerinden birini tuttu. Battal'ın düğününde bunlardan birini az daha keseceği aklına geldi. Elini ağır ağır yukarı çıkardı. Öpmek için yanağına doğru eğildi. Göze alamayarak öyle biraz durdu. Gövdesini titreme kaplamıştı. Saç örgüsünü bırakıp avucunun içiyle karının yanağını okşadı. Ayşe hemen uyanmadı. Mustafa avucunu daha sert, daha sert sürünce birdenbire sıçradı:

— Kim o? Aman! Kimsin?

— Kız sus! Ben geldim.

— Sen kimsin?

— Sus. Tanımadın mı? Mustafa!

— Aman Mustafa buraya nasıl girdin? — Çıplak olduğunu unutarak yorganı fırlatıp oturmuştu — : Vay başıma gelenler... Neye geldin?

— Neye geldin? Ulan, “neye geldin”in sırası mı?

— Geldiğin gibi git haydi! Vallah bağırırım!

— Bağır kız! Bana n'olur?

Ayşe aklını başına toplayıp yorganın altına saklandı:

— Git hadi, oh Mustafa! Gören olur. Duyan olur. Üstümüze biri gelir.

— Şartolsun gitmem! Şuna bak! Senin bana yaptığın yetti! Ahıra gelirken kendini kocana bekletirsin! “Korktum” diye bağırırısın. Şimdi sana ne yapmalı alçak?

— Ben isteyerek seslenmedim. Vahit bizdeydi. Görürler, seni vururlar diye seslendim. Pencereye çıktı biri... Sen görünme diye bağırardım.

Yalan söylediğini bildiği halde, böyle fısıllı fısıllı konuşması Mustafa'nın gene de hoşuna gitti:

— Yalanı hemen uydurdun.

— Yalan değil. Çıra söndü korktum.

Ayşe sanki gülüvermişti. Mustafa içini çekti:

— Korkmuş. Hep yalan! Dur bakalım. Soruma karşılık gelsin! Meryem'in dedikleri doğru mu? Meselenin aslını öğrenmeğe geldim.

— Meryem ne dedi?

— Ne diyecek. Vahit'e bakıyormuşsun. Gülüyormuşsun. Ulan, ne demişsin rezil! Demişsin ki: “Ben sığırı çobana katmağa

giderken kolumdan tutsun da beni evine alıversin” demişsin.

— Töbe! Vallah billâh yalan! Dipten doruğa yalan... Bunları Meryem orospusu mu söyledi?

— Yalan olur mu? Bak Ayşe, biz senin uğruna her belâyı göze aldık. Dinime, imanıma bu işin sonu kötü! Ben ölsem iyi mi? Günah imansız...

Hiç farkında olmadan yalvarıyordu. Ayşe bundan cesaretle-nip şımardı:

— Benim ne suçum var? Ben Meryem’e söyledim.

— Kız, açık konuşalım. Bana gelmeğe gönüllü müsün?

Ayşe karşılık vermedi. Mustafa üsteleyince usanmış gibi içini çekti:

— Benim sözüm söz. Ne zaman istersen bohçamı alır gelirim. Ben gelirim, sen hadi git! Bizi duyan olur. Herif görür...

— Ulan, bana geleceksen heriften bu korku ne?

— Korkarım. Hakkı beni öldürür.

— Bir halt edemez. Ağzına mı? — Yorganı açmağa çalıştı —: Ne ağzına! Şart olsun bu köyü bana yaktırırsın. Dur hele... dur biraz!

— Aman Mustafa! Ayağını öpeyim beni bırak.

— Dur hele... alacağız dedik ya...

— Alacaksan daha iyi. Nasıl olsa kendi malın...

Mustafa yorganı çekti:

— Bırak şunu... koyuver kız! Ulan, Hakkı olacak rezilin koynuna girersin.

— Vallah billâh sanki gönlümle mi?.. Sanki senden esirge-mekte miyim? Beni al, hay Mustafa, eve götür. Ne istersen yap! Şimdi olmasın! Çocuğa kalırsam günah! Tükenecek değil ya... sonuna kadar senin! Pişmesini bekledin, soğumasını da bekle... günahtır.

— Şart olsun günah, bu bana ettiğin domuzluk!..

— Bekle. Dur bak, ne diyeceğim. Bırak yorganı... benim yarın işim var. Yarın ekmek yapılacak. Pis pis yapamam.

— Yıkanırsın.

— Olmaz. “Bu neden suya girdi? İçeriye hovarda aldı mutlaka!” derler, şüphelenirler.

— Aldırma! Üç kere ağzını çalkalarsın, günah gider.

— Bırak Mustafa! Yarın gece olsun. Yarın gece gel. Ben

sana haber yollarım.

— Sus ulan! Yarın gece Hakkı'nın sırası... Şuna bak, bizi aldatacak!

Sofada bir kapı açılıp kapandı. Mustafa yay gibi doğruldu. Ayak sesleri oda kapısına geldi. Soluklarını tutarak beklediler. Gülizar'ın kızı seslendi:

— Abla!

Mustafa “sus” diye elini salladı. Kız biraz durduktan sonra bir daha bağırdı:

— Abla kız!

— Buyur!

— Yattın mı?

— Yattım, ne var?

— Anam gelmedi. Yalnız içim sıkıldı. Uykun yoksa iki laf edelim.

— Uyum var. Canı sıkılmış. Yat kız! Şuna bak!

Kız bir parça durduktan sonra gitti. Mustafa bir sıçrayışta kapının arkasına yetişti. Kulağını dayayıp dışarısını dinledi. Ayşe fısıldadı:

— Gördün mü? Kahpenin kızı, üstümüze geldi. Sezinledi oh Mustafa...

— Yok öyle şey...

— Duymaz mı? — Sesi korkuyla titremeye başlamıştı — : Aman Mustafa sen buraya nasıl girdin? Girerken mutlak görmüştür.

— Görmedi. Ben bacadan girdim. Ben bacadan girerim. Ölüyoruz alçak! Ulan kış vakti, damlarda, bacalarda leylek gibi... “Git” dersin? Şimdi gitsem biri görür. Daha kötü...

— Kimse görmez. Hadi gidiver!

— Vallah billâh gitmem. Ben ölmekteyim rezil! İşte yemin: Ölmek var, gitmek yok!

— Susss... Şuna bak!.. Ben üşüdüm. Gel hadi!... Gel başımın belâsı...

Mustafa aralanmış yorganın altına, giyimli olarak girdi. Ayşe'nin çıplak sıcaklığı sanki derisini kızgın demir gibi dağlıyordu. Karının kolları boynuna sarılarak mengene gibi sıkıp soluklarını kesmese belki de ağlayacaktı.

Murat yufka ekmeğini koparıırken bir yere bakarak durdu:

— Mustafa!

Mustafa dalgındı. Murat kardeşinin koluna dokundu:

— Hey bana bak!

— Buyur ağa!

— Sen Vahit’le dargın mısın?

— Yok, dargın değiliz. Neden sordun?

— Çalışırken hiç konuşmadınız.

— Konuştuk.

— Yalan söyleme. Ben farkındayım. Eller türkü söyledi, gülüştü. Siz somurttunuz!

— Dargın olsak yan yana çalışır mıyız?

— Köylüden utanır da çalışırsınız.

— Değil, şartolsun!

— Gene kanyı boşadın rezil! Vahit neden ekmeği bizimle yemedi?

— Bilmem — Mustafa karşıya bakarak zorla güldü — : Herkes kabilesiyle oturmuş. Vahit’in kabilesi de Hocalar...

Meşe korusunda kazılan köy gölünün çevresinde hasta Ömer’le Topal İsmail’den, bir de gurbette olanlardan başka, Yamören’in bütün erkekleri öğle yemeği yiyorlardı. Her kabile, aralarındaki geçimsizliği, dargınlığı on beş gün için bir yana bırakarak, gayretle çalışıyordu. Hocalar, Muhtar Hüseyin, Pelvan Vahit, Hakkı, Himmet Çavuş, Remzi, bir de Nail, göl çukurunun kıyısında Kulaksız Yakup sülâlesinin tam karşısına oturmuşlardı. Mustafa kendilerini saydı: “Reşit Hoca, Murat, Korucu Ali, Yakup Ağa... Bir de ben... Herifler bizden kalabalık! ama bir Murat Ağam beşine, altısına bedeldir.”

Hocaların yemeğini Fadik getirmişti. Sofranın ötesinde dizlerini dikerek oturuyor, bu yana hiç bakmıyordu. Mustafa lokmayı ağzında geveleyerek: “Kız darıldı. Birisi domuzluk etti ya, dur bakalım!” diye düşündü. Üç gecedir kağıya inmiyor, okulda söylediklerine karşılık vermiyordu. “Domuzluk ettiler. Ulan Pelvan!” Yufka ekmeğini dalgın dalgın katlarken Korucu Ali çıkıştı:

— N’aptın ulan? Mübarek ekmeği ufaladın rezil! Yesene!

— Yiyoruz dayı...

— Nerde yediğin? deminden beri ekmeği çevirip durdun.

Mustafa kaşlarını çatarak çorbadan birkaç kaşık aldı. Canı hiç istemiyordu. Yanında çalışan Vahit'e inat, çok zorlatmıştı. Soğuk rüzgâr, terden sırsıklam gömleğine değdikçe üşüyordu.

Yemeğe başladı başlayalı söze karışmayan Yakup Ağa biraz doymuş olacak ki kaşığının sapıyla kazılan çukuru gösterdi:

— Ne dersin Murat! Bu göl, Kavaklıgöl'den büyük!

— Evet biraz daha...

— Maşallah, bu göl daha iyi oldu. Derinliğine de derin, iki üç kulaç gelir.

— İki kulaca gitme. İki metre var, yok.

— İki metre az mı? İki metrede adam boğulur. Yesene Mustafa!

— Yiyoruz, Allah Allah!

Ağabeysi Murat'ın, yüzüne baktığını görerek Mustafa gözle-rini indirdi. Fadik küstüyse, beş günden beri küsmüştü: Beş gün öncesine kadar bir gece ara ile anası uyuduktan sonra kağının yanına iniyordu. Geyire geyire birtakım hesaplar yapan babasına kulak verdi. Yakup Ağa, burnundan kıl koparmağa çalıştığı için dura dura konuşuyordu:

— Yamören'e iki göl şart!... Köylerin içinde "Göllü köy" diye şerefimiz artar. Bir Kavaklıgöl'le hayvan görülebilir mi? İşte hayırlısıyla bir öküzün çiftini ikiledik. Köyde hayvan artmakta Allah eksikliğini göstermesin! Gelecek yıl, Murat ne dersin, koca öküzleri satalım da üste koyup iki manda tosunu alalım mı? Manda kısmı suya meraklıdır. Manda beslenen köyde su gayet bol olacak... Manda kısmı tepe gibi heybetli mübarek!... Ekini yedirdin mi tüyleri katran gibi parlar. Kağnım çamura batmasın-dersen, manda şart... Vur vurabildiğin sapı! Çekmem demez. Sapı, harmana ellerden önce taşırız.

Reşit Hoca, rençperliği hiç sevmediği halde, hatır için doğruladı:

— Manda öküzü gibi mal mı olur hay Yakup Ağa! Sonunda derisini sat, dünyanın parası... Bir de "Yakup Ağa'nın mandala-rı!" diyerek köylü anlatır şurada...

— İyi bildin Hoca! Lafını ederler. Gelecek yıl, şart olsun, manda tosunları Yamören'e gelecek... Bak şarttım. Hocaların

Hakkı hasedinden çatlasın. Bu göl, bu yıl biter. Yüzde yüz biter! — Yemeklerini acele yiyip toprak kazmağa girişen birkaç kişiye gülerek baktı — : Hey Yamören'in adamı! Geçen yıl kimsenin eli işe gitmezdi, bak, bu yıl, herkes gölün biteceğini anladı, nasıl çalışmakta...

Mustafa çalışanlara bakarken tren yolu boyunca gördüğü “Yarma makinesi”ni hatırladı. Yarma makinesi Sımicak’a gelince, bütün köylü, karlı erkekli seyre gitmişti. “Herif” toprağı, taşı vagon vagon avuçluyordu. “Şimdi burada olsa, bir haftada şu gölü kazar. Daha derin kazar. Ulan; gâvur akli gibi akıl var mı?”

Murat’a sordu:

— Ağa, yarma makinesi olsa...tren yolunun yarma makinesi... ne dersin?

— Onu mu düşündün?

— Onu düşündüm. Makine gibi yok.— Babasına döndü — : Şimdi yarma makinesi, bu toprağı dakikada atar. Gördün mü?

Yakup Ağa omzunu salladı:

— Makine kısmı iyidir. — Murat’a kederle güldü — : Gâvur icadı bir mal...

Mustafa yarma makinesinin çalışırken nasıl titrediğini hatırladı: “Karı gibi... Kolunu tutunca karının titrediği biçim!” Biraz daha düşündü: “Töbe töbe! Makine, karıya benzemez. Makine erkek. Adam öfkesinden titremez mi? İşte öyle... demek, taş, toprağı kızmakta mübarek!” Gülerek ayağı kalktı:

— Ben çalışacağım...

— Otur ulan! — Yakup Ağa eteğini tuttu — : Ellerin aptalı sen misin? Hocalar kabilesi hele bir başlasın!

Murat somurttu:

— Kendi tarlamız olsa, böyle demeysin. Gördün mü Reşit Hoca, İslamlıkta var mı bu?

Reşit Hoca geyirip “Hak destur!” dedikten sonra kaşlarını çattı:

— İslâm, birbirine yardım edecek! Bırak oğlanı çalışsın!

Yakup Ağa, Mustafa’nın eteğini bıraktı. Burada, Yamörenliler en eskilerini giymişlerdi. Mavi bezden zipkalar, rengi uçmuş gömlekler her renkten parçalarla üst üste yamalıydı. Kar suyu toprağı iyice yumuşattığından yalnız çarıklar değil yün çoraplar da baldırlara kadar çamura batmıştı.

Mustafa, kuşağının altına bağladığı tabancasının görünüp görünmediğini anlamak için elini belinde gezdirdi. Makineyi anlatırken kendisini çalışmaya zorlayan istek artık geçmişti. Ağası Murat'tan utanmasa, bir de Fadik orada diyerek Pelvan Vahit'le inada girmiş olmasa dönüp oturacaktı.

Göl çukurunun kıyısında tembel tembel yürürken ayağının altındaki toprak birdenbire göçtü. Mustafa, "Aman!" diye bağırarak ıslak toprağa yüzüstü düşer düşmez, "Ulan, çok şükür, silâhın üzerine düşmedik!" dedi. Zıplayıp kalkacağı sırada karşıdan Nail'in sesini duydu:

— Kolay gele Mustafa! Öğle namazı mı bu?

Kalkmaktan vazgeçerek kendini şöyle bir yokladı. Hiçbir yeri acımıyordu. Gözünün ucuyla baktı. Vahit gülüyordu. Fadik ayağa kalkmıştı. Ağası Murat yukarıdan sordu:

— Bir yerin acıdı mı?

— Bilmem. Sol bacağı "Gırç" etti.

Dirseğine dayanarak doğruldu. Elinin içi çamurlanmıştı. Herkes gülüyordu. "Hele reziller! Şu köylü milleti ahmak! Birisi düşse güler, bir şey olsa güler. Hele alçaklar!" Topallayarak bir iki adım attı. Ayağını sürüklerken Topal İsmail'e benzediğini fark ederek keyiflendi. Bunu saklamak için yüzünü buruşturdu. Büyük Başağa Battal yanına gelmişti:

— Dur bakalım, ayağın incinmesin?

— İncindi allalemler Battal Ağa... Vay, vay, vayyy! Ayağım kötü!

Mustafa koşarak gelip yetişen Murat'ın omzuna dayandı.

— Şurası bir kez "Gırç" etti. Sızısı belime vurmakta... Aman dokunma Murat Ağa!

— Bakayım, şiş falan var mı?

Yakup Ağa yukarıdan bağırmağa başlamıştı:

— Ne var? Oğlanın bacağı kırıldıysa... başlarım gölün temelinden... ulan Mustafa, sana sordum rezil!

— Vay anam vay! — Mustafa Topal İsmail'den dinlediği yakılmaları kolayca sıraladı — : İnceden bir sızı... Üstüne bastım mı yüreğim yarılayazmakta... Soğursa mutlak şişer. Bana üşüme geldi. Kıymeti yok. Siz işinize bakın! Ayağımın altında toprak çürükmüş...

Battal hemen inandı:

— Dur, hiç kımıldama! Biz bir Topal İsmail'in hakkından gelemez olduk. Başımıza bir de total Mustafa çıkmasın! Eşeğe biner köye gidersin.

— Hiç olur mu? Belki geçer. Çalışırım.

— Gevezelik istemez. Doğru eve... Yarına kadar iyi olmazsa bir çaresine bakarız.

— Sağol Battal Ağa!

— Eşeği getirin. Ulan Fadik!... Rezil. Getir hayvanı!

— İstemez, hiç istemez! Şuradan bir sopa keserim. Kendi kendime giderim.

— Senin aklın mı erer? Sus dedik ya!

— Giderim. Topal İsmail bir bacakla dünyayı dolanmakta topaç gibi...

Mustafa herkesi güldüren bir söz söylediğine pişman olarak, bacağı çok acıyormuş gibi başını iki yana sallamağa, dişlerinin arasından inlemeğe başladı.

Fadik'in sopalayarak getirdiği eşeğe Mustafa'yı karga tulumba, bindirdiler, eline de bir değnek verdiler. Göl çukurundan el arabasıyla toprak çekmek için yapılmış meyili çıkarken, herkes laf atıyordu:

— Aman bu atlı yüzbaşısı kim? Allah bağışlasın!

— Belli bişey canım! Yunan savaşının bir gazisi...

— Kelle, kulak yerinde... Mekke şerifi gibi, maşallah!

— Ulan Fadik, bu arslan sana teslim! Yolda çerçilere satarsın, sonrasını kendin düşün.

— Mustafa! Aman eşekten düşmek var! Sıkı yapış!

Fadik, laftan kurtulmak için eşeği küfrederek sopalıyordu. Mustafa fısıldadı:

— Vurma kız! Günah!

Yamören'i hepten aldattığına pek sevinmişti. Kendisini tutmasa şapkayı önüne yıkıp, bacaklarını keyifle sallayacaktı.

Korunun birçok yerinde kar kalmıştı. Bunlar güneşten cam gibi parlıyor, adamın gözünü kamaştırıyordu.

“Köylü kısmı ahmak olur! Doğru bir söz! Cemal Usta yuttu mu, bilek incinme yalanını Ankara'da?.. Hayır, yutmadı!” Bacağı gerçekten incinmiş de şimdi birdenbire iyi olmuş gibi neşeleniyordu. “Topallık bir belâ! Koşamazsın, hovardalık edemezsin. Topal adamı karılar, kızlar hiç sevmez! Ne mümkün!” Yol saptığı için

arkadakiler artık görünmez olmuşlardı. Bir cıgara yaktı. Burası Yamören'e bir saat çekiyordu. Kağı izlerinin açtığı yol bataktı. Yan gözle Fadik'i süzdü. Alt dudağını "domuz gibi" sarkıtmıştı. Küçücük kunduralarıyla bata çıka yürüyordu. Hafif bir yokuştan tepenin düzüne vardılar. Aşağıda, göl yerinde köylü arı gibi çalışıyordu. "Pelvan aptalının burnundan ter damlar! Damlasın!" Güldü: "Ulan Topal Ağa! Adam yalandan topal olsa demek aklı bu kadar ziyadeleşirse... Allah bacağı gerçekten kırdı mı, bütün bütün kurnaz olur." Tepenin burdan ilerisi çıplaktı. Orta yerinde kocaman bir kaya vardı.

— Bize küstün mü Fadik?

Fadik karşılık vermeyince Mustafa sesini kalınlaştırdı:

— Şu kayayı gördün mü? Ulan, sana anan "Küskün evliya" kıssasını söylemedi mi? Bizim Yamören'in derde derman suyu, neden kurumuş? Küsmekten... Ne olmuş olmuş da Yatırını eskiler küstürmüş. Derde derman pınarı kurumuş, türbesi taş olmuş. Sen de bana küersen, töbe, taş olursun.

— Ben taş olmam!

— Bana küersen, hiç kurtuluş yok! Şartolsun donar gidersin. Ankara'da taştan karı resmi yapmışlar da şuraya koymuşlar. Gülle götüren bir yiğit karı! Sen de taş olunca "Aman, Ankara'da taşçı olmuştu; bunu bizim Mustafa mı yondu?" diyerek köylü şaşar!

Fadik öfkesini eşekten aldı. Hayvanın bacağı tekmeledi. Mustafa buna kızmış oldu:

— Hayvana dokunma! Bak, kemiklerini kırarım. Bizi taşımakta, ne güzel! Ulan dua et! Eşekle gelmeseydin beni sana yüklerlerdi. Sen beni Yamören'e kadar, bakalım, götürebilir miydin?

— Oh, ayağın kırıldı ya...

— Ayağım kırılınca sevindin mi? Hayvana vurma, dedim. Vurma kız! — Eşeğe vurmak isterken Fadik'in sopası ayağına dokunmuştu. Mustafa canıyanmış gibi bağırdı — : Aman bacağım! Vay anam! Vay anam! Gitti bacak...

— Ağrıdı mı, essahtan?

— Ağrımaz mı? Bacak ne demekte? Benim bacak, adam gibi konuşur. Demekte ki: "Fadik sana küsmezse ben iyi olurum!" demekte... "Zıplar yürürüm" demekte...

- Şuna bak!
- Vallah billâh! Hele konuş!... Ben iyi olurum.
- Hadi yalancı! “Aman hey Allah! Aman hey Allah!” diye ben Allah’a yalvardım. Ayağını kırdı. Topal İsmail’e döndün... oh ne iyi!
- Hele rezil! Bir de bana küsmüş. Ulan! Sen buraya bunca herifin arasına neden geldin? Ben adamın kemiklerini kırarım.
- Enişteme yemek getirdim.
- Şu da laf mı? Sen neden yemek getirecekmişsin? Ayşe getirsin, Gülizar getirsin.
- Bir de utanmadan “Ayşe” demez mi? Ayşe getirse keyif olursun öyle ya!...
- Anlamadım. Kız, bu ne biçim lakırdı? — Mustafa dönüp Fadik’e telâşla baktı — : Söylesene!
- İşte o kadar...
- Bir de kızar! Bir haftadır gece vakti yolunu gözledik. Kızarsam, ben kızacağım. Bak, bir daha Hakkı reziline yemek getirirsen, töbe olsun, seni döverim.
- Getireceğim!
- Kız şamara bak!
- Şarmarmış! Vallah billâh anama derim. “Mustafa bana etmediğini komadı, ana, bıktım şundan!” derim.
- Aman, bunlar ne sözler? Kız seni bir öğreten var?
- Ben hepsini duydum. Beni almayacaksın da gece vakti avlumuza ne demeğe geldin?
- Almayacak mıyım? Lafı doğru söyler mi hiç? Ulan bunlar ne demek?
- Elbet almayacaksın. Ben duydum, sen Ayşe’yi sevmek-tesin!
- Hangi Ayşe’yi? Töbe yalan!
- Bir de sorar. Ablamı. Geceleri giden ben miyim? “Yeme-ği Ayşe getirsin!” dedin, utanmaz, Ayşe’yi pek mi canın çekti?... — Töbe kız! Vallah billâh! Bunlar kimin uydurması? Yalan ki ne kadar...
- Yalanmış. Yemin et bakalım. “Vallah billâh!” de...
- Kız yalan! Düşmanlığa söylemişler. Bizi ayırmağa...
- Sabriye neden düşmanlığa laf söylesin?
- Sabriye mi? Vay başıma! Vahit’in Sabriye’si olacak

orospu mu yedi bu haltı?

— Sabriye dedi ki...

— Hay Allah! Kız ağlama! Tokadı çarparım. Sus rezil! Sabriye'nin bu işlere aklı mı erer? Ayşe'yle aramızın iyi olduğunu nereden bilmiş? Gördün mü, hepsi yalan!

— Yalanı yok! Ablam söylemiş.

— Ne dedin? O nasıl bir laf? Kime söylemiş bakalım?

— Sabriye'ye... Himmet Çavuşlar'da ekmek yapıldı. Sabriye yardıma gitti.

— Hele eşek! Sabriye Himmet Çavuşlar'da ekmek yapmağa gidince Ayşe ona böyle bir söz söyler mi?

— Önce söylememiş. İnkârdan gelmiş... Sabriye: "Mustafa'yı gece eve girerken gördüm. Sabah erken çıkarken gördüm" demiş. Geceleri gitmekteymişsin, güzelce...

— Kız ağlamadan sen konuşmaz mısın? Hemen ağlar. Şart olsun yalan! Söyle bakalım, Sabriye, bacına giderken görmüş mü beni gerçekten?...

— Görmemiş. "Gördüm" diyerek ağzını yoklamış.

— Anlaşıldı. Tamam! "Yalan" demedim mi? Ayşe meseleyi anladığından Sabriye'yle eğlenmiş...

— Eğlenmesi yok! Önce ablam kızmış: "Sus! Bu ne terbiyesizlik! Senin saçını yolarım orospu!" demiş. Yavuzluk edecek. Ama Sabriye, "Ben gördüm!" der demez, "Aman Sabriye! Kimse duymasın. Aman Sabriye!" diye yalvarmış. Kokuyağı alıvermişsin bacıma... ayna, yüzük alıvermişsin. Hakkı eniştemin sırası olmadığı gece, gizliden gider olmuşsun!

— Ağlama... şuna bak! Uydurmuşlar, benim düşmanlarım çok!...

— Sonunda Ayşe'yi alacakmışın.

— Tüm uydurma. Belli bir şey. Demek sen buna mı küstün?

— Ablamı alacaksan al, hayırını gör! Sen Ayşe'nin ardında az mı dolaştın eskiden? Başını yarmadı mı? Battal Ağa'nın düğününde saçını kesecek olmuşsun. Bunlar da mı yalan?

— Bak, bunlar yalan değil! Ama bu iş eski zamanın işi. Ben şimdi seni sevmekteyim!

— Ben istemem. Bir daha gelirsen anama derim. Aynanı, yüzüğünü geri al!

— Ben adamı öldürürüm. Bu ne biçim söz! — Kendisini yeni

topluyordu — : Bana bak Fadik! Sabriye benim eve girdiğimi görmemiş de, Ayşe'nin ağzını neden yoklamış?

— Yoklamış... iyi etmiş...

— Yoklamış olmaz. Elbet bir öğütleyen vardır.

— Öğütleyen Vahit...

— Vahit mi? Vahit, ne demeğe Ayşe'nin ağzını yoklatmada?

— Orasını Vahit'e sorarsın.

— Vahit'e sormak kolay! Senin aklın mı erer alçak? Şimdi söyle bakalım, Vahit, Sabriye'yi nasıl yollamış? Şöyle yanım sıra yürü. Boynum koptu kahpe!

— Vahit demiş ki: “Şu Mustafa benim ahabımdır, ama benden gizli işler tutar oldu. Hakkı'nın Ayşe'yle arası iyi... Benden gizlemekte...” demiş. “Ayşe'nin ağzını yokla! ‘Sana kunduraları Mustafa almadı mı?’ dersin. Saklarsa, ‘Ben Mustafa'yı size girerken, sizden çıkarken gördüm’ dersin” demiş.

— Vay rezil! vay!

— Rezillik sende!... Ayşe'ye kunduraları sen almışsın, Ömer amcam almış gibisine. Ben anama söylemez miyim?

— Köy yerinde dönen işlere senin aklın ermez! Hadi bil bakalım, Vahit neden Ayşe'nin ağzını aratmış? Hep ağlamalı değil, bunu bilmeli...

— Neden?

— Senin haberin yok! Vahit'le biz düşman olduk. Bir aydır ne selâm, ne merhaba!

— Sabahtan gölde beraber çalışan ben miyim?

— Dedim ya, senin aklın ermez. Köylü bilmesin diyerek yan yana çalıştık. Bunca zaman arkadaş olduğumuzdan... ayıptır. Sen ne bileceksin!

— Neden kavga ettiniz?

— Uzun mesele! Hakkı enişten dükkâncılığa başladı. Biz de dükkâncıyız! Vahit bize inat, Hakkı eniştenle ortak oldu. Ayşe lafını çıkarmaktan maksadı, seni benden ayıracak! Ayşe ablanı da çileden çıkaracak. Oysa ben seni ölsem bırakmam! Vallah billâh bırakmam!

— Sus, yalan yemin etme! Elin ayağın tutulur.

— Töbe, yalana yemin olur mu? Vallah billâh senden başkasında gözüm yok!

Fadik yüzüne öyle şaşkın bakıyordu ki, Mustafa, az kalsın,

vaktiyle kesilen tekeyi, kendi kabilesiyle Hocalar arasındaki düşmanlığı anlatacaktı. Yüreği kabararak gülümsedi.

— Kız, haberin var mı, Ayşe'ye dediklerimden... “Fadik'i alacağım!” dediklerimden?

— Vay başıma! Ben utanırım. Ölürüm. Bir daha ablamın önüne çıkamam.

— Şuna bak! Ayşe bildiğini sana sezdire mi bilir? “Ulan, kıza bir şey sezdirirsen kemiklerini kırarım!” dedim.

Fadik elini yanağına koyarak büyük bir kadın gibi yalandan somurttu. “Orospu”, keyfinden cilve döküyordu. Mustafa rahatça anlattı:

— Ergen delikanlıya bir kız gerek mutlaka! Köyün ortasında dibek dövdürmecesine düğün yapılacak. Dul karı alsan dibeği döğülmez. Seni alacağım. Anan kaç lira başlık isterse istesin, iki yüz lira istesin. Hemen ağlarsın. Beni kızdırma! Ayşe'yi alacak diye ağlar mı adam? Ayşe'yi alsam, kötü mü? Bir evde bacı-kardeş yaşarsınız.

Fadik kara gözlerini korkuyla açtı:

— Ben Ayşe'nin üstüne kuma gidemem.

— Ulan, Ayşe'nin üzerine sen kuma gitmeyeceksin. Ayşe senin üzerine gelecek!

— Şuna bak! İki bacı bir herife varır mı? Günah! Sen gâvur musun?

— Neden günah?

— Bilmem. Günahtır. İki bacı bir kocada... Töbe töbe! Duyulmuş bişey değil.

— Duyulmuş bir şey değilmiş... Hele rezil! Sen Yam-ören'den başka bir yer mi gördün? Sen Ankara'ya gittin mi bakalım? Ankara'da bu böyle... Koca yüzbaşılar, okul hocaları iki bacıyı almışlar da, şurada keyfe bakmışlar! Ev içinde kavga çıkmaz! Reşit amcama danıştım: “Kitapta yeri vardır. Alırsın!” dedi. Günah olsa hoca kısmı bilmez mi?

— Bilir.

— Gördün mü? Ulan sen ablanla beraber olmayı istemez misin, yoksa?

— İsterim. — Fadik biraz düşündü — : Doğru değil mi Sabriye'nin dediği? Geceleri ablama gittiğin?

Neredeyse yeniden ağlayacaktı. Mustafa acele anlattı:

— Başlama! Bıktım senin ağlamandan... Biz kötülüğe mi gitmekteyiz? Vahit, Ayşe'nin ardına düşmüş, bacını beklemekteyiz! Kariyi kopuklar çileden çıkarsınlar da Hacer gibi köyden köye satılsın mı?

— Vay başıma!.. Aman Mustafa! Bu nasıl bir laf... Ayşe ablama yazık...

— Gördün mü? — Biraz düşündü — : Sözelimi, ikinizi birden aldık, diyelim. Sen daha körpesin. Hem de kız ehli kızsın. Erkek kısmı, dul karıdan çok kızı sever. Allah'ın bir işi canım! Beni dinle... bundan sonra ellerin sözüne uymayacaksın. Bana küsmeyeceksin. Senden vazgeçme yok! Ayşe'yi de alsam, Fatma'yı da alsam, kulak verme. Onu tarlaya götürürüm. Oradan "Başım ağrıdı" diyerek geri dönerim, eve gelirim, senin yanına... Bende oyun çoktur. Seni evde kucaklar da gizlice yatarım. Ayşe'nin sıra gecesinde, o güzelce uyudu mu, koynundan kalkar, senin odana geçiririm. Gül bakalım!... Hadi gülüver de ayağım iyi olsun.

— Gülmem. İyi olmasın... yataklarda yat!...

— Sen bu lafı yürekten söylemedin. Bana küs değilsin.

— Küsum.

— Yalan. Eğer küs olsan ayak iyileşmezdi.

— Şimdi iyileşti mi?

— Bak! Hey Allah! Hey Allah! Fadik bana küs değilse bu ayak iyi olsun!...

Sıçrayıp yere indi. Fadik'in şaşkın bakışları karşısında sinsin oynar gibi sağa sola koştu. Sonra birdenbire kızı kucakladı:

— Dur daha sözüm bitmedi.

— Bırak Mustafa, gören olur.

— Dur dedim!... — Fadik yanağını rahatça öptürdü — : İşte böyle... aferin!

— Ayağının sızısı geçti mi? Hayvana bin! Topal herif çamurda hiç yürüyemez!

— Topallık da bir belâ imiş. İsmail'e dönsem bana varmazdın öyle ya...

— Hadi... atla hayvana!..

— Binmem. Bana yüreğin acıdı mı? Yüzünü şu yana neden çevirdin? Söylesene...

— Acımaz mı? "Aman Allah! Derdini, Mustafa'dan al da

bana ver!” dedim.

— Ulan, senin gibi rezil yoktur. — Yaşaran gözlerini göstermemek için dönerek sümkürdü — : Hele alçak orospu!

Fadik, yeşil başörtüsünü yüzüne sardı. Eşeği sopa, değnek sürdü. Mustafa iki adım arkasında yürüyordu. Yüreğine sevinç dolmuştu. İçini çekti: “On birinde ay yüzüne bakılır / On ikide kızın nazı çekilir / On üçünde ak gül olur açılır / On dördünde her bir yeri bal olur.” Fadik lafı edilirken İsmail’in gözlerini süzüp bıyıklarını bükerek söylediği bu mâniyi, her zaman Fadik’le beraber hatırlıyordu. İncecik, oynak bele imrenerek baktı: “Bal ama, köpoğlusu deli balı! Kız kısmının aklı var da fikri yok. Saçı uzun! Kandı gitti eşek!”

*

Bulut sıyrılmış, Yamören’e güneş vurmuştu. Karılar bir yandan damların karını kürüyor, bir yandan evlerin içine su damlamasın diye taş yuvarlıyorlardı. Bağıra çağıra konuşanlar, gülüşenler vardı. Bir kocakarı güneşte yün eğiriyor, küçük bir çocuk değnekle çamurları karıştırıyordu.

Mustafa şapkasını düzeltti. Fadik eşeği avluya sokarken köye karşı çalımlı çalımlı yürüdü. Kurnazlık edip angaryadan kurtulmasını, şu anda çok beğeniyordu. İçi rahattı. Önü sıra giden gölgesine güvenle baktı. “Yamören’de bizden akıllısı yoktur. Köylü kısmı, kulak verme. Taşçı ustasına çıkışamaz!”

Uzakta bir kağnı gıcirtısı, tekerlekler durduğu yerde dönüyormuş gibi, yaklaşıp uzaklaşmadan duyuluyordu.

Gurbetçi Ömer’e uğrayacakken vazgeçti. Ömer’in Ankara hikâyelerinden sıralı sırasız Ayşe meselesini açıp Hakkı’ya sövmesinden bıkmıştı. Köyde Ömer’le Topal İsmail’den başka erkek bulunmadığından Himmet Çavuş’un odasına çıktı.

Topal İsmail, sobanın karşısına oturmuş kitap okuyordu. Mustafa’yı görünce sevindi. Yalnızken yüzünü kaplayan keder dağıldı:

- Hayrola ortak! Angaryadan mı kaçtın?
- Kaçtım.
- Aferin! Nasıl kaçtın?
- Sorma, İsmail Efendi, yamanmış senin düzen!

- Nasıl benim düzen?
- Topallık... Yalandan topallık... “Aman dizim kırıldı. Şuradan yuvarlandım da garç etti” dedim. İnandılar. Bıraktım, geldim. Neydi okuduğun?
- Okuduğum yok! Fala bakmaktayım!
- Ne falı?
- Âşık Ömer falı...
- Doğru vurdurmakta mı?
- Hemi de tam on ikiden...
- Kendi falına mı baktın?
- Bir zaman kendi falıma baktım. Bir zaman Yamören’in falına...
- Kendi falın nasıl?
- İyi!
- Hele oku.
- İşte buyur: On üçüncü sahifede bir gazel! “Ey gönül düştün düşeli aşka sen Hurrem misin / Yoksa dünya işleriyle uğraşan sersem misin?”
- Ne demek?
- Hey Allah, anlamaz ki... Yerin cennet ola Âşık Ömer Efendi! Bana demek ki: “Dünya işlerine sakın canını üzme! Sersem olursun” demektedir...
- Anladım. Sana “sersem” demiş... Pek doğru bir fal. Hadi, bana da bak bakalım!
- Başüstüne. Bana “sersem” çıkarsa sana “ahmak” çıkar. Bismillâh...
- Topal İsmail, kitabı kapattı. Ortalama bir yeri tutup bir şeyler mırıldanarak tavana baktı. Sonra Mustafa’ya sordu:
- Hangisi? Sağdaki yaprakta mı, soldaki yaprakta mı?
- Sağdaki...
- Dinle öyleyse... — Yüksek sesle okumadan önce bir zaman süzdü. Başını gülerek salladı — : Üstüne düşer de bu kadar mı düşer yahu? Hele dinle. Battın ortak! Gizlilerin meydana çıktı. Yaşa Âşık Ömer! Aferin! — Parmağını havaya kaldırarak Kuran ağzıyla okumağa başladı — : “Bu Ömer biçare-yi ellerle aldattıkların / Naz ve istiğna edip mesturelik sattıkların.” — Biraz düşündü — : Ulan “mesturelik” dediği, kendini namuslu göstermekte karı! Anladın mı?

— Anladım. Sonrası!

— Bu Yamören’de bir şey anlamazlar da hemen “anladım” derler. Patlama, okuyoruz: “Naz ve istiğna edip mesturelik sattıkların / Hep duyuldu hane-i ağyarda yattıkların.” Ulan Mustafa! Ulan ortak! Anladın mı? “Hane”de yattıkların duyulmuş oğlum! Tüüü... rezil olmuşsun. “Hane” yani karının kocası evinde yatmışsın. — Tane tane tekrarladi — : “Hep duyuldu hane-i ağyarda yattıkların — Saklama şimdengerû ey nâzenin aldım haber.” Ne dersin ortak?

— Ben bir şey anlamadım. Okumazsın ki... Hep konuşursun!

— Yahu, sen cahilsen kabahat benim mi? Açık bir fal. Karı kendisini namuslu gösterirmiş. Oğlan, oysa, karının evinde yatarmış. Gizlice, kimselere sezdirmeden... “Hepsini haber aldım” diyor Âşık Ömer! Nasıl?

— Diyeceğim şu... Böyle fal olmaz! Çıkar ağzından bakla-yı... Höst İsmail, töbe, söylememiş olmaz, dövüşürüz. Ortak mortak tanımam!

— Aman efendi, nedir, n’oldu?

— Sabahtan beri bıktım hepinizden, usandım. Bu Yamören gibi rezil köy var mı?

— Ne demek?

— Bilmez gibi... Hele rezil! Bu akıllar, hep senin akılların! Sonunda heyvah dersin, bak!

— Hangi akıllar? Bende akıl çoktur. Bende akıl pek çoktur ama, oturup koşma, destan yazmaya “meyil” vermemişim. Canım sıkılıverir, ossaat çünkü...

— Bırak destanı, koşmayı. Sabriye’yi öğretmişsiniz. Ayşe’nin ağzını yoklamışsınız. Pelvan olacak rezile söyle, benimle uğraşmasın. Sonu iyilik getirmez!

Topal İsmail, Âşık Ömer kitabını kuşağına soktu. Hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi yeminler ederek Mustafa’ya ne demek istediğini sordu. Mustafa, Fadik’ten duyduklarını anlatınca elini bıyığına götürdü:

— Vay canına!.. Bizim Pelvan bir yerden taze akıl bulmuş. Töbe, haberim yok! — Mustafa’nın yüzüne bakmamağa çalışıyordu — : İşe bak işte!... Hele oyuna bak! Mustafa kardeş, yoksa, boş atıp dolu tutmasınlar! Aman doğruyu buldular mı sakın, eyvah?

— Doğru değil! Hep yalan! Diyelim ki doğrudur. Bunda Pelvan'a girip çıkan?... Kariya ortak mı?

— Benim anladığım, Pelvan'ın Ayşe'de gözü var az biraz... Sen Ankara'dan geldin. Sana sormuş. "Bırak kaltağı, domuz görmüşe dönmekteyim! Sana helâl olsun! Tepe tepe kullan!" demişsin. Sözünde durmamış saymakta seni... Buna kızıyor. Esası: Kariya tutkun! — Sesini alçalttı — : Laf aramızda Mustafa, bu iş kötüye varacak!

— Hangi iş? — Mustafa yutkundu — : Söylesene...

— Ayşe meselesi...

— Ulan, Ayşe meselesi nasıl kötüye varırmış?

Mustafa, birden kızdı, çömeldiği yerde sinirli sinirli yaylandı. Kocaman yumruklarını sıkarak sanki dövüşe hazırlanmıştı. İsmail sesini biraz yumuşattı:

— Bana darılma! Seni severim. Kötülük olmasın! Yoksa benim ne üstüme!... "Falanın karısı falanla iyi olmuş." Ben böyle şeyleri duymam bile... Hiç aldırmam... Ama sen benim ortağım-sın. Dönen işlerden haberin yok!

— Ne işleri?

İsmail biraz düşündü. Ayşe'nin ağzını Sabriye kıza yoklattıktan sonra, Vahit'in meseleyi Hakkı'nın birinci karısı Gülizar'a açacağını biliyordu. Bundan başka Vahit'le beraber Mustafa'nın dükkân mallarını bir gece kaldırmağa da karar vermişlerdi. "Domuzluk" düşündüğü belli olmasın diye çenesini kaşır gibi yaptı. Mustafa, yüzüne zehir gibi bakıyordu. İçini çekti:

— Bak Mustafa, niyetleri bozuk. Seni kuytuya çekip dövcekler.

— Kimler? Vahit'le Hakkı mı?

— Hakkı değil. Hakkı uykuda. Vahit'le Remzi...

— Remzi'ye n'oluyor? O da mı Ayşe'ye yanmış?

— Bildiğin gibi! Açıkça demedi. Akrabalık gayreti gütmeye getirmekte... "Ne demek olsun! Bizim kabilemizin gelinine... ne demek olsun!" diyerek Pelvan'ı yelledi.

Mustafa'nın öfkesi birden kesildi, İsmail'i şaşırtan bir gülümsemeyle yumuşacık sordu:

— Ne dersin, Hakkı'ya haber verirler mi?

— Vermezler. Hakkı'ya haber verip n'olacak? Pelvan küfretti. "Bizim Hakkı gibi rezil olmaz. Mustafa'ya gider de 'Karı senin

olsun. Dükkâncılıktan vazgeç' diye yalvarır" dedi. Doğru bir söz! Görürsün, bu Pelvan giderek akıllı bir adam olacak.

— Akıllı olmaz mı? anadan akıllı. — Kaşlarını kasıntıyla çatıp İsmail'e baktı — : Hani bir gün, sen bir laf ettin, düşün bakalım!

— Hangi laf?

— Ayşe üstüne... "Bunu kim çileden çıkarırsa, şartolsun, kolunun altından geçerim," dedin öyle ya?

— Evet, öyle bir laf ettik! Ben o lafın arkasındayım!

— Arkasındaysan... Hadi bakalım! — Mustafa kolunu uzattı — : Geç altından. Kulaksızın Mustafa'ya: "Erkek bir adammışsın, aferin!" de...

— Aman ortak! Aman inanayım mı? Karıyı sonunda getirdin mi yola?

— Getirdin İsmail Efendi. On beş, yirmi gündür kaymağını yemekteyiz Allah'ın izniyle... Pelvan'a selâm ederim. Remzi'ye selâm ederim. Bundan böyle Ayşe için bir söz ararlarsa Sabriye'yi yollamasınlar. Bana sorsunlar. "Kuytuda bastırır, döveriz" demişler. Peki! Biz gürültüye karı bırakanlardan değiliz. Git söyle: "Dünya bir yana, karı bir yana" demişiz, "Ölümünden öteye köy olmaz!" demişiz. Ben adamın kolunu, budunu, Ankara taşı gibi yonarım anladın mı?

İnce dudaklarındaki gülümsemeden İsmail enikonu ürktü ama rakı içmiş gibi de, keyiflendi. Sevindiği belli olmasın diye, dinlediği sözleri beğenmemişçesine yüzünü astı:

— Ben böyle lafı taşımam ortak, ayıp ettin! Karı yüzünden ayıptır.

— Sen söylemezsen ben söylerim.

— Daha ayıp... Meydanda vuruşursunuz! — Kapıya bakarak fısıldadı — : Aman Mustafa, onlar iki kişi. Silahın bâri sağlam mı? Gerekirse bir tabanca uyduralım, iyisinden...

Mustafa, Topal İsmail'in gözlerine baktı. Orada belli belirsiz bir şeyler sezerek kendisini tuttu:

— Aldırma... Bir kötü bıçak buluruz! Bıçak yeter, üç, dört Pelvan'ı önümüze katmaya...

— Silâhın olsun da, isterse bıçak olsun! — İsmail dayanamarak elini dizine keyifle vurdu — : Ulan Pelvan kendini kolla, rezil! Tuuu!... Yamören'in içinde kollarını kabartır gezer, yolları

tozutup dolaşır. Ulan, sen eşkıya Eğri Ahmet misin? Bize “Topal” diye ad takmış, size “Kulaksızın sığırtaçlar” diye bir ad takmış. Ulan, sen necisin? Aferin ortak!... Karı sonunda, “He” mi dedi? Hey mübarek! Anladın mı şimdi tılsımlı yarasa kemiğinin gücünü?

— Bırak!... kemikten mi oldu? Yirmi lira masraf ettik.

— Ayşe kırk liraya değer. Nasıl, ortak, şeker gibi mi?

— Şeker kaç para! Bir gecelik cilvesi, adam öldürür.

— Demek o kadar mı oynak? — İçini çekti — : Eğer Pelvan partalıyla karıyı bırakırsan erkek değilsin!

Mustafa öyle kesin konuşmuştu ki İsmail, onun her belâyı göze aldığını anladı.

— Aferin ortak! Yürekli delikanlısın! Yamören’de eşin yok!

Mustafa, kasıntıyla çenesini kaşıyarak ayağa kalktı, pencereden Ayşe’nin avlusuna bakmağa başladı.

İsmail, parmaklarını tükürükleyerek bıyıklarını kıvırıyor, gizli bir iş yapıyor gibi, Mustafa’nın sırtını seyrediyordu. “Vuruşacaklar! Vuruşulmalı canım! Vuruşmak iyidir. Vuruşmak gibi iyi şey olmaz. Bunlar hep giderler de biz köyde, Ayşe’ye can yoldaşı kalırız. Çünkü biz silâhsız eratız!”

Yüksek sesle güldüğü için Mustafa döndü:

— Bir şey mi dedin İsmail?

— Yok! Aklıma bir âşık sözü geldi de...

— Sende âşık sözü tükenmez. Söyle bakalım!

— Vaktin birinde âşık ne demiş? “Babınadır deli gönül babına / Koç yiğitler sığmaz oldu kabına / Ala çamın, boz meşenin dibine / Silâh çatıp yatmamıza ne kaldı?” demiş. Beğendin mi?

— Beğendim, aferin! Bunun makamını da bilir misin?

— Bilirim yanıktır. Mahpusta Hacıbaba söylerdi: Cezair havası...

Gülüştüler.

Ayşe’nin, kocasına ev yapmak üzere taş çektiği kağını inililiyerek yaklaşıyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

Ayşe koşarak ahıra girdi. Çırayı yemliklerden birisine ilîştirerek geri döndü. Geçerken kağının üzerinde oturan Mustafa'yı görmemiş gibi davranmıştı. Yanına gelince fısıldadı:

— Geleli çok oldu mu?

— Yok!

— Hadi çık yukarı! Baş ağrıdığından yattı Gülizar... Yavaş yürü. Ben hayvanlara bakar gelirim!

Mustafa ayağa kalktı. Ayşe sokuldu:

— Hadi. Çabuk. Yatağı ısıt. Dondum!

— Dur kız! Ulan rezil!

Mustafa kolunun çimdiklenen yerini uğuşturarak merdivenden çıktı. Ayaklarının ucuna basıyor, dudaklarını tatlı tatlı yalıyordu. "Etimizi koparacak! Ovada iğdeler çiçek açsa bu karıya hiç dayanılmaz. İğdeler çiçeğe bindi mi, karı milleti, aygırsamış kısırağa döner, paralar adamı...

Merdiven başında kunduralarını çıkarmak için eğildi.

— Sen kimsin?

Gülizar'ın erkek gibi kalın sesini tanıdığından Mustafa'nın soluğu kesilmişti. Az kalsın, yüzüstü düşecekti. Gülizar bir daha sordu:

— Kimsin dedim?

Mustafa'nın kaçmayı düşündüğünü karı nedense sezdi. Kolu-

nu tuttu:

— Rezillik istemez! Sen Mustafa'sın! Dur, iki çift sözüm var!

— Töbe oh abla! — Mustafa yutkundu — : Demek bizi bildin? Ben buraya neye geldim abla! Bende tütün kalmamış, müşteriler istiyor. Hakkı Ağa'ya geldim ki...

— Sus bir şey istemeğe gelsen aşağıdan seslenirdin. Doğru söyle!

Mustafa, Gülizar'ın da bir şeyden korkar gibi fısıf fısıf konuştuğunu fark etti. Hızla düşünerek, vakit kazanmak için öksürdü. “Kızına geldim demeli. Karıyı edepsizlikle bastırmalı.”

— Ben şuna geldim ki abla!

— Bak Mustafa! senin neye geldiğinden haberim var! Benden kötülük umma! Hele gel... korkma, gel şuraya...

— Abla, töbe olsun, bildiğin gibi değil!

— Sus, bildiğim gibi... Yavaş konuş. Benim kız duymasın!

— Duymasın elbet. — Mustafa biraz rahatlamıştı — : Beni bildin, “Neye geldiğini bildim” dedin, şartolsun düşman lafı...

— Korkma! Bana Hatibin kızı Gülizar derler. Mertlikte çok erkekleri geride bırakırım! Orospuya gelmektesin ne zamandır...

— Şart olsun! bildiğin gibi değil abla. Orospuya geldiğim yok!

— Hey Mustafa! İki aydır karıya gelip gittiğini bilmekteyim! Kimseye söyledim mi?

— İki ay mı? Töbe yalan!

— İki aydır... Biz eşek miyiz Kulaksızın oğlu? İki aydır bu iş böyle... Ömer karıya kundura alınca pirelendim. Ömer pezevengi bugüne kadar Ayşe'ye neden kundura almamış?

— Bak abla... Beni dost bil! Bu iş senin hakkında hayırlı... Anladınsa odana git. Keyfine bak.

Gülizar aşağıyı dinledi. Mustafa'ya biraz daha yaklaştı:

— Mustafa, ben odaya giderim. Duyduğumu, bildiğimi de kimseye söylemem. Sen de yemin içeceksin! Bak, unutma, rahmetli ananın ahabıyım ben!

— Bilmez miyim! Başüstüne... emret.

— Yemin içmeyince olmaz!

— Ne yemini?

— Yemin! Erkek yemini... Mustafa, benim kız, geldi yetişt. Malımız, mülkümüz var. İşte sana “Osmanlıca” bir söz: Kız,

bugün de, yarın da senin... Herif olmaz dese de senin! Aman Mustafa!, bu orospuyu, bu evden çıkarmanın kolayı!

— Vay, dilediğin bu mu? Hiç meraklanma! — Mustafa sevinçle yutkundu — : Sen orasını bana bırak!

— Yemin et! — Gülizar, Mustafa'nın elini tuttu — : Hadi, bas yemini!

— Vallah billâh çıkarırım!

Mustafa'nın hiç beklemediği bir iş oldu. Gülizar eğilip elini iki kere öptü. Mustafa ateşe dokunmuş gibi silkindi:

— Dur kız! Hele şuna! Sen benden büyüksün eşek!

— Eksik olma! Allah seni babana bağışlasın. Ben senden büyüğüm ama, sen erkeksin! Allah, babana bağışlasın. Karıyı çıkar. Orosuyu evden çıkar. Kız senin. — Ağlıyordu — : Kız senin malın! Başlık da istemem. Herif vermezse, saçını bileğine dola, köyün içinde sürü köpek gibi... Götür kes!

— Ağlama kız! Olur. Başüstüne. Yemin ettik. — Biraz düşündü — : Ama, bugün yarın, şıp diye olmaz bu iş...

— Ben beklerim. Bir hafta, bir ay beklerim. Korktuğum şu: Bıkarsın karıdan, usanırsın. Usanma! İyiye keyfet. Orosuyu ez, tüket. Sonunda evimden çıkar.

— Orası kolay abla! Hadi sen yat. Şimdi gelir.

— Beni uyku tutuyor mu a yavrum?

Mustafa, gittikçe aklını başına topluyordu. Biraz kuşkulunda:

— Abla!

— Buyur!

— Benim de sana bir sorum var, doğru söyle! Karıyı evden çıkarmak istedinse, neden bastırmadın bizi?

— Bastıracaktım. Düşündüm: karı genç, herif yaşlı... İyiye de tutkun... Bağırır da üste çıkar, dedim. Hakkı domuzunu sen adam mı belledin? Karı basacak, hovarda yakalayacak yüreği nerde? Yamörenliye eğlence gerek... “Gülizar, genç karıyı kıskandı da yürek yanıklığıyla karalamakta” derler.

— Doğru... Aferin! İyi düşünmüşsün. Hemi de bu karı seni alt eder. İyisi bana bırak işi... Sen herifi tez yatır, tez uyut! Gerisine karışma!

— Olur. Ben yatırırım, uyuturum. Sen giderken nerden çıkmaktasın?

Mustafa'nın azalan şüphesi yeniden kabardı:

— Bacadan dama...

— Yalan! Kapıdan gittin her zaman... Bak Mustafa, buradan kuş gibi geçmeli. Arada bir ayağının sesi duyulmakta...

— Yok canım!

— Eğer herif üstünüze gelirse... Ben aralama bahanesiyle Hakkı'yı tutarım. Ben varken kocasından hiç korkma!

— Korku neymiş! Korkak herif hovardalığa gelmez. Allah'ın izniyle iki Hakkı olsa...

— Aman o nasıl bir söz! Kötülük istemem! Ben herifi tutarım, sen kaçarsın. Savuş, yoluna git! — Gülizar kederle güldü — : Sakın herife silâh çekme. Allah Allah! Sen vurulsan kızım kocasız kalır, herif vurulsa, ben dul karı olurum. Töbe!

Aşağıda ahırın kapısı kapandı. Mustafa, Gülizar'ı göğsünden itti:

— Davran abla, savuşalım!

Odaya girince parmaklarını şıkırdattı: “Gülizar da benden yana... Bu işte bize ölüm yok!” Yatak her zamanki yerine serilmişti, iyice kızmış sobanının kapağındaki kırmızı ışık büyük bakır ibriğe vurmuştu.

Mustafa'nın gerilen sinirleri sıcağa çarpınca gevşedi. Büyük bir yorgunluk duyarak ateşin önüne çömeldi. Isınırken Gülizar'ın elini öptüğü aklına geldi. “Ayşe'ye geldiğimizi Gülizar bir duyarsa kafamızı yarar” diye ne kadar korkmuştu. Gözleri sobanın oynak, hırıltılı kapağına daldı. “Güzel karının düşmanı çoktur”, demişler. Doğru!”

Ayşe içeri girince şaşırdı:

— Yatmadın mı?

— Yatmadım.

— Yatağı ısıt dedim. Yüreğim dondu.

— Çek şu çorapları...

Ayşe'ye kendi karısı gibi hizmet gördürmek hoşuna gidiyordu. Çorapları çektikten sonra Ayşe, soba tahtasına bıraktığı sönmüş çirayı yeniden yaktı.

— Sen yat! Benim daha işim var. Yere batasicalar. Dana ineğin memesini almazlandı. Biraz süt vereceğim. Gülizar'ın başı ağrımakta... Ben şimdi gelirim. Cigara içme, öksürürsün. Kaltak duyar.

— Merak etme! — Soyunmağa başlamıştı — : Herifin danasını besle bakalım... sütü kaşıkla içir.

Ayşe beddua ederek çıktı.

Mustafa, ceketini, mintanını çıkarırken, Ayşe'nin aşağıda çimdiklediği yer sızlamıştı. İğde ağaçlarının çiçek açmasına ne kaldığını hesapladı: "Şimdi mart, nisan dedi mi, ağaçlar yeşerir. İğde çiçeğinin kokusu erkek kısmına yaramaz. Belgevşekliği verir, ama karı milletini azdırır mübarek." Ayşe'yi aydınlıkta hiç görmediği için çıplaklığını ancak el yordamıyla tanıyordu. Gözlerini hafifçe yumdu. "Bismillâh" diye yorganı kafasına çekti. Dişleri birbirine vuruyor, "Güzel karının düşmanı çok olur... güzelin düşmanı çok olur" diyordu. Karıyı mutlaka burdan çekip eve götürmeğe karar verdi. "Burada bu kadar çalışan, bizde, belli bir şey, on kat çalışır!" Soba horluyordu. Bir zaman Gülizar'ın kızını düşündü: "Senin karıdan yana bir kere talihin açılmış oğlum!" diye keyiflendi. "Ağam Murat'ın da bu köyde elbet kısmeti varmıştır. Kendi kısmetini yiyemediğinden... Biz de onun kardeşi olduğumuzdan... hey Allah!

Bizim kısmet çift şu halde, ne güzel!"

*

Mustafa sıkıntıyla, korkulu bir düştten kurtulmak istiyor gibi debelenerek gözlerini açtı. Soluğu ağzına sığmıyordu. Uvuya kalıp sıvışma zamanını geçirdiğinden kıyamet kopacakmış duygusuna kapılmıştı. Pencereyi kapkaranlık görünce çok şaştı. Soluklarını kesip dinledi. Ayşe derin derin uyuyordu. Dişlerinin arasından söverek kibriti bulup saate baktı. Vakit çok erkendi. Işığı Ayşe'nin çıplaklığına, parmakları yanıncaya kadar tuttu. Çöpü söndürüp ocağa attığı halde karının etini; karanlığın içinde, kendiliğinden aydınlanıyormuşcasına görüyordu sanki... Gülizar'la konuştuklarını hatırlar hatırlamaz sırtına vurmuşlar gibi inleyerek sarsıldı. "Bizi şundan ayıranı yerim... şart olsun yerim" diye hırıl hırıl söylendi. Ayşe'yle arasının iyi olduğunu köyde kaç kişinin bildiğini parmaklarında hesapladı. Bunların sayısı, Ömer'in oğluyla beraber on dördü bulunca dehşete kapıldı. "Tuuu... Köye türkü olmuşuz. Bir Hakkı duymamış!" Şaşkınlığı korkuya, sonra umutsuzluğa çevrildi. "Karı elden gitti. Bize bundan hayır

yok!” Bir kibrit çakarak Ayşe’yi doyasıya görmeği tasarladı. Yastığın altında eli tabancasına dokundu: “Şartolsun öldürürüm! Karıyı vururum da Vahit reziline bırakmam!” diyerek, eli silâhında, bir zaman düşündü: “Şunu alsam, Ankara’ya gitsem!” diye geçirdi içinden, kendisi çalışmaya gidince şehir kopuklarının Ayşe gibi yakıcı karıyı baştan çıkartacakları yüzde yüzdü. Ne yaptığını pek bilemeden Ayşe’yi omuzlarından bastırarak yatağa sınıksıkı yapıştırdı, ağzını ağzına hınçla bastırdı. Bunu yaparken karıyı gebertmek istediğinin de pek farkında değildi.

Ayşe, kurtulmak için, çırpınıyor, acıklı acıklı inliyordu. Bu inilti Mustafa’nın öfkesini büsbütün azdırdı. Şimdi, birisi, bu orospuyu gözünün önünde yatırıp kesse, “Dur” demeyecekti.

— Bırak! Kudurdun mu?

Mustafa, elleri Ayşe’nin omuzlarında, doğruldu. Hain hain sırtarak sordu:

— Nasıl? Biz uyanırız da, sen uyur musun?

— Bana ne yaptın Mustafa! Soluğum kesildi. — Ayşe de güldü — : Soluğumu kestir. — Mustafa’nın çıplak göğsünü avuçladı — : Beni öldürecek rezil!

Mustafa bir cıgara yaktı. Kibriti hemen söndürdü. Uzun boylu koşmuş gibi soluyordu. Ayşe saati sordu:

— Sabaha çok var. Uyu hadi.

Karı şımarık şımarık kımıldanınca, yorganın üzerinden kalçasına bir şamar indirdi:

— Tek dur kahpe! Cıgara da mı içmeyelim?

— Gel biraz konuşalım. Söndür şunu...

— Konuşuruz!

— Hadi gel. Bak. diyeceklerim var sana...

Mustafa içini çekerek cıgarayı ocağa fırlattı. Kimseye işittirmemek için yorganı kafalarına çektiler. Mustafa, böyle fısıllı fısıllı konuşmayı pek seviyor, gündüz hatırlasa belkemiği istekle ürperiyordu.

Ayşe’nin saçına sürdüğü kokuyağını, derin derin kokladı:

— Ne diyacaksın? Hadi bakalım!

— Seni kımse görmedi, öyle ya, bu gece?..

— Görmedi. Görür mü? Kedi gibi yürümekteyiz!

— Gülizar bir sezerse...

— N’olur?

- N’olacak, senin de kafanı yarar, benim de...
- Ya Hakkı duyarsa...
- Herif duyarsa alır gidersin beni.

Ayşe ağzının içinden güldü. Mustafa böyle gülerken yalnız dudaklarını aralayarak dişlerini gösterdiğini biliyordu. “Karı milleti, Topal İsmail gibi hâin! Salt kocasına mı acımaz bunlar, yoksa erkek milletin topuna mı?” Kısık kısık öksürdü:

— Hele rezil!

Ayşe sokuldu, sıcak soluğunu yüzüne üfledi:

— Tütün kokmuşsun! — Her akşam bunu söylüyordu — : Hakkı hiç tütün kokmaz. Cigara içmez çünkü. Cimri herif. Erkek gibi erkek değil. — İçini çekti — : Erkek cigara içmeli! — Esnedi — : Bugün çok yoruldum. Belim kırıldı. Taş çektik. Ev yapacak, evi başına yıkılasıca... Ahır işinden, ev işinden, kap yıkamaktan bıktım, öldüm. Uğraş uğraş, sırtımda yok, başımda yok! Kurtulamadım! Eşek gibi bir herif... Beni Allah hayırlısıyla şunun elinden bir kurtarsaydı.

— Dua et, kurtulacaksın!

— Hep söylersin. Hani? Geceleri gelmeyi öğrendin. “Kalk, yürü! Bohçanı al da arkama düş” demezsin.

— Dur bakalım. Benim de var bir hesabım.

— Ne bitmez hesap... Herif de öyle demekte... “Dur kız, benim de kendime göre bir hesabım var.” Allah ikinizin de canını alsın. Bıktım sizden...

— Ulan bana neden bu lafları söylersin? Uğruna öldük de yeniden dirildik. Suç şimdi benim mi?

— Suç senin değil! Suç benim herifin. Ev yaptıracak. Direkleri şuradan, buradan gizli kesti. Hep bana taşıttı. Orman askeri görürse “Ben bir dul karıyım! Bana yazıktır” diyeceğim de direkleri kurtaracağım. Asker dağ başında bir iş ederse... Ev altındaki kaçak direkleri ben çektim hep...

— Dur yahu! İyi getirdin aklıma... haber vermeli. Hakkı’yı hapse tıksınlar. Hakkı hapse giderse, her gece gelirim!

— Günah kız! Herife de yazık! Hemi körpe karısını al, hemi hapse tıktır. Sen gâvur musun?

— İşte meydana çıktı. Kocanı sevmektesin orospu!

— Sevme yok! Acımaz mı adam? Yakında hızarıcı getirecek. Kireç yakacağız. Herif doğrusu cimri ama çalışkan... Çalışkanlık-

ta Yamören bir yana, benim herif bir yana...

— Öv bakalım, kahpe...

— Nesini övecekmişim? Başka huyları imansız... Rezil...

— Kocana kötü söyleme, cehenneme gidersin! — Güldü — :
Karı kısmı kocasına bağlı olacak!

— Eğlenirsin öyle ya... Ben neler çekmekteyim! Ben şuna düşecek karı mıydım? Gözü kör olsun! Beni kurtar hay Allah! Bir cimri, bir cimri... Yağa, tuza nişan koyar. Gözü yediğimizde... Kendisi de aç gezer. Öyleyken domuz gibi. Hiç umudum yok! Tezberi ölmez. Benim gibi üç karıyı eskidir. Sırım gibi... — İçini çekti. Sesini biraz değiştirdi — : Koynuna girmeyi canım hiç istemiyor.

— Yalana bak! Hele alçak! Kimbilir, Gülizar'ın ciğerini yakmak için ne cilveler dökmektesin!

— Cilve şurada dursun. Kolumu tutsa karnım bulanıyor. Aklım izinnamede... sordum da, bizi hapse korlarmış...

— Kime sordun? Eşek gibi bir adamsın! “Oraları merak etme” dedim. Sen herifi cilveyle öldüremezsın! Kavga edeceksin aralıksız... Beni seversen Hakkı'ya oh dedirme! Erkek kısmını kavga öldürür.

— İşim gücüm kavga... Sıra gecesinde olmadık işler çıkar-maktayım! “Şalvarlık al” dedim mi, bitti.

— İyi, güzel! Bak Ayşe, sen hep kavga edeceksin. Arkasını bana bırak! Bana güvensen kavga edersin.

— Edilmez mi, vallah billâh kavgasız günümüz yok! — Mustafa'ya sokuldu — : Şalvarlık dedim mi uykusu kaçıyor, başı ağrıyor.

— İyi, aferin! Bu hafta Ilgaz'dan ne istersin?

— Hiç!

— Şu da laf mı? Benimle konuşacaksan, bana masraf ettirmeli. Masraf ettirmezsen benim canım sıkılır.

— Bişey istemem. Sizin eve gelirsem alırsın.

— O zaman da alırım, şimdi de alırım. Bak Ayşe... benim başıma bir iş gelse... N'olsa olur. Her şey erkek için... Vahit'le konuşursan, Vahit'e gülersen, şartolsun, seni öldürürüm.

— Benim Vahit'e baktığım mı var? Sen beni bilmez misin? Seni kaç yıl inlettim, it gibi...

— İşte öyle... Karı kısmı akılsız olur. Kanar. Bak, karışmam.

— Bana bu lafları hani söylemeyecektin? Kolayına mı beni günaha soktun, çileden çıkardın? Günahı boynuna?

— Boynuma! Var mı bir sözün? Hele avanak, böyle işte günah olmazmış. Reşit amcama danıştım. “Keyfinize bakın!” dedi.

— Günah olmaz mı? Herifin hakkını yemektesin. El malını yemek günahdır.

— Yiyorsam helâlinden yiyorum — Ayşe’nin ağzını avuçladı — : Böyle bir mal öyle bir domuza bırakılır mı?

Ayşe şımarık şımarık kımıldadı. Mustafa onun gene dişlerini gösterip yanaklarını çukurlaştırarak güldüğünü anladı. Yüreği çarptı:

— Gülersin kahpe!

— Neye gülecekmişim? Ah senin işlerin? Gurbetçi Ömer deyyusuna borçlandım. Hep senin yüzünden.. Gördün mü? Yaz gelince ekin biçmeli. Harman kaldırmalı.

— Uzun etme... Allah da bizden yana... Bu yıl ekinleri soğuk yaktı. Babam geceleri of çekiyor ki... Bütün Yamören of’a çökmüş...

— Benim bahtım karadır. Görürsün, dağ taş ekin olur. Allah Allah! Hemi elin oğlanıyla geceleri bir güzel yat, hemi de getirdiği hediyelere karşılık cadı Meryem’in ekinini kaldır. Hiç umudum yok! Ben bu yaz mutlak ölürüm.

— Suç bende mi ulan? Hakkı’ya varmadan önce ardında az mı dolaştık? İt gibi süründük. — Ayşe’nin bir şey söylemesini bekledi. Sesi çıkmayınca kederle güldü — : Susarsın! Yaptığına utanmadın mı alçak?

Ayşe yüksek sesle güldü:

— Başını yardım öyle ya... ensene taş vurdum!

— Açma! Aklımdan hiç çıkmaz. Taşı yedim, gözüm karardı. Dünyanın ışığı söndü. Utanmasam sesim çıktığı kadar bağıracaktım.

— Acıdı mı çok, oh Mustafa... ellerim kırılaydı da...

— Acıdığından mı? “Eyyvah! bundan bize hayır yok!” diyerek öldüm! Yaraya örümcek bastım. Sonunda bana yüreğin acımadı mı?

— Acıdı.

— Doğru söyle... Gülme kız! Doğrusunu söyleyeceksin.

— Doğrusu... o zaman acımadım. “Oh oldu, iyi oldu!” dedim. — Sesi kederlendi — : Ama sonunda öcünü aldın, beni yaktın!

— Sus, daha yanmalar geride... Sana doyamadım kız! Aklım kesti, sana hiç doyulmaz. Ne mümkün! — Ayşe’ye sımsıkı sarıldı — : Ne mümkün! Vallah billâh doyulmaz!

— Demek hiç kızmadın mı?

— Kafamı yardığına mı? Önceleri aldırmadım ama Meryem’e olanı anlatınca... Sirkat hayvanları beklerken... Karı birden söyleyivermedi mi? İşte orada utandım. “Hey Ayşe, alacağın olsun! Bunu sana bırakırsam... Ulan sen görürsün!” dedim. — Sanki yeniden öfkelenildi — Reziller!... Karı milleti değil misiniz! Bir iş oldu mu, ağzınızda durmaz; sıçrar dışarı... Geçende Sabriye kıza nasıl ağzını yoklattın?

— Aman o nasıl bir kız? Şuncacık bir kız ama cin gibi, şeytan gibi... “Mustafa’yı içeri girerken gördüm!” dedi. Beni yanılttı.

— Hadi ona bu biçim aldandın. Kafamızı yardığın Meryem görmedi ya! “Oğlan bana tutkun!” diye övündün öyle ya?

— Övündüm!

— Hele kahpe!

— Neden? İyi ettim, oh, iyi ettim.

— O zaman iyi ettin ama, biz Ankara’dan gelince... Dibek başında Meryem’e ne dedin?... Söylesene...

— Ankara’dan gelince, “Eyvah!” dedim, işte lafın doğrusu...

— Demek, yeni elbiselerimi görmenle... “Aman, Mustafa’ya varmak iyi imiş!” demedin mi?

— Yüreğimden dedim. Kokuyağı yüreğime vurdu. İçim bayıldı.

— Senin içerini kokuyağı bayılmış, benim yüreğimi senin kırmızı yanakların yaktı. Çıra gibi... Dibekte çalıştığından yüzüne ter basmıştı orospu! “Yandım!” dedim bir kez... Ömer’in yanına çöktüm. Belim kırıldı. Siz tokmak vurmaktasınız. Senin tokmak benim göğsüme inmekte... “Yahu! Biz bunu Ankara’da unutmadık mıydı hey Allah?” diyorum. Ömer bişeyler söylüyor, ama şuradan girip şuradan çıkıyor. Dururken kızdım. Bir öfkelen dim. Aklında mı? Dibekten sonra buraya geldik. Sana dargın olduğumdan yemeğinizi yiyemedim doyasıya... Herkes iki lokma aldı, ben bir lokma aldım. Herkes beş yediyse, ben iki yedim. Sofrayı

kaldırdıktan sonra sen ibrik tuttun. İnadımdan senin suyunla yıkamadım elimi... Mendilime sildim de “İstemez!” dedim havlu-na, aklında mı?

— Aklımda...

— Terbiyesiz! Bir de “Aklımda”ymış! Bir de kavurga getir-miş. Hiç yer miyim? Töbe, yemedimdi. Gülizar sana, “Şunu cebine sokuver, giderken yersin!” dedi. Cebime koyacakken, “İstemez!” diyerek elini şuraya ittim. Aklında mı?

— Aklımda elbet.

— Kız, sana yüreğim küs olduğundan, o gece çevirdiğin kunduraları bile giymedim. Ayağımla şöyle iki yana ayırdım, birini ileriye sürdüm, senin düzelttiğin biçimi bozdum da öyle giydim. O zamanlar seni gördükçe domuz görmüşe dönmektey-dim çünkü...

— Ya şimdilerde?

— Şimdi başka...

— Şimdi ne görmüşe dönmektesin köpek?

— Keklik görmüşe... “Huri-melek” görmüşe...

— İyi...

— Hele rezil! “İyi”ymiş. Biz işte yüreğimizdekini döktük, sıra sende!

— Sevmesem seni koynuma alır mıyım, şuna bak!

— Demek bize tutkunsun! Ölsem acır mısın? Şurda ölsem?

— Töbe töbe! O nasıl bir lakırdı? Hakkı ölsün! — Ayşe koltuğunun altına yumuşacık sokuldu — : Hadi sen de söyle... oh Mustafa! “Senin herif ölsün!” de...

Çenesini göğsüne sürüyor, tatlı, unutulmaz bir şeyler yapı-yordu. Mustafa ağır bir sesle homurdandı:

— Azdın orospu! Bıktım senden! Dur hele... Dur bakalım...

Dur bir bak bakalım seni paralamaz mıyım?

Ayşe fırlayıp oturdu:

— Aman Mustafa! Aman eyvah! Herif namaza kalkar!

— Yahu, ışımadan bu ne ezanı!

— Sabah ezanı! Vay başıma! Vay başıma! İn il inil okunmak-ta, eyvah!

— Kes ulan! Bugün cuma olduğundan salâya çöktü Reşit amcam! Bu da bir iş! Benim Reşit amcamı sen bilir misin?

— Aman giderken kolla kendini! Bir gören olmasın. Sen

avludan çıkıncaya kadar ben burada ölüyorum. Birisi bağırarak, diye yüreğim kopuyor.

— Ferah ol!

— Kendini kolla. Görürlerse bir daha gelemezsin.

— Ne olur? Ben gelmezsem Hakkı var.

— O nasıl bir söz! — Güldü — : Hadi sen de Gülizar'ın koynuna gir bakalım! Kalk... kalk dedim. Canın çekerse giriver.

Mustafa soluyarak acele giyindi. Kunduraları elinde, kedi gibi sessiz, merdivenleri inip avluya çıktı. Kollarını açarak gerindi, esnedi, derin derin soludu. Bir kuyudan kurtulmuş gibi ferahlamıştı. Fakat bu ferahlık pek az sürdü. Karanlık gökyüzünde gene hiçbir bulut yoktu. "Hava güneşli! Bu yıl battı Yamören!" dedi. "Hovardalık zor mesele. Adamı tüketir hovardalık, reçper işi değil! Karı kısmında acıma yok! Karı milleti insafsız ama, bal gibi tatlı!"

Bir cıgara yaktı. Kimseye rastlamamak için hızlı hızlı yürüdü. Reşit Hoca bar bar bağıırıyordu. "Amcam da lafı uzatır! Gecenin yarısında, hiç kısa keser mi, şuna bak!" Ezanı pis pis dinlemekten gelme bir korku duydu. İçinin kiri sanki ağzına toplanmış gibi üst üste tükürdü. "Karıya imansızlık ettik. Fukara 'Bana ne yaptın?' diye şaştı. Bırak! Bizimkisi rezillik! Biraz daha düşündü: "Kendi malı olmayınca adam karıya acımaz. Demek orospu kısmına bu yüzden, kimse acımaz!

Yere tükürdü.

II

Yamören'de, bir iki haftadan beri kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Şubatın son günleri havalar o kadar kötü gitmişti ki yaşlılar kırk yıldır böyle bir âfet görülmediğini söylüyorlardı. Bu yıl az kar yağmıştı. "Kar altında yatmayan ekin şaşkın olur." Korudaki köy gölünün kazılması biterken başlayan yağmur, geceli gündüzlü tam üç gün sürerek dünyayı sele boğmuş, toprağı pamuk gibi yumuşatmıştı. Arkadan soğuk bastırdı, Gecelerin ayazı, adamın burnunu düşürecek kadar sertken, sabahları güneş tarlaları fıkır fıkır kaynatıyor, toprağın bir katını kabuk gibi soyup kaldırıyor. Ekinlerin kökleri havalanmış, çimler birkaç gün

içinde sarı ot gibi yere devrilmişti. Tarlalara gitmeyi kimsenin canı istemiyordu. Sabah namazına camiye çıkan yaşlılar, ahırını temizlemeğe, kül dökmeğe avluya uğrayan karılar, ellerini böğürlerine koyup bulutsuz gökyüzüne ağır bir küskünlükle bir zaman bakıyorlar, sonra, “Hey Allah” diyerek başlarını sallıyorlardı.

Yamören önce çok telâşlanmış, sonra öfkelenmiş, daha sonra yapacak bir iş kalmadığından dalgınlığa kapılmıştı. Bu dalgınlık için için kımalanan, rasgeldiğine çatıp çatmamağı kestiremediğinden ileri geri sallanan, insafsız bir şeydi. Erkekler bütün hınçlarını karılarla çocuklardan alıyorlar, istemeye istemeye gurbete çıkmağa hazırlanıyorlardı.

Odalarda türkü söylemek, kâğıt oynamak, hatta yüksek sesle gülmek kendi kendine yasak olmuştu. Topal İsmail bile, köylünün nereye çarpacağı belirsiz kızgınlığından ürkerek artık kimseyle şakalaşmıyordu.

Bütün karılar, uğursuzluğun sebebini, kış başında köye getirilen orospuya yüklemişlerdi.

Oysa Kulaksızın Yakup Ağa’ya bakılırsa uğursuzluğun temeli Nail’in küçük başağa olmasındaydı. Sonra sonra Emine teyze, Mustafa’nın analığı Binnaz, gelinleri Feride, çeşme başına toplandıkça: “Murat küçük başağalıktan çıkmamalıymış! Gördün mü?” diye fısıldaşmağa, Nail’in karılarına ters bakmağa başlamışlardı.

İlk günler, komşu köylerin de belâya çattıkları, Çankırı bağlarında bile bütün ağaçların kuruduğu, ormanların kökten bittiği, şu kadar yıllık kavakların dipten doruğa yarıldığı söylenmiş, âfetin herkese çarpması Yamören’in acısını biraz hafifletmişti. Ama zaman geçtikçe, ırmak boyundaki büyük çiftliklerde ekinlerin yandığı havadisi de hiç kimseyi ilgilendirmede.

Giderek çaresizlik ağır bastı, herkes yavaş yavaş, kendisine göre bir gizli gönül tesellisi arayıp buldu. Biribirlerinden saklıyorlardı ama hepsinin yüreğinde: “Benim tarla bütün yanmamıştır. Ne mümkün!” diyen ufak bir umut peydahlandı.

Bu umut, Kulaksızın Yakup Ağa’da biraz fazlacaydı. Bir yandan da, “Murat’ın demirbaşta olduğu iyi imiş! Yakında eğitmenliğe gitmesi de iyi... Mustafa’m da Ankara’ya atlar” diyerek kendini avutuyordu.

Oysa Himmet Çavuş’la Hocaların Hakkı gerçekten sevinmekteydiler. İkisi de geçen harmanda ekin satmamışlardı. Him-

met Çavuş: “N’apalım? Bir tohum zarar ettik, ama tarlalar dinlendi. Bu da Allah’ın bir işi!..” diyerek, kimseye belli etmeden kırmızı sakalını keyifle kaşıyıp, süpürge çöpüyle durmadan dışını karıştırmaktaydı.

Fukaralar çaresizlik içinde boyunlarını bükmüşler, “Toprak-tan ve de Allah’tan köylü kısmı umut kesmeyecek!” diyorlardı.

Yamören’e kalsa, için için kan ağlayarak, elleri böğründe ilk yazı bekleyecekti. Ama Hocaların Hakkı, bir sabah köyü allak bullak eden bir işe başlayıverdi. Korucu Ali içeri girip, “Hakkı, ekilmiş tarlaları sürüyor” dediği zaman muhtar odasında bağdašta oturanlar hep birden, “Ya Allah!” diyerek diz üstüne kalktılar:

— Bu nasıl bir söz?

— Töbeeee!

— Hele rezil!

— Ulan Hakkı! Tüüü...

Sanki o zamana kadar ekinlerin yandığı şakaydı da şimdi birdenbire gerçek olmuştu.

Hakkı en güvendiği sulak tarlasını sürüyordu. “Ak arpa ekecekmiş. Hele rezil!”

Üç gün sonra gene hiç kimseye danışmadan öteki tarlalara girdi. Mercimek ekiyor, nohut ekiyor, dahası, buğday bile ekiyordu. Biraz alay edecek oldular. Kıskançlık, öfkeyle umutsuzluğu büsbütün artırdı. Sonunda, bütün köy yeniden çifte girdi.

Bol yıldızlı, soğuk bir geceydi. Yatsı namazından sonra Aşağı mahalle yangın varmış gibi aydınlanıverdi.

Hocaların Hakkı evinin avlusuna “Sinsin” ateşine benzeyen kocaman bir ateş yakmış, sayvanın direklerine iki karpit lambası asmıştı.

Önce yakın komşular, sonra onların bağışmalarına, karşıdan karşıya konuşmalarına, daha uzaktakiler de koştular.

Muhtar odasında oturup düşünen yaşlılardan meraklı olanlar bile, “Bu nasıl bir iş! Hele bakalım!” diyerek sürüp gelmişlerdi.

Hakkı ahırını yıkıyordu.

Seyirciler arasında bulunan Yakup Ağa, havanın pek soğuk olmasına aldırmadan, gömleğın açık önünden kılı göğsünü kaşıyarak korucu Ali’ye çıkıştı:

— Gördün mü alçak? “Kıtlık yılında ev yaptıramaz” dedindi. Kıyamet kopsa yapar bu rezil!

Hakkı toplanan kalabalığı görmemiş gibi damın toprağını var gücüyle kazmalıyor, Gülizar'la Ayşe kabaran toprağı kürekle aşağı atıyordu.

Yakup Ağa'nın arkasından birisi, alaylı alaylı söylendi:

— Tarlaları yeniden sürdü. Belli bir şey, ahırın damına da soğan ekecek!

— Soğan değil, kavak fidanı... “Ankara’da ağaç bayramı icat olmuş. Ya biz neciyiz?” diyormuş.

Topal İsmail, kendi söylediği bu sözü pek beğenerek yüksek sesle güldü.

Yakup Ağa, konuşulanlardan, yeni ev yapılıncaya kadar Hakkı'nın hayvanlarını Himmet Çavuş'un gençler odasındaki ahırına bağlayacağını öğrenmişti.

Mustafa, Topal İsmail'in yanında duruyor, babasının kasketi üzerinden, Ayşe'ye dimdik bakıyordu. Bu gece Hakkı ile yatma sırası Gülizar'da olduğundan karının odasına girmek için sayvanın altına gitmiş, Ayşe'den meseleyi öğrenince geri dönmüştü. Hiç keyfi yoktu. Kaç gündür tarla sürüp tohumlamak Ayşe'yi de, kendisini de ezmişti. Yatmanın bile tadı çıkmıyordu.

Vahit'le Remzi yardıma geldiler. Pelvan bir kazma yakalayıp dama çıktı. Çam odununun kırmızı ışığında kazmayı kaldırdıkça boyu sanki birkaç karış uzuyor, enikonu heybetli görünüyordu.

Topal İsmail, dirseğiyle Mustafa'ya dokundu:

— Gördün mü ortak? Bizim Pelvan masalların Ferhat'ı olmuş, töbe! Bu bizimki cumhuriyet Ferhat'ı... eski Ferhat dağları delermiş Şirin'in aşkıyla... Yenisi ahır damı delmekte...

— Uyduramadın İsmail Efendi! Pelvan, Ferhat oldu diyelim, Remzi neci? Bunların biri Kerem, biri Sofu! Ayşe de Keşiş kızı Aslı Han...

— Tamam! Doğru bir söz! Demek Pelvan'ı, bu dert, tepesinden tutuşturup kül mü edecek sonunda? Aferin.

Yakup Ağa döndü:

— Ne dedin? Kime aferin dedin?

— Kimseye demedim amca! Şu karpit lambaları direkleri bir alsın... Yallah!

— İyi söyledin! Karpit alevi fenadır. Direkleri bir sardı mı, gitti elden.. perişanlık... — Avucunun içine üfledi — : Uçar, gider. Ulan sana “Hırsız” diye bir ad takmışlar. Yamören'in asıl

hırsızı bu Hakkı! Gördün mü? Karpit lambalarını nereden aldı? Tren yolu zamanı, demek, aşırmış. Bunun ağası Murat kaç kez söyledim. “Oğlum, biz hayvan sahibiyiz. Bize karpit lambası lâzım. Bir lamba uydur!” dedim. Ah bu benim oğullarım! Eşek oğullarım!

Korucu Ali biraz dolaştıktan sonra yanlarına gelmişti. İki koluyla üçünü kucaklayıp duyduğu haberi tane tane anlattı:

— Köylüyü telâş almış ağalar! “Gece vakti bu ahır yıkmak ne iş?” diyerek millet meraka düşmüş. Kendi komşularının sözü: “Anaları ölünce para toprakta kaldı. Demek ahıra gömmüş karı! Hasan gelmeden bu Hakkı parayı çıkaracak!” denilmekte...

Yakup Ağa burnundan bir kıl kopardığı için üst üste aksırdı:

— Doğrudur. Allah Allah! Bu kıtlık yılı, ev mi yapılır! Evet, dinim gibi bildim, anasının gömülü parasını aramakta bu rezil! Hasan gelmeden bulacak. Yoksa, gece vakti ahır mı yıkılır? Aman gözümüzü açalım. — Mustafa, babasının kendisine laf dokundurduğunu anladı — : İşin içinde parmağımız olmalı! — İsmail’e döndü — : Hele rezil! “Hırsız” diyerek şuna bak! Hakkı’nın ahırında padişah hazinesi yatarken, şu topal, köyün folluklarına dadanmış. Yürü alçak!

Bu sözler, İsmail’in namusuna dokundu:

— Sen meraklanma amca! Hakkı’nın folluğunu, kümesini dağıtacak tilki çok! Baksana el horozları dama çıkmış eşelenmekte...

Yakup Ağa ile Ali Dayı, gayretle çalışan Vahit’e bakıp gülüşüler.

Damın toprağı, gece yarısına doğru aşağı alındı.

Ertesi akşam, gene çam odunlarıyla karpit lambaları ışığında, kalın merteklerle uğraşılar. Kuvvet isteyen bu iş Pelvan Vahit’i büsbütün coşturmuştu. Baldırları, eski zipkasını şişirerek en ağır yükün altına tek başına giriyor, Pelvan nâraları atıp çırpınarak direk başlarına yapışıyordu.

Bakıp dururken Mustafa’nın yüreğini keskin bir düşmanlık kaplamıştı. İsmail’le beraber avlu duvarına oturmuşlardı. İçinden tesbih çeker gibi tekrarlıyordu: “Ulan Vahit! Ulan rezil! Ulan Pelvan! Hele rezil!” Bir ara, “Biz de kuvvetimizi gösterelim yahu!” dedi. “Bu Hakkı’ya mutlak taşçı ustası lâzımdır. Biz taş yonalım da bakalım Pelvan ne halt edecek!” İsmail’e bir cıgara

verdi:

— Hele yak İsmail Efendi! Sen dün gece doğru eve mi gittin?

— Bu da söz mü? Elbet...

— Yalan! El ayak çekilince gelip ahırını yoklamışsın! Benim haberim var.

— Yoklamadım!

— Neden?

— Çünkü efendi, Hakkı gömü aramakta değil! Gömü arayacak herif, Çankırı'nın Cumhuriyet bayramı gibi dört köşeye fener asmaz. Kendi ahırındır, ötesini berisini gizliden kazar. Ekinler yanmasaydı bu işi gündüz yapardı. Ekinler yandığı için vakit geçmesin diyerek geceye döktü. Dünyadan haberiniz yok. Kurşunlu'ya hızarıcı Lâzlar gelmiş. Onları getirecek... Bu bizim Hakkı, Yamörenliler'in birine benzemez. Aklına koyduğu işi mutlak yapar!

— Biz aklımıza koyduğumuz şeyi mutlak yapmaz mıyız?

Ayşe avlu kapısına yaklaştığı için Mustafa susunca, İsmail güldü:

— Sizde akıl ne gezer!

— Ne dedin?

— Dedim ki... Bırak, daldığın meseleye gelelim: Karı bütün şeker... Pelvan, duvarın üstünden direkleri nasıl koparıp yuvarlamakta? Buna "aşk" demişler. Adama direk yuvarlatır.

— Tarlası, harmanı n'olacak?

— Ağası var! Hakkı Ağa! Elbet hizmetkârını düşünür. — Küfretti — : Lafıma kulak ver ortak. Allah da zenginlerden yana! Fukarayı şuraya bırakmış...

— Sus ulan! Töbe, gâvur herif!

— Asıl Müslüman benim! Müslüman doğruyu söyleyecek. Şimdi tarlalar yandı. Peki! Fukaranın tarlası da yandı, zenginin tarlası da... Gel gelelim, Himmet Çavuş'un, Hakkı Ağa'nın dolu ambarları yanmadı.

— Onlar da mı yansın imansız?

— Onlar bir vakit yanmaz! Hemi de yanmamalı. Şu Yamören'in hepsi bay olsa, bizim Pelvan gecenin içinde... şuna bak! — Parmağını uzatıp kalın bir direği tek başına kaldırmağa uğraşan Vahit'i gösterdi — : Ulan rezil! Kasığın patlar. Erkekliğin dökülür. Belin küt der bükülür de iki kat olursun. Yavaş rezil!

Gördün mü? Kaldırıp attı. Sen ne demeğe uğraşmazsın? Varlıklı-sın! Hakkı demiş ki: “Meraklanma, tarlaları ortak ekeriz!” demiş. Remzi’nin tarlaları da ortak ekilecek.

— Yahu bu ne iş? Fadik söyledi. Anası ağlıyormuş — Mustafa tükürdü — : Kız da ağlıyor. Bu hakkı rezilinden ödünç tohum istemişler. “Tohum yok!” demiş. Sonunda, “Başüstüne, ama tarlaları ortak ekeriz!” demiş.

— Doğru... Senin baban da Emine teyzenin, Ali dayının, Gurbetçi’nin tarlalarını ortak ekecek.. Akli başına geldi. Senin baban da sevinmekte ekinlerin yandığına... Dün sabah, “Tosunla-rı sırasında almışız! Ne dersin?” diyerek omzuma vurdu. Keyifli... O keyifle burnunda kıl bırakmayıp kopardı. Himmet Çavuş’a Ankara’dan telgraf mı gelmiş ki? Buğdayın okkasını on kuruşa çıkarmış. Çavuş da sevinçli... “Buğdayı satmadığımız Allah’ın bir hikmeti, hay İsmail!” dedi. “Kimi gelin getirir, kimi ölü kaldırır!” demişler.” Senin şu Murat Ağan akıllı bir adam. “Doğru... ölü kaldırır ama, ölüyü hep fukaralar kaldırır!” diye kızdı.

Hakkı’nın ahırından bir direk daha düşürdüler. Havalanan toz, çam odunlarının yağlı alevinde, kırmızı bir duman gibi yükselerek çalışanları bir zaman örttü.

İsmail bir cıgara daha istedi.

— Himmet Çavuş da akıllı! Murat Ağan’dan akıllı. Burda, “Akıllı” demek resmen “imansız” demek! Sözgelimi: Bir hak buğday mı verecek? Peki, harmanda bir hak buğdayını geri al! Hayır! Yarına çıkacağımıza senedimiz mi varmış? “Sen ölümü uzakta sanırsın ama Azrail ensende gülü gülüverir.” Ölümlü bir dünya olduğundan bu dünya, Himmet Çavuş hesaba yazacak... “Bir hak buğday sekiz kilo. İşte buyur, şuraya seksen kuruş yazdım.” Ulan, sen Çankırı dükkâncısı mısın? Tarlalar yanmadı hay Mustafa, fukaralar yandı. Bu yılın borcu on yıl sürer on yıl... — İsmail içini çekti — : Senin baban köy yerinde neden ağa olmak ister? Ağa Allah’ın sevgili kulu... Tarlalar yandı mı ağa sevinir! Yamören’de kaç ağa var? Şu Hakkı, bizim Başağa Battal’ın babası, Himmet Çavuş... Bir de baban geldi yetiştii. Kulaksız Ağa... Koca Yamören’in adamını dördü bölüşecekler. Kardeş payı... Ağa başına on iki buçuk ev...

— Ulan on iki buçuk ne demek? Bunun buçuğu kim?

— Birinin buçuğu Topal İsmail! Biz buçuk sayılırsız efendi!

Biz de ağa olsaydık Yamören beş pay olurdu. Ağa takımı birbirini neden istemez? “Mahşer günü benim ümmetim çok olsun!” diye istemez. Ekinler yandı, kıyamet de koptu. Mahşer günü bugün. Himmet Çavuş’un bitli buğdayları para edecek. Senin baban tosunların parasını on katıyla çıkarır. Ağalık güzel bir zenaat! Hırsızlıktan değerli. Silâhsız eşkıyalık!...

Karşıda Hocaların Remzi ateşe odun atıyor, Ayşe’yle Gülizar damın direklerini sayvanın önüne istif ediyordu. Bir koca yığın yağlı çam odunuyla iki karpit lambası yandığı halde sanki ortaklık dün geceki kadar aydınlık değildi. Seyirci de gelmemişti. Mustafa can sıkıntısıyla esnedi:

— Ben üşüdüm! Gidelim hadi...

— Yok...

— Beklersin. Bakalım, Hakkı anasının gömülü parasını bulacak mı?

Mustafa yürüdü. Topal İsmil, ısınmak için Hakkı’nın avlusuna gidip ateşin karşısında durdu.

— Kolay gele ağalar!

— Hoşgeldin İsmail Ağa!

— Bitti mi?

— Biter mi, yeni başladık.

— Bitsin canım! Yamören kuşkuda... Sen, ananın gömülü paralarını arıyormuşsun?

Hakkı duvarın üzerinde dikildi. Omuzları dar, boyu uzun, sırtı kamburdu. Bostan korkuluğuna benziyordu. Alnının terini sildi:

— Yamörenli böyle mi demekte?

— He ya...

— Ulan reziller! Gömülü para gelir akıllarına hep... “Çalışalım da kazanalım” demezler.

Pelvan Vahit, İsmail’in ayağı dibine bir kerpiç parçası attı:

— Para lafını duydun da, o yüzden mi yatmadın Topal Ağa?

— He ya...

— Çok beklersin ateşin önünde... çok yanarsın!

— Beklerim. Bu dünya beklemek dünyasıdır. Sen çalışır beklersin, ben oturur beklerim.

— Kulaksızın Mustafa nasıl bekler?

— Mustafa mı? Yatarak bekler Pelvan! En iyisi onunki...

Ayşe, ellerini göğsüne kavuşturmuş dinliyordu. İsmail, karının peştemalı altında ekmek saçı gibi gergin duran geniş karnına baktı, dudaklarını yalayarak şakadan çıktı:

— Kız şuradan bir su ver! Yandık ulan, yandık!

Ertesi gün ahırın duvarları yıkılacaktı.

İki günden beri, herkes tarlalara birer demir daha vurup yeniden bir şeyler ekmeğe büsbütün giriştiklerinden, Himmet Çavuş'un gençler odasında Mustafa yalnızdı. Pencereden, karpit lambaları, Ankara sinemasının elektrikleri gibi parlak görünüyordu. Mustafa camı koluyla sildi, canı sıkılıyor, tütünsüz kalmış tiryakinin keyisizliğiyle akli dağılıp toplanıyordu. Önceki gece Ayşe'ye gidememişti. Bu gece de gidemeyecekti. Başını salayarak: "Ulan Hakkı! Ahırın temeline..." dedi. Bir cıgara yaktı. Dün gece İsmail'den ayrıldıktan sonra, kağının üzerinde Fadik'e az kalsın "olmadık işi" yapacaktı. Kızı sebepsiz yere tartaklamış, saçını çekerek bir güzel ağlatmıştı. "Fukaranın gönlünü kırdık! Ulan Ayşe!" Cıgara dumanı camı buğuluyor, dışarısını iyi göremediğinden sık sık koluyla siliyordu. Sabahleyin babasıyla çifte gitmiş, yorulmuştu. "Rençperlik kötü... Toprak, sen bilir misin, adamı ezer!" Taşçılığı istekle düşündü: "Taş kısmı topraktan sert ama topraktan daha insafli!"

Hakkı'nın avlusunda yıkılacak duvarların çevresi temizleniyor, taşlar, direkler uzağa götürülüyordu. Remzi gelmediğinden karılarla beraber yalnız Vahit çalışmaktaydı. Pencere avluya epey uzak olduğundan Pelvan'ın yanında uğraşan Gülizar mı, Ayşe mi olduğunu bir türlü seçememişti. Sıkıntısı arttı. Gözlerini kısarak bakıp dururken, ilk defa, karıyı Pelvan'ın baştan çıkaracağından korktu. Yüzüne kan bastı, boğazı kurudu. "İkisini de, töbe olsun, köyün ortasında vururum!"

Elini öyle hırsıyla salladı ki cıgara pencerenin pervazına çarptı, ateşi sedire düştü. Söndürüp karşıya baktığı zaman, karılardan birinin kolunda bakraçlarla avlu kapısından çıktığını gördü. Işık arkadan vurduğu için yüzünü fark edemediği halde içi titreyerek "Ayşe ulan!" dedi. Fazla düşünmeden dışarı fırladı. Ayakkaplarını acele giyip çeşmeye doğru koştu. Koşmak kederini dağıtmış, yüreğini ferahlatmıştı. "Tenhada yanağını dişlemezsem kahpe-nin... Yatırım yalağın kuytusuna... yanağını bütün koparırım!" Sanki yanbaşıda bir başkası konuşuyor da, böyle koyun gibi, o

herif soluyordu. Çeşmeye sapılacak köşede yavaşladı. Durup gözetledi. Beline sarılıp yere yatırmağa karar vererek ayaklarının burnuna basa basa yaklaştı. İki adım kala, pöh diye bağırdı;

— Kız! Ulan rezil! — Gülizar'ı tanıyınca ne söyleyeceğini şaşırdı — : Töbe! Sen misin abla?

— Benim, Ayşe mi sandın?

— Ayşe sandım!

Yıldız alacasında, dikedik bakiştılar. Sonunda Mustafa utanarak başını eğip gülümsedi;

— Seni Ayşe sandım, gördün mü?

— Bir lafın mı vardı?

— Evet.

— Neymiş?

— Aldırma, öyle bir laf!...

— Öyle bir laf ne demek? — Gülizar dişlerini gösterdi — : Tenhada mı söylenecek bu laf!

— Tenhada... iyi bildin!

— Dalak olmuş hayvan gibi solumaktasın... İki gecedir özledin öyle ya... gözüne uyku girmemiştir.

— Girmedir.

— Şaştım. Bu nasıl karı? Orospunun içine bal mı doldurmuşlar. Tadına bakan başını alamıyor.

— Sus abla! Senin herif ahır yıkmanın zamanını buldu?

— İyi bir zaman... ama sende akıl yok!

— N'olacak! Biz de Vahit gibi direk mi çekelim?

— Direk çekme... karı sabahın erkeninde Himmet Çavuş'un ahıra hayvanları görmeye gidiyor. Yatakta oturup bıyığına kokuyağı süreceğine erken kalk, ahıra saklan. Orası تنها... İşini bilen hovardaya evden iyi. Horoz kısmı, tavuğu mutlak el kümesinde mi bastırarak.

— Essah abla! tuuu... iyi bir akıl. Sağol! Yarın sabah al gözümden...

— Tamam. Ahırda... sıcak sıcak... sabah keyfi...

— Senin kız beraber gelmez mi?

— Göndermem yarın!

— Yaşa abla! Ulan sen gerçekten erkek karısın, aferin!

Gülizar dolu bakraçları kaldırarak gitmeğe hazırlandı;

— Karıyı fazla boşlama! Töbe olsun Vahit'e aldanır. Bu kez,

kızı Pelvan'a veririm!

— Allah Allah! Hakkı'ya varmadan, bu Ayşe, dinsiz iman-sızdı. Şimdi kim yalvarsa hemen razı mı oluverecek?

— Sen dediğime bak! Ona da yazık! Bir kez körpe etine dış alıştırdı. “Harama alışan karı duramaz” demişler.

Mustafa, Gülizar'ın arkasından bakakaldı. “Bu karı ne biçim bir karı! Ulan karı milleti hep birbirine mi benzer? Gülerken dişlerini mi gösterir!” Avcunu musluğun altına tutarak birkaç yudum içti. Mendiliyle kurulana kurulana, çalışanlara yaklaştı.

Hakkı, duvarın dibinde bir sıra kerpici ufalamağa uğraşı-yordu.

— Merhaba Hakkı Ağa! Kolay gele! İş tamam mı, bu gece!..

— Tamam!

— Köşe taşlarını oynattın mı?

— Daha oynatmadım.

Hakkı, kerpiçleri yeterince oyduktan sonra kazmanın ucunu manivelâ gibi kullanarak köşe taşlarını oynattı. Mustafa'yı kolun-dan tutup geri çekti. Duvarın arkasındakilere seslendi:

— Hadi, dayanın bakalım!... Dayanın hep beraber!

Vahit bir pelvan nağrası attı. Duvar, Mustafa'ya göre, önce ortasından dışarıya doğru sanki bel vererek, bir kez titredi, sonra hiç dağılmadan kalıp gibi devrildi. Vahit'le Ayşe havaya kalkan tozların ötesinde ellerini ileri uzatmış duruyorlardı. Hakkı ellerini birbirine sürerek sevindi:

— Aferin!

Mustafa'yı görünce Vahit başını çevirdi. Su içmek üzere ahırın kanatsız kapısından avluya geçti.

Hakkı kerpiçlere dokunarak sordu:

— Baban, ortakların tarlalarına başlamış öyle ya?

— Başladı.

— Ne ekecek?...

— Bilmem. Nohut, mercimek. Eline geçeni...

— Ben buğday bile ektim.

— İyi...

— İyi elbet... Benim aklım kitap aklı! Murat Ağan bir kitapta okumuştı geçen yıl... Yanan ekinin tarlası yorgun olmazmış. “Bu da nadas yerini tutar” diye kitaba yazmışlar. Anladın mı?

— Anladım!

— Hey Yamörenliler! Anlamadan “Anladık” dersiniz. Anlasanız da inanmazsınız!

— Haklısın.

— Yolculuk var mı bu yıl?

— Nereye?

— Ankara’ya!

— Allah kısmet ederse...

— Duramazsınız. Ankara’yı gören Yamören’de kız beğenmez!

Ayşe, bu söz üzerine, arkasını dönerek çömeldi. Hakkı avuçlarına tükürüp kazmayı aldı;

— Şunları da yıkalım! Yarın gece temellere başlarız. Ankara’ya gitmezsen bize biraz taş yonuver. Köşe taşı... Bakalım taşçılığın nasılmış? Taş yonmak sevaptır.

— Babama da lâzım. Bizim taşlar erken biterse sana da yonarım, başüstüne...

— Baban taşı n’apacak?

— Lâzımmış. Bilmem!

— Ben bilirim. Tosunlara asrî ahır yapacak besbelli! Çankırı’nın aygır deposu gibi, iki katlı... — Gülmesini birden keserek Ayşe’ye çıkıştı — : Hemen oturursun alçak! Nerde Vahit? Çağır şunu! Ulan siz ne tembel adamlarsınız!

Mustafa “Eyvallah!” diyerek yürüdü. “Şuna bak! Ulan şu Hakkı gibi rezil m’olur? Taş yonacakmışız! Karısının hovardalarını “resmen” çalıştırıp yapı yaptıracak. Hele kara geyik!”

*

Mustafa, “Ulan geç kaldık!” diye sıçradı. Dün gece muhtar odasında Reşit Hoca’nın okuduğu kitabı dinleyerek eve geç gelmişti. Kitaptan aklında kalan şey, Reşit Hoca’nın boynundaki uru şişirerek ikide bir tekrar ettiği: “Ey oğul!” sözüydü. “Herif, ey oğul! diye namazdan aptestten yazmış! Ey oğul!”

Evdeki karılar, gün aşırı hovardalığa gittiğini bildiklerinden sobanın üzerine bakır ibrikle aptes suyu koymuşlardı. Mustafa, bunun bir azıyla yüzünü yıkayıp gerisini hamamlığa döküverdi. “Gelin meseleyi ağama söylemiştir. Rezillik!” Nedense soğuklat-

mişti. Öksürüyor, burnu akıyor, günlerden beri sürüp giden can sıkıntısını nezle artırıyordu.

Avluda ceketinin yakasını kaldırdı.

Korudaki büyük meşelerin uçları belli belirsiz yeşermiştii. Sanki rüzgâr, yeşil pamukları savurmuş da dalların üzerine bunlardan takılmış... Ovadaki kıraç tepelerin bir kısmı da sabah güneşinin altında yemyeşil görünüyordu. Temelli geç kalmıştı. Hapşırđı. Babasından gördüğü gibi: “Çok şükür elhamdülillâh!” diyerek yüzünü sıvazladı. Hava soğuktu ama şeker katılmış gibi tatlıydı. İçini çekti, “Bahar geldi. Yakında iğdeler çiçek açar. Kavaklar pamuklar. Bahar ayı, düğün ayı! Hey Allah! Ne halt edeceğiz Yahu biz?”

Dün, Gurbetçi Ömer’le konuşurken, şakaya getirip Ayşe’yle Fadik’i birden alacağını söyleyince, hiç beklemediğii bir hal olmuş, Ömer sedirden dikilip, “Aman o nasıl bir laf! Töbeeee! gâvurluktur bu... İki bacıdan biri ölmeden ötekine nikâh düşmez!” diye bağırmıştı. Meryem kahpesinin, “Allah korusun, hey Mustafa sen çizgiden çıktın ki büsbütün!” demesi... Durup birkaç kere aksırdı. “Ulan karı milleti! Laftan korkar da gûnahtan korkmaz! Terbiyesiz orospular!”

Avlularda kocakarılar, taze gelinler hayvanları dışarı çıkarıyorlardı. Ovada otlar fışkırdığı için sığırtmaç, beş günden beri sürüyü gezdirmeye başlamıştı. Kışın ahırda kalan, tarlaları yeniden sürüp eken öküzler, ineklerden daha düşkün görünüyorlardı. Kuyruklarını sallayacak güçleri kalmamıştı.

Mustafa dört gecedir görmediğı Ayşe’nin özlemiyle hızlı hızlı yürüyordu. “Ne olacak bu bizim işimiz? Kızıoğlan kızı şuraya bırakıp dul karı mı alacağız yahu?” Dün gece sabaha kadar uyuyup uyanıp düşünmüş, ikisinden de vazgeçmeyeceğine inanmıştı. Ayşe için: “Kabilemizin öcü alındı. Elverir, bırak gitsin!” dedikçe, yüreğı ateş düşmüş gibi yanıyor, “Karı bizi vurdu. Ulan bu ne iş! Yandık eyvah!” diyordu.

Sağırdere’de Hakkı’nın hayvanlarına rastladı. İki çift öküz, iki inek, birçok davarı Gülizar küfrederek sürüyordu. Mustafa şaşkın şaşkın durdu:

— Aman abla, hani bizim sözümüz nasıldı?

— Meraklanma! Ahıra git. Ben şimdi kahpeyi yollarım.

— Eksik olma... Şuna bak! Allah razı olsun... Sen bilir

misin?

— Hadi söylenme... senin gözlerin kararmış rezil!

Mustafa şapkasını düzelterek davrandı. Himmet Çavuş'un gençler odasına gelince yukarı çıkacakmış gibi merdivene girdi. Sağı solu dinledi. Sonra kurşun gibi ahıra daldı.

Yemliklerde, Himmet Çavuş'un kıratla iki eşek bağlıydı. Mustafa eskiden beri atlarda kirdonu seviyordu. İsmail ne zaman, "Kır atın üstü de bir uzun yayla!" diye Beypazarı türküsüne başlasa aklına gelen hayvanın boynuna "Hele tosun!" diyerek hafif bir şamar indirirdi. Köşede tavana kadar kuru ot yığılmıştı. Boş yemliklere baktı. Samanların arasında arpa taneleri görünüyordu. "Herif öküzlere de arpa yediriyor. Cimri ama, insan kısmına cimri! Aferin!" dedi. Hakikaten Yamören'in en yiğit, en besili hayvanları Hakkı'nın ahırındaydı.

Bir cıgara yaktı. İçerisi sıcaktı. Esnedi. Dizleri kesiliyordu. "Karısızlık bizi yıktı, biz hastalandık!" diye içini çekti. Ayak sesleri işitinceye kadar, karmakarışık, kederli şeyler düşündü. "Biri geliyor. Aman!" Ot yığınının arkasına, ahırın en karanlık köşesine saklandı. Ayşe, kocaman bir saman çuvalını inleyerek, dişlerini sıkarak kapıdan içeriye zorla yuvarladı. Kapı açık kaldığından Mustafa yavaşça seslendi:

— Kız Ayşe!

— O kim? Sen misin?

— Benim. Çek şu kapıyı!

— Aman Mustafa! Biri üstümüze gelir.

— Çek şunu çabuk...

Ayşe dışarıyı kolladıktan sonra kapıyı kapadı.

— Gel kız!

— Biri görür. Gülizar hayvanları götürdü. Dönüşte buraya gelirse...

— Sana biz Gülizar'ı mı sorduk? Kaç gündür, töbe töbe! Eşoğluşek...

Öyle hırsla saldırdı ki Ayşe ürküp geriledi, saman çuvalına takılıp arkası üstü düştü. Mustafa, karıyı saçlarından tutarak otların üzerine çekmek istedi.

— Bırak, canımı yaktın!

Ayşe ayağa kalkıp boynuna sarıldı:

— Dellenme... Biri gelir şart olsun...

— Hele şuna... Seni öldürmeyince... Seni ben yemez miyim çığ çığ...

Belini öyle sıktı ki karının kemikleri çatırdadı. “Naz”la inledi:

— “Uy anam” dersin, rezil! “Ölüyor mu bu herif?” demezsin!

Güreş ediyor gibi çelme taktı. Otların üzerine arka üstü düşürdü.

Sonra Ayşe kalkmak isteyince bırakmadı. Elini vuracak gibi kaldırıp çıkıştı:

— İki gecedir durdurak yok... Sabahlara kadar gezdim. N’olacak bu iş böyle?

— N’olacaktı! Alıp götürmeyi hiç aklına getirme... şuna bak! İnşallah ölürsün... Bırak! Sabahtan akşama kadar tarlada... Gece ahır yıkılacak. Temel kazılacak. Alıp götürüyem demezsin. Bekle bakalım... Ölsün hey Allah...

— Götürmesi kolay!

— Kolaymış! Kaç ay bu... Sözlerin hep yalan. Ben anladım.

— Kız, hele rezil!

— Yalan... beni aldattınız! Bir Yamören başıma çöktü.

— Sus ulan! ben sözümdeyim! ben sana hiç yalan söyler miyim alçak? Seni mutlak götüreceğim. Meraklanma! Valah billâh! İşte yemin...

— Peki! Hadi bırak! biri gelir.

— Dur...

— Durmam. Hadi götüreceksen götür, hay Mustafa, hadi götür. Hadi şimdi al git beni... — Boynuna sarılarak yüzünü sakladı — : Al, gidelim, evde sarılır yatarız. Sen gelmedin de ben ağlamadım mı?

— Gerçek mi kız?... — Mustafa’nın sesi titriyordu — : Ulan senin gibi avanak olmaz! Hey karı milleti! Beklediğim hergele geldi mi bakalım?

— Kim gelecek?

— Allah Allah! Sımcık’ta kardeşliğim var ya... “Ata binsin de gelsin!” diye haber saldım. — Kımıldayan Ayşe’yi kuvvetle bastırarak öylece tuttu — : Dur bak, lafın sonunu dinle: Ben de bizim Nazlıkız’ı çekeceğim. Kardeşliğimin işi çıkmış. “Sabırlı

olsun, beş altı gün sonra Yamören'deyim" demiş. Mutlak gelir. Ona göre hazırlanırsın. Seni haftaya alır giderim. Analığıma söyledim. "Ben bir gelin alıp getireceğim!" dedim. "Düğüne biraz para hazırlayın!" dedim. Babam azar azar koyun satmakta... Babam sana beş altın takacak! Yamören'e şan olsun! Baktım burada canımız sıkıldı, seni alır götürürüm Ankara'ya... Ankara'da ev tutarım. Keçiören'de... Öteberi bakkaldan alınır. Gazocağında yemek pişirirsin...

Ayşe keyifle gülünce, Mustafa eğilip yanağını öptü:

— Gülersin alçak!

— Demek baban altın takacak? Baban biliyor mu beni alacağını?

— Altın takacak! Seni alacağımızı bilmez mi? Analığım söylemiş... Bak Ayşe, şimdi, "He" dersin, karakola gidersek... karakolda beni istemedin mi karışmam...

Ayşe kaşlarını çatı:

— Karakoldan mı korktun? Karakoldan korkan herif, el karısının arkasına düşmez. El karısının koynuna girmek kolay değil. Şimdi mi çıktı karakol?

— Çıkar! Karı milletin dini imanı yoktur çünkü... Demek karakolda "isterim" mi diyeceksin?

— Vallah billâh isterim. Sen al götür, gerisine karışma! Yüzbaşıya ağlarım. Hükümette hep ağlarım da kendime acındırırım.

— Kız seni döverler.

— Dövsünler. İsterim. Benim sözüm bir...

— İstemezsin rezil! Şimdi yanımda yataarken "isterim" dersin. Sonra... Ulan uğruna ölüyoruz hey alçak! Senin yüzünden bir Yamören bize düşman! Varsın düşman olsun! Benim de sözüm bir. Ben mezara: karı mezada.

— Geç oldu! Bırak, oh Mustafa! Üşüdüm. Belim ağrıdı. Arayan olur beni...

— Dur hele!..

— Bırak... Ben şimdi n'apıyım? Pis pis tarlaya gidilmez, pis pis hayvanlara bakılmaz. Günah!

Bir çıtırtı oldu. Ayşe kurtulmak için davrandı. Mustafa sıçrayıp oturuma geldi. Kımıldamadan bir zaman durdular. Karının gözleri şu kadar şu kadar açılmıştı. Elini yanağına

koyarak uvundu:

— Basıldık gördün mü?

— Sus ulan!

Mustafa emekleyerek kapıya gitti, açmak istedi. Dışarıdan sürmelenmiş olduğunu anlayınca ayağa kalkıp kapıya koştu, Himmet Çavuş'un hızlı hızlı Hakkı'nın avlusuna doğru gittiğini gördü:

— Kız, kapıyı biri sürmeledi. — Çevresine telâşla bakıyordu —: Himmet Çavuş farkına varmış. Hakkı'ya haber vermeğe gitti.

— Eyvah! Beni yaktın Mustafa! Yedi köye rezil ettin!

— Sus ulan, ağlamanın sırası mı?

Tabancasını, bıçağını yokladı. Kapıya toplananları silâh gücüyle önüne katacak, karıyı aralarından çıkaracaktı. “Bu Ayşe önden mi gitmeli? Arkamdan gelir. Daha iyi!” Beygir ön ayağını yere vurarak eşindi. Yaşlı eşek, insan gibi yüzüne bakıyordu. Bunlara da öfkelen-di. Bıçağını çekip hepsini kesmeyi düşündü. Kapı aralığından dışarısını gözetledi. Kalın tahtadan yapılmış kapı kanadını iki kere sarstı. “Töbe! Basıldık gördün mü? Şimdi sopaları çeker gelirler! Bizi ahırda vururlarsa...” Himmet Çavuş'la Hakkı avluda bu yana bakarak konuşuyorlardı. Mustafa birden korktu:

— Kız kalk!

— Beni yaktın...

— Kes sesini ulan! Kalk dedim. — Kolunu sarstı —: Kalk... kurtulmak kolay!

— N'olacak! Beni döverler. Beni al götür!

— Ulan şimdi birbirimizi mi vuralım? — Ayşe'yi birkaç adım sürükledi —: Omuz ver, çabuk! Seni dövemezler. Ağzına mı düşmüş? Bağırır-sın, yedi köyü başına topla! İnkâr yiğitin kale-si... — Küçük pencerenin dibinde, karının sırtını yumrukladı —: Eğil, omuz ver! Çabuk! Ben pencereden atlarım. Sana soran olursa “Yalan” dersin. “Geldi, kapıdan baktı da gitti” dersin. “Bana bir şey yapmadı” diyeceksin.

Eğilen Ayşe'nin sırtına bastı. Ellerinin pencere kenarına yetişmesi için karının biraz doğrulması gerekiyordu. Hırıldayarak, “Doğrul!” diye çıkıştı. Kendini kolayca yukarı çekti. Pencerenin içine oturdu:

— Hadi, hayvanlara saman dök. Türkü söyle rezil! Kendi başına bir türkü... “Halime’yi samanlıkta bastılar” türküsü...

Pencereden önce başını çıkardı... tepesi üstü atlamağı gözü kesmeyince zorla döndü. Bacaklarını salladı. Otların üzerine düşüverdi. Biraz emekledi. Avlu duvarının siperine yattı.

Hakkı ile Himmet Çavuş koşa koşa geçtiler. Onlar binayı dolaşırken kalktı. Şapkasını düzeltti. Diz kapaklarını telâşsız süpürdü. Öyle keyiflenmişti ki elleri çok titremese cıgara yakacaktı. Sağırdere’ye kadar arkasına bakmadı. Orada, evden geliyormuş gibi dönüp kunduralarını bağlamağa çömeldi. Bulunduğu yerden ancak odaya çıkılacak merdiven görünüyordu. Ahırın kapısını görebilmek için yer değiştirdi.

Hakkı’nın elindeki kalın sopayı kaldırarak geri sıçradığını görünce şaştı. “Yahu! Ayşe bunları önüne mi katacak?” Himmet Çavuş’un elindeki kalın sopaya çok kızdı. “Ulan domuz mu süreceksiniz nâmertler?” Kapıda böylece ne beklediklerini anlamadı. Hakkı sopasını çifte tüfeği gibi kolunun altına almıştı. Onun yaman avcı olduğunu Ayşe meselesinden beri ilk defa hatırladı. Bu sırada Himmet Çavuş bağırdı:

— Çık ulan dışarı! — Biraz bekledi — : Çık dedim Mustafa, sonu kötüye varır!

Mustafa işi anlayarak avucunun içine güldü: “Hele yüreksizler! Üstümüze gelmeği göze alamadılar! Gördün mü?” Doğruldu: “Sürsem gitsem, ‘Hayrola! ahırınıza kurt mu girdi ağalar?’ diye sorsam!”

Beklemekten sonunda usanmış olacak ki, Himmet Çavuş kapıyı itti. İçeriye biraz bakıp Hakkı’yı eliyle çağırdı. Girdiler.

Mustafa soluklarını keserek bekledi. Karıyı orada döveceklerini hiç akıl etmemişti. Ayşe bağırmağa başlayınca “Tüüü!...” diyerek elini bıçağına götürdü. Komşular avlulara çıkmışlar, birkaçı ahıra doğru koşmuştu. Mustafa, “Ana!... öldüm. Ana beni öldürdüler. Yetiş!” diye bağırان Ayşe’yi kurtarmak için atılacakken kalakaldı. Ayağa kalkan koca köyün ortasında duyduğu yalnızlık korkusuyla dizleri kesilmişti: Bir yekindi, fısıldak gibi döndü. Artık eve yetismekten başka bir şey düşünmüyor, Ayşe’nin acı acı bağırması, korkusunu büsbütün artırıyordu. “Ne var Mustafa?” diye soran Meryem’e elini sallayıp geçti. Her adımda, kendini hiç ayıplamadan üst üste: “Hakkı rezili de vurur

mu? Karıyı ezdiler! ezdiler fukarayı!” diyordu.

Avluda karşısına çıkan babası gözünü keyifle kırttı:

— Nerden bu geliş ağa?

— Yukarı mahalleden...

— İyi imiş. Bu gürültü neyin nesi?

— Bilmem!...

Yakup Ağa, koşarak geçen bir küçük çocuğu durdurup meseleyi anlayınca kasıldı:

— Himmet Çavuş’la Hakkı, Ayşe’ye söpa çekmekteymiş...

Neden ki ola? Kadının oynanğı kötüdür. Uyurken adamın kulağına cıva akıtır! Boşamalı gitsin!

Mustafa küfretmemek için kendini zor tutarak merdivenleri kunduralarıyla çıktı. Sofa penceresinde durdu. Canını güvene alınca korkusu dağılıvermişti. “Bi-yerini kırdılar mı sakın?” diye çenesini tuttu. Basılmayı hiç de böyle düşünmemiş, her zaman kendi kendine: “Tabancayı çekerim. Canavar gibi dikilirim!” demişti. Neden kaçtığına, niçin korktuğuna şaşıyor, Hakkı’dan çok Himmet Çavuş’a kızıyordu. Demek ki Himmet Çavuş’tan yılmıştı. İçine bir umutsuzluk çöktü. “Alacağın olsun Çavuş! Görüşürüz!” Bu sırada aşağıdan babasının sesi duyuldu:

— Koş bakalım Pelvan! Koş oğlum! Şuradan bir söpa da sen çek de yetiş! Gayret günüdür bugün!.

Sağırdere’yi bir sıçramada geçen Vahit’i görünce Mustafa sırtına vurmuşlar gibi sarsıldı: “Vahit ne karışır? Elini sürse şart olsun öldürürüm bütün Hocalar takımını...” diye dişlerini gıcır-dattı. Neredeyse ağlayacaktı. Tabancasını kalçasının üzerinden boş böğrüne doğru çekti: “Davran mülevves! Tüüü, Allah belânı versin, yüreksiz!”

Merdivenleri üçer dörder atladı. Babasının yanından yel gibi geçti. Yakup Ağa arkasından sesleniyordu:

— Sen ellerin işine karışma oğlum! Herkes kendi gübresini döker. Sen uzak dur. Bunun seyri tatlı...

Topal İsmail, yirmi yirmi beş adım önünde sakat bacağını sürüyerek acele yetişmek için paralanıyordu. Karılar, çocuklar koşuşuyorlar, Ayşe’nin bağırtılarını bastıracak kadar gürültü ediyorlardı. Pelvan Vahit’in anası kolunda kovalarla Mustafa’nın yolunu kesti:

— N’olmuş Mustafa? Karısını Hakkı kötülükte tutmuş?

— Bilmem! Bilmem ki anacığım. Ben de senin gibiyim.

Sağırdere’de İsmail’e yetişmişti ki Ayşe’nin sesi birdenbire kesildi. Bir genç karı, gizli bir keyifle elini yanağına kapattı:

— Kızı öldürdüler mi? Günah!

Ses kesilince Mustafa yere çökecek kadar yorgunluk duydu. Dizleri titriyor, içinden dalga dalga ürpermeler geçiyordu. Dudaklarını yaladı; Hakkı’yı, kuru kavak dalı gibi, şart olsun, paralarım!” diyerek sağ yumruğunu iki kere yukardan aşağı salladı.

Ahırın kapısına toplananlar çekilip yol verdiler.

Himmet Çavuş, kolunu arkasına büktüğü Ayşe’yi dışarıya itti. Karının burnundan kan akıyor, eliyle yüzünü kapattığından parmaklarının arasından kırmızı kırmızı sızıyordu. Başörtüsü yırtılmış, saçları açılmıştı.

Mustafa’nın önünden böyle geçti.

Himmet Çavuş, yüzüstü düşürecek gibi tartaklıyor, kısık bir sesle hırıyordu.

— Yürü kahpe! hele yürü!

Mustafa’nın yanında duranlardan biri güldü:

— Yol verin! Gelen var!

Mustafa, kollarında, baldırlarında sinirlerinin kopacak gibi gerildiğini, yüreğinde bir şeyin koptuğunu duydu. Gözleri, sanki içlerine bir avuç biber atılmış gibi sızıyordu.

Hakkı, yere bakarak geçti.

Mustafa’yla, Topal İsmail kalabalığın arkasından yürüdüler. İsmail kulağına fısıldadı:

— Bu işte hayır kalmadı ortak!

— Hangi işte?

— Bu işte... Yazık ettin. Karda yürünecekti de iz belli edilmeyecekti.

— Sus ulan!... Bak İsmail, ben bu Himmet Çavuş’un samanlığını yakmazsam, öküzlerini baltalamazsam... Görürsün. Yedi köy, “Erkek değilsin!” diye yüzüme tükürsün!

— Yaparsın. Yapmazsın demem. Hemi de yapmazsan erkek değilsin. Ama faydasız! Bunun tadı gizliliğindeydi, ortak. Hırsızlık gibi...

— Sus dedim!... kes sesini.

— Peki! Bir cıgara verdin de susmadık mı efendi?

Korucu Ali Dayı, muhtar odasının kapısını çoktan çevirmişti. Heyette olanlarla ilgililerden başka içeriye kimseyi bırakmadı. Karılar bir yana, erkekler bir yana dizildiler. Çocuklar, bayram günü gibi bağırışarak konuşuyorlardı. Mustafa hem utanıyor, hem de bırakıp gidemiyordu. İçinde, “Beni karıştırmazlar inşallah!” diye, gittikçe büyüyen bir umut vardı.

En sonra Reşit Hoca geldi. Mustafa, Reşit Hoca’nın kara cübbesine bakarken Fadik’i hatırladı. Karılara ürkek ürkek baktı, kızı göremedi. Sevinmeye kalmadan köy tellâli Kadir, kalın sesiyle ortalığı inletti:

— Kulaksız Yakup’un Mustafa! Hey Kulaksızın Mustafa! Orda mısın ulan?

İsmail, keyifle karşılık verdi:

— Burda Kadir Ağa! Gelsin mi?

— Gelsin elbet! Gönder gelsin!

Herkes baktığı için Mustafa elini yüzüne götürdü. Ayakları dolaşıyordu. İsmail arkasından hafifçe itti:

— Hadi ortak! Buna “kabir sorusu” demişler. Günahın tartılacak. İnkâr yiğitin kalesi...

Bu son söz, Mustafa’ya kuvvet verdi ama kendini toplamaya kalmadı, biri, “Tüüüh!” diye, bir adım önüne tükürdü. Mustafa başını hışımla kaldırdı. Pelvan Vahit’le bakıştılar. Vahit’in suratı o kadar kızarmıştı ki Mustafa’ya iki misli büyümüş gibi geldi. Herifin alt dudağı, üşümüş it gibi titriyordu. Ona bu kadar keder verdiğini birdenbire anlayarak hem utanması, hem de heyete çıkmaktan ileri gelen korkusu dağıldı. Yaptığı işten kibirlenmiş gibi şapkasını düzeltti. Adımlarını çalımli çalımli atarak merdiven kapısına kadar kasılarak yürüdü.

Ayşe, muhtar odasının tam ortasında ayakta duruyordu. Kanlı eli hâlâ ağzının üzerindeydi. Ayaklarını birbirine bitiştirmişti. Mustafa’nın hediye ettiği gümüş yüzük öteki elinde ışıltıyordu. Mustafa kunduralarını kapı önünde bırakarak karının arkasından dolaşp karşı duvara gitti.

Hakkı, mangalın önüne çömelmiş ellerini ısıtıyor, dilini çıkararak bıyıkların ağzının içine çekmeğe çalışıyordu. Kızmış mı, kızmamış mı pek belli değildi. Esmer yüzü sanki hiç sararmamıştı. Üzerinde öyle bir hal vardı ki neredeyse gülüp meseleyi şakaya dökeceği sanılırdı.

Muhtar Hüseyin Efendi; yeni aldığı kurşunkalemle şakağını kaşıyordu. Üyelerden Reşit Hoca ile Battal'ın babası keyifli görünüyordlardı. Yalnız Himmet Çavuş çok kızgındı. Ankara inşaatındaki mühendis gibi gözlerini kırpıştırarak bir çöple dişlerini kurcalıyordu.

Mustafa belli etmemeye çalışarak Ayşe'ye baktı. Fukara, arada bir hıçkırarak omuzlarını titretiyordu. Bitkindi. Şalvarı, sol baldırı üstünde biraz yırtılmıştı. Beyaz eti kar gibi parlıyordu. Mustafa, aç aç yutkundu. "Töbe! Yahu biz adam olmayız! Burası neresi?" diyerek kendini toplamaya çalıştı.

Muhtar Hüseyin Efendi, suçluları yeteri kadar süzdükten sonra, kalın sesiyle sordu:

— Himmet Çavuş! Söyle bakalım, bunu buraya neden getirdiniz?

Himmet Çavuş kırçıl kaşlarının altından Ayşe'ye canını alacak gibi baktı.

Mustafa'nın, Ankara'dan geldikten sonra, rezilliği eline aldığından, ötekinin berikinin namusuna dolandığından başladı. "Bu Mustafa" köy içinde koku yağı sürünüp gezmeği, saçını karılara karşı sıvazlamayı, çamaşır yıkarken gözetlemeyi huy etmişti.

— Sonunda... Bir ay var. İçime kurt düştü. Yatsı ezanı "Allahüekber" dedi mi bu Mustafa odadan çıkar. Hırsızlığa mı gider, birinin namusuna mı gider? Ben meraklandım. Lâkin köpoğlu köpek civa gibi... Ben ayaklarımı giyinceye kadar, sanki gökyüzüne çekiliyor. Bir sabah... Sabah dedimse ortalık daha ışımamış, Hakkı'nın avludan bir karaltı sıçradı. "Hayal görünmüştür. Töbe!" dedim. Besmele çektim. Bak iyi aklıma geldi: günlerden cuma... Bu Reşit Hoca selâ veriyor. Ne demek olsun! Koku yağı sürünüp... Allah! Allah! — Himmet Çavuş az kalsın öfkeyle "Şunun büyük karısı Gülizar" diyecekti. Karının yemin verdirdiğini hatırlayarak yutkundu — : Adı lâzım değil, birisi bugün yanıma geldi. İsmi lâzım değil, bir hayır sahibi... "Hey amca! Sen uyu bakalım. Ahırında neler oluyor?" dedi.

Mustafa, sözün başından beri pencereden dışarıya dalmıştı. Kafasını yumruklayarak ağlayan Ayşe'nin anasına bakıyordu. Fadik de oradaydı. "İş işten geçti! Şunu alırım" Ayşe'nin şalvarındaki yırtığa döndü, "Heyetin önünde bize gülüvermeli ki,

Dişlerini göstermeli de...” “Bir hayır sahibi haber verdi!” sözüyle sıçradı. Himmet Çavuş iki diz üstüne gelmiş, parmağıyla Ayşe’yi gösteriyordu:

— Şuna bak! Hele rezil! Ahıra koştum. Kulak verdim. Bu rezillerin solukları, kurt boğmuş köpek gibi hırıl hırlı... Kapıyı sürdüm. Hakkı’ya haber etmeye seçtirim!

Muhtar kalemini kaldırdı:

— Neden varmadın üstlerine?

— Bunların aklı mı var? Akılları olsa elin ahırında o haltı ederler mi? Silâhı bulunur, çeker vurur.

— Sonra?...

— Sonrası... Hakkı’yla kapıya geldik. İçeri girdik. Bu, içerde... Oğlan savuşmuş nasılsa... Bana sorarsan pencereden hoplamış. “Nerede herif?” dedim. Sonunda söyledi güzelce... “Hayvanlara yem dökecektim. Kulaksızın Mustafa üzerime geldi. Bana olmadık hakareti yaptı. Bıçak çekti bana! Bağırmağa soluk elvermedi. Hele şükür, Himmet amcam yetiştirdi de kurtuldum!” dedi.

Mustafa, muhtar Hüseyin Efendi’nin kendisine baktığını görünce ellerini göbeğine edeple kavuşturdu. “Karı ne demiş yahu? Bizi hapse götürürler, eyvah!”

— Mustafa!

— Buyur efendi ağa!

— Buyur ne imiş ulan? Bak Himmet Çavuş’un söylediklerini duydun. Karının başına çökmek istemişsin zorla... Silâh çekmişsin. Bu söz doğru mu?

— Kabul etmem. Hepsi yalan! Kurma laf! Karalama... Ben cebri kimin kapısına gitmişim? — Başıyla Ayşe’yi gösterdi — : İşte, karılarının yüzü, işte kendi yüzleri... Söylesin! Cezama razıyım.

Muhtar bu kez Ayşe’ye döndü:

— Ne diyorsun? Üstüne zorla mı geldi?

— Ben hayvanları görmeye gittim. — Hıçkırıldı — : Hayvanlara saman verirken bu geldi. Bu Mustafa! Kapıyı açtı. “Ulan sen misin Ayşe! Burada ne işin var?” dedi. Yüz vermedim. “Hadi işine!” dedim. Oğlan çıktı. Ben hayvanlara samanı döktüm. Kapıya geldim ki arkamdan sürgülenmiş. Mustafa şaka etti sandım. Sonunda Himmet amcamla benim herif dövüldü beni.

Şu halime bak amca! Kemiklerimi kırdılar.

— Demek Mustafa sana bir kötülük etmedi mi?

— Hâşâ... Ben elin oğlanına iftira edemem!

Muhtar Hüseyin Efendi, Himmet Çavuş'un yüzüne baktı. Reşit Hoca sakalını kaşıyordu. Battal'ın babası içini çeker gibi bir ses çıkararak başını çevirdi. Himmet Çavuş gözlerini kanlı kanlı açtı:

— Ulan çengi, doğru söyle... şimdi seni çiğnerim!

— Doğrusu... ben başka bir şey bilmem. Elleriyle kötülükte tutsunlar, kanım helâl olsun! Beni bunlar dövdüler amca! Beni öldürdüler. “Böyle böyle söyleyeceksin” dediler. Ben iftira edemem.

Muhtar Hüseyin Efendi, kalemiyle iki duvarın birleştiği köşedeki rafta duran Kuran'ı gösterdi:

— Bak Ayşe! Yalan söyledi mi olmaz. İşin ucunda yemin var. Kitaba el basarsın, sonunda yalan söylersin, başına gelmedik kalmaz. Ellerin ayakların bükülür. İşin doğrusunu anlat. — Biraz bekledi. Hakkı'yı sevmediği için, istemediği halde karıya karşı yumuşak davranıyordu. Bunu kendisi de anlayarak baştan savma çıkıştı — : Şuna bak, ulan bize yalan olur mu? Kapıdan bakmış da bir şey dememiş... ben de bu yollarda gezdim. Ben kaç yıllık külhanbeyiyim. Nasıl oldu? Doğrusunu isterim!

— Nasıl olacak amca... Bu geldi. Ben hayvanlara saman dökmekteyim... Doğrusu bu...

Himmet Çavuş sözünü kesti:

— Hayvanlara saman döküyormuş. Biz yetiştik. Saman çuvalı olduğu gibi duruyordu.

— Duruyordu. Saman dökmeye vakit kalmadı. Kapıya baktım sürgülenmiş. Korktum. Açmağa uğraştım. Dışarıya seslendim. Bir çomak aradım. Korktum. Bu geldi. — “Bu geldi” derken başını sol omzuna büküverdi — : Kötü bir şey demedi. Ben Allah'tan korkarım. Bir şey demedi. Bakalım neye geldi? Dostluğa mı, düşmanlığa mı geldi? Beni Yamörenli bilir. Ben kızken adımlı lekelemedim. Bunlar sopanın altında öyle öğretiler. Ben elin çocuğuna iftira edemem. Kitaba el bastıracaksın. Yalan söylenir mi? Bunlar beni dövdüler. Bak şu yüzümün kanına!...

Muhtar Hüseyin Efendi, Himmet Çavuş'a bakmadan sordu:

— Ne dersin Çavuş?

— O nasıl bir söz Hüseyin Efendi! Ben bunları kötülükte tuttum! Karı, hovardasını koruyor. Artık iş benden çıktı. Hakkı'ya bakın. İşkembesi alırsa kahpeyi boşamaz. Benden bu kadar din kardeşliği, kabile gayreti...

— Hakkı, bak Çavuş'u dinledin, bir sözün varsa...

Hakkı'nın yanakları birdenbire sarkmıştı. Gırtlığı testere gibi inip çıkıyordu. Kendini zorlayarak yüzünü buruşturdu:

— Himmet Çavuş haklı... Doğru bir söz! Ama, bu da yemin ediyor. Ben gözümle görmedim. Mustafa'yı gözümle görmedim. Mustafa benim ekmeğimi yedi. "Ekmek hakkı, Allah hakkı" demişler. Adamın ayağına dolaşır. Benim namusuma kötü baktıysa gözü kör olsun. Ben kimsenin günahını alamam. Ahırda şöyle şöyle olduğunu Himmet Çavuş'a kim haber vermiş? Haydi ismini söyleyin. Burası şariat postudur.

Himmet Çavuş'un deminden beri Hakkı'nın sözünü kesmek için salladığı eli havada öylece kalakaldı:

— Tüü Allah belânı versin! Ulan Hakkı, kökün gübredeymiş. Ulan Hakkı, suç senin değil, benim gibi deyyusun! Aferin!

Mustafa da, ötekiler de, her zaman şakacı olan Himmet Çavuş'u hiç bu kadar öfkeli görmemişlerdi. Herif deliye dönmüş-tü. İki kere sedirden atlayacak gibi davrandı:

— Tüü Allah belânı versin, Hakkı!

Ayşe ağlamağa başlamıştı. Muhtar yumuşak yumuşak konuş-tu:

— Bu işte yanlışlık yapılmış Çavuş Ağa! Bir kez yeterince tanık yok. Sonra, karı davacı değil. Şimdi kanun öyle! Tanık olacak! Heyet buna ne yapsın? Eğer Hakkı bir şeyden şüphelen-diye, dediğin gibi, dava eder, karıyı boşar. Öyle mi arkadaşlar?

Üyeler kafalarını salladılar. Muhtar Hüseyin Efendi Ayşe'ye çıkıştı:

— Hadi defol! Bir daha, ahır kapıları üzerine sürgülenirse, şart olsun, seni sopanın altına alırım!

Ayşe olduğu yerde duruyor, yere bakıyordu:

— Bunlar beni döverler!

— Dövmezler. Hakkı bak ne dedi? Gözüyle görmemiş. "Günahını alamam" dedi.

Hakkı önde, Ayşe arkada çıktılar. Himmet Çavuş şaşkın şaşkın arkadaşlarının yüzüne baktı:

— Karı aklını gördünüz mü? “Döver” dedi. Döverse de dövsün canım! Bu karı her gün taze oğlak eti mi yiyecek? Biraz da sopa yesin! — Mustafa’nın güldüğünü görünce yeniden can başına sıçradı — : Ulan, bir de güler, bir de güler. Yıkıl rezil! O haltı, benim ahırın yemliklerinden başka yiyecek yer bulamadın mı? Yıkıl!

Mustafa kunduraları kaparak sofaya çıktı. Pencere önünde duran korucu Ali Dayısı’na yaklaşıp cıgara paketini uzattı:

— Buyur dayı! Nereye baktın?

— Hakkı almış malını götürüyor.

Ördek gibi yalpalayarak merdivenleri çıkan Topal İsmail’e de cıgara verdi:

— Gel ortak! Demin “cıgara” dedin. Al bakalım!

— Yaşa! Ne oldu allasen? Hakkı aldı, götürdü, gördün mü? Aferin! Herif “asrî bir adam!” Şu Himmet Çavuş’un işleri canım! Öyle ya, “Ergene karı boşamak kolay” demişler. Sırası mı şimdi? Ev yapılacak. Tarlalar yeniden ekildi. Şu kadar ortakçı var! Kullana kullana karının yarısını tüketse herif gene boşamaz!

— Sus ulan! — Mustafa, korucu Ali Dayısı’ndan utanmış — : Kötülük yok ki, boşasın!

— Biz var mı dedik? Yavru ahırda basılmış. Kısrağın oynacı da evde basılmaz ya... el oğlu tuttuğu yerde biner! Ne dersin Ali Dayı sen?

— Ne diyeceğim rezil Topal! Bizim bildiğimiz kadar sizin unuttuğunuz var. Hepiniz kısrak cambazı olmuşsunuz!

III

Hocaların Hakkı’nın avlusunda hızarıcılar — Topal İsmail’in, görür görmez “sırım gibi herifler” dediği iki Lâz — : tahta biçiyordu. Dört ayak üstüne koyulmuş kütük, bıçkının altında boğazı kesilmiş bir hayvan gibi hırlıyor, testere yukarı çıkıp aşağı indikçe güneşte yanıp sönüyordu.

Uzamış kırmızı tıraşlı yanakları daha çukur, gözleri daha mavi görünen orta yaşlı hızarıcı yukarda, balta gibi kocaman, keskin burunlu oğlan aşağıdaydı. İkisi de — sanki bu iş ekin biçmekten zormuş gibi — : Yamören’i şaşırtan bir dayanıklık

gösteriyor, boş yere vakit geçirmeden — : cıgarayı bile aralıkla içerek habire çalışıyordu.

Bütün Aşağı mahalle de onlara uymuş, avlularda öteberi onarımına girişmişti. Himmet Çavuş birtakım kazıkların uçlarını siviriltiyor, Şaziye'nin gurbetten yeni gelen kocası Selim, ceketini duvarın üstüne atıvermiş, kağının okunu değiştiriyordu. Topal İsmail, Hocaların Hakkı'yla, okkasını şu kadar kuruşa kesiştiği eski çivilerin paslarını dökmeğe, eğriliklerini düzeltmeğe dalmıştı. Kulaksızın Mustafa, Ankara inşaatında gösterdiği gayretle taş yonmaktaydı.

Yakup Ağa, belki yirminci kez oğlunun çevresini dolaştı:

— Şuna bak! Sen makine misin Mustafa? Aferin!

— İyi olmuş mu demek?

— Olmaz mı? İyiden de iyi... Halis bir taş ve de dört köşe.

Ne yapmalı bunu yavrum?

— Bu taştan her şey olur. — Mustafa başını sağa sola bükerek göz kararıyla “şavulladı”, çekici birkaç kez vurdu — : İyi olmuş öyle ya?...

— İyi oldu. Vurma!... Vurma, dedim, bozarsın; köşesi “pıt” der kırılır. Günahtır. Vurma aman!

— Meraklanma! Biz elimizin terazisini biliriz. Bu taştan duvar yaparsın. Köşe taşı! Dilersen merdiven ayağına koy! Yanı üzerine dik de avlu kapısına yerleştire. İyi yonulan bir taş her işe yarar!

Mustafa çekici yere atarak kalktı. Cemal Usta gibi alnını kaşdı. Sonra şapkasını ensesine devirip Hocaların Hakkı'nın hızarıcılarından gelen hırıltıya kulak verdi:

— Herifler uğraşüyor. Bu Laz kısmına orman dayanmaz!

— Hakikat dayanmaz. Hele reziller! — Yakup Ağa burnundan kıl koparmağa uğraştığı için kesik kesik konuşuyor, arada sırada elini hızla aşağıya çekiyordu — : Demek, hızarıcı kısmı yorulmaz. Lazlar bütün oduncu!... Dün akşam odada lafı açıldı: “Dağlara bir ucundan dalarsınız! Koca kütüklerin hakkından gelirsiniz!” dedim. Yaşlı herif ne dese iyi! Bir mesel söyledi: “Ormanın, bir gün, canı sıkılmış: ‘Nedir yahu! Baltanın elinden çektiğimiz?’ demiş. ‘Şuncacık balta, bizi bitirecek’ demiş. Gün görmüş bir çınar, ne dese iyi? ‘Sapı bizden’ demiş...” — Yakup Ağa aksırdı — : Anlayana bu söz, bir büyük sözdür.

Mustafa, aylardan beri hamladığı için şimdi ağrımağa başlayan bileğini yavaş yavaş sıkıyordu. Ağır işte çalışmanın zorluğunu bildiğinden hızar sesini dinleyerek içini çekti:

— Hızarcılık kolay değil!

Hakkı'nın işine yaradıklarından Yakup Ağa'nın kanı kaynamamıştı Lazlar'a. Canını sıkacak bir karşılık almaktan korkuyormuş gibi kaşlarını çatıp terslenerek sordu:

— Ankara'da hızarcılar var mı?

— Çoook!...

— İyi imiş.

— Töbe! Çok dedim ya... Ankara'da sık görmedim. Belki vardır. Ama hızarcılık orada pek aranmaz. Ankara'da keresteyi makine biçer. Kayış döndü mü, sekiz, on tahta birden çıkar. — Güldü — : Hey Ankara! Ankara'da odunları da makineye paralatırlar. Makinenin sapı odun değil ama ormanı biçer ki, hiç aman vermez!

Yakup Ağa dalmıştı;

— İyiymiş! Hızarcılıkta adam çok para kazanır. Taşcılıkta güzel bir zenaat, ama hızar işi başka! Ne dersin?

— Taşcılık daha değerli...

— Doğru... Benim dediğim, hızarcı parayı köy yerinde de kazanır. Şunlar, bir çizgiyi yirmi beş kuruşa pazarlık etmişler. Lazoğluna sormadım. Ben Hakkı'nın yalancısıyım. Hakkı rezildir. Öğünmek için bakarsın, yalan söyler. On kuruşa kesiştilerse bana yirmi demiştir. Biz, on beş diyelim. Hey Allah! kütük başına dört beş çizgi... Bir kötük yetmiş şu kadar kuruşa biçiliyor. İyi para!

— Benden yana helâl olsun. Baksana ekin biçmekten farksız... Adamın beli kopar!.

— Kopsun! Para kazanmak kolay mı? — Yakup Ağa dalgın dalgın komşuları seyretti — : Komşuları gördün mü? Aferin Aşağı mahalle! — Burnundan bir kıl kopardığı için gene keskin keskin hapsirdi, “yarabbi şükür!” dedi — : Aferin Aşağı mahalle... arı gibi çalışıyor, maşallah!

— Neden çalıştıklarını bilmez misin?

— Bilirim. Hasetten... Bizim Yamören'in adamı rezil! Biri ev yapsa, samanlık yapsa gözü kalır. “O yapıyor da biz neden yapamıyoruz!” hesabı... Hasetçilik...

— Başkaca... Boş dursalar gidip yardım etmek gerekir!

Yakup Ağa somurtarak çömeldi. Cıgara sararken sakalı oynuyor, güneşte birdenbire yanmış yüzü, kahverengi bir kabuk bağlamış da sonra her tarafı çatlamış gibi sert görünüyordu. Mustafa, sabahtan beri: “Sayvanın direklerini tazelesek... kağnyı tamir edivermeli... bir taş daha düzle...” diyerek dolaşan babasına, Hakkı’yı ne kadar kiskandığını anlayarak acıdı!

— Bir taş daha düzlesem mi?

— Aman hadi! Aman hiç durma!

— N’olacak?

— Düz taş lâzım! Anan tavuk kümesi yapacak. Şuraya bir şey çekeriz. Allah Allah! Bir boş zamanda kağnyı atar, bahçeye indiririm. Duvarın yıkığına yaslarım. Kale gibi...

— Ona da yarın başlarız. Hamlıktan kolum tutuldu.

Yakup Ağa umutsuz umutsuz içini çekti:

— Sen haklısın. Ben şu bizim milletin çekemezliğini düşündüm. Ev yapan bir komşuya, işi olmayan Müslümanlar yardıma gidecek. Ev yapmak sevaptır. Gelecek yıl şu evi de biz yenileyelim. Şuna bak! Herkes bir şey tıkırdatıyor. Sorsan: “İşimiz var efendi, biz şimdi kendi işimizi bırakalım da imeceye mi gidelim?” derler. Bize ayıp değil. Biz, eğer bilirse, Hakkı’ya büyük yardım ettik. Körpe karısının can sıkıntılığını almak komşuya düşer. Can yoldaşı hesabı! — Mustafa utanarak başını çevirdi — : Hele rezil! Ulan aferin! Bizim tekenin öcü yerde kalmadı. “Keçinin fidana yaptığını, kül derisinden çıkarır!” demişler. Aferin!

Bu sırada, Sağırdere’nin ötesinden ak bir duman, yerden iki adam boyu kalktıktan sonra büküldü. Sanki yeniden toprağa indi. Mustafa lafı değiştirdi:

— Kireç taşı yakıyorlar. Bu duman kireç dumanı.

— Evet, kireç dumanı! Hakkı gibi ahmak olmaz. Dur ağa! Hele ev meydana çıksın! Çatısı örtülsün! Belki satılcı olur da geberirsin. Kireci temelin içine mi süreceksin? Allah’tan, şimdi zorlu bir yağmur bastırmalı. Gökyüzünden boşanmalı inadına!... Şu rezilin, elleri böğüründe kalsın! Kireç bir şey değil! Hızarcıların işi de berbat olur. Ağaç ıslandı mı, bıçkı işlemez. Götürü almışlar fukaralar... Yazık!

Kütüğün hırıltısı durmadan sürüp gidiyor, kireç dumanı sis gibi yayılıyordu.

Yakup Ağa, avlu duvarının üstüne oturdu. Gececek komşulara Mustafa'nın yonttuğu taşı göstermeğe karar vermişti. Takımlarını toplayan oğluna kasılarak bakıyor, yüreğini güçlendiren iyi şeyler düşünüyordu. Mustafa'yı el edip çağırırdı:

— Senden hoşlanıyorum yavrum, aferin! Murat'ı bırak! — Feride bakraçlar kolunda avluya çıktığı için sesini alçalttı. Bir yandan da hart hart göğsünü kaşıyordu — : Murat gevşek... Gördün mü şu Hakkı'yı? Gece vakti ahırı söktü, gündüz tarla tohumladı. Gece ahır sökmek... Karpit lambalarıyla olur. Tren zamanı karpit lambaları aşırımlar.

— Gerçek!

— Benim haberim var hay Mustafa! Tren yolundan... tren yolu Karabük'e doğru geçip gitmese, ambarı taşıyacaktı. Hakkı'da yürek yoktur. Hep Hasan'ın işleri... Ama n'oldu. Mal bölüşürken Hakkı karpit lambasını vermedi. Ben düşmanıma bir şey demem. Senin Murat Ağan'a kızarım!

Feride yontulmuş taşın önünde durduğundan Yakup Ağa sustu. Gelin örtüsünü düzeltiyordu. Bakraçları alıp bir şey söylemeden yürüyünce Yakup Ağa öfkelenirdi:

— Karnım aç! Bakraçları alır, çeşmeye koşarsınız! Anan nerde?

Gelin karşılık verebilirmiş gibi biraz bekledi. Sonra yüzünü ekşitti:

— Yemek hazır mı? “Gelsinler!” dedi mi? — Gelin başını salladı — : Sen yemeyecek misin? Şuna bak! Yıkıl karşımdan... — Elini salladı — : Çeşmede lafa dalarsan, sopaya yatırırım. Tez gel!

Feride nazlı bir yürüyüşle avludan çıktı. Battal'ın karısıyla beraber, geçen sene evlenen kızların en talihlisi sayılıyor, bunun için kuruldukça kuruluyordu. Yakup Ağa, gelinin arkasından baba bakışlarının ağırlığıyla baktıktan sonra Mustafa'ya göz kırptı. Kız evlâdı olmadığından Feride'yi çok seviyor, böyle şakadan çıkışmakla yüz vermeyerek terbiye ettiğine inanıyordu.

— Ben ne diyordum? Murat Ağan meselesi! Murat Ağan'a o zaman dedim ki: “Aman oğlum! Eller, evi, ambarı silme doldurdu. Sen ne yaptın?” dedim. “Sen Yakup'un mu oğlusun, yoksa Dağlarzade Hasan Beyin mi?” Anan da söyledi; korucu Ali Dayın da söyledi. Murat'a hiç kulak verme! Tutuk adamın aklı da

tutuk olur. Hakkı, gece vakti, iki karpit lambası yakar da, ahırını yere vurur. Tahtasını, mertliğini, taşını yeni evde kullanacak! Biz, dul karılar gibi ahıra çırayla gireriz. Ulan Hakkı! Sen Hakkı'yı bilir misin? Köyün korusunu gizliden kesti. Şimdi sor: "Ben korunuza el sürmedim, kendi dikmelerimden şu kadar kavak, şu kadar söğüt kestim!" der. Ev altını sen gördün mü?

— Görmedim.

— Görenler anlattı, tavana kadar direk doluymuş. Tüüü... ama suç muhtar olacak rezilde... Kabilesini tutuyor. Bir fukara iki dal kesse etmediğini bırakmaz! Bu Hocalar kabilesinden bıktım yahu! "Bizim, muhtarlıkta gözümüz yok!" derler, muhtarlığı da kimseye vermezler. Düşmanlarıma sözüm kalmadı. Neyleyim, Murat oğlum tutuk! Bize bir karpit lambası istemez mi? İki karpit lambası istemez mi? Ben karpiti yakıp ahıra inmeli değil miyim? Ahırımız Çankırı'nın kızılı kahvesine benzemeli değil mi?

Mustafa iyice acıkmıştı. Artık babasının sözleri canını sıkıyordu. Cemal Usta'nın, "Can sıkıntısı, en çok açlıktan gelir! Ekmek açlığından... bir de karı açlığından..." dediğini hatırladı.

— Hadi gidelim. Yemek soğur... — "Karılar sonra yesin!" diyecekti. Sağırdere'ye doğru merakla bakarak sustu. Yüzü öyle değişmişti ki Yakup Ağa da telâşla döndü.

Feride bakraçları kimbilir nereye bırakmış, kollarını sallayarak, başörtüsünün uçları dalgalana dalgalana koşuyor, bir şeyler bağıırıyordu. Mustafa'nın aklına önce, geline birisinin sataştığı geldi. Korkunç bir öfkenin verdiği korkmazlıkla bıçağına davranarak kapıdan dolaştı. Oysa Yakup Ağa duvarın ötesine atlayıvermişti.

— Ne var kız, ne var?

— Baba, evimiz yandı! Baba, evimizi yıktılar!

— N'oldu, eşşoğlu eşek, söylesene?...

— Baba... Tosunun ayakları kırılmış... Tosunlarımızın tekini vurmuşlar...

— Tosun mu? Yalana bak! Aman Mustafa! Aman oğlum!

Topal İsmail, avlusundan, "N'olmuş ortak?" diye soruyordu. Mustafa gelini önledi;

— Ne var? Tosun mu? Bağırma rezil!

— İşte Ali Dayı getiriyor! Bizim kara tosunu kağınya yüklemişler. — Feride bağırarak avluya girdi — : Ana! Kız ana,

evimizi yıktılar!

Korucu Ali Dayı omzunda dokuzlu tüfekle geliyordu. Önündeki kağnıda bir büyükbaş hayvan leşi vardı.

Yakup Ağa nasılsa Mustafa'dan öne geçti. Mustafa'nın yüreğini büsbütün yakan bir telâşla koşuyordu. Boyunduruğu elleriyle tutarak kağnıyı durdurttu:

— Ali, bu ne iş? Hey Ali!

Korucu Ali Dayı, insan ölüsü varmış gibi başını eğdi:

— Sonra konuşuruz. Hele şuna bıçağı yetiştirelim, mundar gitmesin!

— Bıçak mı? Olmaaaz! Mümkünü yok! Kesmem ve de kesemem! Tüüü... gördün mü Mustafa? Aman oğlum! Tosunumuzu öldürmüşler. Gördün mü sen? Bunlar bizi adam etmeyecekler! Ulan reziller! Yakup'u vurdunuz boş böğründen...

Sakalı titriyordu. Mustafa, Yamören'in, "Yakup bir öküzü ağladı!" diyeceğinden korktu.

Kağnı, acıklı bir gıcırtyla ağır ağır önünden geçti. Yakup Ağa arkasından dimdik bakıyordu. Mustafa babasını kolundan çekti:

— Hele eve gidelim. İş anlarız, meraklanma!

Topal İsmail, yanlarına gelmişti. Elini salladı:

— Yürü amca! İş anlarız. Hele yürü!

Suratını asmak için zorlatıyordu ama pek sevindiği sesinden belliydi.

Binnaz'la Feride var güçleriyle bağırdıkları için komşular birer ikişer koştular.

Mustafa, babasını enikonu çekerek götürdü. Ali Dayı'yla Topal İsmail hayvanı kağnıdan yere kaydırıldılar.

Mustafa, tek öküz almaya güçlerinin yeteceğini hesaplamış, evden bıçağı elinde, sakın dönmüştü. Kollarını sıvıyordu. Koşup gelen Yakup Ağa, bıçağın güneşte parladığını görünce oğlunun üzerine düşman gibi saldırdı:

— Bırak kesme!... Razi değilim! Mal benim! Bırak gebersin! Ulan siz adam mısınız? Ulan siz adamdan dışarda bir adamlarsınız! Düşmanlar, sonunda bize bak ne yaptı? Gördün mü Ali? Bir köyün bir korucusu olacaksın. Gözüm gibi sakladığım hayvanımı öldürdüler. Ulan hepiniz alçaksınız! Yüreksiz pezevenkler!

Mustafa'nın kolunu tutmuş, bıçağı almak için çırpınıyordu.

Sesi toktu ama, gözlerinden yaş akıyordu. Karısı Binnaz'la gelini, Mustafa'nın demin yonduğu taşın önüne çömelivermişlerdi. Bir zaman dişleri ağrıyormuş gibi başlarını iki yana sallayarak avunduktan sonra, erkeklerin çekişmesinden cesaretlendiler. Binnaz, uzun bir bağırtıyla şarkı gibi makama vurup ağlamağa başladı:

— Evim yıkıldı. Ocağımı yıktılar. Elimle besledim komşular. Gece demedim, gündüz demedim. Yemedim de yedirdim. Öldürdüler herif! Tosunumu öldürdüler, ah, herif! — Başını yumrukluyordu — : Ah buruşuk! Ah tembelin rezili! Cimri alçak! İki çuval samana tamah etti, bu benim kocam olacak! Dünyanın yüzünde bir tutam ot yok! Senin ambarın arpa dolu... Fukaralar hayvanı sürüye katmış! Sen fukara mısın? Sen kopuk, ipsiz misin? Mart ayında varyetli adam sürüye hayvan katar mı? şurada dursaydı... Ahırda beslerdim. “Bizim düşmanımız var” dedim. Ah buruşuk! Durmadan aklına gider. Söz dinlemez! Tosunumu öldürdüler! Oğulları ölsün! Boyu devrilesiler, ocağı sönesiler, evi yıkılasılar! Tekemizi de baltaladılarđı. Boğazları baltalansın! Ah, buruşuk!

Yakup Ağa karısının bağırmasıyla önce şaşırmış, parmağını burnuna sokarak durmuştu. Binnaz konuşmayı bırakınca, gözlerini açarak bağırdı:

— Sus ulan! Sus dedim... Sus dedim. şimdi sopayı çekerim. “Bıktım tosunlarından herif!” demez miydin? Maldan bıkarsınız. Malı istemezsiniz. Eller bir sıpı bulamaz, siz malları yumruklarsınız! Sonunda beni batırdınız! İt gibi uluma! şimdi yıkarım sopanın altına... gayri yeter... yeter... bıktım yahu! Yeter!

Yakup Ağa, sesini gittikçe yükselttiğinden son sözleri kart horoz gibi pürüzlü bir hırıltıyla söylemişti. Bu ses Binnaz'ı pek korkuttu. Korktuğu için de yüksekten haykırdı:

— şuna bakın komşular... Bize ne yükleniyorsun? İşte senin bu Mustafa oğlun iki aydır evde mi yatıyor? Bir gece gelir, bir gece gelmez! “İki karılı bir eve alışmış!” demedim mi? “Aman herif! Bu oğlanı bir kolla bakalım!” demedim mi? “Başımıza belâ gelecek!” demedim mi? Yüzüme gülü gülüverdin. “Horoz senin horoz! Bırak dilediği çöplükte eşinsin!” dedin. “Sen sabahları abdest suyunu hazırla da gerisine karışma!” dedin. “Karı kısmı, erkek işine karışmaz. Benim oğlum tepeden tırnağa erkek!” dedin. Orospuya giden oğlının evinde bereket mi olur komşular?

Mustafa şaşkınlıktan ancak “orospu” kelimesiyle kurtuldu. Bıçağı sopa gibi kaldırarak analığının üstüne yürüdü:

— Susun be! Hepinizi keserim dinime imanıma! Siz beni bilirmisiniz? Düşman çatlasın! Bir öküz mü öldü? İki parası kazanırim.

Korucu Ali Dayı araya girdi. Bıçağı Mustafa’nın elinden aldı. Tüfeğiyle ceketini Feride’ye uzattı. Gömleğinin kollarını sıvadıktan sonra İsmail’i yanına çağırdı:

— Sen de yardım edersin!

Hoyrat bir hareketle öküzün başını çenesinden tutup ensesine bükte. Gırtlakçı parmaklarıyla arayıp bıçağı süreceği yeri buldu, “Bismillâh! Allahüekber!” diyerek dayayıp çekti. Siyah bir kan fışkırdı. Hayvan, yalnız ön ayaklarıyla debeleniyor, arka ayakları gövdeye ipe asılmış gibi yerde cansız duruyordu.

Karılar yüzlerini örtmüşlerdi. Mustafa, yüreği bir hoş olduğundan başını çevirdi. Yalnız Yakup Ağa, göğsünü kaşıyarak bıçağın gidip gelişine bakıyordu. Sanki daha küçülmüş, daha kocamıştı. Ali Dayı kafayı gövdeden ayırıp, havada tutarak koyacak yer aradı. Nedense toprağa bırakmak istemiyordu. Topal İsmail yetişip aldı. Mustafa’nın yonttuğu dört köşe taşın üstüne koydu. Kesik başın gözleri hafifçe yumulmuş, akları kalmıştı. Ağzı biraz aralıktı. Dudaklarının kenarında pembe köpükler vardı. Mustafa’ya bir sandıktan başını çıkarmış gibi canlı geldi.

Karılar örtülerinin altında içlerini çekerek hıçkırıyorlardı. Topal İsmail bile, kendisini yavaş yavaş mal sahiplerinin kederine kaptırmış gözlerini edeple yere indirmişti.

Ali Dayı, art ayaklardan başlayarak deriyi yüzmeğe başladı. Karnına gelince, Yakup Ağa’ya dönüp durdu:

— Enişte! Doğru muhtara gidersin! Sığırtaç Yusuf koruda hayvanları otlatırken öküz Sağırdere’ye tekerlenmiş... Bir havyan kendi başına minare gibi kayadan atlamaz. Yuvarlayan olmuştur, ürküten olmuştur. Meseleyi sen anlatana kadar, ben yüzer yetişirim.

Yakup Ağa, ellerini dizlerine vurarak çırpındı:

— Tüüü... Ulan Ali! Sığırtaç Yusuf rezilini getirmedi mi? Kollarını arkasına bağlayacaktın. Vura vura köye indirecektin. Ulan sığırtaç Yusuf! Oğlum Mustafa! Sığırtaç Yusuf’tan hayvanımın kanını arayacaksın. Vur; öldür, mahpusa gir, seni on

yıl beslerim.

Korucu Ali Dayı bu sözü hiç beğenmedi. “Memurluğu” tutmuştu. Kaşlarını çatdı:

— Töbe! Sen aklını mı şaşırdın ağa? Sığırtmacı Yusuf bize, bir vakit, hainlik etmez. Vaktiyle Eğri Ahmet eniştemizin “askeriy-di.” Eşkıyalıkta bulunmuş. Kopuk bir adam. Hayvanı derenin dibinde bulduktu: “Eyvah! Ben Yakup’un yüzüne nasıl bakarım? ‘Sebebi’ bulsam: ölüm bir mi, iki mi?” diyerek ağladı fukara!

Yakup Ağa, şaşkın şaşkın çevresine bakındı:

— Gerçekten fukara ağlamıştır. Doğru! Rahmetli Eğri Ahmet’in askeri olduğundan bize kötülük yapmaz. Muhtara, “Sizin Hocaların Hakkı yedi bu halı!” demeli. Malımızın düşmanı Hakkı’dır. Bize bu düşmanlığı mutlak o rezil yaptı. Bak, köy velveleye gitti. Hani sıçrayıp gelse ya!... gelmez. Yarası olan gocunur. Canım, bu Hakkı’nın yaptıkları hep yanına mı kalacak? Siz erkek değil misiniz? Dinim gibi biliyorum, bu işi de Hakkı yaptı. Tekemizi baltaladığı gibi...

— Hakkı yapmamıştır enişte. Hakkı bugün köyden çıkmadı.

— Hakkı yapmadıysa... ulan sen bu köyün korucusu değil misin? Bir de tüfek taşır! Bir de şeytanın yattığı yeri bilir. Söyle bakalım, bize bunu yapan kim?

İsmail, iki yanı kollayıp bir el işaretiyle Kulaksız takımını başına topladı:

— Amcamın sözü bir ucundan doğru! İş kuran Hakkı’dır, ama Korucu Ali Dayı da doğru söyledi. Hakkı yapmamıştır.

— Ulan bu ne biçim söz?

— Dinle Yakup Ağa! Hakkı planı kurmuştur, başkasına yaptırmıştır.

— Kime yaptırdı?

— Mustafa bilir.

— Biz de bilelim.

— Mustafa bilir. Amca, sen şimdi doğruca muhtara git! “Benim tosunu dere yatağına atıp öldürenler, Hocalardan Pelvan Vahit’le Remzi” dersin. Sabahtan beri ikisi de ortada yok. Hani nerde bunlar? İki haftadır, it gibi, Hakkı’ya çalışıyorlardı. Bugün nereye gittiler?

Dördü de başlarını çevirip Hakkı’nın evine baktılar. Vahit’le Remzi sanki Topal İsmail’i yalancı çıkarmak için sözleşmişler gibi

elleri kuşaklarında dam üstünden hızcıları seyrediyorlardı. En fazla Topal İsmail şaşırđı:

— Yahu! Bunlar nerden çıktı? Sabahtan beri yoklardı. İşi bitirince dönüp geldiler. Hadi amca! Dediğim gibi muhtara söyleyeceksin. İşi bunlar yaptı. — Elini bıyığına götürüp üst dudağını ıslak bir hışırtı ile çektiirdi — : Şu bıyıklar bana ayıp olsun ki öküzünüzü bunlar öldürdü. Mustafa meseleyi bilir. Öyle değil mi ortak?

— Öyle!...

Yakup Ağa, oğluna inanıverdi. Koşup giderse hayvan dirilecekmiş gibi acele ettiğinden Vahit'in kendilerine bu düşmanlığı neden yaptığını sormak bile aklına gelmemişti. Birkaç adım attıktan sonra durdu:

— Birisini şimdi Sımcık'a gönderelim. Murat gelsin. Murat akıllıdır.

Mustafa kaşlarını çatdı:

— Bırak şimdi Murat'ı. Sen muhtara git! İsmail'in dediğı doğru. Yatırsınlar sopaya... söyletsinler. Görürsün, "Biz yaptık!" derler.

— İyi öyleyse... Ali sen de arkamdan yetiş!

— Bana bakma! Şunu yüzmeli. Dur enişte, hemen gidersin, tellâla haber ver. "Yakup Ağa sığır kesmiş" diye bağırsın. Bu kadar et, yaz üzeri, hep kavurma olmaz!

Topal İsmail, başka şeyler düşündüğünden bunun üstünde durmamıştı. "Bacakları, kelleyi, ciğerle işkembeyi ucuza aliveririm, ne güzel!" diye gizlice parmaklarını şıkırdattı.

Yakup Ağa'nın gitmesinden bir müddet sonra bir küçük oğlan Hakkı'ların avlusuna girdi. Pelvan Vahit'le Remzi kasketlerini düzelterek bu yana hiç bakmadan. Orta mahalleye doğru çocuğun yanı sıra yürüdüler.

Topal İsmail güldü:

— Eğer muhtar erkekse, bunları öküz gibi böğürtür!

Uzaktan bir bağırtı duyuldu. Yaklaştıkça köy tellâlı Kadir'in ezan okumaya benzeyen sesini tanıdılar:

— Et kesildi. Et kesildi. Kulaksızın Yakup Ağam sığır kesti. Duyduk, duymadık demeyin. Aşağı mahallede et kesildi.

Kulaksızın Yakup Ağa, muhtar odasından geri geldiğı zaman

hayvanın yüzölmesi bile daha bitmemişti.

Uzaktan yürüyüşünü görür gömez işin ters gittiğini anladılar. Torba elinde, et almağa gelen birisiyle konuşuyor, hastalanmış gibi adımlarını sürüklüyordu.

Mustafa deminden beri başka şeyler düşündüğü için buna pek aldırmadı.

Fakat Korucu Ali'nin artık sabrı tükenmişti. Bıçağı yere atarak ayağa kalktı:

— Yok kardeşler! Bu muhtar bu köyün işini çeviremez. Doğru mu, İsmail?

— Doğru. Yüreksiz bir adam! Herifleri bırakmıştır. Hemi de bırakmış. Baksana ortak! Cıgaraları yakmışlar, gülüşmedeler kahpe çarı gibi... Allah Allah! Hakkı da yanlarında... Koşup gitmiş, gidişini görmedimdi.

Mustafa, bir zaman, donuk gözlerle baktı. Yamören'in evleri, avlu duvarları sanki silinmiş de bu üç kişi düz bir ovada yürüyorlardı. Uzakta olduklarından mı bu kadar ufak görünüyorlardı, yoksa yüreğinde yavaş yavaş kabaran öfkeyle mi ona böyle gelmişti, her nedense gövdesini yenilmez bir güç şişirdi. O kadar ki, üşenmese, elini uzatıp üçünü de yerden kaldıracak, çamur gibi avucunda ezecekti.

Eve girip gözden kayboldukları anda midesinde bir kazınma başladı. Açlıktan ölüyorum sandı.

Babasına döndü. Yakup Ağa küçük kara gözleriyle yarısı yüzülmüş hayvana aptal aptal bakıyordu. Güçsüzdü, umutsuzdu. Bir iki adım gidip geldi. Taşın üzerinde duran kafanın önüne çömeldi. Omuzlarını bir tuhaf sallayarak iki eliyle taş tutundu.

Beraber getirdiği et müşterisi, muhtarı çekiştiriyordu:

— Dedğin gibi Ali Dayı! Korkak, hem de kalles, hem de kabilesini korur. Köy yerinde muhtar yiğit olacak. Bir de herkese “bir müsavi” muamele şarttır. Hitamında, görürsün bu köy ikiye bölünür, çok rezillik çıkar. Tevatir, rezillik! Yani diz boyu bir rezillik...

Bunları söylerken öküzün taze etine aç gözlü aç gözlü baktığını Mustafa fak etti. Canı sıkılarak babasına sordu:

— N'oldu? Muhtarla ne konuştunuz?

— Bırak!... ulan reziller! Kulaksızın kabilesi bir ben miyim? Arkamdan gelmek yok mu? İki okka et yere batsın! Ulan reziller!

— N'oldu?

— N'olurmuş? Hepsini çağırdı. İnkâr ettiler. Hakkı gibi alçak olmaz. “Delikanlıların günahına girirken Yakup Ağa! Sabahtan beri bizim evde, tahtayla, kireçle uğraşiyor fukaralar. Ekmek yedik. Buraya geldik” dedi. Sesim çıktığı kadar bağırdım. “Tanık yok!” dediler. Yemin verdirecek oldum. Yemin etmediler, değnek atlamadılar. Vahit olaçak ipsiz, “Burası mahkeme mi? Oğlu, elin namuslu karısının üzerine cebri gidiyor da... bizim gelin namus belâsı inkâr edince, hani, yemin mi verildi?” diyerek muhtara çıkıştı. Ossaat anladım. Bizim öküzü, bu Pelvan olacak namert tepeledi Mustafa! Bu Pelvan hayvanımızı kayadan itivermiştir. “Kabileni aralamaktasın muhtar! Haksızlık ediyorsun muhtar! Ah bir vakit yerde kalmaz muhtar!” diye olmadık lafı söyledim. Hitamında muhtar Hüseyin olacak, beni dışarı çekti. “Uzatma Yakup Ağa” dedi. “Geçen gün senin oğlanı arkaladım” dedi. “Parayla değil, sırayla” dedi. “Biz kötülük taraflısı değiliz!” dedi. “O işte senin oğlana tamam yedi sene gün vardı. Sen kanunu bilir misin?” dedi. Uzatmayacakmışız. Biz Hakkı'nın tavuğunu boğmuşuz, o da bizim öküzü belki kayadan atmışmış. “Hep tekenin öcü! Ben ahmak mıyım yahu? Ben külanbeyiyim!” diye gülüverdi. Kabilesini koruyor. Aferin, erkek bir herif! Tamam bir erkek! Benim oğlum Murat muhtar olsaydı, işte, dost düşman bilsin, bu Mustafa'yı ahır baskını işinde, kollarını bağlar Kurşunlu'ya salardı. Aferin, erkek herifler! — Boğazı kuruduğundan tükürmek için epey zorluk çekti. Öksürdü — : Erkek herifler! “sinsileleri” erkek!... — Hakkı'nın eve doğru dönüp büyük bir çaresizlikle ellerini uzattı. Avuçlarını dua eder gibi gökyüzüne açmıştı. Sanki yalvarıyordu — : Yarın ötekileri de kayadan atmazsanız adam değilsiniz. Bizim kabilemizde erkek yok!... Biz hep karıyız. Çankırı'nın tuz mağarasından eşekle tuz çekmek benim neyime yetmez!

Mustafa'nın, dinlerken dinlerken nedense gülmesi tutmuş, Topal İsmail'e, keyifle göz kırpmıştı. Ancak Yakup Ağa ellerini çaresizlikle açıp tuz mağarasından söz edince telâşlandı. Üst üste yutkundu. Köy yerinde malını koruyamayanın sonunda nasıl rezil olduğunu biliyordu. Demek, bu Hocalar, ağası Murat'ı, kendisini, Korucu Ali Dayı'yı, Reşit Hoca'yı, Türkçesi, bütün Kulaksız kabilesini on paraya almamışlardı. Arkasından bir tehlike geliyor-

muş gibi ürpererek avlu kapısına döndü.

Kimse bir şey söylemediği için Yakup Ağa rahat rahat öfkeleniyordu. Şimdi yeniden celâllanmış, bağırmaya başlamıştı:

— Yarın hayvanı semerlerim. Kurşunlu'ya inirim. Her kaç paraysa, paradan kaçma yok! Öküzümü öldüreni hükümet bulur. Muhtar bulmadı, hükümet bulsun! Yatırsınlar dayağın altına... vursunlar odunu... kemiklerini kırsınlar. Karakolda çavuşa ben söylemez miyim? Diyeceğimi ben blirim. “Bunlar yarın benim samanlığı da yakarlar” derim. “Tarlalarımızı batırırlar, dikmelerimizi devirirler!” derim.

Ali Dayı, el kantarıyla müşterilere et tartıyordu. Kantarı havada tutarak öylece durdu:

— Ne ağızlarına enişte! Çocuk gibisin. Ne ağızlarına...

Mustafa, komşulardan et kokusuna gelen köpekleri kovaladı. Şapkasını arkasına yıkarak yanlarına geldi:

— Açlıktan öldüm! Hadi çorba içelim. Sonra konuşuruz.

Korucu Ali Dayı'yı orada bırakarak baba-oğul yürüdüler. Yakup Ağa küçük bir çocuk gibi Mustafa'nın arkasından yukarı çıktı.

Sofra kurulu duruyordu. Tarhana çorbası çoktan soğumuş, üzerine dökülen naneli yağ donmuştu.

Bir kaşık aldıktan sonra Yakup Ağa içini çekti:

— Gayri buralarda barınılmaz. Tarlayı, bahçeyi satmalı da göçmeli vaktiyken...

Kapı dibinde oturan kadınlar inlediler. Mustafa kaşığı sofranın üstüne bırakıp kalktı:

— Benim içim istemiyor. Sen ye!

Analığı da kalkmıştı:

— Sabahtan beri açsın!

— Boş ver!

Binnaz bir şeyler sezerek korkuyla kapının önüne gerildi:

— Olmaz, bırakmam... Vuruşursun! Murat Ağan kızar. Sonunu sen düşün.

— Çekil be! Şuna bak! Vuruşursam vuruşurum!

Az kalsın, “Başlatırsın ağımdan!” diyecekti. Sustu. Babasıyla göz göze geldiler. Yakup Ağa umutla dikilmişti. Mustafa kurnaz kurnaz gülümseyerek analığını yavaşça kapı önünden itti:

— Meraklanma! Ben gurbet gezmiş herifim!

— Sonunu sen düşün: Mahpusa götürürler. Mahpus zor mesele... mahpus diriler mezarı...

Yakup Ağa top gibi gürledi:

— Ulan! Siz bu oğlanı sonunda ödle edeceksiniz! Mahpusa girmiş gibi söyler. Delikanlı kısmına mahpusluk bir şeref. Senin aklın mı erer alçak? — Karısı bir şey söyleyecek oldu. Kaşığı sofraya tahtasına çarptı — : Sus dedim, sus! Karı ben seni boşarım! Töbe olsun, anladın mı?

Mustafa, avluya inince derin derin soludu. Babasının sözleri kendisine kuvvet vermişti. Güvenerek gözlerini kırıştırdı. Yamörenliler etin başına toplanmışlardı. Pembe bir bez gibi yere serili duran yüzülmüş derinin üzerinde kara tosunun eti sarı kırmızı, yağlı bir hamura benziyordu.

Mustafa elleri kuşağının içinde Topal İsmail'in arkasına geçti. Topal herif, ince bir değnekle hayvanın kesik başını dürtüslüyordu. Dalmış gitmişti. Değneği önce burun deliklerinden birisine soktu. Sonra yorgun bir hayvan gibi soluyarak kellenin sağ gözünü patlatmağa çalıştı. Bastırdıkça sopanın ucu kayıyor, kesik baş taşın üstünde yer değiştiriyordu. İsmail arkasında birisinin durduğunu sezinleyince başını çevirdi. Elini hemen aşağıya saklayıp gülümsedi:

— İyi bir havyanmış! Allah rahmet etsin!

— Ulan hain herif! Günahtır, fukaranın gözünü mü çıkarcaksın?

— Bıktım senin günahından... Korucu Ali Dayı, canlı iken kafasını kesti, derisini yüzdü, işkembesini çıkardı. Şimdi paralayıp satıyor, bunlar günah değil! Bize geldi mi “Eşhedü” çeksek günah!

— Töbe! Şu dünyada yatacak yerin yok!

— Yalan bir laf. Çankırı mahpusunun 8'inci koğuşunda pencere dibi İsmail'in vatanı! “Arkadaşlar,” dedim, “tapusu üzerimde. Yeniden geldiğim zaman kavga istemem” dedim. Oraya gider yatarım. Mahpus iyidir. “Dışarıdan hırsız girmesin” diyerek çevresine nöbetçi dizmişler. Rahatça uyursun!

Mustafa, ayağının ucuyla, tosunun boğazından akıp toprakta pıhtılaştı kana dokunuyordu. Kan güneşte kara kara parlayınca parmağını batırıp tadına bakmamak için kendisini zor tuttu. Sanki

kan bulaşmış gibi elini pantolonuna sildi:

— Delikanlı kısmına mahpusluk gibi şeref olmaz! Ne dersin İsmail Efendi?

— Şerefini ben görmedim. Akşam vakti, içine bir gariplik çöker. “Ne olsa da şimdi köyde olsam!” dersin. Canın sıkılır. Adama pişmanlık gelir.

— Ulan övüyordun ya, şimdiye kadar...

— Övmenin de sırası var! Ortalık karardı mı, avunursun. İnsanoğlu arsız! Sılayı özler. Sür-git özele dayanamaz, ölür de o yüzden Allah arsızlık verir. Dayanırız.

— Senin bir lafın bir lafını hiç tutmaz. Hadi dolaşalım.

— Başüstüne! Dur, Ali Dayı’ya söyleyelim: Şunun ayakları-
le başını bize satsın. Karı, “Paça pişirmeli” dediği.

— Kolay, dönüşte alırsın!

— Neme lazım! Fukaranın malı evinde gerek!

Parayı sonra vereceğine Mustafa kefil oldu. İsmail dört bacakla kelleyi aldı. Karısına teslim ettikten sonra Mustafa’ya yetişt:

— Paça iyidir efendi. Paçada kuvvet var. Macun! Kış vakti durmadan paça yiyeceksin. Ben kellenin bir dilini, bir de beynini yerim. Kariya şu kadar vermem. Karı milleti pisboğaz olduğundan... sabahtan akşama ne olsa boğazına tıkayıp... kısası: Sofra başında erkek gibi acıkmaz.

Mustafa bir şey söylemedi. Ne olur ne olmaz, tabancasını kılıfından çıkarıp ceketinin dış cebine koymadığına üzüyor, aptest etmek bahanesiyle geri dönerek bu işi yapmağı düşünüyordu. Vahit’le Remzi’de bıçaktan başka silâh olmadığını bildiğinden vazgeçti.

İsmail’in yan gözle yüzüne baktığını fark edince omzuna yavaşça vurdu:

— Ortak!

— Buyur!

— İsmail beni dinle: Şu köyün içinde pire zıplasa haberin olur. Bizim tosun meselesini kollayacaksın. Bak bakalım, benim düşündüğüm gibi mi?

— Pelvan’ın ağzını mı arayacağız?

— Artık bilmem. Pelvan’ın mı, Remzi’nin mi? Aklını göster.

— Meraklanma! Sır çözmek, karının şalvarını çözmeğe

benzer. İlle överek gökyüzüne çıkaracaksın. “Sen dünya güzeli-sin!” diye on kez söyledin mi, Şaziye orospusu bile aynayı şurada unutur da inanır. Pelvan’ın da karıdan bir ayrıntısı mı var canım? Yatırmak için zordan çok, oyun ister, oyun!...

Gülüştüler.

Sağırdere’nin suyu azgın azgın akıyordu. Taştan taşa basarak güçlkle karşıya geçtiler. Hava buzlu şerbet gibi hem tatlı, hem serindi. Hızarcıların bıçkı sesi birdenbire duyuldu. İsmail elini gözünün üstüne siper etti:

— Lazlar kemeñçeye başladı. Kemeñçe de Laz milletinin bağlaması... yayını iki yana çekeceksin. Kemeñçe çalarken Laz’ı zorla oturt. “Çat” diyerek çatlar gider. Ortak!

— Buyur.

— Bil bakalım, Laz kısmının burnu neden uzun olur?

— Allah’tan...

— Aferin! Sendeki akıl bizim Pelvan’da bulunmaz. Yüzbaşı gibi akıllı bir herifsin. Allah’tan olduğunu nasıl bildin yahu?

— Sus be! Sen gâvur musun? Dünyada her şey Allah’tan...

— Sizin tosunu dere yatağına yuvarlamak da mı Allah’tan?

— Elbette... — Mustafa şaşırarak durdu — : Allah’tan dedikse... Allah’ın bir işi... Ulan İsmail, yoksa şüpheni mi var?

— Hâşâ! Düşündüm de... Allah mart ayında, canımızın paça istediğini bildiğinden... “Bu İsmail kulum paçasızlıktan ölmesin!” diyerek...

— Sus ulan! Unutma! Meseleyi öğreneceksin güzelce!...

— Canım ortak! Her şey Allah’tansa Pelvan’a kızmak olur mu?

— Beni günaha sokma! Şuna bak!

— Seni günaha Ayşe sokar. Ayşe dedim de aklıma geldi. Bir haftadır, Yamören sizi konuşmakta... “Ayşe kızı ahırda bastılar / Şalvarını dut dalına astılar” hesabı! Yamören’e türkü oldunuz. — Sesini alçalttı — : O günden beri karıyı tenhada tuttun mu?

— Yok! Neden sordun?

— Hiç! Sordum öyle. Anlat bakalım: Fadik ağladı mı?

— Ağlamadı. İnkâr ettim, “Yalan!” dedim. — Durup İsmail’in yüzüne öfkeye baktı — : Ulan İsmail! ulan, öteki bacağına da kırmalı senin... “İki bacıya nikâh düşer” dedin.

— İyi ya... düşmez miymiş?

— Düşmezmiş. Beni rezil ettin. Bir akıllı adama sordum da: “Sen yezid misin? Gâvur musun?” dedi.

— “Dediğin gibiyim!” diyeydin. Ayşe’yle Fadik uğruna, akıllı bir adam, İngiliz gâvuru bile olur, hey şaşkın!

Gurbetçi Ömer, Hocaların Hakkı’nın duvarı üzerine çıkıp oturmuştu. Elinde büyük bir sopa vardı. Çalışanlara dikkatle bakıyordu. Mustafa onun omzuna dokundu:

— Kolay gele Ömer Ağa!

— Vayy sen misin Mustafa? Ulan bu ne iş! Duydum da aklım başımdan çıktı. Öküz nasıl tekerlenmiş? Bu nasıl oluyor? lâ-havle...

— Aldırma, anlarız. Köy yerini bilmez misin? Arada olur böyle şeyler! Sen burada n’apıyorsun?

— Denetliyorum. Bu da bir inşaat! Tahta biçiliyor, kerpiç dökülüyor, kireç yakılıyor.

— Demek, burası da bir inşaat? “Ankara inşaatı” desene... Demek sen şimdi mühendis oldun!

— Mühendis değil de mühendis kâhyası...

Mustafa, yüksek sesle güldü. Vahit’le Remzi’nin avlunun iç tarafında, taşlara oturduklarını gördüğünden Ömer’in yanında durmuştu. Yüreğinin hızlı hızlı vurmasının korkudan ileri geldiğini fark etmediği için: “Karıyı görünce yüreğimiz dellenmekte, besbelli!” diyordu. Ayşe’nin kolları dirseklerine kadar çamura batmıştı. Kerpiç döküyordu. Yeni gelenlere bakmamağa çalışarak kalıba çamur doldurdu. Bir tahta parçasıyla üzerini sıyırdı. Sonra tahta kalıbı çekip kaldırdı. Bir kalıptan dört kerpiç çıkıyordu. İki büyük, iki küçük. Büyükler ana kerpiç! Küçükler kuzu kerpiç... karının iki gündür döktüğü kerpiç yıkılan ahırın yerine koyun sürüsü gibi yayılmıştı. Sıkı çalıştığından yanakları al aldı. Ahırda yediği dayaktan gözünün morarmışlığı geçmemişti ama gövdesinin cilveli çevikliği yerine gelmişti. Kımıldadıkça tıkız kalçaları titriyordu. Mustafa: “Ölüm olsa, bu gece buna giderim!” diye yalanırken neye daldığını fark eden Topal İsmail yavaşça takıldı:

— Kerpiç dökmeğe mi daldın ortak? Evet, cilve dökmekle birdir... Hele doldurmalara... Hele sıyırp almalara...

Mustafa cıgara paketini uzattı:

— Hele yak! Senin gibi rezil olmaz.

— Başüstüne, yakalım! Mutlak söyleyeceksin. Ana kerpice mi daldın, kuzu kerpice mi?

Mustafa karşılık vermeden hızarlılara baktı, “Yukarıdaki herif mi, aşağıdaki oğlan mı daha çok yorulur?” diye bir şeyler düşündü. Bir laf söylese, kıyamet kopacakmış gibi dişlerini sıkmişti. Ayaklarını biraz açarak sıkı duruyor, düşmanlarıyla karşı karşıya olmak, gücünü de, korkmazlığını da sanki artırıyordu.

Bu sırada, Hakkı merdiven kapısından çıktı. Mustafa’ya ahbapça selâm verdi. Kireç yakılan yere gitti.

Orada ak kireç taşlarını üzer sıra desteklemişler, altına ateş yakmışlardı. Isı gücü odundan çok olduğundan tezek kullanılıyor, bu yüzden taşların dumanı büsbütün ağırlaşıyordu. “Taşların yana yana kireç olduğu dumanın kesilmesinden anlaşılır! Duman kesildi mi koca taşlar, dokunuversen un gibi dağılır.” Eskiden bu dağılma Mustafa’nın pek hoşuna giderdi. Taşçı ustası oldu olalı çekicinin altında sertliğini duyduğu taşların, şimdi tezek ateşiyle kül oluvermelerine kızdı:

— Reziller! Dokunsan dağılır!

— Kerpiçler mi? Elbet dağılır. Hakkı’da akıl mı var? “Samanı az” dedim. “Yeter” dedi. Dağılır, görürsün. Evi göçürecek.

— Kerpiçlere demedim, Ömer Ağa! Kireç taşlarına kızdım.

— Taşlara kızılır mı, Allah Allah! — Gurbetçi Ömer susup Mustafa’ya baktı — : İyi ki bıçağı yetiştirdiniz! Mundar gitmediği iyi!

— Evet, mundar gitmedi! Bıçağı yetiştirdik.

— Nasıl olmuş? Hayvan ürkmüş mü? Kışın ahırda kaldığından körpe hayvan ürkek olur. Çalı kıpırdasa ürker. Rüzgârdan bir çalı oynamıştır. Kendini dere yatağına kaptı koyverdi besbelli!

— Öyle Ömer Ağa! — Mustafa sesini yükseltti — : Çalı oynamış da bizim öküzün teki dere yatağına zıplamış. Biz hangi çalının oynadığını biliriz. “Ve” rüzgârın nereden estiğini de biliriz. İnşallah, çoğa kalmaz, öcümüzü, öküzü ürküten çalıdan alırız yeterince...

Mustafa’nın sözlerini dinlediği anlaşılan Pelvan Vahit kahkaha ile gülmeğe başladı. Bunu Mustafa hiç beklemediğinden şaşırarak sustu. “Rezil”in ensesi gülerken kıpkırmızı olmuştu.

Pelvan Vahit yanında oturan Remzi'nin omzuna vurdu:

— Hep atarsın yavrum! Eskiden beri atarsın.

Mustafa'nın öfkesi kan olup gözlerine yürümüşü: Kendini zor tuttu, cıgarasından üst üste çekti:

— Dediğim gibi Ömer Ağa! Bizim tosunu hangi çalı ürkütüyse, inşallah, öcümüzü ben alırım. Almazsam... anladın mı, şart olsun; bu köyden giderim!

Deminden beri hiç sesini çıkarmadan, yüreği çarparak, laf dövüşünü dinleyen Topal İsmail de pek âdeti olmadığı halde kahkahayla gülünce Mustafa gözlerini kısıp yarı döndü:

— Neye güldün İsmail Efendi?

— Neye gülerim ben ortak! Şu Lazlar'a güldüm. Biri aşağıdan biri yukarıdan kesmekte...

— Beğenmedin mi Topal herif? — Mustafa ilk defa İsmail'in yüzüne Topal İsmail diyordu — : Şunlar odun değil mi? Kesmesini bildin mi kesersin... vurmasını bildin mi vurursun...

— Biz öyle değil mi dedik ortak! Ağalık vermekle, yiğitlik vurmakla... Yamören'in elli evi var. Kırk beşinin karısı ağa, erkeği yiğit! Ben şaştım!

IV

Duvar da beş numaralı gaz lambası yanıyordu. Yakup Ağa, pencerenin önündeki sedire bağdaş kurup oturmuş, paltosunu omzuna almıştı. Tosunun tekini kestiği günden beri eriyip küçülmüş denilse yeri...

Murat, Cumhuriyet gazetesi okuyordu. Birinci sayfada, büyük harflerle şöyle bir yazı: "Milliyetçiler ilerliyor." Altında bir resim, şapkaları püsküllü, tıraşı uzamış sıska herifler... "Alkazar savunucuları". İstasyon şefi Reşat Bey bunlar için: "İlerlesinler bakalım!" demişti. Daha küçük bir yazı: "Barselon'la Madrid'in arası kesildi", "İtalyan ve Alman motörlü kıtaları uçakların desteğiyle cumhuriyetçilerin cephesini geniş bir hat üzerinden yarmışlar", "Karışmazlık komitesinin kararları", "Londra: A. A. — Royter ajansının bildirdiğine göre, İngiliz gazetelerinden bazıları demir madenlerinin General Franko tarafından zaptı üzerine vakit geçirmeden milliyetçilerle anlaşmak fikrini savun-

maya başladılar.” Sayfanın altında İngiliz Başvekili Çemberlâyn’ in uzun bir resmi vardı. “İngiliz Başvekilinin Avam Kamarası’n- daki nutku — Avusturya’nın Almanya’ya katılması Avrupa barı- şını güven altına almıştır.”

İstasyon şefi Reşat Bey bu havadise gülüvermişti. Murat, onun, kederli, yorgun, çokbilmiş gülümsemesini hatırlayarak saygıyla başını salladı.

Mustafa’yla Yakup Ağa bakıştılar. İzin günü değilken Mu- rat’ın çıkagelmesini hiç beğenmemişlerdi. Yemekten önce de, yemekten sonra da Murat kimseyle uzun boylu konuşmamıştı. Büyük oğlunun somurtması canını sıktığı halde, böyle “adam gibi” gazete okuması Yakup Ağa’yı her zaman kibirlendiriyordu. Ortasından kesik kulağını ovalaya ovalaya gizlice gelinini gösterip karısına göz kırptı.

Feride bir haftadır evi kaplayan kederi unutmuş, rahat rahat kocasına bakıyor, Murat’ın dudaklarını belli belirsiz kımıldatarak gazete okumasından pek “hazzediyordu.”

Mustafa dışarı çıkmğa davranınca Murat başını kaldırdı:

— Nereye?

— Odaya... Bir emrin mi var?

— Biraz konuşacağız!

Yakup Ağa, Mustafa’nın korktuğunu anlayarak yılmasını önlemek için gelişigüzel sordu:

— Ne yazıyor gazete? Savaşı yazıyor mu?

— Evet!

— Aman, gâvur bize çatmasın!

— Çatmaz, meraklanma!

— Bize bulaşmasınlar da ne halt ederlerse etsinler! Habeş’in ne yaptığını yazıyor mu?

— Yok canım! Habeş yenildi!

— Yazık! Herifler yüreksizmiş!

— Yüreksizlik değil, silâhsızlık! Birinin silâhı olmadı mı yenilir!

Murat “silâh” lakırtısı üzerine Mustafa’nın elini sezdirmeden beline götürdüğünü fark etti. Sobanın arkasında oturan karılara bir an bakıp elini salladı:

— Hadi, biraz dışarı çıkın bakalım! Konuşacağımız var.

Mustafa, telâşla ellerini kuşağına kavuşturdu.

Murat gazeteyi katlamadan dizinin üstüne koymuştu. Karılar çıkınca babasına sordu:

— Tosunu kimin öldürdüğünü anladınız mı?

— Anladık. Hakkı öğretmiş, Pelvan Vahit olacak rezil hayvanımızı kayadan yuvarlamış.

— Kim söyledi?

— Lafa bak! Topal İsmail'le ağzını yoklattık, “Ben yaptım” diyerek övünmüş düpedüz...

— Senin bu oğlun da “Bizim malımıza dokunanın canını alırım!” demiş öyle ya?

Mustafa babasına meydan bırakmadan karşıladi:

— Yalan ağa! Demedim.

— Demişsin! Nail'in, Battal'ın yanında böyle bir laf olmadı mı?

— Kızgınlıkla ileri-geri söylendik. — Ayşe meselesini Murat'ın duymadığını sanarak biraz ferahlamıştı — : Ağzımdan bir söz çıktı, ama kulak verme...

— Himmet Çavuş'un ahırında Ayşe'yle basıldığınız da mı yalan?

Mustafa'nın yüzüne ateş bastı. Gözlerini kaçırdı. Murat yere düşen gazeteyi almak için eğilmişti, homurdandı:

— Ayrıca Fadik rezilliği... Ne biçim işler bunlar?

Yakup Ağa, Murat'ı aldatıp Mustafa'yı zordan kurtarmak için keyifli keyifli güldü:

— İyi bildin! Fadik'i yola getirmiş bu köpoğlu köpek! Kızı razı etmiş! Fadik meselesini ben de işittim. Kızı alırsız.

Murat, babasına dargın dargın baktı. Sonra kardeşine döndü. Mustafa'nın yüzüne lamba ışığı yandan vuruyor, oğlanı, Yamören'de bile evlenmesi düşünülemeyecek kadar küçük gösteriyordu. Murat, ikisine birden sordu:

— Vahit'le neden takıştınız?

Yakup Ağa burnunu karıştırmağa başladığı için kalın bir sesle güldü:

— Sorarsın! Bir adamı sormalısın ki ben sana “Aferin!” demeliyim. Hocalar kabilesinden bize ne zaman iyilik gelmiş? Er-geç, kurt yavrusu kurt olur. Pelvan, Yamören'e bir belâ! Tüm kopuklar, köy yerinde başa belâdır.

— Oğlunla arası iyiydi. Güreşte sırtını sıvazlıyordun.

— Dün iyi oluruz, bugün bozuluruz. Eskiden Vahit’le Hakkı’nın araları yoktu. Şimdi ortaklığa başlamışlar.

Murat, babasının yavaş yavaş öfkelenildiğini anladığı için, haykırmasına meydan vermek istemedi:

— Bizim tosunu kayadan Hakkı attırmış! Vahit’i kandırmışlar. Burasını öğrendim. Köylü diyor ki, “Hakkı rezildir. Ama bu kez haklı” diyor, “Teke meselesinin öcünü almak için Yakup Ağa, oğlu Mustafa’yı Ayşe’nin üstüne sürdü, ayıptır” diyor! Yalan mı?

— Aman oğlum! Bunlar hep düşman lakırtısı... işte senin kardeşin! Sor bakalım, ben bir söz ettim mi?

— Artık orasını sen bilirsin. Mustafa Ankara’ya gidip geldikten sonra Ayşe’yi unutmuştu. Esasta birbirinizi çekemiyorsunuz. Elli evlik köyü, tarlasıyla bahçesiyle, toptan birinize verseler, gene gözünüz doymaz. Hep mal hırsı... Biraz da cahillik...

— Mal elbet! — Yakup Ağa, kızmağa hazırlandı — : Bu kopukların gözünü yıldırmamış olmayacak! Bana bak, kitaplar okursun... köye muhtar olacak yerde, gider işçilik edersin! Eğitimlenliğe sıvanırsın! Neymiş eğitimlenlik? Senin tarlan mı yok, hayvanın mı yok? Töbe yarabbi! Sımcık’ta demirbaş işçilik senin neyine? El köylerinde eğitimlen durmak nasıl bir akıl? İşte öküzümüzü kestiler. Eskiden tekeyi kestiklerinde öcümüzü aliveydin, benim kara öküz şimdi ahırda kaşınırken bu evi sallardı. Sen, ellerin demiryolunda, köprü tamir et, mahmuz yap! Bizim burada samanlığımızı, ambarımızı yaksınlar! Vahit yaksın! Bizi burdan sürüp çıkaracaklar da bu benim Murat oğlan tren biletlerimizi sevabına kestiriverecek...

Mustafa, bu kadar haklı sözlerle Murat’ın ne diyebileceğini merakla bekledi. Yıllardan beri babası Murat Ağası’na ilk defa karşı geliyordu. Alt dudağını ısırды. Murat başını salladı:

— Biz de onların namusuna el attık!

Yavaş konuşması Yakup Ağa’yı cesaretlendirmişti. Toparlandı:

— Namusuna el atmışız! Hani karıyı boşadı mı? Herif ortak kullanmağa razı! Dişi köpek-erkek köpek hesabı... Karı kısmı kuyruk sallamasa... Hele reziller! — Bu “reziller”i kime söylediğini kendisi de bilmiyordu. Birden öfkelenmişti. Elini burnundan çekti. Kılı koparıp koparmadığını anlamak için ışığa tutup

baktı — : Horoz benim horoz, dilediği çöplükte eşinir!

— El horozu da bizim çöplükte eşinirse razı mısınız?

— Töbe töbe! — Yakup Ağa dizleri üstüne kalktı — : Sen Mustafa'yı erkekten saymaz mısın? Hele bir yanlış yürüsünler, senin kardeşin Yamören'i yakar, büsbütün!

— Bunlar ne biçim sözler baba? Oğlanı iyi yola çekeceğine hep ters konuşuyorsun! — Mustafa'yla babasının kötü bir şey kararlaştırdıklarından kuşkulananarak telâşlandı — : Cahil sözü... Sana yakıştıramadım. — Mustafa'ya kaşlarını çattı — : Ulan, terbiyesiz! Yarın sabah delikanlı odasına gideceksin. Başağaların önünde Vahit'le barışacaksın. Vahit'in bu işte suçu yoktur. Onu Hakkı kandırdı. Seni de elbet bir kandıran olmuştur. Ankara'dan taşçı ustası gelince, sevindim. “Ankara'da kendisini kurtardı. Köyde rezillik etmez!” dedim. Yüzüme bak! Yarın, odada mutlak barışacaksınız. Ben bu gece Vahit'le de konuşurum.

— Boşuna görüşme! — Birdenbire ağzından çıkan bu söze kendisi de şaşmıştı. Korktu ama, ne olursa olsun, diyerek sözünü tamamladı — : Bizim Pelvan'la barışmamız geçti!

— Vuruşacak mısınız demek? Şuna bak... şimdi ayağa kalkarsam... Sen hiç utanmaz mısın? Yamören'de kavga âdeti çıkaracak. Bizim köyümüzde elli yıldır kan dökülmedi. Siz burasını yılda iki-üç adam öldürülen köylere mi benzeteceksiniz, delikanlıları mahpustan çıkmayan köylere...

Ağabeyisi konuşurken Mustafa hızla düşünüyordu: “Biz taşçı ustası olunca sevinmiş. Hiç fark etmedim. Vahit'le konuşursa hiç olmaz!” Terleyen avucunu pantolonuna sildi: “Hocalara yalvarmış derler. Ayşe'yi ne yapalım? Bırakacak mıyız? Ne mümkün!” Kafasını inatla kıstı, ömründe ilk defa, sözleriyle değil, yüreğiyle Murat'a diklendi:

— Peki! yarın öteki öküzü de keserlerse... Vahit'i sen bilmez misin?

Murat elini bıyıklarına götürdü. Kızdığı zaman böyle yapıyordu. Ağzının üstündeki el, Mustafa'ya olduğundan daha büyük göründü. Yavaş yavaş korktu. Murat'ın, kendisine ne yapabileceğini bir türlü kestiremiyordu. Ellerin ağaları gibi sopalamak âdeti yoktu. “Bize küser... küstü mü, ölsek faydasız!” Hiç beklemediği halde, karnından yukarı bir ağlama kabardı. İki kere yutkundu. Kendisini tutamayacağını anlayarak kalktı. Burnu kaşınıyormuş

gibi elini yüzüne kapatmıştı. Kapıya doğru birkaç adım atınca Murat, umulmayan ağır öfkesiyle bağırdı:

— Dur yerinde!... Bak sonu kötü olur! Yahu siz delirdiniz mi? Bunu kim şımartıyor böyle? Dur dedim!

Mustafa durdu. Ağasından ne kadar korktuğunu anlamıştı. Babasından imdat umarak ellerini göbeğine kavuşturup sindi:

— Ağa, bir sözüm var: Bir öküzün öcünü almağa yemin ettik! Ama yoluyla yemin ettik. “Bir haftaya kadar ya bu işi temizlerim, ya bu köyden giderim. Şu yemin şu yemin!” dedim. Kızma... Vahit’le konuşmak istemez. Yarın köyden çıkar giderim. Bir daha da Yamören’e ayak basmam! Vahit’le konuşma! — Hıçkırıldı — : Rezillere yalvarmak olmaz. Yamören’in düzeni bozulmasın! Vahit nasıl bir adam ki sen gidip konuşacaksın?

— Utanıyor musun? O da bi insan! — Gülmeğe başladı — : Mustafa, kendini bilen adam birisine kötülük yapmadı mı, ne olursa olsun yalvarmaz. Bu doğru! Peki! Başüstüne! Hadi bana da yemin et! “Yarın bu köyden gideceğine vallaha!” diyeceksin.

— Vallah billâh gideceğim.

— Öyleyse... ben de Vahit’le konuşmam. — Babasına döndü — : Sen de korkma! Artık ne öküzünü keserler, ne harmanını yakarlar. Rahatça ağılık edersin! Harman vakti ben sana, ölen öküzünden daha yiğidini alacağım. Söz...

Deminden beri diz üstünde durup oğullarını dinleyen Yakup Ağa sırtını duvara dayayarak sanki devrilmişti. Mustafa giderse, kendisini, bir sabah, avlusunda dayaktan öldüreceklermiş gibi korkunç şeyler düşünüyor, sakalı titriyordu. Mustafa bir kere daha babasını, Ankara’daki işsiz köylüye benzetti. “Bu benim ağam, herifi sonunda, dert ile öldürecek!” dedi. Üç gecedir babasıyla baş başa verip ne planlar kurmuşlar, öğlerini almak için ne “oyun”lar hazırlamışlardı. Kapıdan çıkacağı sırada döndü. Sanki Murat’a meydan okudu:

— Ama... bak ağa! Şart olsun bir daha buraya gelmem. Benim de sözüm söz! Bu Yamören’e bir daha gelmek yok. Gurbette ölürüm!

— Aferin! Bak bu yiğitliğini beğendim! Sesin biraz titriyor ama, erkek gibi konuştun. Hem de gelirsen nâmertsin. Hepimiz çamurdan geçiyoruz oğlum! — Bu söz muallim Mahmut Bey’in sözüydü. Murat kelimelere tane tane bastı — : Şimdi köylümüz

çamurdan geçiyor. İlerisi açık, ama hüner şimdilerde çamura büsbütün bulaşmamak! Hadi yolun açık olsun!

Elini “defol” anlamına salladı. İşini bitirmiş gibi rahatça gazeteyi kaldırdı: resimdeki Çemberlâyn dişlek bir herifti. İnadına uzun boylu, suratı çizgi içinde... İstasyon şefi Reşat Bey buna, “Ya gerçekten aptal, ya inadına kıyıcı bir adam. Ama kurnaz-köpoğlu olduğuna kalıbımı basarım!” demişti.

Babasına baktı. Gönlünü alacak bir söz arıyordu. Yakup Ağa, sobanın oynak alevine dalmış gitmişti. Boyu, sakalı, gözleri, ağzı, sözün kisası hiçbir yeri Çemberlâyn’e benzemediği halde, ikisi arasında birbirine uyan yönler, özellikler olduğunu sezdi. İkisi de yaşlıydı, yaşlılık da bazı adamlarda aptal kıyıcılığa çıkıyordu...

Analığıyla karısı yün çoraplarıyla hiç gürültü etmeden içeri girdiler. Kapının dibine, talimli gibi aynı zamanda çömeldiler. Odada bir zaman sobanın horultusundan başka bir şey işitilmedi. Sonra karılar yavaştan başlayıp gittikçe yükselen hıçkırıklarla ağlaşmağa başladılar.

Murat, önce duymazlığa vurdu. Yakup Ağa da biraz sabretti. Lâkin Murat gazeteyi bir yaprak çevirince dayanamadı. Gene dizi üstüne toplanarak haykırdı:

— Susun ulan eşşoğlu eşekler! Şimdi, dinime imanıma sopayı çekerim!

Feride, kayınbabasının kendisini pek sevdiğine güvendiğinden hiç istifini bozmadı. Binnaz da bunca yıllık kocasının ne demek istediğini sesinden anlıyor, kendilerine kızmadığını biliyordu. Ağlamalar biraz daha yükselince Yakup Ağa elini kaldırdı:

— Hele şunlara! Susun ulan! Ölüm mü var çengiler?

Binnaz yumruğunu dizlerine vurarak ağlaya ağlaya konuştu:

— Ölüm mü var? Ölüm Allah’ın bir emri! Vay Mustafa’m! Vay Mustafa’m! Karı yüzünden, düşman yüzünden gurbetlere çıktı Mustafa’m! Anadan, babadan, kardeşten ayrıldı. — Her kelimedede sesi yükseliyor, sonra acıklı bir iniltiyle yayvanlaşıyordu — : Vay Mustafa’m! Şuncacık bebeydin! Elimde büyüdün! Körpeliklerine doymasınlar... boyları devrilsin!... Bir oğlumu bana çok gördüler. İlkyaza düğünü olacaktı... muradına eremedi Mustafa’m!...

Yakup Ağa, var gücüyle göğsünü kaşıyarak bir karılara, bir

Murat'a bakıyordu. Murat gülümsedi. Yakup Ağa artık dayanamadı. Karıları bastıran bir kükreyişle bağırdı:

— Bir de gülersin... bir de kardeşinin huyunu bilmez gibi... Şuna bak! Mustafa bir kez yemin etti. İşte ben söyledim. Şunlar, Allah için tanık! Bir daha köye gelmez. Oğlan gider. Ne mümkün! Ben ölürsem, “Babam söyledi” dersin. Mustafa bir giderse bir daha hiç gelmez. Oğlumun alnına kara yazıyla “gurbet” mi yazdın hey Allah?

Karılar başlarını dövmeğe başlamışlardı. Murat, Feride'ye öfkeyle baktı. Babasından gizli kaşlarını çattı:

— Yeter anladım! Sesiniz, aferin, güzel! — Sonra Yamören'de herkese “hakkın var” dedirten telâşsız konuşmasıyla babasına yavaş yavaş anlattı — : Sen meraklanma! Hele bir gitsin! Gene döner gelir. Gelmezse ben sana söz veriyorum. Gider alır gelirim!

— Nerde bulacaksın? Dünyanın ucu uzun! Adana'ya gider, İzmir'e gider. Bir taşçı ustası... Yamörenli Mustafa!... kaybolur benim oğlum! Hele İstanbul'a geçti mi... Koca bir İstanbul! İki kardeş elli yıl birbirlerine rastlamamışlar.

— Onlar masal. Şimdi dünya küçük. Artık ucu uzun değil, kısa! Dünya, bizim Yamören kadar... Merak etme, birkaç ay sonra mektup yazar.

— Yazmaz!

— Yazmasın! Elbet bir hemşehrisine rastlar. Köylü kısmının binde biri, köyünden dışarıda yaşayamaz, bunalmazsa...

— Bizimki, bilmez misin inattır!

— Gurbette her babayiğidin inadı sökmez. “Bir daha gelmem!” demesinden anlayacaksın. Bir daha gelmeyecek adam, öyle laf eder mi?

Yakup Ağa, Murat'a belli etmek istemiyordu ama, aylardan beri onun her sözüne inanıyordu. Biraz sakinleşti. Karılar da erkek kısmı konuşurken ağlamayı saygısızlık sayarak susmuşlardı. Yakup Ağa bir cıgara yaktı:

— Hiç gitmese daha iyiydi ya... Gelmiş, yetişmiş bir oğlan... Sen Sımcık'tasın. Eğitimliğe sıvanmaktasın! Onun burada dolaşması arkamda bir karlı dağ! İş tutmasın isterse. Biz gayri kocadık hay Murat! Biz gayri çöktük.

— Peki! Gitmesin! Ben “Mustafa gidecek” diye zorlamıyo-

rum. Vahit'le barışsın; kötü yollara töbe etsin. Kardeşimin namus düşmanı olmasına ben razı değilim. “Birisine git, yalvar!” diyen mi var? Ben konuşacağım. Ayıpsa bana ayıp! Yiğitlik senin Mustafa oğlunda kalsın gene...

— Sen de konuşsan... Hocalardan yılmış oluruz. Mustafa'nın bu huyu bana çekmiş, namus ediyor.

— Hayır, namus etmiyor, cahillik ediyor. Namus edilecek bir iş olsa ben de namus ederim.

Yakup Ağa, Murat'la çekişmekten çabuk usanıyordu. Buna laf anlatmak mümkün değildi. Verecek oturaklı bir karşılık da bulamadığından sözü değiştirmek için karısına sordu:

— Oğlan n'apıyor?

Binnaz yeniden ağlamaya başladı:

— Takımlarını koymakta torbasına... Çamaşırlarını toplamakta... Gidecek. Ben ölürüm. Dünya gözüyle bana kavuşmak yok! Yedi köyün karısı çeşme başında lafımızı edecek. Düşmanlarımız önümüzde kasılsın gezsın. Bizim boynumuz eğri...

— N'apalım karı? Bizim kabilenin huyu böyle! Bizim gücümüz biribirimize söker. Hocaları gördün mü? Yakup'a karşı kopuğu, ipsizi kitlendi sımsıkı... Biribirlerini tuttular. Hey dünya!

Murat gazeteyi katladı. Artık gerçekten öfkelenmişti:

— Siz tutulacak bir iş mi yapıyorsunuz? Aklınız erse yaptığınızdan utanırsınız. “Vaktiyle tekemizi kestiler” diyerek adam namusa dolaşır mı? Elin doğru karısını niçin baştan çıkardınız?

— Doğru karı bir vakit baştan çıkmaz. Karıda oynaklık eski huymuş.

— Peki! Hadi öyle diyelim. Eskiden oynak bir karı baştan çıktıysa Hakkı neden üzölsün! Hani bu işte bizim öcümüz? Yok, Ayşe namuslu ise, biz baştan çıkardıkça, fakat Hakkı rezillik edip boşamadıysa, bundan ne çıktı? Böyle öç alma hiç görmedim.

Yakup Ağa, küçük kara gözleriyle şaşkın şaşkın baktı:

— Doğru bir söz! Ulan Murat! Her şeyi bilirsin... Davran, kardeşin gurbete gitmesin. Bul bunun da yolunu oh yavrum!

— Vahit'le barışacak!

— Barışmaz.

— Peki baba! Sen ne istiyorsun? Mutlak biribirlerini mi vursunlar?

Yakup Ağa boş bulundu:

— “Akacak kan damarda durmaz!” denilmiştir!

— Ne? Bu nasıl bir söz? Mustafa’nın gurbete gitmesine dayanamıyorsunuz, hapse girerse sevineceksiniz! Şuna bak! Senin aklındakini ben anladım. Yanlış!... Vurmağa kalırsa hep karşı-mızdakiler ölmez. Mustafa ölürse... — Karıları tersledi — : Yeter artık! Kesin gürültüyü... sizin aklınız mı erer? Hakkımızda hayırlısı budur. İt defolur, uluma kesilir.

Yakup Ağa birdenbire, o zamana kadar hiç hatırına gelmeyen bir şeyden şüphelendi: “Korkuyor bu Murat! Kardeşini vururlarsa, öcünü almak gerekir de, körpe karı ortada kalır! Mektepli hesabı! Tüüü yüreksiz!” Böyle düşününce Murat’tan çekinmesi geçiverdi. Kaşlarını çattı:

— Hemen ölüm dersin. Korkma! Benim oğlum neden ölecek? Hocaların yüz kişisine benim Mustafa’m karşı çıkar. Silâhı var, yüreği var. Eğri Ahmet’in yeğeni! Eğri Ahmet enişteni sen bilmez misin? Yedi vilâyetin toprağını kasti kavurdu. Valiler elinden “Yandım Allah” çekti. Küçük hükümetti canım, bir küçük hükümetti rahmetli Eğri Ahmet enişten!...

— O zamanlar geçti. Nerde Eğri Ahmet? Yedi vilâyet toprağını kasıp kavurdu ama sonunda bir kurşunla can verdi. Bir kurşun dört kuruş. Eğri Ahmet eniştem dört kuruşluk bir adammış.

— Aman töbe de! Allah rahmet eylesin! Hatip Hoca’nın dolabına düştü fukara!

— Ne yapalım? Bütün eşkıyalar böyle mundar gider. Adam vurmanın sonu olmaz. Sen mahpusta yattın mı? Yatmadın!... “Eğri Ahmet bize eniştendir” diyerek, şimdi Mustafa, bu yaşta elini kana bulayıp mahpusa mı girsin?

— Mahpus erkek yeri! Yusuf peygamber katı... Kitapta okumadın mı? Yusuf peygamber yedi sene zindanda yatmış, sonunda Mısır’a sultan olmuş. — Artık coşmuştu. Üç gecedir Mustafa’ya söylediklerini tekrarladığının farkına bile varmadan kurnaz kurnaz göz kırptı — : Yoluyla iş yapacaksın! Yaşı küçük oldu mu, adama çok ceza vermezler. Adam vurulacak değil mi? Peki, köyün ortasında, kaçacaksın! O seni kovalar. Kaçarken, “Can kurtaran yok mu?” diye bağıracaksın da dönüp alnından vuracaksın. “Nefsi müdafaa” derler. Yahut kendi evimizin avlusunda vurulacak, “haneye taarruz” derler. Her işin bir yolu var.

— Bunları Topal İsmail'den mi öğrendin?

— Üzümünü ye de bağıni sorma! Sözgelimi: avlu kapısında vurdun. Yere düştü. Ayağından tut, içeriye çek! Tamam.

Murat kapıya telâşla baktı:

— Sus yahu! Bunlar nasıl söz! Anlaşıldı baba! Artık barışma yok! Mustafa yarın mutlak gidecek. Ben hergeleliği sevmem. — Analığa döndü — : Söylersin. Yarına hazır olsun!

Yakup Ağa, birdenbire sinirli sinirli gülmeğe başladı. Yüreğindeki meydana vurduğuna pişman olmuştu. Öyle garip gülüyordu ki bu küçük, zayıf yüz, seyrek dişleri, dikilmiş sakallarıyla Murat'ın içini ürpertti. Çekinerek sordu:

— Neye güldün?

— Güldüğüm şu: Mustafa gitmeye gidecek! Peki! Sen ağası-sın. “Git” dersin gider... Ben Hakkı'nın Ayşe'ye güldüm. Karı alıştı bikez... Bikez orospuluğa alışan karı, mümkünü yok, haramı bırakamaz. Bu Ayşe kız, Hakkı reziline, görürsün, bir köyün artığını yedirir.

— Ayıptır, ben böyle sözleri sevmem! — Karısı orada olduğundan babasının patavatsızlığına canı sıkılmıştı — : Benim yanımda karı lafı etmeyin! Yarın, dediğim gibi, Mustafa'nın takımlarını, yorganını beygire sar, sen de istasyona kadar beraber gel! Yarın serseriyi tek başına köye bırakmayın. Geçsin, gitsin! Rezili gözüm görmesin. Ben elleri ayıplardım, başıma geldi. — Küçük seslerle yeniden ağlamaya hazırlanan kadınları bu kez gerçekten payladı — : Susun bakalım eşekler! Ulan beni sopa tutamaz mı belliyorsunuz? Susun... benim bildiğim Mustafa... Gurbet kolay değil. Ben kardeşimi tanırım. Köy aklından çıkmaz onun... Bir de bakarsınız, günün birinde kuyruğunu omuzlamış geliyor. İt gibi!

Kapının arkasında bir kıpırdanma olduğu için hemen sustu, Mustafa'nın dinlediğini anlayınca son sözü söylediğine pişman oldu.

*

Mustafa uyandığı zaman ağabeyisi Murat sofada analığını tembihliyordu:

— Sımicak'a Çankırı'dan keşifçi gelecek! Savcıyla doktor...

Gitmemek olmaz. Geçenki kaza yerini inceleyecekler. Oğlana babam göz kulak olsun. Bir başına dışarı salıvermeyin. Ben bu gece istasyonda beklerim.

Ortalık iyiden iyiye aydınlanmıştı. Mustafa yataktan sıçradı. Pencereden Murat'a baktı. Yürüyüşü Nail'e de Battal'a da benzemiyordu. Onlar gibi gösterişli gezmiyor, Ankara'da gördüğü adamlar gibi doğru dürüst yürüyordu.

Bu sabah dışarıda her şey başka türlüydü. Mavi gökyüzünde balık biçimi bir bulut, sanki mavi bir suyun üstünde yavaşça yüzüyordu. Kuyruğuna kıpkırmızı, güneş vurmuştu.

Üşüyerek yeniden yatağa girdi. Gece düşünüp dururken Cemal Usta'yı hatırlamış, bunun üzerine yüreğindeki sıkıntı dağılmıştı. Şimdi gene Ankara'yı düşündü: "İşte alalım Cemal Usta'yı! Kurşunlu'dan... Niçin gelmemekte sılasına? Çünkü, cebi para dolu! Köyünde düşmanları da yoktur. İsterse üç sandık, beş sandık donatır! Gelmiyor! Demek kahretmiş!" Murat'ın dün gece söylediklerini hatırladı: "Bir de bakarsınız, günün birinde kuyruğunu omuzlamış geliyor. İt gibi!...' Şuna inat, şart olsun bir daha kâğıt da yazmam! 'Bizi bulurmuş.' Yahu! nerde bulursun? Yağma mı var?" Orada uygun biriyle evlenmeğe karar verdi. "Ankara'nın çamaşırcısı Nazlı hanım gibi oynak... edepsiz!" Analığı Binnaz'ın akrabalarından biri — Binnaz buna "dayım" dediği için Mustafa onu düşündüğü zaman hep korucu Ali'ye benzetirdi — İstanbul'a yerleşmiş evlenip kalmıştı. "Herif subay okulunda hademe... Üç çocuk sahibi..."

Ceketine uzanıp cıgara aldı. Sandıktaki tütünleri babasına bırakmayı, cıgaralarla hediyecek yemişleri torbasına koyup götürmeyi tasarladı. Şunun bunun üzerinde birtakım alacakları duruyordu. "Babam toplansın. 'Veresiye verdin' diyerek bana küser." Güldü. "Yahu! Köy dükkâncısı veresiyesiz olur mu hey benim babam?"

Yamören'de arkasından neler konuşulacağını kestirmeğe çalıştı. "Remzi'yle Vahit, 'Biz kaçırdık' diye öğünür. Varsın öğünsünler!" Aklı karıştı. Köy gölünü, öküzün bacağına kıran dere yatağını gözünün önüne getirdi. "Biz gittikten sonra Topal İsmail, Vahit'i koltuklar. Demirleri ona toplar. Toplasın!" Farında olmadan öfkeleniyordu. "Ayşe arkamızdan ağlayamaz, utanır; ama Fadik mutlaka ağlar. Ulan Yamören!..."

Cigaranın dumanına bakıp dururken dün gece babasının, Ayşe için söylediklerini hatırladı: “Orospuluğa bikez alışmış. Hakkı reziline bir köyün artığını yedirir!” Öksürdü. “Vahit’e razı olur mu? Karı milleti! Bakarsın olur.” Tepeden tırnağa gövdesine ateş bastı, alnı terledi. “Karıya bir kere yolunu öğrettik. Geceleri odasına alı aliverir. Yorganın altına girerler de fışıl fışıl konuşurlar.” Gene Himmet Çavuş’a Vahit’ten çok kızdı. “Köy yerinde köy adamı, üstüne gerekmeyen işlere neden karışır hey Allah! Bütün köylü, benim Murat Ağam gibi, kimsenin işine karışmama-lı.” İcini bir telâş kaplamıştı. Bu gece sıra Gülizar’da olduğundan Ayşe yalnız yatacaktı. Gitmeğe ahdedti. “Razı olursa, yallah, alıp götürmeli.” Sımcık’ta Murat’ın önlerine çıkacağını, böyle bir şeyi kabul etmeyeceğini düşünerek vazgeçti. “Fadik’i alırsam, hadi bakalım!” Fadik’in beraber gideceğini pek umut edemedi. “Yassıya kadar Fadik’i severim. Yassı zamanı, Ayşe’nin koynuna... Karıyı kollar mı herifi?... Varsın kollasin! Ben mezara, karı mezada.”

Artık yatmaktan usanmıştı. Cıgarası bitince tembel tembel giyindi. Camı açıp pencerenin önüne oturdu. Caminin yanındaki dut ağacının dalları daha çıplaktı ama, koru epeyce yeşermişti. Kurşunlu yolundan bir kağı sesi geliyordu. “Battal Ağaların kağınsı... Kurşunlu’ya ceviz kütüğü çekiyor.” Battal’ın babası, kağına meraklıydı. Dingili her zaman elma ağacından yapar, sabahleyin yola çıkmadan, tekerleklerin döndüğü yere, tuzsuz yağ sürüp üstüne çam kömürünün tozunu serper. Bu sabah da öyle yaptığı kağının kıyametleri koparmasından belliydi.

İçi öyle daralmıştı ki canı istemeye istemeye bir şarkı tutturdu. Sesi güzel değildi. Yüreğini gurbet acısı kabarttığından var gücüyle bağıriyordu. Biraz sonra böyle haykırmak canını daha çok sıktı. En doğrusu, aklına sevdiği türküler gelmiyordu. “Gurbet yerinde bağlama çalmasını artık öğreniriz!” dedi. Buraları, bu akşam bırakıp gideceğini hatırladıkça boğazından karnına sıcak sıcak bir şeyler akıyordu.

Gürültü etmeden avluya inmek için ayaklarının ucuna basarak sofaya çıktı. Babasıyla karşılaştı. Yakup Ağa’nın elindeki ibriği almağa davrandı:

— Namaz mı kılacaksın? Ver dökeyim!

— İstemez. Ben dökerim. Sen nereye?

— Köyü özledim. Şuralarda dolaşacağım.
— İyi! — Birkaç adım atmıştı ki Yakup Ağa dargın bir sesle çağırdı — : Mustafa buraya bak!

— Buyur!

— Gel yanıma! — Oğlunun omzuna dayanarak kulağına eğildi — : Adam köyünü özler. Adam köyünü bir gün görmese duramaz.

— Elbet duramaz. Allah Allah! — Kunduralarının altlarını birbirine öfkeyle çarptı — : Durabilir mi?

— Duramaz. Sen gayri kendini kurtardın sayılır. Öğüdüm olsun, unutma! Yeri geldi mi vurmali da, hiç vurulmamalı! Serçe kuşu atik olduğundan yaşar.

İbriği tutan eli titiyor, döşemeye incecik bir su akıyordu. Mustafa, bu sözlerle babasının kendisinden korkunç bir şey beklediğini anladı.

Avluda, tosunun kesildiği yerde, toprak biraz daha koyu duruyordu. Yonduğu taş da, yepyeni, parıl parıldı. “Bizim gelin, öküzün kafa kanını yıkamış aferin!”

Fadik’i görmek için Yukarı mahalleye mi, yoksa Ayşe’yi görmek için çeşmeye doğru mu gitmek istediğini kendisi de bilmiyordu. Esrar içmiş gibi alnını yağlı bir kayış vıcık vıcık sıkıyor, aklını toplayamıyor, bu avludan sanki çıkamıyordu. Korktuğunu fark eder etmez, ağzının içi kuruyuverdi. Tabancasını, bıçağını yokladı. Bu sabah ilk defa, köy yerinde düşman sahibi olmanın zorluğunu anlıyordu.

Sağırdere’ye kadar yürüdüğü halde karşıya geçip hızarıcıların yanına gidemedi. Keskin tahta sesini bir zaman aptal aptal dinledi. Hızarıcıların gerisinde, ahırın temel çukurunda Ayşe kürekle toprak atıyordu. Yamören gelinlerinin hepsi ak başörtüsü kullandıkları halde, karıyı gene de başörtüsünden tanıdı. “Temel çukurunun şimdi başına dikilmeli! Adamın yüzüne nasıl bakar? Bu karının gözleri kara... Kızdırılmış demir gibi... Derisini dağlar adamın!” İçini çekti, “Karının gözleri yiğit! Ama canı çekerek bakmalı!” Tükürdü. Biri bir laf etse, köyün ortasında bebeler gibi tepinerek ağlayacağından korktu.

Fadik’e gitmeye iyiden iyiye karar verdi. Sanki kız evinde kendisini birbaşına bekliyormuş gibi büyük adımlarla yürüdü. Muhtar odasının önünde elini “tüüü!” diyerek dizine vurdu. “Kız

okuldadır. Başlarım okulundan...” Ayaklarını sürüye sürüye oralarda bir zaman dolaştı. Hiç farkında olmadan, muhtar odasıyla caminin arasında daha çok güven duyuyordu. Bu sabah, Yamören’in adamı, Mustafa’ya inat sanki söz birliği etmiş de saklanmıştı. Konuşacak kimse çıkmıyordu. Dut ağacının dibinde sıraya oturdu. Bir cıgara yaktı. Çevresine baktıkça köy gözünden düşüyor, Murat Ağası’na hak veriyordu. “Geçip gitmeli! Şu Yamören Ankara’dan iyi mi?” Cıgarası bitti. Bir tane daha yaktı. Kibrit çıkarırken elleri yaprak gibi titriyordu. Korktuğunu anladı. Neden korktuğunu kestiremiyordu ama korktuğu için de artık utanmıyordu. Sanki korkmak gerekti.

Ankara’nın Kemal Paşa heykeli, inşaatın gürültüsü, Fadik’e hediye verdiği gümüş yüzük, iç içe, küçülüp büyüyerek gözünün önüne geliyordu. Dalmıştı.

— Ağa! Hey Mustafa Ağa!

— Ne var ulan? — Mustafa sıçradı — : Ne var?

Gurbetçi Ömer’in oğlu Süleyman soluk soluğa yanına geldi:

— Ağa, beni sana Ayşe ablam yolladı.

— Ne istiyor? — Kalkacak gibi yaptı — Bir şey mi dedi?

— Remzi Ağam’la Vahit Ağam, seni dövmeğe geliyorlarmış...

— Yok canım! Hani nerde?

— Geliyorlar. Nah!

Vahit’le Remzi köşeyi döndüler.

Mustafa bir an muhtar odasına girivermeyi düşündü. Sonra kendisini ayıpladı, ama, şu küçük oğlanla beraber dut ağacının dibinde beklemeği de göze alamadı. Kalktı. Ne yaptığı pek bilmeden gelenlerin üzerine yürüdü. Murat’a içinden küfrediyor, dün gelmemiş olsaydı, bugün böyle korkmayacağına inanıyordu.

Biribirlerine dört adım kala durdular.

Mustafa boğazını sıkın şeyi zorla aralayarak sakinliği kendisini bile şaşırtan bir sesle sordu:

— Hayrola ağalar! Beni sormuşsunuz?

Vahit’in alt dudağı titriyordu. Remzi, n’olur n’olmaz diyerek biraz geriledi, ama gene de o cevap verdi:

— Sorduk!

— Ne var?

— Haber aldığımız doğruysa köyden savuşacakmışsın. Dük-

kâncı kısmının hesabı karışıktır. Hele hesaplaşalım!

— Hesaplaşalım. — Remzi'nin çekingenliği Mustafa'yı yiğitlendirmişti. Yumruklarını kabadayı kabadayı beline dayadı — : Parası peşin mi, veresiye mi?

— Lafı uzatma! Erkeksen hesabı tenhada görürüz.

— Erkek olup olmadığımızı gelininize sormadınız mı?

— Namusu karıştırma! “Bir tosun, Vahit'le Remzi'ye feda olsun!” demişsin. “Biz onların kınalı keklik etini az yemedik!” demişsin.

— Kime söylemişim?

— Topal İsmail'e.

— Doğrudur. Öyle dedim. Yalan mı yahu?

— Yalan değilse... Hadi lafı uzatma! Tenhada konuşuruz.

Mustafa hızla düşündü:

— İyi... تنها yer iyidir. Başüstüne... buyurun! Koruda çobanlar olur. İyisi Kavaklıgöl'ün ora...

— Peki! “Kavaklıgöl” dedin, Kavaklıgöl!

— Köyden gideceğimizi kim söyledi?

— Topal İsmail! Analığın ağlıyormuş, bize sövüyormuş, beddua bırakmıyor ediyormuş. Alah Allah! Senin Mustafa oğlun yüreksizse biz ne yapalım abla!

Mustafa dişlerini sıktı:

— Yüreksizlik iyidir. Yüreksiz adam korkar da keklik avına gece çıkar.

— Biz de öyle dedik: “Şunun dişlerini sökelim de, gittiği yerde kınalı keklik etini yiyemesin!” dedik.

— Yiyemezsem gevelerim. Şaziye cadısı gibi kart değil ya... Körpe kuzu!

Artık rahatlamıştı. Kavaklıgöl'e doğru gitmek işine geliyordu.

Remzi eliyle yol gösterdi:

— Lafı uzatma! Hadi düş önümüze!

Mustafa'nın öne düşmek de işine gelmişti. Ses çıkarmadan önlerine düştü. Eve doğru gidiyor, yürüdükçe gülmemek için dudaklarını ısıırıyordu. Biraz sonra, konuşurken yakasını bırakan korku tekrar boğazına sarıldı. Arkasına bakmamak için kendisini var gücüyle zorluyor, kaçtığıının farkında olmadan hızlanıyordu. Mustafa'yı korkusunun acayıplığı şaşırtmıştı. Yüreği korkmuyor,

sanki sırtının derisi korkuyordu. Bu deri davul gibi gerilmiş, bıçakla değil, parmak ucuyla dokunsalar “güm” diye patlayacak hale gelmişti. O kadar dikkat ettiği halde arkadan hiçbir ayak sesi işitemiyordu. Bir an bu sessizlikle cesaretini toplamış, ama korkmazlığı ancak birkaç saniye sürmüştü. Kulakları telefon zili gibi vınıyor, boğazı kuruyordu. Dayanamadı, omzunun üzerinden baktı. Yumruklarını sıkmışlar, kasketlerini sağ kaşlarına eğmişlerdi. Düğüne gidiyor gibi, hiç çekinmeden geliyorlardı. O kadar ki, Vahit’in “arkadaş...” diye bir şey söyleyerek şakalaşmasını bekledi. Gene korkusu dağılmıştı Babasıyla konuştuklarını hatırladı. “Yetişin Müslümanlar! Can kurtaran yok mu?” diye bağırarak dönüp ateş etmeyi düşündü. “Hey ahmak! Bırak, geliyorlar ayaklarıyla eve, gelsinler!”

Çok hızlanmış olacak ki Remzi arkasından seslendi;

— Yavaş oğlum! Savuşma!

— Ferah ol! Biz kaçmayız. Sen bak yanındaki kaçmasın!

Vahit ilk defa konuştu:

— Beni merak etme, Kulaksızın oğlu! Ben erkeğim, kaçmam!

— Biz erkek değil miyiz? Allah Allah! On beş yıldır oğlan doğurtamayan Hakkı’ya oğul bağışladık.

Vahit küfretti. Mustafa Sağırdere’ye gelmelerinden yararlanarak iki sıçrayışta karşıya geçmişti. Yerden bir taş almayı tasarladı. Bıçağını unutmuş gitmişti. Hatırlayınca biraz daha sakinleşti. Evlerine elli altmış adım kalmıştı. Yan yan arkasına bakarak büyük adımlarla yürüyordu.

Vahit bu gidişten hiylelenip bağırdı:

— Yetiş Remzi! Eve girecek!

Mustafa, ceketinin önünü toplayarak koşmağa hazırlandı:

— Neye kızılıyorsunuz? Elbet siz de evlenirsiniz. Sizin karıları da adama alıştırırız!

Fırladı. Avlu kapısına on adım kala Remzi yetişip sırtına bir yumruk indirdi. Mustafa ağzına tükürük dolarak öne doğru sendeledi. Kendisini toplar toplamaz bir eli koltuğunun altında döndü:

— Yanaşma Remzi, vururum!

Remzi aldırmadı. Boyu Mustafa’dan çok uzundu. Sol eliyle ceketinin yakasını tutarak yüzüne bir tokat indirdi. Mustafa

bıçağını kınından dört parmak kadar çıkarmıştı ki Remzi'yi vurursa yok yere hapse gireceğini, Ayşe'nin de Vahit'e kalacağını hesapladı. Bıçağı yerine koydu. Kurtulmak için çırpınmağa başladığı sırada kalın bir değnek vınlayarak Remzi'nin omzuna indi. Korucu Ali Dayı, Hızır Peygamber gibi neredense yetişmişti. Remzi olduğu yerde ikibüklüm döneledi:

— Vay anam!

Ali Dayı ile kucaklaştılar.

Mustafa kurtulunca, şaşkın şaşkın bakan Vahit'i çağırdı:

— Gelsene ulan namussuz! Gelsene Hakkı'nın yanaşması!

Vahit, güreşte imiş gibi, biraz eğilerek, bir eli önünde saldırdı. Mustafa eve doğru kaçtı. Avlu kapısına yetişince, babasıyla kurduğu planı unuttuğundan Pelvan'ın avluya girmesini bekleyemedi. Tabancasını çekti. Bir kurşun sıktı. Silâh sesi sanki başının içinde ötmüştü. Kendisine ateş edilmiş gibi iki sıçrayışta avluya girdi. Tabancasını kapıya doğru uzatarak iki büklüm bekledi. Vahit, alçak avlu duvarının arkasına ya düşmüş, yahut da saklanmıştı. Barut kokusunu keyifle koklayarak hiç korkmadan dışarıya çıktı. Korucu Ali Dayı ile Hocaların Remzi yere düşmüşler, alt alta üst üste yuvarlanıyorlardı. Vahit şaşırmış olacak ki duvarın dibindeki kocaman taşlardan birisini topraktan koparmağa çalışıyordu. Mustafa sakın bir sesle kumanda verdi:

— Bırak ulan taşı! — Vahit taşı bıraktı — : Kalk ayağa rezil! — Vahit gözleri tabancanın namlusunda, ellerini uslu uslu kuşağına kavuşturup ayağa kalktı — : Hah şöyle!

Mustafa silâh tutan yumruğunu, Ankara sinemasında gördüğü gibi, karnının sağ tarafına kuvvetle bastırarak ateş etti:

Vahit'in yüzü gerildi. Ağzıyla gerdanı titredi. Belinden aşağısı hiç kıılmıdamadığı halde, kuşağının üzerinde duran elleri birdenbire yana düştüklerinden, gövdesi havaya sıçramış gibi oldu. Yumduğu gözlerini açarak — ama sanki gözleri açık uyuyordu — Mustafa'ya bir an baktı. Midesi bulanmış gibi dişlerini sıkıp avurtlarını sivriltti. Arkasını döndü. Ağır ağır birkaç adım attı. Ayakları yerde süründüğü halde, ateşten kaçtığını Mustafa anlamıştı. Buna o kadar şaşı ki, pek canı çektiği halde bir kurşun daha sıkamadı.

Bu sırada Vahit'in evli olan bacısı koşarak gelip karşısına çıkmıştı:

— Sen ellerin kavgasına karışma! Hakkı kendi karısını korusun! Gel, enişten istedi.

Vurulduğunu anlamamıştı. Vahit, ağır eliyle karının omzuna tutunmak istedi. Parmakları kaydı. Bacakları yavaş yavaş büküldü. Önce diz çöktü, sonra yüzü üstüne düştü.

Mustafa bir zaman hiçbir şey işitmedi. Rüzgâr soğuktu. Dünya barut kokuyor, olup bitenleri kirli bir camın arkasında durmadan sallanan bulanık bir resim gibi içi sıkılarak seyrediyordu. Birden, Vahit'in bu yaradan kurtulamayacağına kesinlikle inanıp rahatlamıştı ki, tâ uzaklardan işittiği bir bağırıtı, dura yuvarlana yaklaştı. Başına çarptı, şakaklarında vurmağa başladı. Vahit'in bacası göğsünü paralayarak çırpınıyordu. Arkasında gelinleri Feride'yle analığı Binnaz da bir ağızdan anlaşılmaz şeyler bağırmaya başlamışlardı. Mustafa, hemen öfkelenildi. Tabancasını kaldırıp koştu. Karının beline bir tekme indirdi:

— Sus ulan! Şart olsun, seni de öldürürüm!

Vahit'in kız kardeşi, ölünün üzerine kapanıverdi. Mustafa, “Şuna da bir kurşun sıksam!” diye düşündü. Bereket versin karı ağlamayı kesmişti.

Korucu Ali Dayı ile Hocaların Remzi biribirlerini bırakmışlar, oturdukları yerde şaşırıp kalmışlardı.

Mustafa, Ali Dayısı'nın eliyle anlaşılmaz bir işaret yaptığıını fark etti. Sağ baldırında bir damar, derisini acıtacak kadar atıyordu. Ayağının dibinde yatan Vahit'e şaşkın şaşkın baktı. Gırtlığı, kemiğe kadar kesilmiş gibi, başı ters çevrilmiş, sol yanağı toprağa iyice yapışmıştı. Elleri karnının altındaydı. Ağzından pembe bir salya akıyordu. İçi bulanarak tükürdü.

Silâh seslerini işitip koşanları görünce, bütün Yamören üstüne geliyor sandı. Dilini ağzında yuvarlayarak tükürük biriktirdi, ama tükürecek olsa, dizleri kesilecek, artık kaçıp kurtulamayacaktı sanki. Aklına o sırada müthiş bir şey gelerek, “Hıhhh!” diye sarsıldı. Sanki bir şey hatırlamamıştı da kafasına yeni bilenmiş bir balta ile arkadan vurulmuştu. Öne doğru zorladı. “Hey Allah! hey Allah! Bizi kan tutmasın!” diye var gücüyle davrandı.

Anası Binnaz arkasından itmeseydi bir adım bile atamayacaktı. Ayakları yere değmiyor gibi eve kaçtı. “Mesele”yi sofanın penceresinden seyreden Yakup Ağa merdiven kapısına inmişti. Mustafa, sanki bir yere düşüyormuş da tutunmak istemiş gibi ona

doğru atıldı. Belki kucaklayacak, belki arkasına saklanacaktı. Yakup Ağa elinin tersiyle oğlunu göğsünden iterek bir şeyler söyledi. Mustafa, “Ahıra gir!” dediğini neden sonra anlayabildi.

Ahırın karanlığı dere suyu gibi serindi. Mustafa sırtını duvara dayayıp derin derin soludu. Sonra sürünerek yere çöktü. Tabanca bir şeye çarpıp ses verince korkuyla gözlerini açtı:

— Tüüüh!... koyduğum! — diyerek silâhını bıraktı.

*

Bir ay önceki direzin kazasını incelemek için Sımicak’a gelen savcıyla hükümet doktoru olayı duyunca Yamören’e çıkmışlar, ilk iş olarak Mustafa’yı muhtar odasına kapatmışlardı.

Mustafa, kırmızı yanaklı savcının sorularına korucu Ali Dayı’nın öğrettiği gibi karşılık verdi: “Vahit bıçağını çektiğinden... iki kişi olup... kaçıp... kurtulamayacağımı anlayınca... canımı kurtarmak için... bir tek kurşun attık efendim!” Mustafa, bunlardan başka, neler söylediğini pek hatırlayamıyordu.

Aklından hiç çıkmayan şey, Vahit’in anasıydı. Muhtarla korucu Ali Dayı’nın arasında, odaya gelirken önüne gerilip göğsünü açmış, “Beni de öldür... yavrumu yedin, hay Mustafa! beni de öldür!” diye yalvarmıştı. Örne para keseleri gibi sallanan mememeleri, gözünün önünden hiç gitmiyordu.

Yakup Ağa kocaman bir bakraçla ayrıan göndermiş, getirene: “Belki korkmuştur. Aman şunu diki dikiversin!” diye tembihlemişti. Mustafa kapı dibinde duran bakraca isteksiz isteksiz baktı. Ulumaya benzeyen karı bağırıltılarını dinledi. Elli yıldan beri öldürme görmemiş köy, üç mahallesinin bütün karlılarıyla çırpınıp ağlıyordu.

Kimbilir kaçınıcı defa duvardaki resimlerin önünde durdu. Kurşunlu’ya telefon etmek için kaç kere dolabın kapısını açıp örttü. En çok, dışarıya bakmak istediği halde bunu bir türlü göze alamıyordu. Duvara sürünerek, ayaklarının ucuna basa basa, pencereden birine yaklaştı. İlk bakışta gördüğünden bir şey anlamayarak gözlerini kısıtı.

Vahit’i, karşıdaki dut ağacının altına, camiden getirdikleri tenişirin üzerine arka üstü yatırmışlardı. Belinden yukarısı çıplaktı. Güneşin ışığıyla daha sarı görünen gövdesinin sol böğründe el kadar donmuş kan, kurşunun girdiği yeri gösteri-

yordu.

Gözlüklü efendi kollarını sıvamıştı. “Herif doktor! Ölü kısmına doktorun ne faydası olur yahu?” Candarma onbaşısının uzattığı marangoz testeresini doktor eline aldı. Mustafa her şeyi unutarak merakla seyretmeğe hazırlanırken birdenbire işi anladı: “Tüüü... kurşun sökmemiş... Herif çıkaracak!” Doktor gözlükle-rini düzelttikten sonra testereyle Vahit’in göğsünü kesmeğe başladı.

Mustafa, testereyi kendi göğsünde işletiyorlarmış gibi gözle-rini kırıştırdı. Vahit’in yüzü sanki deminden beri bu yandaydı da, şimdi duyduğu acıyla öte yana çevrilmişti. Doktorun gidip gelen koluna bakarken, cama teneke sürülüyormuş gibi dayanılmaz, pis bir şeyler duyarak içi ezildi.

Bu sırada bir keçi melemişti. Mustafa kulak kabartarak doğruldu. “Ulan baba! Ulan Kulaksızın Yakup! Hay Allah...”

Candarma onbaşısı palaskasını savurarak, yaklaşan çocukları dağıttı. Marangoz testeresi Vahit’in göğsünden gidip geliyordu. Nerdeyse demiri içeri gömülecek, artık görünmez olacaktı. Mustafa, “Bu doktor, bir doktor değil hızarca imiş!” diye güldü. “Topal İsmail doktorları sever. Bu doktor Çankırı’nın hastane doktoru mu?”

Çankırı deyince, Çankırı’nın mahpusdamı aklına geldi. Topal İsmail kaç kere anlatmıştı. “Pencerelerinde paslı sac mıhlı bir koca yapı... Kapısı cami kapısı kadar büyük. Mahpuslar kırıp kaçmasın diye üstünü demirle kaplamışlar.” Gözlerini yumdu. Hiç görmediği Çankırı mahpusu, yüz manda koşulmuş gibi, kağın iniltileriyle yavaş yavaş yaklaşıyor, üstüne devrilecek gibi irileşi-yordu. “Kapısı kuyu gibiymiştir. Gâvur papazlarının eskiden ölü sakladıkları mağara... git, git bitmez! Işık yok. Hele domuz Topal! Buraya bir giren bir daha yeryüzüne çıkabilir mi? Yokuş aşağı kayar gidersin karanlıkta... Eşhedü enlâ ilâhe illâllah! Töbe töbe! Ulan rezil Topal! Ulan rezil!”

Elini yüzüne götürdü. Gözlerinden yaş aktığını anlayınca, sırtındaki derileri titreten bir dehşete kapıldı. Karı ulumalarından saklanmak için yere çöküp kafasını kısıtı.

Titreyen elleri, fıldır fıldır dönen küçük kara gözleriyle kısıtılmış bir hayvana benziyordu.

KEMAL TAHİR

KÖRDUMAN

roman

Sağirdere ve **Körduman** Kemal Tahir'in Anadolu insanının gerçeğini, yaşam anlayışını, kültür yapısını, tarih içindeki yeriyle saptamaya çalıştığı tam anlamıyla "gerçekçi" romanlardır.

"Türkiye'yi, Türkleri sahiden tanımak isteyen yerli yabancı herkes Kemal Tahir'i okumak, anlamak zorundadır."
(1987)

— Halit Refiğ

Kemal Tahir (1910-1973) İstanbul'da doğdu. Gazihasanpaşa Rüştüyesi'ni bitirip girdiği Galatasaray Lisesi'nin ikinci sınıfından ayrılarak öğrenimini yarım bıraktı. Avukat kâtipliği, ambar muhasipliği, gazetecilik gibi işlerde çalıştı. 1938'de, Nâzım Hikmet'le birlikte yargılandığı Donanma Komutanlığı Mahkemesi'nde 15 yıl hapse mahkûm edildi. On iki yıl Çankırı, Çorum, Kırşehir, Malatya cezaevlerinde yattıktan sonra, 1950'de Genel Af Yasası uyarınca geri kalan cezası bağışlandı. 1955'den sonra yayımlamaya başladığı romanlarıyla edebiyatımızın önde gelen yazarları arasına katıldığı gibi, tarih konusundaki görüşleriyle düşün hayatımızı da etkiledi. 21 Nisan 1973'de, bir kalp krizi sonucu İstanbul'da öldü.